Erhalten 16/9 1869 ...

BRUŠPERK

(Braunsberg.) N 30

a jeho okolí.

Historicko-statistický nástin k šestistoleté památce založení města

vydala

Občanská Beseda

v

Brušperku.

V Olomúci 1869.

KNĚHTISKÁRNA JOSEFA GROÁKA.

BRUŠPERK

a jeho okolí.

Historicko-statistický nástin k šestistoleté památce založení města

vydala

Občanská Beseda

v

Brušperku.

V Olomúci 1869.

KNIHTISKÁRNA JOSEFA GROÁKA.

Předmluva.

Jest to obyčejem, že každá téměř kniha nějakou předmluvou co nějakým průvodním listem opatřena bývá, v němž spisovatel nejen své stanovisko nébrž i původu a provedení svého díla týkající se rozličné poznámky sděluje, anižby za často opomenul podotknouti také i to, co k odporučení svého spisu za prospěšné a vhodné uznává.

Tomuto vůbec již obvyklému způsobu nechce se ani nížepsaný protivovati a proto odhodlal se také i on k vyhotovení nějakého toho průvodního listu, avšak nikoliv, by jím snad sebe a spisek svůj před veřejností omlouval, lásky a vřelých sympathií obecenstva vůbec se dovolával, nébrž aby stručně vyložil, za jakou příčinou a na jakých podkladech spisek tento zbudován jsa, do veřejnosti vstupuje.

První podnět k spisku míněnému dala vrozená každému člověkovi zvědavosť. Pisatel slýchaje a čítaje rozličné zprávy z dávno minulých dob jiných měst a obcí zatoužil také po podobných zprávách o rodišti svém; neboť kdo neví jak před ním bylo, jako by nežil, dí jistý mudřec. K ukojení této osobní zvědavosti pátral tedy po rozličných památkách z dob minulých, při čemž mu náhodou německá topografická díla zasloužilých spisovatelů „Volného“ a Schwoje“ do rukou přišla. Vytknuté zde údaje poskytly mu pro první okamžik sice velevítanou kořisť, trvale však

ho neuspokojily. Pátral tedy dále, až se mu konečně podařilo něco víc sebrati, než v obou výše uvedených dílech udáno jest. Sebraná takto data byla původně pro vlastní toliko potřebu určena. Když však oslavení šestistoleté památky založení rodiště na denní pořádek přišlo, vznikla u některých občanů Brušperských myšlénka, by tyto sebrané události jednak na památku jednak rodákům k poučení tiskem vydány byly. Zároveň projeveno přání, by v spisku tom také i nejbližší okolí nějakého povšimnutí došlo, zejmena však ony obce, které v minulosti s městem v nějakém užším spojení byly. Všem těmto přáním a různým požadavkům hleděl sice sběratel dle možnosti vyhověti, avšak v jaké míře se mu to skutečně podařilo, o tom račiž laskavý čtenář sám úsudek pronesti.

Statistická data vzdělána jsou na základě obecního katastru jakož i laskavého sdělení těch kterých obcí představených. Dějepisná část však vzdělána buď na základě původních pramenů aneb památních kněh a spisů těch kterých far a obcí, což všechno během vypravování na svém místě podotknuto.

Že při jednotlivých obcích na „Topografii J. Volného“ hlavní zřetel brán jest, netřeba tuším zvlášť podotýkati. Posloupnosť farářů a místních duchovních správců jest však většího dílu podle podobných na těch kterých farách stavajících seznamů provedena.

Kdoby však s podanou zde láskou spokojen nejsa úplnější data buď sám po ruce měl aneb alespoň o nich věděl, račiž jimi spisek ten laskavě doplniti. Každá upřímně míněná oprava bude velevítána, vždyť spisek tento jest pouhým toliko pokusem v oboru statisticko-historickém, kterýž v budoucnosti dovednější ruka k patřičné dokonalosti bohda přivede.

Konečně buďtež srdečné díky vzdány všem šlechetným příznivcům díla toho, zvláště pak oněm, kteří k provedení jeho pomocné své ruky ochotně byli propůjčili, zároveň však stůjž zde vroucná prosba ke všem, kteří v těch kterých osadách vůdci slouti chtějí, a jimi také jsou, by o zachování všech důležitějších událostí v obcích svých alespoň tak horlivě a obezřetně se postarali, jak to někteří z jich předchůdců chvalně byli učinili.

V **Olomúci**, v den Narození P. Marie 1869.

F. P.

OBSAH.

A) Bývalé arcibiskupské město Brušperk.

I. Dějepisná část.

II. Místopisná část města.

B) I. Místopis a historie některých vesnic z okolí.

D o d a t e k.

A. Bývalé arcibiskupské ochranné město

Brušperk.

I. *Dějepisná část.*

1. Zakládání měst vůbec.

Děsná vichřice od východu ze step tatarských na země pokojných Slovanů se vyřítivší byla chrabrým Jaroslavem, později Šternberským nazvaným, v kruté seči u Olomúce r. 1242 zlomena. Sveřepý národ Tatarů byl zde na slovanské půdě v zhoubném svém návalu zaražen a k zpátečnému couvání na východ donucen.

Milená vlasť naše stavěla na odiv hluboce zaryté stopy právě minulé bouře. Potoky krve zavražděných bezbranných starců, žen a dětí napájely a zúrodňovaly zemi nešťastnou, obyvatelstvo před tím bez toho nevalné, bylo takřka vyhubeno; osady a města ležíce zde v rozvalinách a ssutinách poskytovaly smutný obraz své minulosti.

Vlasť naše potřebovala zotavení. By se tudíž povznesla a obyvatelstvo v ní opět rozmnoženo bylo, jali se panovníci a po nich i jednotlivé vrchnosti četná města a osady zakládati a do nich obyvatelstvo cizí, zvláště německé na nemalou újmu a škodu jazyka i obyvatelstva domácího s německými řády, spůsoby a zvyky zaváděti a tak žel Bohu prostředků takových užívati, na jichž smutné následky ještě i dnešního dne každý upřímný vlastimil se slzavým okem a rozervaným srdcem pohlížeti musí.

Neboť již tenkráte zaviněno, že se ubohá vlasť naše Morava stala rejdištěm cizích avšak mnohými privilegiemi obdařených špekulantů kořistících zní až do dnešního dne prostředky hmotnými i duševnými; tenkráte, pravíme ještě jednou, zaviněno, že po krví slovanskou zbrocených nivách vlasti naší milené počal se pohodlně roztahovati onen ohavný vřed, který během času dobromyslností lidu a nerozumem zhora drahou vlasť až na sám pokraj záhuby přivedl.

Lid tento cizácký ni srdce ni citu pro nás nemající zaujal hlavně města a působí otravujícím svým vlivem na vše, což městy se zpravuje.

Jelikož nejhlavnější podnět k zakládání měst od králů vyšel a tito také první taková k svému prospěchu vysazovati a stavěti se jali, jichž příkladu teprva později zemanstvo následovalo, vyložíme zde způsob, jakým králové svá města zakládali, z toho pak dá se snadno vyvodit, jak město naše založeno bylo. Užijeme k účelu tomu pojednání o zakládání měst, obsaženého v Štěpnici r. 1867. [1])

„Vysazování měst dálo se tímto spůsobem: Král smluvil se s vysazovatelem (locator, advocatus z čehož vogt, fojt) aby místo k založení města příhodné vyměřil, tržiště (náměstí), ulice a staveniště domů vytýčil, zemi ornou i neornou kolem města v rovné díly rozdělil a z ciziny lidi přivedl, kteří by si domy a dílce rolí zakoupiti mohli.

Pro tržiště (náměstí) vyměřil vysazovatel místo čtyrúhelní větší neb menší, jak kde prostor stačil. Z tržiště vybíhaly rovnými čarami na všechny strany ulice, z ulice pak do ulice šly příčné uličky, taktéž pravidelné. Kolem města vystavena zeď 20 loket zvýší, při ní vykopán příkop hluboký, 20 loket široký, i s druhé strany

[1]) Sešit VI. Strana 82.

zdi obehnaný. Kde bylo možná byla ve zdi vystavena věž pro lepší hájení města, a kudy bylo k vodě nejblíže, v tu stranu bývala branka čili fortna, nedaleko branky bývaly lázně.

Když byl před branou zdvižen most, v bráně mříže spuštěna (vrat v branách nebývalo) a vchod břevny i kameny zatarasen, nebylo ani nepříteli možná dostati se do města, jež střežili a bránili měšťané ze zdi a s věží lukem, prachem a jiným přístrojím válečným.

Toliko místo zdmi ohražené, ležící větším dílem na návrší, bývalo městem nazýváno; stavení před zdmi nebo pode zdmi města slula předměstím anebo podměstím.

Domy na tržišti (náměstí) byly úzké, toliko zdí od sebe odělené, vzadu měly dlouhý dvůr pro dílny a hospodářství, s předu podloubí čili podsíní pro krámy a jiné potřeby.

Kostel[1]) vystaven byl buď v rohu náměstí nebo blíže něho a býval zhusta na spůsob pevnosti zdí a příkopem obehnán.

Domů radních (radnic) tenkráte nebylo. Na tržišti byly kotce čili krámy, kdež se prodávalo sukno, obuv a j., místy byl pro ně vystaven zvláštní dům.

Masné krámy stávaly pohromadě, někde stranou náměstí, krámy chlebné (pekařské) na náměstí.

Role kolem města rozměřeny byly na lány (lán z něm. lehen, úděl, role zákupní) po 60. i více korcích výsevu, za něž zaplatil osadník jistou sumu hned (slulo podací), z ostatní pak sumy platil on i jiní po něm držitelé téže usedlosti dvakráte do roka dle smlouvy a výsady stálý plat čili úrok.

V městech jen ten a onen zabýval se rolnictvím; ostatní měšťané dělali všelijaká řemesla. O výdělek a

---

[1]) Pevnosť — castelum, z čehož pošlo naše slovo kostel.

a odbyt králové sami se starali, nařizujíce pod velikými pokutami, aby v míli kolem města nikdo žádných řemesel nedělal, čeho potřebuje, aby jenom v městě kupoval a co má na prodej, aby v čas trhu jinam nevozil, nežli do nejbližšího města. Této výhradě a přednosti městské říkali právo míle čili hájemství, a pro výnosnosť řemesel, která tehda měla zlaté dno, byli městští řemeslníci více váženi nežli vesničtí rolníci, jimž i sami úřadové „chudí lidé“ říkali.

Obezdění města bývalo za Otakara ve čtyrech létech dokonáno. Aby se to státi mohlo, odpouštěl král městům některých platů na nějaký čas, dovolil, aby v městech clo neb mýto mohli vybírati a nařídil, aby okolní lid český z roboty město zdíti pomáhal.

Za starších časů králové žádných úřadů a služeb penězi neplatili, nýbrž dávali výsluhy, záležející v pozemcích neb v důchodech z všelikých věcí. Vysazovatel města dostával v odměnu za svou velikou práci lán (i více) rolí k užívání dědičnému bez platu (lán svobodný), důchody z mlýna, z lázní, z krčmy, z několika krámů i z jiných věcí. Zhusta učinil král vysazovatele i potomky jeho dědičnými rychtáři. Nešlo dle tehdejšího německého práva v městech ani tak o konání spravedlnosti, jak o pokuty z rozličných provinění, a z pokut takových brával rychtář nebo ten, kdo dům po něm dědil, třetinu, ostatek šlo co důchod do komory královské.“

K tomu dodáváme, že městům udělena také moc hrdelní. Avšak soudové městští, v jichž čele stál rychtář od krále ustanovený, nespravovali se v konání spravedlivosti starodávným právem zemským slovanským, nébrž cizím právem německým, které měšťané němečtí znali ze svých předešlých vlastí, a kteréž tudíž také samo o sobě rozličné buď Saské neb Magdeburské bylo podle toho, odkuď právě noví osadníci se přistěhovali. V pochybných případnostech otazovala se menší města větších co

by bylo za právo i bylo také] stranám povoleno od soudu svého města odvolati se konšelům města druhého, které k tomu ustanoveno bylo.

Rovněž byly i jednotlivé osady soudům městským ve větších soudních záležitostech přikázány, odkudž rozsudky přijímati měly, kdežto ve věcech menších domácí rychtáři rozsuzovali.

Zemané, vidouce že králové ze svých měst hojné důchody berou a že na ně v čas vojny spoléhati se mohou, pomýšleli na to, aby také na své statky řemesla a živnosti městské dostali a užitky z nich brali. Vyžádavše si tedy na králích dovolení, zakládali na svých panstvích také hražená města a uváděli do nich právo městské.

V jakém poměru stála ona výše jmenovaná města ke králi — v podobném poměru stála i tato od jednotlivých vrchností na statcích jejich zakládaná města k vrchnosti a slula „ochranná neb poddaná vrchnostenská města."

A takovým ochranným vrchnostenským městěm byl i Brušperk, jehož založení biskupem Olomouckým, Brunonem ze Šaumburka do druhé polovice 13. století spadá.

2. Založení města Brušperka zvlášť.

V první polovici 13. století ještě náležely končiny ony, v nichž se teď Brušperk, Stará ves, Krmelín a Paskov nacházejí [1]), jakémusi „Konradovi z Plavčů," od jehož vdovy Bruno, biskup Olomúcký, krajinu tu 70 lánů velikou již před r. 1267 pro biskupství olomoucké koupil a k panství Hukvaldskému, dříve již od Franka „comes de Hukesvaghe" koupenému, co dvě biskupské léna, [2]) Staroveské a Paskovské, připojil. Paskov propůjčován co léno

[1]) Podle Volného Topografie.

[2]) Biskup Bruno zavedl první lenní svazek na svých panstvích.

během století rozličným držitelům, až konečně 1538 z lenního svazku bisk. propuštěn, samostatným panstvím učiněn jest.

V obvodu tomto nalézaly se tenkráte 3 osady a sice, Stará ves, Passekov a Brunsverde. O prvních dvou není pochybnosti, že to jsou ony osady, které dnešního dne ještě tak se jmenují, kde ale Brunsverde ležela, nelze určiti, třeba i starodávné ústní podání vypravuje, že před dávnými časy jakási osada severovýchodně od Brušperka na pahorku se rozkládala, později však v čas švédských válek úplně zanikla. K podání tomu vrátíme se příležitostně ještě jednou.

Dvě léta později r. 1269 uložil jmenovaný biskup Bruno [1]) Bertholdovi, rychtáři ze Stařiče a Jindřichovi, rychtáři z Fričovic založení města a vesnice v blízkém jeho okolí — kteréž město podle jmena biskupova „Brunonisberga, Brunsberga“ nazvati měli.

R. 1270 bylo město skutečně již vysazeno, jak to z listiny téhož biskupa [2]) Fričovicím vystavené vysvítá.

Co jsme dříve o zakládání měst vůbec podotkli, platí také o založení města našeho, jak se o tom z listiny zakládací přesvědčiti můžeme. [3])

Předně osvobodil Bruno nové město „Brušperk“ na 12 roků od všeliké daně, po uplynutí lhůty této mělo se však z každého dvorce 6 denárů roční daně platiť, vesnici osvobodil však na 16 roků od daně. Po šestnácti letech měla však vrchnosti tolik daně odváděť, kolik jiné vesnice platiti obvykly. Mimo to daroval každému novému osadníku dva lány k pastvě.

Oněm jmenovaným dvěma rychtářům dal Bruno za jich práci, kteréž se při vysazování a zakládání města podrobili, mimo dva svobodné dvorce, vždy šestý dvorec k volnému užívání.

---

[1]) Datum in Ketscher in forto s. Nicholai 1269.

[2]) Datum in Ketscher.

[3]) Viz listinu v dodatku.

Dále ponechal jim a jejich potomkům na věčné časy v městě jeden mlýn s dvojím složením, 1 lázeň,[1]) 4 svobodné jatky, 4 pekařské krámy [2]) a toliktéž ševcovských krámů ve svobodné držení a třetí denár ze všech soudních pokut.

Ve vesnici však, kterou založiť měli, dal jim šestý lán rovněž svobodný a mlýn o jednom složení.

Jindřichovi samému ponechal všechen zádušní statek [3]), Bertholdovi dal však blíž města ležící neodvislý statek v dědičné držení

Jindřich, rychtář z Fričovic, musil třikráte do roku u soudu zasedat (viz Fričovice) zač se mu ještě něco více ve vesnici dostalo. [4])

Co rodilý Němec — podle tehda umluvitého obyčeje dal biskup Bruno městu našemu také německé právo a sice „Magdeburské.“ Vesnice Stařič, Fričovice, Brunsverde a Passekov jakož i všechny jiné, kteréž by budoucně v okolí založeny byly, vyjmul ze soudu vrchnostenského — jemuž usurpací dotyčných vrchností během času podrobeny jsou, avšak na újmu starodávného domácího zřízení, podle kteréhož soudu župnímu podléhaly — a přidělil je neodvislému soudu hrdelnímu v Brušperku, by tam ve věcech vážnějších, jaké jsou: vražda, cizoložství, krádež atd. od něho rozsudky přijímaly.

Nemohl-li ale soud městský v čem najíti pravdy, měl brát poučení z Opavy později však z Ostravy a v těžkých případech v Kroměříži.

Z toho patrno, že Brušperku hned při založení dána moc provinilce a zločince v první stolici hrdla platně odsuzovati. [5])

---

[1]) V těch jakož v pozdějších ještě časích mívala skoro každá ves své lázně.

[2]) Volný čte místo „panes“ pani a tudiž by to byly soukenické krámy.

[3]) Datum in festo s. Nicolai.

[4]) Datum v Brušberku vigilia s. Valburgis.

[5]) Viz zřízení obecní.

První, jemuž rychta v Brušperku propůjčena byla, zdá se onen vícekrát jmenovaný spoluzakladatel Berthold ze Stařiče býti, jelikož na listině z roku 1292 klášteru Velehradskému svědčící jakýsi „Bertholdus advocatus de Brunsberg“ přichází.

Že Brušperk byl městem hraženým, o tom nemůžeme ani na okamžik pochybovat za jedno proto, že každé i sebe menší městečko alespoň příkopem hlubokým obehnato bylo, za druhé, že zejmena okolí naše zhoubnému návalu rozličných nepřátel vystaveno bylo, a že tudíž i v tom ohledu na snadnější nějaké ubranění města pomýšleť se mohlo ano i musilo, za třetí nabývá náhled ten větší jistoty, povšimneme-li si tvarnosti oné části města, kteráž za starodávna jedině městem slula a konečně poskytují nám platný toho důkaz dvě ulice, jimž lid zdejší až po dnešní den „ve valle“ říká. Jaké to opevnění bylo, nelze ovšem s jistotou určiti, avšak náspy kolem města že byly, udává slovo „ve valle“ a pak ona za vallem k západu a východu nalézající se tam větší zde menší prohlubina zdá se poukazovat na to, že tam za starodávna příkop byl.

Konečně ona od východní prohlubiny valem k severu a dále k západní prohlubině a nad ní ležícím u vallu polokruhem táhnoucí se řada domků stojí dle mínění a zdání našeho právě tam, kde se dříve náspy městské rozprostíraly.

Město mělo 2 hlavní východy, 1. ulicí na předměstí a 2. ulicí na klepary k Fryčovicím teď však nevede ulicí touto silnice k Fryčovicím, nébrž v pozdější době učiněna jest nová cesta v jižním rohu města.

Vedlejší východy byly: 1. k vodě, kde také městské lázně stály, 2. pak v stranu nynějších drahů.

Toť začátky arcibiskup. ochranného města Brušperka. Během století vyšinulo prý se k značnému rozkvětu, leč v čas švédských válek r. 1643 vzalo prý Torstensohnem za své.

Tak alespoň dí starobylé podání, s nímž letopisové staroveščtí souhlasí.

Tehda bylo městské opevnění rozmetáno. Avšak r. 1643 bylo město — jak se říká — již jen doraženo, rozkvět jeho bezpochyby podkopán v oné osudné vzpouře r. 1600, o níž hnedle se zmíníme.

3. Příběhové města Brušperka. [1])

Nejstarší zprávy z Brušperka máme toliko o některých farářích, kteréž v posloupnosti farářů zaznamenány jsou. Tyto jsou vesměs ze 14. století.

Zprávy z pozdějších století jsou následující:

1438 připomíná se na listině pro Starou ves jakýsi Jiří z Trnavky pán na Brušperku.

1545 udělil městu biskup Jan 1. výroční trh na sv. Kateřinu, obyčejný týhodní trh na každé úterý. [2])

1555 obdrželo město od biskupa Marka druhý výroční trh na úterý před sv. Vítem. Dobytek se může také prodávať. [3])

Téhož roku postoupil s přivolením biskup. zdejší farář kus kněžské role obci na rybník za roční poplatek 2 zl. à 23 gr. m. peněz, kterýž vždy k novému roku zapraven býti má. [4])

Téhož roku daroval biskup Marek městu výhon a kus lesa, jenž sluje končiny a pak rybník pod

---

[1]) Kde pramen udán není, čerpáno z Volného Topografie cirk. a polit. vyjma drobnější zprávy po r. 1618. Tyto jsou brány buď z archivu městského aneb z pamětí, o jichž sestavení Měrka a Kobza se pokusil.

[2]) Neděle před sv. Vítem 1545 v Kroměříži. (Listina č. v archivu městském.)

[3]) Datum v Kroměříži v neděli po sv. Jakubu 1555. (Listina č. v archivu městském.)

[4]) V Kroměříži v sobotu před sv. Havlem 1555. (Listina č. v archivu m.)

Folfarkem. Tentýž biskup dal městu právo od — úmrtí. [1])

1561 Dal biskup Marek po smrti faráře Daniele — jenž v takové nouzi zemřel, že po něm 2 zl. zůstaly — pozůstalé po něm knihy na Ukvaldy odvésti, aby se jiným do rukou nedostaly, „proto že teď svět kacířskými knihami přeplněn jest, z nichž pak zvláště kněži nákazu berou.“

1563 dovolil tentýž biskup cizím řezníkům maso do města na prodej vozit. [2])

1567 propůjčil městu biskup Vilém Prusinovský právo pivo vařit.

1568 dal tentýž biskup městu třetí výroční trh na den sv. Matouše. [3])

1574 musil zdejší duchovní správce Stanislav příborskému faráři Jak. Passerovi s kázáním vypomáhat.

Okolo 1574 dovedl se v městě usaditi nepořádný kněz jmenem Thomáš, byl však r. 1578 vypuzen a na jeho místo Stanislav Šustka dosazen. Ani tento nebyl zde dlouho, neboť již r.

1579 musil příborský farář Michal každou třetí neděli u nás služby Boží odbývat, proto že ordinariát od farníků Brušperských žádaného kněze Mathiáše Těrličku nepřijal. Tento byl poběhlý mnich z Vratislavi a k tomu ještě ženatý. Slíbil sice polepšení, když toho však neučinil, jest vypuzen.

1580 bylo farníkům Brušperským a Fričovským nařízeno, aby svého duchovního správce jmenem Jana okamžitě do Kroměříže odvedli a jiného odtamtud

---

[1]) Datum v Kroměříži v pátek před sv. Trojicí 1555. (Listina dobře zachovalá v měst. arch.)

[2]) Viz výsady městské.

[3]) Viz výsady městské.

sobě vzali. Téhož roku dostalo město právo výčepu do Fryčovic a Staříče.[1])

Mezi r. 1583—1586 připomíná se v Brušperku jakýsi Urban farářem. Měl také v Příboře vypomáhať, r. 1594 byl do Pavlovic přesazen. V dubnu r.

1587 měl zdejší farář zároveň s Místeckým duchovní zprávu ve Staříči proto, že tam jakýsi poběhlý mnich Ambrož k vykonávání povinností za neschopna uznán byl.

1588 22. prosince vyzval olom. biskup Stanislav Pavlovský Brušperk a jeho právomocnosti podřízené vesnice k dobrovolnému příspěvku na uhražení svých potřeb, kteréž mu při podnikání rozličných cest za politickým účelem vzešly. Brušperk dal 220 zl. Fryčovice 110 zl. Oba ve dvou lhůtách o sv. Jiří a sv. Václavu. Městskému právu podřízené vesnice dávaly po 4 napořad jdoucí roky dvojnásobný roční plat.[2])

1590 28. května přišel do Brušperka, M. Ostravy, Místka a Příbora od téhož biskupa rozkaz s výhrůžkou na přísný trest, aby od přijímání pod obojí přestáno bylo, jelikož pod tento pláštík všecky sekty prý se ukrývají. K rozkazu takovému byl biskup úplně oprávněn proto že žádný pán podle tehdejších zákonů zemských jinověrce na svých statcích trpěti nemusil. Zákonem tímto spravovali se také všichni nekatoličští „páni“ i pronásledovali katolíky, kde jen mohli, pakli k jich vyznání znáti se nechtěli. Biskup ujímaje se opět katolíků, chtěl by na jeho četných panstvích také jen katolíci byli. Avšak proto nepronásledoval ještě nekatolíky, nébrž domlouval a napomínal je laskavě, by se bludů svých

---

[1]) Viz o tom „Výsady města.“

[2]) Revers v archivu městkém.

odřekli. Přísnější zbraně užíval jen tehda, když důstojnosť jeho zkrácena býti měla. Brušperské dal tudíž místním farářem upřímně napomínať. Když však tímto napomínáním jakož i objasňováním pravdy katolické odpor jinak smýšlejících přemožen býti nemohl, vydal se horlivý biskup sám v práci tu. Dne 15. srpna r. 1590 povolal totiž představenstva oněch 4 měst, vesměs asi 90 osob, k sobě na zámek Ukvaldský, kdež k nim co pečlivý duchovní otec mluvil. Dojemná jeho slova nepadla do půdy jalové, neboť všickni, ač posud odpůrcové, přislíbili v neděli po sv. Bartholoměji se zpovídati a svátosť oltářní pod jednou toliko způsobou přijmouť, vyjma 50 Ostravských, kteří ničehož neslibovali, načež byli na Ukvaldech uvězněni. Druhého dne však jsou opět z vazby propuštěni, když byli totéž učiniť přislíbili. Jediný toliko měšťan ostravský, jmenem Boháč, stál urputně na svém, předstíraje neustupnosť ženy své ve věci této. Avšak i tento se poddal, když předvolaná žena náležitě zkrocena byla.[1])

1593 stalo se narovnání o hranice mezi Brušperkem a Staričem. Staričští byli totiž pozemků Brušperských kus po kusu odorávali, až to během času hezkou část obnášelo. Tuto odoranou část žádali teď Brušperští zpět. Staričtí odvolali se k vrchnosti žádajíce odtamtuď spravedlivého rozměření. Vrchnosť vyslala tedy ukvaldského důchodního Ondřeje Fabia k zkoncování celé rozepře, což se také štastně podařilo. Hranice jest k všeobecnému uspokojení vyměřena, zároveň však určeno, aby mezi pozemky Staričskými a Brušperskými po všechny budoucí časy volná cesta stávala.[2])

[1]) Volný: Topografie Moravy a Procházka: Hlas církevní 1862.
[2]) Listina vložena v starší gruntovní knize v archivu městském.

Teď však přicházíme k osudnému roku, k roku 1600, v němž se povážlivé věci v městě a okolí dály, což ale skoro všechno v tajemné posud ještě roucho zahaleno jest. Než na základě listiny ze dne 1. června r. 1618 — sdělujeme ji doslovně v dodatku — dovolujeme si některé své domněnky zde uvésti, šťastnější budoucnosť nám bohda ukáže, jak dalece jsme se zmýlili.

Listina zmíněná mluví o povstání, kteréž se bylo r. 1600 v krajině naší proti vrchnosti událo, aniž by však doložila proč a jak se to stalo a kdo v něm účastenství měl, jmenujíc jednoduše poddané co vzbouřence. Jelikož však v listině této také se dočítáme, že Brušperk roboty — kterouž od vzbouření se poddaných při feitlovském dvoře ve Fryčovicích zastávať musil, r. 1618 opět zproštěn byl, jest tudíž skoro věcí jistou, že i Brušperk v povstání zmíněném alespoň částečné účastenství bral. Tomu nasvědčuje také okolnosť ta, že Brušperk r. 1580 obdržené právo pivního výčepu do Fryčovic a Stařiče v pozdějších létech ne-li do konce žádného tedy alespoň výhradného více neměl, což jest vidno z listiny r. 1713 vydané, kterouž biskup Volfgang ze Šrattenbachu městské výsady potvrzuje. Dí on v této listině, že „potvrzení městských privilejí na žádnou újmu neb škodu vystavování panského piva ve vesnicích blíž Brušperka ležících býti nemá.“

Z toho, myslíme, vysvítá zřejmě, že Brušperk tuto výsadu kdysi ztratil aniž by ji více zpět obdržel. [1]) Aby se však nedomýšlel, že potvrzením všech privilejí městských i ona výsada pivního výčepu také potvrzena a městu opětně vrácena jest, byla uve-

[1]) Že by město výsadu tuto u jiné příležitosti bylo ztratilo nelze se posud domnívati.

dená podmínka úmyslně k potvrzení dodána. Důvodění naše pozbude tenkráte platnosti, až se dokáže, že jmenem „vesnice blíž Brušperka ležící“ Fryčovice a Stařič míněny nejsou.

Nějaké změně tehda v městě předsevzaté nasvědčuje také okolnosť ta, že se roku 1600 s dvěma měšťanosty potkáváme. První připomíná se asi až do června, druhý pak do konce roku. Něco podobného nenalezli jsme po celou řadu let, v nichž jsme burmistry dle časového pořádku sestavili. Obyčejné vystřídání se v úřadu tom nebylo proto, že tehda v únoru burmistrové v úřad nastupovali, pouhá resignace to také sotva byla, jelikož se později ani mezi staršími města nenaskytá, mezi nimiž obyčejně každý odstouplý burmistr se připomíná.

Nezbývá nám tudíž nic jiného než se domnívati, buď že úřadu svého od vrchnosti sproštěn byl aneb že umřel.

Příčinu vzbouření bezpochyby dlužno hledati v náboženských různicích, jakéž tehda milenou vlasť naší vůbec rozrývaly.

Jestiť věcí dokázanou, že nejenom v okolí nébrž i v městě našem nekatolíci se zdržovali, že tito nekatolíci od vrchnosti své častěji napomínáni a k odřeknutí se svého bludu horlivě vyzýváni byli; dále víme taktéž, že po celý tehdejší čas v Brušperku nepořádní kněži nejen se zdržovali, nébrž i u obyvatelstva kacířstvím nakaženého patrnou přízeň požívali, následkem toho všeho můžeme se snadno domnívať, že obyvatele od horlivých biskupů, jakými Stanislav a přísný kardinál Dietrichštein byli, na úzdě držáni jsouce, tajené nevoli své zjevným odbojem volného odtoku zjednali. A to tím spíše ani po smrti přísného Stanislava všech daných slibů stran pravověrnosti na jednou se

sprostiti a na nové vrchnosti v osobě kardinála Dietrichšteina, jehož ještě neznali — snázeji to vymoci se domýšleli, co jim onen několikráte rozhodně byl odepřel. Ať se již má věc tak nebo jinak, tolik jest jisto, že se Brušperští zbouřili a následkem toho nejen některé výsady své pozbyli nébrž i při Fryčovském dvoře po 18 roků robotovať musili. R. 1618 přijal kardinál Dietrichštein město opět na milosť a zprostil je oné roboty. Zároveň vznesl na ně žádosť, aby v mokrý čas Fryčovským a Stařičským na poli vypomohli, kdyžby o to požádáni byli, avšak nikoliv ze závazku nějakého nébrž „z poddané lásky a dobré vůle.“

Mimo to osvobodil 2 brušperské grunty a sice onen „Šimona Letochy“ a „Vávry Blahy“ za roční popoplatek 15 grošů od roboty koňmo při dvoře fryčovském činěné.[1])

1629 připomíná se ve veřejné listině v archivu městském tak zvané „ubermanské právo.“ (Viz o tom zřízení obecní).

1636 připomínají se v městě dvě sladovny, jedna Adama Roháčka, kterou koupil Jan Třestěch za 24 zl. druhá Jiřího Koláře, obě nad příkopem.[2])

1639 Odtrhli se Starovesští od právomocnosti městské následkem prudké rozepře o hranici mezi pozemky Brušperskými a Staroveskými od cesty až k lipinám. Spor tento — o jehož povaze bližších zpráv postrádáme, skoncován jest r. 1651 28. března u přítomnosti rytíře Max. Ernesta z Brandštatu, tehda hejtmana panství ukvaldského a zástupců obou sporných stran v následující rozum:

---

[1]) Dáno v Kroměříži dne 1. června 1618. (Listina v archivu městském.)

[2]) Z gruntovní knihy v archivu městském.

Hranice od louky fojtové ke Krmelínu podél pozemků vedoucí (nyní tak zvané dražky) určena jest k společnému užívání.

Starovesští podrobili se opět městskému právu „tak aby opět jak od starodávna v kriminálních a jiných právních zprávách ku právu Brušperskému náleželi a o naučení se utíkali.“ O vydržování svých vězňů v městě musili se však sami postarati. Mimo to musili k obnovení úřadu vždy do města chodiť, ve křížové dni s kříži a v proceství do města přicházet a tam 2 achtele křížového piva vypiť.[1])

1643 byl Brušperk od švédského generála Tortensohna, když byl tento cís. generála Buchheima u St. Jičína na hlavu porazil, obležen, útokem vzat, rozbořen a obyvatelstvo z větší části povražděno.[2])

Brušperku se tehdá vůbec špatně vedlo, což také stvrzuje starobylé ústní podání, kteréžto dí, že Brušperk od Švédů mnoho škody utrpěl, ano že od nich — dosah před tím značného rozkvětu — takřka na mizinu přiveden byl. Dříve patřil prý i Krmelín k městu, an prý byl jeho předměstím. O tom posledním si však dovolujeme pochybovati. Pakli už podání jakéhosi historického podkladu upírati nechceme, můžeme se domnívať, že předměstím v podání jmenovaným spíše ona v zakládací listině připomenutá vesnice „Brunswerde“ byla, kteráž k severu na pahorku mezi Krmelínem a městem ležícím se rozkládala. Dosti možná, že vesnice tato byvši Švédy zničena, (v pozdější době nečiní se o ní ani ta nejmenší zmínka) prodlením času s Krmelínem spletena byla.

---

[1]) Listina vnešena do gruntovní knihy, v archivu městském.

[2]) Letopisové ve farním archivu Staroveském.

Dále dí ono podání, že prý město od Švédů obyvatelstva svého z větší části zbaveno bylo, načež prý lidé z okolí přicházeli a v městě se usazovali, dostávajíce prý jmena podle osad a míst, odkuď právě přibyli.

Tak prý ku př. Frydečtí z Frydku přišli, Poláněští z Polánky, Prašivci z Ukvaldů atd.

1660 17. června za olom. biskupa Leopolda Viléma obdržel cech soukennický potvrzení svých artikulů v opisu z orginálu Kroměřížského. [1])

1662 9. dubna spojil se společný cech (kovářský, kolářský a tesařský) se soukenickým pod následujícími podmínkami: „Do cechu soukenického musil každý člen 12 kr. zaplatiť, cech společný musil na postavníky vždy čvrtou svíčku koupiť, (nebylo-li žádné z pohřbu), mrtvému musil hrob kopať a jednoho mladšího mistra k nošení mar a mrtvol na výpomoc dávať.

Pokrov mohli k svým pohřbům brát z cechu soukenického, cechmistři musili však zaň ručit. [2])

1665 24. října dal Karel, biskup olomoucký, rozkaz k stavbě nové radnice, ku spořádání sirotčenské pokladnice atd. Listinu tuto uvedeme zde pro její důležitosť alespoň u výtahu:

Před tím úřadoval burmistr ve svém domě „potom pak jak skoro tento dům vystaven bude, obecní důležitosti nikam jinam jedině v radním domě pod ztracením jejich privilejí handlovati neb domlouvati se mají. Rovný spůsob aneb domění jest thudy strany rychtáře, kterýžto parthie (strany) také již ne ve svém domě přesluchati nébrž všecko v radním domě u přítomnosti svých konšelů rovnati má.“

---

[1]) Artikule ty jsou v cechovní pokladnici.

[2]) Listina v cechovní pokladnici.

Dále ustanovuje, jak se obecní úřad po úmrtí toho kterého testatora zachovati má.

Městská radda má také přihlížeti k tomu, aby řemeslníci své artikule bedlivě zachovávali. K pekařům a řezníkům má zvláštní zřetel míti, aby tito chudý lid neodírali.

Bez povolení vrchnostenského nesmí Brušperk ni jediného dluhu více učiniti, nébrž raději k tomu přihlížeti, aby před tím už nadělané dluhy pomálu zapraveny býti mohly.

Každý má svůj dům a dluh na něm do gruntovních kněh dáť vepsáť.

V kriminálních pádech mají Brušperští pro vynaučení jak před tím do Ostravy aneb v těžkém případě do residenčního města Kroměříže chodiť. Obyvatelé nemají žádného obecního shromáždění — jak se to od některých časů stávalo — bez vědomosti městské raddy a její přítomnosti pod ztracením svých privilejí a jiných pokut držeť, „nébrž jen v radním domě jim proponirovati a handlovati jest."

Další ustanovení týká se včelařství. [1])

1666 ukoupila obec tak zvaný Balcarovský grunt na dům rathuzní od Urbana Mlynáře i se zahradou za 100 zl.

Téhož roku byla již skutečně, jak v gruntovní knize poznamenáno, radnice vystavena, ale dřevěná.

1672 farářoval v Brušperku jakýsi Urban.

Za něho odbyla se zde generální visitace a sice t. r. Ještě tehda připomínají se zde „pod obojí." Kostel byl náramně chudý, farář nepořádný. K stavbě kostelní věže musil Brušperk 200 zl., Fryčovice 15 zl. přispěti. [2])

---

[1]) Dáno v naší pevnosti ukvaldské 24. října 1665. (Listina německá i s českým překladem v archivu městském).

[2]) Volný: Topografie a poznámka v archivu městském

1676 Výnosem ze dne 17. ledna, dáno na Ukvaldech, byl Jan Vantuch, syn Josefa Vantucha z Fryčovic, svého řemesla kolář, do města propuštěn a městské právomocnosti podřízen. Stalo se proto, že tehda v městě žádného koláře nebylo.

1683 odpuštěny jsou celé obci 4 měřice a 4 měrky rži a mimoto jednotlivcům z rozličných let jich dávky vrchnostenské.

1684 ujednán nový pořádek stran nálevu vína. [1])

1685 27. srpna odpuštěno obci starých reštů od mnoha let a sice.

50	měřic	pšenice
100	„	rži a
100	„	ovsa

1698 5. dubna stalo se usnešení městské rady stran lepšího pořádku při nálevu piva. [2])

1702 počala se sůl úředně prodávať.

1704 měla obec veškerého příjmu

	700	slez. zl.	16 gr.	$4^1/_2$ d.
přebytku z roku	442	„ „	16 gr.	$4^1/_2$ „
ouhrnem tudíž příjmu	1142	„ „	33 gr.	3 „
vydání	864	„ „	9 gr.	4 „
přebytku tedy	278	slez. zl.	23 gr.	5 d.

V květnu t. r. táhli městem kyrysníci leževší ve Slezku v Kunčicích a v okolních městech. Téhož roku obnášel rychtářský plat z role Rokytky 1 zl. 6 grošů.

1704 platil každý soused na kostel 3 gr., činilo ouhrnem 10 zl. 3 gr.

1705 měla obec příjmů 1011 zl. $5^3/_4$ d.

a s úvyškem z roku předešlého 1289 zl. 24 gr. $4^3/_4$ d.

vydání 823 zl. 24 gr.

zůstal přebytek 466 zl. slez. $4^3/_{10}$ den.

[1]) Viz o tom „právovarečné měšťanstvo.“

[2]) Viz „právovarečné měšťanstvo.“

Téhož roku odprodala obec Jakubovi Kaňovi, hornímu mlynáři kousek země při jeho stavu a kůlni za 25 gr.

Naproti tomu zavázal se mlynář cestu, počínaje od Valchy až ku mlýnu svému i s mostkem přes příkop spravovať. Potřeby k tomu musily však z obecního dodány býti.

T. r. 1705 placeno zvoníkům, co proti povětří zvonili v červenci, po prvém zvonění 6 kr. $4^1/_2$ d., po druhém 4 kr. 3 d.

Z jiné položky t. r. plyne, že každoročně na zelený čtvrtek J. h. p. oficirům, p. faráři, ouřadům i s písařem vedle starobylého prý obyčeje nějaká diškrece od obce dávána byla. Tehda dáno 2 zl. 10 kr. za telecí maso.

Bezpochyby, že mívali o velikonoci nějaké hody na obecní outraty.

Jiné nám dostupné zprávy z posledních dvou let poučují nás, že město vrchnosti své vždy na požádání na své outraty naverbované a úplně ozbrojené mužstvo dávati musilo.

Dotýčné zprávy podáváme tak, jak jsme je v účetních knihách obecních ze zmíněných roků nalezli.

1704 vypravilo město společně s Vitkovicemi na rozkaz vrchnostenský 3 hajduky. Stáli 49 zl. 55 gr. Vitkovice daly 5 zl. 10 gr.

Téhož roku vypravilo také město ve spojení s Richalticemi 1 dragona na Ukvaldy. Tento stál 47 zl. 59 gr. Richaltice daly 7 zl. 45 gr.

1705 v květnu přišel vrchnostenský rozkaz, aby město okamžitě 10 hajduků k Trenčínu vypravilo. Dostali na ruku 30 zl. a piva za 1 zl.

Na tuto Trenčanskou výpravu musili přispívať hofeři, vyměnkáři, a pak samostatné ženy s 6 zl., 15 gr., 3 den.

Mimo tyto vyslalo město také 10 mužů k pevnosti ukvaldské na vartu. Denně dostával každý muž 3 gr. z obecní pokladnice.

V červnu t. r. vypravilo město na rozkaz c. k. krajského úřadu 3 hajduky.

4. srpna mělo město 4 dragony na Ukvaldy vyslat, když z toho však sešlo, vypraveni jsou místo nich mušketýři, jimž dáno na ruku 3 zl. 6 gr., verbování stálo 3 gr. $1^1/_2$ d.

13. října t. r. vysláni jsou k Brumovu 2 hajduci na outraty obecní.

27. prosince vypravilo město opět 6 mužů zbrojných k Trenčínu, dostali na ruku 18 zl.

1710 4. dubna byl zde jistý Josef Hulla ze Staré vsi pro svatokrádež oběšen a pak se šibenicí spálen. [1])

1717 potvrdil císař Karel VI. nové artikule cechu soukenického. Dotýkaly se vnitřního zařízení cechu jakož i poměru jeho k veřejnosti.

1721 $^{22}/_{10}$ ukoupila obec stavební místo spustošené sladovny od Judity Machové za 20 zl.

1729 4. července stala se úmluva mezi tehdejším farářem Kristianem Passkem a obcí stran 1 kooperatora. [2])

1735 31. července vyměřena nynější hranice mezi Brušperským a Paskovským lesem.

1736 byla socha sv. Jana na náměstí postavena.

1747 20. dubna vystavil Ant. Libosvarský kaplu při svém mlýně na místě, kde jeho předkové byli postavili kříž čili umučení Boží. Dědicové aneb hospodáři na tomto mlýně vůbec mají tuto kapli po všechny časy vydržovat, a kdyby toho potřeba byla i znova vystavět. [3])

---

[1]) Viz „Starou ves."

[2]) Viz „Cooperatoři v Brušperku."

[3]) Vneseno v gruntovní knize v arch. městském.

1748 28. července byl obraz bol. Panny Marie z kaple na lánu — kdež se bylo mnoho zázraků stalo — od konsist. assesora Matiáše Štiavy a Fabiana Foltýna, faráře z Klenovic (pozdějšího děkana Příborského) u přítomnosti mnoho tisíc lidu do farního kostela přenešen a tam na zdi vedle hrubého oltáře umístněn.

1749 19. října byl tentýž obraz s povolením nejdůstoj. konsistoře za příčinou mnohých od P. M. obdržených milostí tehdejším farářem Pavlem Červenkou městem v proceství nešen a pak na hlavní oltář postaven. Sv. Jiří dán za oltář, kde až do letošního roku zůstal.

1750 3. ledna úmluva stran druhého kooperatora.

Z listiny dané dne 7 října 1751 v Kroměříži vysvítá, že Brušperk již r. 1581 a všechna následující léta 57 měřic, $2^1/_2$ měrky pšenice, toliktéž rži, 50 měřic ovsa obyčejného a 14 měřic ovsa drevního vrchnosti své odváděl.

Okolo r. 1751 žádala obec na vrchnosti, aby jí tato dávka buď úplně odpuštěna, aneb alespoň zmírněna byla. Jinak žádala obec, aby jí dovoleno bylo k náležitému určení takové dávky pole svá dáť vyměřiť, protože prý městu jakési role vrchností odejmuty byly. Úřední odpověď ze dne jak na hoře popírá, žeby vrchnosť kdy byla jaké pozemky městu odebrala, dovoluje však výměr polností na obecní outraty a stanoví budoucí dávku tak jak se dříve odváděla.

Jenom těch 14 měřic drevního ovsa má být obci odepsáno a sice od r. 1746 počínaje. Místo dávky v plodinách mohou také peníze odvádět — jak za minulé roky tak i pro budoucnosť — avšak jen dokuď se to vrchnosti líbiť bude.

Cena ustanovena následovně:

měřice žita 1 zl.
„ rži 48 kr.
„ ovsa 30 kr.

Poznámka: Ovsa drevního musil každý po jednom věrtelu z koně dávat. Za to dostávali zdarma dřevo z panského lesa. Když později vrchnost dřeva více dávat nechtěla, zdrahali se také Brušperští drevní oves odváděť. Podobně učinili také Příborští roku 1738. Jak se rozepře ta skoncovala, podotknuto výše.

1557 4. července vydáno v markhrabství moravském nové zřízení soukenictví. Odnášelo se zejmena k způsobu provozování řemesla, prohlídky atd.

1763 22. února odprodala obec rybník u drah ležící Pavlu Frideckému a jeho spoludržiteli Janu Kučerovi za 60 zl. říšských s právem zpět ukoupení za tutéž cenu. Do pokladnice obecní musili 1 zl. 51 kr. ročně platiť.

22. dubna t. r. odprodala obec Frant. Rozacímu rybník, Žabinec zvaný, za 40 zl. cum reservatione juris retractus (s právem zpět ukoupení opět za 40 zl.)

Téhož roku najal cech soukenický od vrchnosti valchu v Zámrklí, již pak napořád v nájmu míval.

1766 24. října odebrala obec jistému židovi, jmenem Levkovi, arrendařovi ukvaldskému, palírnu proto, že tam rozličné neplechy se dály a odevzdala ji na 3 po sobě jdoucí léta od sv. Martina počínaje Janu Dvorskému, měštanu zdejšímu, proto že byl dobrý katolický křesťan. Nájmu platil 100 zl.

Od r. 1774 až přes r. 1778 veden od obce Brušperské spor s Fryčovicemi stran příspěvku třetího groše na faru a školu v Brušperku. Spor tento se skoncoval teprva, když Fryčovice z Brušperka vyfařeny a vyškoleny byly. [1])

1775 3. března stalo se usnešení celé obce stran prodeje role Rokytky u drahů.

---

[1]) Z archivu ukvaldského.

K zapravení výloh zakoupením nové radnice učiněných prodána role řečená sousedům na kusy. Zpět ukoupení vymíněno opětně. Stará radnice jest odprodána a dům nanovo od Pavla Adamovského koupen. [1])

Poznámka: Role tato přešla prý následovně v majetek obecní: V 17. století měl prý roli tuto v držení jistý Rokyta, který však od ní — nemoha dluhy a daně zapraviti — do Uher utekl, aniž by se více vrátil. Když však přese všechno hledání a doptávání od úřadu vypátrán býti nemohl, potahla obec rolu jeho na sebe, jelikož po něm ani dětí ani jiných blízkých příbuzných nezůstalo.

1775 2. října dostal cech soukenický nové dodatky ku svému starobylému řádu cechovnímu podle výnosu sl. gubernia ze dne 12 čerce. 1775.

1776 6. ledna stalo se opětné potvrzení úmluvy o spojení cechu soukenického se společným, s následujícím dodatkem: „Na choruby, pokrov, postavníky a máry musí tento čtvrtým grošem přispívať: Mladší spol. cechu musí také postavníky nosiť.“

Úmluva ta má platiť do vůle jedné neb druhé strany.

1790 bylo k Antonínovu, jenž byl právě založen, 17 domků Brušperských přiděleno.

1793 obdrželo město magistrát i bylo tudíž z podřízenosti pod ukvaldský vrchnostenský soud vyjmuto.

1798 7. srpna došlo vrchnostenské povolení k stavbě palírny na místě od J. Prašivky za 500 zl. k účelu tomu zakoupeném. K zapravení výloh na stavbu učiněných měly se 3 obecní zahrady (2 ležely u Fryčovic, třetí u obecní cihelny) odprodať a schodek 1043 zl. dovoleno obci co passivum do svých oučtů vtáhnouť.[2]) Při stavbě však musila obec dalších 1456 zl. 12 kr. sobě vydlužit. O tolik stála stavba více nežli rozpočet učiněn.[3])

---

[1]) Z archivu ukvaldského.

[2]) Dáno v Kroměříži dne 7. srpna 1798. (Listina v archivu městském).

[3]) V archivu ukvaldském.

1808 8. října došlo vrchnostenské povolení k stavbě valchy ve Stařiči.

1823 přivedlo právovarečné měšťanstvo svým nákladem vodu ze selských rolí do svého pivováru 700 sáhů dlouhým vodovodem. Vodovod stál 1374 zl.

Téhož roku měla obec příjem 8224 zl. 2 gr. 3 d.
vydání 4059 zl 27 gr.
přebytku tudíž 4164 zl 35 gr

1824 vystavěla obec na náměstí kašnu a prodlouživši vodní roury od pivováru až sem převzala vydržování celého vodotoku.

1826 ukončeno milostivé léto dne 8. října.

1840 koupila obec dům pod číslem 22 od Ludvíka Vavroše za 5000 zl. Jest to nynější radnice.

Stará radnice prodána za 1600 zl.

1847 22. prosince připevněn nový ciferník na věžové hodiny.

1848 Následkem propůjčené národům rakouským konstituce s národní obranou utvořeny jsou i v městě našem 2 setniny takové obrany čili jak se zde jmenovala „gardy.“ V říjnu 1848 svěcen jest její prapor na louce v levo od cesty, jenžto k sv. vodě vede. Tam sloužena mše sv. s kázaním. Přítomných bylo mnoho tisíc lidu jakož i mnoho deputací z okolních měst. Odpoledne zařízena na témž místě velkolepá národní slavnosť.

1849 táhla tato nová garda čili národní obrana proti Košutovi. Došla však jen do Fridlandu, odkud na zvěst, že Košut táhne, spěšně domů couvla.

Nejinak se zachovali gardisté okolních měst.

1850 byly městské a patrimoniální soudy zrušeny a státní politické a soudní úřady zavedeny. Město pozbylo svůj magistrát.

1856 odprodal cech soukenický svou zahradu u dolní valchy za 326 zl. stříbra. Ukoupitel zavázal se 5 střevíců širokou hráz podél příkopu nechať.

1866 vypravilo město na své outraty 50 bezbranných mladíků do hor, aby tam ve spojení s občany jiných měst a osad a c. k. vojskem sbor Klapkův pochytali. Každý obdržel 1 zl. na ruku. Mimo to dostali od obce povozy až na Čeladnu. Výprava ta byla nesmyslná a tudíž také marná.

1867 hlasovalo město statečně při první i druhé volbě pro národního kandidáta, leč pro liknavosť voličů z jiných spojených měst neprorazilo se svým kandidátem ani jedenkrát.

Německý kandidát Zvěřina vyšel známou a tehda od Němců vůbec užívanou taktikou co vítěz, avšak při druhé volbě jinž jen nepatrnou většinou 14 hlasů.

Po volbě první byl od sněmu pro uplacení voličů trestnímu soudu k vyšetřování odevzdán. Vyšetřování to však bylo zastaveno, ač nezvratné důkazy uplacení brušperští voličové podávali.

Od voleb začalo se vlastenecké smýšlení v městě více a více šířit, čtením časopisů provozováním ochotnického divadla (dne 28. července 1867 dávalo se prvé představení), rozličnými národními zábavami a konečně zaražením r. 1868 čtenářského zpěváckého spolku a pak r. 1869 záložny. Starší obyvatele nelibují sobě sice hrubě v těch novotách, leč mladší pokolení začíná se k nim statně hlasiť i doufáme, že se z něho svým časem stateční obhájcové práv národních vyvinou. 2. července 1867 odbývala se na zdejší střelnici prvá dětská slavnosť a hned na to 5. července prvá pěvecko-deklamatorní a taneční zábava, tato uspořádaná tehdejším prozatímným zpěváckým spolkem.

28. srpna 1868 oslaveno navracení koruny svátováclavské z Vídně do Prahy ohněmi, střelbou z moždířů, zpěvem a hudbou na vrchu sv. Marka.

13. únor 1869 co předvečer úmrtí slovanského apoštola Cyrilla oslaven hodinu trvajícím zvoněním, průsvity ve věži, hudbou a zpěvem před farním kostelem a konečně střelbou z národního děla a moždířů.

4. Starobylé výsady města.

Jak již vyloženo, jest Brušperk biskupem Olomouckým na vlastních statcích k zlepšení a rozmnožení důchodů založen. Z téže příčiny pečovali také biskupové Olomoučtí vezdy bedlivě o rozkvět a blahobyt města tohoto udělujíce jemu během času mnoho rozličných výhod a výsad, na jichž základě rovněž takového rozvoje jako jiná města dojíti mohlo, kdyby tomu nebyly překážely rozličné nehody času a pak — co vlastně to nejhlavnější jest, — kdyby město na jiném pro obchodní spojení vhodnějším a přístupnějším místě bylo založeno.

Avšak i přese všechny tyto přirozené překážky a jiné časové nehody zkvětlo město zvláště koncem minulého a začátkem nynějšího století — provozováním živého obchodu v suknách do Uher — v dosti utěšené míře a náměští ověnčené — řadou z kamena dosti úhledné vyvedených domů podává zřejmý důkaz bývalé druhdy v městě zámožnosti.

Že však v posledních desíti létech v rozkvětu svém ku předu nepokročilo, nébrž spíše o který krok zpět postoupilo, to zavinil okřídlený duch času, kterýžto na neostražité obyvatelstvo s veškerou svou mocí tak náhle přikročil, že zůstalo jako omráčeno, aniž by se po dlouhý čas zpamatovať dovedlo.

Než co nezbytný osud ten zavinil, to bohda v budoucnosti vyrovná důmysl a neoblomná obyvatelů vytrvalosť.

Podmínek k náležitému rozkvětu bylo městu v minulosti štědrými biskupy poskytnuto s dostatek. Ač je

všechny teď jiz vypočítati nedovedeme, vytkneme zde jen ony, které nás v památkách písemných zde onde roztroušených štastně došly.

Hned při založení města udělil mu biskup Bruno — nepřipomínaje polnosti a jiných věcí, o nichž dříve již zmínka učiněna — právo hrdelní a podřídil soudu městskému osady sousední, jako: Stařič, Fryčovice, Brunswerde a Paskov, později přibyla také Stará ves — zároveň také nařídil, aby všechny osady, jenžto by v okolí budoucně založeny byly, ve věcech vážnějších jaké jsou: vražda, cizoložství, krádež a j. od města rozsudky přijímaly. (Viz zakládací listinu).

Právo toto bylo důležité.

1545 udělil městu biskup Jan výroční trh na sv. Kateřinu a obyčejný týhodný trh na každý uterý.[1])

1555 obdrželo město od biskupa Marka druhý výroční trh na úterý před sv. Vítem. Že výroční tento trh od trhů jiných měst se nelíšil, dosvědčují následující slova v listině této uvedená:[2])

„Tak aby na tom jarmarku jeden každý domácí neb přespolní člověk koně, dobytky všelijaké malé, velké i jiné věci, kterýmiž se koli jmeny jmenují, prodávati, kupovati svobodu měl. Však aby ten jarmark tím vším obyčejem a způsobem drželi a užívali, jakž se při jiných svobodných jarmarcích v městech a městečkách v tomto markrabství m. zachovává.“

Téhož roku daroval jmenovaný biskup městu rybníky pod Folvarkem a potvrdil mu znovu co jeho majetek výhon k lesu na lán šířky a les, jenž sluje končiny, pod rolama k paskovské hranici.

---

[1]) Dáno v Kroměříži v neděli před sv. Vítem 1545. (Listina dobře zachovalá v městském archivu.)

[2]) Dáno v Kroměříži v neděli po sv. Jakobu 1555. (Listina dobře zachovalá v archivu městském.)

(Ztvrzovací listiny těchto nadání byly Brušperským shořely i jsou jim tudíž toho roku nové vystaveny.)

1555 Tentýž biskup propůjčil obyvat. brušperským právo, vládnouti dle libosti jměním svým za živa i na případ smrti. K poslednímu dodává:[1])

„Pakli by kdo bez poručenství a dítek vlastních nemajíc z tohoto světa sešel, tehdy ten statek po něm pozůstalý movitý i nemovitý buď na malo neb na mnohu aby nejbližším přátelům toho umrlého připadl, z kteréhožto takového statku po umrlém zůstalého do třetího pokolení podle nejbližší příbuznosti příbuzní přátelé čtvrtý díl ku Božímu domu a záduší tu v Brušperku povinni vydávati a při tom kostele zanechati mají a budou.“

Výsada tato byla hlavně proto velmi důležitá, že každý obyvatel, jsa vlastníkem a pánem neobmezeným svého statku a majetku učiněn, o jeho zvelebení a rozmnožení dle sil a možnosti své se postaral, kdežto dříve nehrubě toho dbal, vida, že pro cizího aneb pro vrchnost namáhať se má.

1563 dovolil biskup Marek cizím řezníkům do města maso na prodej dovážeti pod výminkou „aby se tito řezníci v úterý před velikou sobotou u městské rady a cechmistrů toho řemesla ukázali a zapsati se dali.“ Maso musili dovážet v celosti, s útrobami, s kůží atd. Kdo jinak jednal, tomu bylo maso ve prospěch špitále pobráno. Maso musili dále na veřejném trhu prodávati, jinak byl prodávač přísně pokutován.[2])

Item aby vepřové maso celý rok na kusy mohlo být prodáváno.

---

[1]) Dáno v Kroměříži v pátek před sv. Trojicí 1555. (Listina dobře zachovalá v archivu městském.)

[2]) Dáno v Kroměříži v sobotu po hromicích 1563. (Listina dobře zachovalá v archivu městském.)

K udržení pořádku byly dva řezníci a jeden konšel ustanoveni, jichž povinností bylo, každý trh maso prohlížeti. Musili následovně přisáhat: „Přisáhám Bohu a ctěné raddě, že v tom úřadě přehledávání masa, k čemuž jsme zvolení, věrni býti a tomu dosti činiti chceme a pilně předhledávati vedle nejlepší naší možnosti, aby se žádnému neublížilo, žádnému ani bohatému ani chudému ani hostům ani domácím. Toho nám dopomáhej Pán Bůh a všickni svatí.“

Přespolní řezníci musili ve prospěch města platit z vola neb kravy 6 peněz, z telete 2, z vepře 4, od škopa neb ovce 2 peníze. Domácím musili však obvyklý plat na Ukvaldy odváděť.[1])

1567 propůjčil biskup Vilém Prusinovský městu právo pivo vařit.[2])

1568 dal tentýž biskup městu třetí výroční trh na den sv. Matouše.[3])

1580 udělil městu biskup Stanislav Pavlovský právo nálevu ve Fryčovicích a v Stařiči za roční poplatek 22 zl. (à 36 grošů à 6 peněz bílých.) První polovice měla se platit o sv. Jiří, druhá o sv. Václavě.

Dodatek: „Kdo by z jmenovaných vesnic od jinud nápoj vzal, budiž na Ukvaldech do vězení vsazen a tam dotud držán, pokud by kopu grošů buď k záduší aneb k špitali Brušp. nezaplatil.“[4])

---

[1]) To všechno plyne z výše uvedené listiny.

[2]) Dáno na Ukvaldech ve čtvrtek před na nebe vzetí Panny Marie. (Listina s porouchanou pečetí v archivu městském.)

[3]) Dáno v Ukvaldech v neděli před narození Panny Marie 1568. (Listina v archivu městském.)

[4]) Dáno na Ukvaldech o sv. Václavě 1580. (Listina v městském archivu.)

1584 povolil městu tentýž biskup na žádost jeho místo vola a vepře krmeného (které až posud každoročně na Ukvaldy odváděli) poplatek 12 zl. (à 30 grošů à 7 peněz.)[1])

Téhož roku žádal Brušperk ve spojení se Staříčem a Fryčovicemi na biskupu St. Pavlovském, aby místo ročního výčepu 10 věder panského vína ročně 5 zl. platit mohli (à 30 grošů à 7 peněz), což jim také dovoleno „avšak jen do vůle naší a budoucích potomků našich.“[2])

1600 pozbylo město následkem vzbouření se některé ze svých výsad a musilo při Fryčovském dvoře robotovať.

1618 přijal ho však kardinál Dietrichštein opět na milost a sprostil ho roboty této.[3])

1653 bylo městu třetina obvyklé vrchnostenské dávky v zboží protunc ze zvláštní vrchnostenské milosti darováno.

1675 24. října zapověděl biskup Pavel městu bez zvláštního povolení dluhy dělať, staré měl zapraviť.

Každý má svůj majetek do gruntovních kněh dáť vepsát.

Pak nařídil, aby v kriminálních pádech pro vynaučení jak před tím do Ostravy a neb v těžkém případě do Kroměříže chodili.[4])

1713 1. února potvrdil Volfgang ze Šrattenbachů následující výsady městské.

1. obdarování z r. 1545; 2. obdr. z r. 1555 (postoupen rybník pod Folberkem atd.)

---

[1]) Dáno na Ukvaldech v pátek po sv. Bartholoměji 1584. (Listina v městském archivu.)

[2]) Dáno na Ukvaldech před narozením Panny Marie 1584. Listina v městském archivu.

[3]) Viz paměti města.

[4]) Viz o om paměti města.

3. II. výroční trh propůjčený r. 1555.
4. výsadu z r. 1567, jíž se postupuje obci kus lánu (kněžské role).
5. III. výroční trh z r. 1568.
6. právo nálevu ve Fryčovicích a ve Stařiči.
7. z r. 1584 místo vola, vepře krmeného odváděny peníze.
8. výčep panského vína proměněn v dávku peněžižitou a
9. sproštění roboty, Dietrichšteinem vykonané.

K potvrzení tomu dodává, že nemá být na újmu neb škodu vystavování a šenkování panského piva v [illegible]ních a místech při městečku, kdežto se pos[illegible]kuje a vystavuje.

Dále dovoleno městu vystavovať svým sirotkům povolení k sňatkům za accidens 40 kr., avšak jen tehda, zůstaly-li v městě. Právo to dosud měl hejtman ukvaldský. Dále mohl popis sirotků v městě se díti a sice o vánocích a nikoliv na Ukvaldech více, jak to až posud obyčejem bývalo, jenom že sirotčinský seznam ve věrném opisu po každé na Ukvaldy odveden býti musil.

1751 7. října dovolila vrchnost, aby městu 14 měřic drevního ovsa (kteréž posud ročně odvádět mělo) od roku 1746. počínaje odepsány byly. Dále dovolila, aby obvyklá vrchnostenská dávka v plodech přírodních (naturaliích) budoucně v penězích odvádět se mohla. (Více o tom viz v pamětích města).

1781 8. června potvrdil arcb. Olom. Antonín Theodor privileje města v tom rozměru co Šrattenbach.

1784 9. list. potvrdil také císař Josef II. co král český a markrabě moravský privileje městské a konečně

1792 22. října potvrdil i císař František I. tytéž výsady. Potvrzení stálo tentokráte 86 zl.

5. Zřízení obecní.

Za starších dob řídilo záležitosti městské měšťanstvo samo zvolivši ze sebe u přítomnosti ukvaldského hejtmana aneb jiného splnomocněnce burmistra, radní čili konšele a jim k ruce jistý počet starších obecních čili tak zvaných deputirovaných. Radní bývali čtyři a deputirovaných 9, tolik jich alespoň bylo v pozdějších letech, jak to z některých spisů v archivu m. se nalézajících vysvítá.

Sbor tento vládl jměním obecním, kupoval i prodával statky, a vybíral i odváděl daně a poplatky, zkrátka maje v čele burmistra řídil obecní i politické města záležitosti. Byl-li burmistr ročně volen aneb jest-li se radní v úřadě burmistrovském dle obyčeje v jiných městech platného ročně střídali, neumíme sice s jistotou tvrdit, avšak z rozličných příčin domníváme se, že burmistr ročně volen býval. Neboť v gruntovních knihách potkáváme se buď co rok s novou hlavou obce, aneb shledáváme, že mnohdykráte tatáž osoba i vícero let po sobě tento úřad zastávala, což se nemohlo stát, pakli by se 5 osob v úřadě burmistrovském bylo střídalo. Domněnku naší podporuje dále onen závazek Staroveských z r. 1653, podle kteréhož nejen ke křížovým průvodům, nébrž k volbě burmistra každoročně dostavovať se měli a tam jistou část piva (2 achtele) vypit musili. Dále býval burmistr, jak se zdá, vždy ze středu radních brávan, alespoň se obyčejně před a po úřadování svém v jich řadě nalézá. V úřad nastupoval nepochybně koncem ledna. Začátkem února uvádí se obyčejně v gruntovních knihách nový burmistr, kdežto v lednu vždy ještě onen z roku předešlého se připomíná.

K vykonávání spravedlnosti ustanoven byl rychtář čili advocatus, syndicus, jak se také za starodávna podepisovali. Dosazován byl jako jinde tak i zde od vrchnosti, ač jde zdání, že byl brávan ze středu měšťanstva, jelikož

se tedy ondy také v řadě konšelů vedle jiného rychtáře uvádí, ano několikráte i co burmistr se připomíná. Tak k. př Jan Slavík, Šimon Hubáček, Michal Chlebovský, Matěj Žurovec připomínají se co rychtářové, kdežto za rok neb za dva, za tři opět co burmistrové zaznamenáni jsou. Rychtář úřadoval — pokud z rozličných zápisek vidno — taktéž jenom jeden rok. Ve vécech právních vedl tudíž — jako burmistr v politických — rychtář první slovo a předsedaje sboru z měšťanstva*) braných konšelů vykonával právomocnost civilní a až na některé vyjmuté pády i hrdelní. Oni měli vyměřovati pokuty na penězích i určiti naložení s nimi. Soudové**) takoví zasedali několikráte do roka. Město mělo totiž, jak již při založení vyloženo, hrdelní právo. V pochybných případech otazoval se Brušperk měst jiných, z počátku Opavy, později však M. Ostravy a v obzvláště těžkých pádech musil až u práva Kroměřížského poučení vážiť, jak to z listiny dané na Ukvaldech 24. října 1665 vysvítá.

Rekursy chodily do rady městské, také do jmenovaných měst, později však podávána jsou na odvolání k appelačnímu soudu v Praze, kterýž byl císař Ferdinand I. r. 1547 zřídil.

Zřízení toto trvalo až do druhé polovice 18. století. Ještě r. 1710 byl jitsý Josef Hula ze Staré Vsi pro svato-

*) **Poznámka.** Jako vůbec ve všech městech tak také i v našem měli měšťané t. j. vlastníci 44 pod jmenem „d o m ů“ známých usedlostí, jediné vlivu, nejen na správu města svého, nébrž i na zřízení soudní a majíce podílu v jmění obecním požívali sami privilegovaného postavení. Teprvé prodlením času připouštěli povolně toliko předměšťanské občany t. j. neměšťany k právům a požitkům oněm, v jichž výhradném držení sami dosavad byli. Zřejmá zmínka o tom došla nás z r. 1755. (viz „Příběhové města P.“ a pak „Město zvláště.“)

**) Tak k. p. víme, že Jindřich, rychtář ve Fryčovicích a zároveň zakladatel města Br. r. 1270 nařízení dostal, aby t ř i k r á t e do roka v městě na soudě zasedal.

krádež spáchanou v tamnějším chrámu Páně městským právem na provaz odsouzen, kterýžto nález, potvrzen byv appelačním soudem v Praze, dne 7. dubna 1710 na vrchu asi půl hodiny k východu od města ležícím (sluje podnes u lidu šibenicí), na něm také vykonán jest.

Za panování Marie Theresie stala se však veliká změna v soudnictví. Panovnice tato odňala dekretem ze dne 22. července 1765 velikému počtu soudů v jednotlivých městech moc hrdelní, nechtíc aby život, čest a svoboda lidu závisely někdy na výroku soudců nedosti schopných a zřídila v celé zemi jen několik hrdelních soudů se soudci učenými v pravích. Císař Josef II. podřídil pak všechny tyto soudy nejvyššímu soudu ve Vídni, kam se také všechna odvolání co k poslední stolici zasílati musila. Město naše zdá se však, že o něco dříve hrdelní právo pozbylo, neboť z listiny ze dne 5. října 1757 (chová se v městském archivu) jde na jevo, že městská rada pranepatrnou kompetenci měla, mohouc toliko v oněch záležitostech trestních platné rozsudky vynášet, které se netýkaly zbavení svobody. Město bylo již podřízeno vrchnostenskému soudu na Ukvaldech, kterýž z nařízení cís. musil svěřen býti justiciarům, zkoušeným z práv u appelačního soudu. Podřízenost tato provedena i v politickém ohledu, tak asi jak to později bývalo od r. 1850.

Avšak stav ten trval pouze do r. 1793. Roku toho dostalo se městu opět více samostatnosti zřízením tak zvaného „magistrátu.“

Tento sestaven z burmistra a konšelů, z měšťanstva dle starého řádu volených, k nimž od vlády přidáván jeden rada zkoušený s mocí ovšem rozhodnou. Tento slul u nás „syndikusem“ tak jako kdysi rychtáři.*)

---

*) **Poznámka.** V městě byly také gruntovní knihy. Po zrušení magistrátu byly novější knihy odvedeny, starší zůstaly v městě, z nichž se dvě posud ještě v městském archivu chovají.

Úřad městský takto zřízený uveden jest pod stálý dohled a poslušenství úřadů císařských, politických i soudních, nejvíce pod dohled úřadů krajských, bez nichž ni jediného samostatného kroku učiniti nemohl. Zvláště co se týkalo jmění obecního, nebyl úřad městský tak samostatným obecního jmění pánem, jako spíše pouhým účetním krajského úřadu, bez jehož svolení ani na dobročinné města ústavy, byť i sebe menší částkou přispívati nesměl.

Zároveň však uveden do soudů jazyk německý, a tak se stalo, že jazyk český až posud u vyjednávání všelikých záležitostí výhradně užívaný, německému všude úplně ustoupil, tak že i měšťanům i poddaným pouze českým, slova německého nerozumícím, nálezy a jiná rozhodnutí k nemalému jich nepohodlí a škodě mnohdy téměř výhradně po německu se vydávaly.

Město podrželo tento svůj magistrát až do r. 1850. V červnu téhož roku byl však následkem zavedení nových změn v soudnictví a politické správě rozpuštěn a město v záležitostech politických okresnímu hejtmanství místeckému, v soudních však sborovému trestnímu soudu okresnímu taktéž v Místku podřízeno.

Roku 1850 byly totiž k vedení politických záležitostí zřízeny: hejtmanství, krajské úřady místodržitelstva a t. d. K vedení záležitostí soudních, okresní soudy, okresní sborové soudy — zemské soudy — vyšší zemské soudy a t. d.

K vedení správy městské sestaveno na základě cís. nařízení z r. 1849 obecní zastupitelstvo, pozůstavající z 24. členů, volených všemi daň platícími občany. Výbor tento volí teprva ze sebe na 3 roky burmistra a 3 radní. Úřední poručníkování stálo v plném květu a proto musila i sebe nepatrnější věc k cís. úřadům cestu vážit. Práv neměl sbor tento skoro žádných. Teprva od r. 1860 — když vyřknuta zásada „samosprávná obec budiž podkladem kostitučně svobodného státu“ jsou práva obecní

rady trochu rozprostraněna, ač i tentokráte opatrně postaráno, by tato větší nějakou mocí nezbujněla.

Teď přešel i patronát školní na obecní radu, resp. na obec, která školu vydržuje, avšak již teď lze pozorovať pokusy o úplné podřízení školy a učitelů pod stát.

Roku 1868 stala se opět v politickém zřízení změna a sice tím, že 1. září t. r. okresní hejtmanství (2 i 3 politické okresy jsou spojeny v jeden celek) svou činnost započala. Město naše usilovalo se opět jako r. 1850 k obdržení toho hejtmanství, chtěje státu značných výhod co do otopu a bytu poskytnouť a odvolávaje se na svou příznivou v hejtmanství polohu, avšak marně. Sídlem okresního hejtmanství učiněn Místek a jemu podřízen opět Brušperk.

Dodatek.

Ubermanské právo.

Vznikla-li za starodávna nějaká rozepře mezi sousedy aneb mezi sousedy a obcí, aniž by k žádoucímu srovnání přivedena býti mohla, bylo vyrovnání rozepře na ubermanské právo vzneśeno t. j. konečné vyřízení sporné záležitosti ponecháno výpovědi třech nepodezřelých práv z okolí. Takové ubermanské právo připomíná se k. p. v rozepři, kterou obec se Šimonem Latochou r. 1629 vedla. Tehda pozváni jsou konšelé z Příbora, Místku a M. Ostravy, a ti učinili také co ubermanské právo v zmíněném sporu konečné rozhodnutí.

Plnomocenství k vykonávání práva musili však mít od hejtmana panství ukvaldského, jak to z listiny zřejmo, kterážto dí: „A poněwadž gesztce v niektere gine wieczy obecz Brušperka tohož Szymona Latochu gest winila, na kterežto nam prawuom Plenipotenczy od geho ml. pana Heytmana dana neni ta wiecz w moczy a wuoly Geho milosti gakym spuosobem to konano byti ma zustawa.“*)

6. Rozliční pádové šťastní i nešťastní.

První oheň, jímž město značné ztráty utrpělo a zároveň i o písemní ujištění svých starých výsad a obdarování přišlo, připomíná se před rokem 1555 v ouřední listině téhož roku (viz výsady města).

1585 zuřil zde mor.

1673 byla veliká drahota. Rýž se platila po 30 gr., ječmen po 8 gr., oves po 6 gr.

1683 bylo obilí v téže ceně.

1680 byl veliký mor.

1693 dne 15. května byl velmi tuhý mráz, který na polích, zvláště ale v zahradách velikou škodu způsobil.

1703 veliká drahota, půl měřice pšenice stálo 36. kr., rži 24 kr., ječmene 27 kr.

1712 v září přiletěly houfy kobylek a ztrávily, kde ještě co bylo, pohanku, řepu ano i trávu na loukách.

1715 byl opět zde mor.

1717 prudký pád dobytka.

1718, 1719 parno a sucho, následkem čehož mnoho nemocí vzniklo, zvláště zle řádila zimnice.

1722 veliká láce. Měřice rži stála 30 kr., pšenice 1 zl., ječmene 36. kr., ovsa 20 kr.

1724 velmi volná zima, ledu ani nebylo.

1726 zato velmi tuhá zima.

1756 strhla se právě v čas žní veliká bouře nad městem a bližším okolím. Kroupy stloukly veškeré osení, vichr sbořil mnoho stavení, stodol a vykořenil ty největší stromy.

1757 zuřila podobná bouře v dalším sousedství města. Téhož roku bývaly v okolí časté ohně, mnoho vesnic

---

*) Vystaveno v pátek po památce sv. Řehoře. (V archivu městském.)

lehlo popelem. V městě vyhořelo jen 6 stodol. Jiné vzniklé ohně byly ihned s pomocí Boží udušeny.

Z roku 1757 na 58. spadl veliký sníh na mokrou zemi a zničil veškeré osení. Z jara musilo se poznov seti. Než i to neposkytlo mnoho užitku, tak že potom nesmírná drahota nastala.

Měřice pšenice	stála	3	zl.	
„ rži	„	3	„	
„ ječmene	„	2	„	
„ ovsa	„	1	„	
„ pohanské kaše	„	4	„	32 kr.
„ prosné kaše	„	4	„	48 kr.

1760 až do roku 1761 byly na ukvaldském zámku vrchnostenské kanceláře. V tomto roce jsou však přenešeny v nově vystavené byty pod kopcem, než k nesmírné škodě. Nová budova tato padla i s bohatým archivem dne 5. října 1762 zhoubnému živlu (ohni) v oběť.

Následkem pohromy této přišlo mnoho listin pro dějiny panství tohoto nad míru důležitých na zmar, kteroužto ztrátu také i my při sestavování těchto pamětí velmi citlivě neseme.

Po létech 1769 a 1770 dosti laciných následoval velmi drahý r. 1771.

Měřice pšenice	byla	5 zl.
„ rži	„	4 zl.
„ ječmene	„	3½ zl.
„ ovsa	„	1½ zl.

V náhradu bylo opět maso velmi laciné, libra hovězího masa za 3 kr., telecího za 2 kr.

1781 veliký pád dobytka, trval půl roku.

1786 27. února o ½5 hodině z rána pozorováno v Brušperku a okolí značné otřesení země.

1791 zničily tuhé mrazy dne 1., 2. a 3. května všechnu úrodu ovocnou, zároveň však také i polní úrodě velmi uškodily.

1793 byla velmi teplá zima a celý rok napotom větším dílem parný a suchý.

1802 vypukl v noci z 8. na 9. dubna v městě zhoubný požár. Ztrávil 24 domů i s radnicí, u kteréžto příležitosti prý i archiv městský značné ztráty utrpěl. Tak by se ovšem nynější prázdnota na staré památky města — něco málo vyjímaje — vysvětliti dala. Jelikož se to právě ve slavnost bolestné P. Marie stalo, učinil Brušperský měšťan Josef Laník k zdejšímu farnímu kostelu nadání, aby se téhož dne na věčnou památku udalého se neštěstí slavná mše sv. s assistencí a přiměřeným kázaním konala a sice dílem k poděkování, že tenkráte město od většího ještě neštěstí chráněno bylo, dílem, by milostivý Bůh město naše v budoucnosti od podobného neštěstí chrániti ráčil.

1805 zuřila v okolí epidemie.

1805 nastala veliká drahota, měřice pšenice stála 16 zl., rži 15, ječmene 10, ovsa 6 zl. Obilí nebylo k dostání, proto že nebylo peněz.

1808 nastala opět veliká drahota, tak že v skutku Bůh nebeský všemi třemi metlami, totiž válkou, morem a hladem trestati ráčil, k tomu byla ještě o třetinu zvýšena třídní daň.

1809 přitáhli Francouzi co nepřátelé do Moravy a s nimi opět drahota a horká nemoc, kteréž velmi mnoho lidí v oběť padlo.

1816 17. června roztrhly se oblaka na Stařických kopcích, načež potok jmenem „Kodbach“ tak se rozvodnil, že v domech podél silnice Fryčovické ležících voda na $1^1/_2$ stopy zvýši stála.

Ondřejnice se rozlila a na Dvorského zahradě rámy i se suknem sebrala.

1816—1817 byl velmi neúrodný, drahota byla hrozná. Měřice pšenice stála 34 zl., měřice rži 30 zl., měřice ječmene 20 zl. a měřice ovsa 7 zl. Ač bylo peněz dosť, nebylo lze přece nic koupiť, proto že se na trh nic nepřiváželo. Dítky hladem plačíce čekaly až rodičové z trhu něco k jídlu přinesou. Otec vrátiv se z trhu vhodil peníze na stůl řka: „Tu máte, dítky! jezte peníze, nemohl jsem za ně nic koupiť.“

1826 1. května a 1828 26. června rozvodnila se říčka Ondřejnice tak, že všechny stodoly zaplavila a na polích značné škody způsobila.

1828 28. června ještě větší povodeň než r. 1816.

1829 začala tuhá zima již o všech svatých a trvala nepřetržitě až do 19. března 1830; bylo $26^1/_2$ stupně pod nullou.

1831—32 zuřila zde po prvníkráte asiatská kolera.

1830 10. dubna, na bílou sobotu, protrhly se opět oblaka, načež se potoky tak rozvodnily, že lidé s bezpečím života ke vzkříšení dojíti nemohli.

1835 vypukl opět oheň v městě, než tentokráte vyhořely jen 3 domy.

1836 uhodily 8., 10. a 11. dubna takové mrazy, že veškerý květ stromů úplnou zkázu vzal, totéž se stalo vysypanému tenkráte již obilí.

1836 vypukla po druhé v městě kolera, kteráž několik set lidí uchvátila.

Měřice rži stála	3 zl.	
„ pšenice	5 zl.	30 kr.
libra bílého chleba		$2^1/_2$ kr.
„ hovězího masa		16 kr.

1840 stála měřice pšenice 6 zl. 30 kr.

„ „ rži 4 zl.

libra bílého chleba 5 kr.
„ hovězího masa 17 kr.

1844—45 byla velmi krutá a dlouhá zima, koncem března 1845 byla ještě sanice.

1845 17. července vystoupivší Ondřejnice zaplavila okolo ležící pole tak, že z nich rež a pšenice ani sklízena nebyla.

Povodeň rovnala se oné z r. 1816.

1845—46 byla velmi vlídná zima, následkem čehož veškeré rostlinstvo náramně zbujnělo. V dubnu už byla rýž vysypána.

Byla veliká naděje na hojnou úrodu, leč obilí mnoho nesypalo a zemáky začaly po třídenním dešti, dne 18. srpna 1846 tak černať, že se ani semeno nesklídilo.

1847 zůstane na věčné časy památným jak pro vlasť vůbec tak pro městečko naše zvlášť. Následkem několik po sobě trvajících neúrodných roků, jakož i zastavením řemesla nastala neslýchaná až posud drahota. Nuznější lid zápasil s nevyslovitelnou nouzí, ano tak daleko to přišlo, že k trávě a lesním kořínkům utéci se musil, nechtěl-li nejstrašnější ze všech smrtí — smrtí totiž z hladu zhynouti. Než to podvrátilo opět jeho zdraví. Nastal tyfus z hladu a lidé padali jako mouchy. Nemoc ta zuřila v městě v pravém smyslu slova až do jara r. 1848, tak že přes ten čas v městě jenom 295 obětí požádala.

Obilí a jiné zeleniny měly v červnu roku toho následující ceny:

měřice	pšenice	33 zl.	vystoupila na	35 zl.
„	rži	27 zl.	„	29 zl.
„	ječmene	18 zl.	„	25 zl.
„	ovsa	15 zl.	„	
„	pr. kaše	25 zl.	„	30 zl.

libra chleba stála 20 kr.
„ hovězího masa 20 kr.

V červenci nastala ještě větší drahota, protože rozvodněním řek všeliké spojení s městy přerušeno bylo. Prosná kaše postoupila na 40 zl., Nouzi a bídu, jakáž tenkráte všude, zvláště ale v hornatých krajinách panovala, nelze vůbec ani vypsati. Vláda hleděla ovšem nouzi té nějak odpomoci, za kterýmžto účelem také všude podporovací spolky se sestupovaly, než to vše mnoho neprospělo.

Konečně začala se ponejprv toho roku kukuřice z Uher vyvážet a ta dovedla všeobecnou nouzi alespoň poněkud stavět, stavši se i v zámožnějších druhdy třídách hlavní potravou. Tisíce a tisíce měřic spotřebovalo se jí u nás. Co v jiných krajinách dobytku za pokrm sloužívá to uchránilo lid náš od hladové smrti.

1847—48 byla opět velmi tuhá zima, 24 stupňů, tak že mnoho mnoho lidí zmrzlo.

1851 spadl již v říjnu veliký sníh.

1852 byla až do února tak vlídná zima, že lidé bosy chodili. V březnu spadlo však tolik sněhu, že o velikonoci vesničané pro závěje ani do města nemohli.

1854 byla veliká drahota:

m. žita 22—24 zl.
„ rži 18—20 zl.
„ ječmene 16 zl.
„ ovsa 11 zl.
„ pr. kaše 24 zl.
kvarta fazolů 14 kr.
„ lamanky 13 kr.
1 lib. chléba 15 kr.

10. června prodávalo se obilí v Příboře následovně:

1. m. malá rži 23—24 zl.

1 m. malá žita 26 zl.
1 „ „ kaše 26 až 27 zl.

Tento rok byl náramně deštivý. 10 týdnů pršelo nepřetržitě, zemáky zhnily, měřice bramborů platila se na poli ještě za 5 zl. V srpnu svítila vlasatice.

1855 zemáky se neurodily leda v kamencích. Pšenice a rež nedaly ani semena. Zelí se zdařilo, kopa stála 48 kr., vědro strouhaného 30—36 kr. Obilí bylo [v též ceně co roku předešlého. Kukuřice nejobyčejnější lidu stravou. Na trzích bylo všechno k dostání, jenom peněz bylo málo. V říjnu spadl již první sníh (22.) 29. prosince byla neobyčejně tuhá zima (28. stupňů).

1856 velmi úrodný rok, někdo dostal z 1 měřice výsevu i 20 měřic rži. V květnu spadl sníh.

1857 velká měřice žita 4 zl., rži 2 zl. 48 kr. — 2 zl. ječmene 2 zl. 24 kr., ovsa 1 zl. 36 kr. Kukuřice již se více nejedla. Maso bylo drahé, hovězí maso 1 lib. 12 kr. stříbra.

V největší zimu bylo 13 stupňů.

1858 bylo jaro velmi suché, teprva 21. července mohly se sazeničky sázet. Zelí bylo tudíž dosti drahé, kopa stála 2—3 zl. V čas žní opět pořád pršelo, pšenice porostla naskrz. Sena nebylo. Cent stál 2 zl. 24 kr. na louce. Otavy bylo za to velmi mnoho. V druhé polovici září objevila se vlasatice a svítila až do polovice října. Vyznamenávala se neobyčejnou světlostí a dlouhým ocasem, čili metlou. 1. říjnem byla tato nejdelší pokrývajíc skoro celé nebe. V metle kmitaly se ještě jiné hvězdy asi 5. velikosti. Vlasatice ta zacházela nejdříve na západě pak postupujíc dále k jihu, byla vždy menší a a menší, až konečně na jihu úplně zmizela. První sníh napadl v říjnu, v listopadu bylo 18 stupňů zimy.

1859 neobyčejně vlídná zima, v únoru se již zemáky sázely.

14. července strhlo se nad městem naším strašné krupobití. Způsobilo na polích a oknách velikou škodu. Úroda byla přece dosti obstojná, zvláště slámy byla hojnost.

Začátkem prosince spadl veliký sníh, o vánocích bylo však už bláto.

1860 byla nepatrná zima a v lednu (7. a 8.) se již pole obdělávala.

1862 3. července strhla se nad městem strašná bouře s krupobitím (kroupy padaly větší vlaského ořechu). Škoda krupobitím na polích a oknách povstalá byla nesmírná. U příležitosti této přišel také jeden život lidský na zmar. Byl to syn Valentína Pinkavy, rolníka zdejšího, jenž ukryv se před bouři za otcovou stodolu tam i s ovcí o život přišel, když byl vichr stodolu strhnul.

1863 29. června vyhořely na dolení řadě náměstí 4 první domy od Fryčovic počínaje.

1866 navštívila nás kolera, neumřelo však na ni více 20 lidí.

(Částečně podle zápisek † Antonína Měrky a poznámek p. Kobzy).

II. Místopisná část.

Město zvlášť.

1. Rozdělení a tvářnost města.

Město Brušperk rozkládá se nad říčkou Ondřejnicí po jižních stranách třech od sebe potoky rozdělených pahorků, z nichž prostřední — na němž hlavní město vystaveno — nejmenši jest, a záleží z hlavního města a pak ze 4 předměstí, z nichž 1. zároveň nejstarší a největší, jak již tomu název nasvědčuje: „předměstí“ kate-

xochen — severozápadně k Staré Vsi; 2. tak zvané dráhy[1]) severovýchodně k Paskovu; 3. „závodí“ za říčkou Ondřejnicí k Trnávce, a konečně 4. nejmladší, tak zvané „Nové osady“ jihovýchodně k Fryčovicím vybíhá. Tvořila-li předměstí tato — zvláště ale nejstarší z nich tak zvané „Předměstí“ samostatnou obec čili nic s jistotou říci nelze. Tolik však jest jisto, že nepožívalo předměstí s městem původním těchže práv, jelikož se ještě r. 1755 „předměstská obec“ co taková zvlášť připomíná, byvši od velkoměšťanů k jistým právům připuštěna a pak při uzavírání smlouvy stran nabytí druhého kaplana r. 1750 dí se o předměstské obci vyslovně, že prý ona na prvního kaplana přispívati nechce.

Později však po roku 1755 uvolila se k tomuto příspěvku, byvši připuštěna k jistým požitkům s měšťanstvem.

Jiné dávky do vrchnostenské pokladnice odváděla však společně s městem, jelikož se o nich v listině z téhož roku dí, že jak „suché víno tak kořalkový plat (obn. 31 zl., 1 gr., 1½ d.) do knížecích důchodů spravovati nápomocna jest.“

Za starších dob bylo město na tři díly rozděleno a sice I. město, II. horní ulice a III. dolní ulice. K horní ulici počítaly se nynější dráhy a všechna stavení kolem kostela ležící až k cestě Paskovské. Dolní ulice byla v levo od této silnice a všechna stavení od vallu rathuzního podél příkopu k Staré Vsi ležící. Každá část měla své zvláštní číslování, kteréžto teprva po r. 1806 v nynější způsob upraveno jest.

2. Počet obyvatelů a domů.

Dle součtů z r. 1857 počítá Brušperk i s předměstími 425 stavení, mezi nimi 44 tak zvaných domů t. j.

[1]) T. j. tolik jako „pastva, pastvice.“ V místech těchto bývaly druhdy zahrady a obecní pastviska.

obydlí pravovarečného měšťanstva a 15 gruntů čili dvořáků t. j. od panského osvobozených rolníků a proto také jinak svobodníků. Tyto tak zvané domy tvoří kolem náměstí pravidelný rovnoběžnostěn, některé také zabíhají až do nejbližších ulic. (Pro jich rozložení a souměrnost jsou to ony ulice, které hned při vysazování města co takové naznačeny a vyměřeny byly).

Obyvatelů všech jest 3500 (1685 mužů, 1815 žen), mezi těmi 10 židů. Srovnáme-li nynější počet příbytků s počtem v minulosti, nalezneme, že jich během času, zvláště pak od druhé polovice 18. století (toto v to počítaje) velmi přibylo.

R. 1753 6. října bylo v městě podle úřední konsignace (chová se v archivu městském) domů šenkovních 27, předměšťáků, gruntů 11, větších chalupníků 17, menších chalupníků 28, mlynář 1, v celku 84 domů.

(V tom bezpochyby předměstská obec není.)

R. 1794 bylo však již 305 domků, 340 rodin, 1689 duší. Od roku 1779 přibylo v městě jenom 64 nových domků.

Domy (velkoměšťanské) jsou téměř všechny zděny na dolní straně náměstí i dosti úhledny, až na jeden vesměs o jednom poschodí, na hořejší straně mají však některé pouze přízemí. Domy tyto jsou z kamene vybudovány teprva od posledního velikého ohně r. 1802, před tím byly skoro všechny dřevěny. Stavení v ulicích a na předměstích jsou z většího dílu tak zvané murovanice, dřevěných není poměrně tak příliš mnoho, any co rok novými nahraženy bývají. Pojištěných před ohněm stavení počítá se asi 121 v 8 rozličných ústavech a sice:

v Riunione Adriatica di Sicuratá v Terstu 10, v obecné assekuraci v Terstu 63, v I. Uherské všeobecné assekurační společnosti v Pešti 35, ve Victoria v Kološi (Klausenburg) 4, v Providentii 1 a konečně ve vzájemné pojišťovné požární pro Moravu a Slezsko 3.

Mimo to mají asi 4 polní úrodu v uherské ass. sp. pojištěnou.

3. Náměstí.

Na prostředním z jmenovaných tří pahorků leží náměstí činící na oko pravidelný rovnoběžnostěn. Má na polední straně a na půlnoční 20 sáhů šířky, na západní a východní 70 sáhů délky. Jest tudíž dosti prostranné, jenom že velmi nerovné, jelikož na východní straně značně do výše stoupá. Na náměstí jsou dvě sochy z pískovce vytesány a sice 1 vysoká socha Nejsv. Trojice stojí v levo pod čtvrtým domem, jdeš-li z „Předměstí." Postavena byla r. 1761 nákladem velkoměšťanů, obnovena r. 1835 od občanů. Má následující nápis: „Racz Pane Bože Otcze z nebe požehnat a opatrovati Miesto nasse ode vsseho zlebo. C 1761. K.

II. Socha sv. Jana Nepomuckého stojí před 4. domem jižní strany od Fryčovic počítaje. Socha má být sice podle časoverší v nápisu, jenž následovně zní: „Tutelari patrono S. Joani a Nepomuk. Ex gratitudine posuere Clientes Christianus Paszek, decanus Mistecensis et Lucas Červenka patriota. Hou — — —
I 15 — Loci parocho 1688.
roku 1736 vystavena, než poslední část nápisu jest nesrozumitelná. Podle téhož nápisu měli ji Lukáš Červenka, farář zdejší a Christian Paszek, před tím farář zdejší, tenkráte však děkan Místecký, postaviti.[1]) Mimo to stával dříve pod číslem 36 kříž a teprva v pozdější době byl zrušen. —

Nedaleko sochy sv. Jana stojí kašna r. 1824 nákladem obce vystavena.

4. Ulice.

Z náměstí vybíhají rozličné nepravidelné ulice a mimo to jde okresní silnice od Fryčovic k Staré Vsi

[1]) Srovnej „Posloupnost farářů."

středem města. Probíhaje nejdřív novosadami vejde jižním rohem do rynku, opustivše půlnoční stranou náměstí ubírá se „Předměstím“ dále k Staré vsi, tvoříc takto dvoje hlavních ulic města. Mimo to dělí se každé předměstí na vícero menších neb větších ulic, z nichž pouze některé zvláštní stálá jmena mají, jiné podle jmen občanů na blízku bydlících neb v nich usedlých řemeslníků, tak k. př. „u Karla Kováře“ atd., ulice „u palírny“ atd. nazvány jsou.

Na předměstí stojí socha sv. Floriana. R. 1803 jest nákladem občanů vystavena a r. 1834 od těchž obnovena.

Mimo to jest pod gruntem Šajerovým vedle cesty Paskovské kapla, k níž se v 2. křížový den proceství vede. Kdy a kým vystavena neznámo.

Na lánu čili farské roli jsou 2 kaply. 1. u sv. vody, zasvěcena sedmibol. P. Marii, 2. sv. Janu a Pavlu. Tato obnovena 1866 nákladem dobrodinců. Ke kaplám těmto a dále k sv. Marku vede se v den téhož svatého pak také v první křížový den proceství.

R. 1867 vzdělána jest nákladem dobrodinců cesta k sv. vodě.

5. Kostel.

Na východní straně náměští, za domy, na vrcholu takřka onoho pahorku, na němž hlavní část města se rozkládá, stojí farní kostel sv. Jiří mučedl. Jestiť to budova ne právě velká, (14^0, $2^1/_2{}'$ dlouhá, 5^0, $3'$ široká) pevná, klenutá se šindelovým krytem, majíc po obou stranách mezi r. 1744—1774 za tehdejšího faráře Pavla Červenku přistavené báňovité kaply a nad hlavním vchodem 23 sáhů vysokou, šindelem pokrytou věž. Mimo to jsou na kostele ještě 3 jiné vížky a sice nad každou kaplí jedna a nad hrubým oltářem také jedna. Kdy kostel vystavěn byl, nelze udati, tolik však s jistotou tvrditi lze, že jest 16. století starší, čemuž nadsvědčuje hlavní portál, kterýž v čistě gothickém slohu vyveden jest. Podle všeho

zdá se také, že i chrám původně v témž slohu vyveden byl, a že teprva během času obnovováním jakož i rozličným pře- a přistavováním nynější svou podobu dostal, na níž určitého slohu rozeznati nelze.

Tak rozumíme také onomu udání „Nauč. Slovníka," kteréž dí, že náš chrám v gothickém slohu vyveden jest, jinak bychom musili se domnívati, že do Nauč. Slovníka značný omyl zaběhl.

Kostel ač kaplami značně rozprostraněn nestačí již opět návalu věřících i jest tudíž žádoucno a na nejvýš prospěšno, by se nedostatku tomu řádným spůsobem nějak odpomohlo.

V kostele celém počítá se 7. oltářův a sice 1 hlavní, 2 v lodi chrámové a po 2. v bočních kaplách.

1. Hlavní čili hrubý oltář sv. Jiří s obrazem 7. bolestné P. Marie, kterýž r. 1749 z kaply polní tam přenešen jest, byl prý kdysi konsekrován. Kdy však a kým není nikde zaznamenáno.[1])

Roku 1740 byl nákladem zdejšího měšťana Františka Doležila — šlechetného a štědrého to příznivce zdejšího chrámu Páně — od Frideckého mistra Jana Běly okrášlen. Nad tabernaklem stál obraz P. Marie, za oltářem postaveny jsou z cihel vyvedené 4 sloupy a nad nimi umístěn r. 1749 obraz patrona chrámu.

Roku 1825 byl oltář tento rozebrán a o 4′, 2″ do pozadí postrčen a znova okrášlen. Náklad vedl Jan Vavroš s J. Žurovcem.

Událosť ta nevešla v širší známosť a oltář mnín pořád za konsekrovaný.

Když však r. 1869 občané Brušperští na místo starého věkem již náramně sešlého oltáře nový svým nákladem postaviť si usmyslili, přišlo se na stopu klamné doměnce stran konsekrovaného oltáře. Z výpovědí očitých svědků vyšlo na jevo, že tehd. farář ostatky sám do oltáře za-

---

[1]) Viz Paměti města r. 1748 a 1749.

dělal. Z nařízení arcibiskupova jest tudíž oltářní stůl rozebrán a ostatky sv. dne 23. července t. r. vyzdviženy. Než v jakém to stavu! Hrobek byl z přední strany oltáře jednoduchou cihlou zastrčen a v něm listina o zmíněném přestavení uložena, a pod ní ve dvou na sebe překlopených skleněných pijátkách ostatky sv. — leč úplně ztýřelé. Ostatky tyto byly totiž při přestavení oltáře z původní schránky vyňaty, do této nové nádobky dány a pečeť odtamtuď odříznutá, jednoduše přiložena. Ostatky jsou okamžitě na Ukvaldy kníže-arcibiskupovi dodány, kterýž přislíbil, že oltář příležitostně konsekrovať přijede. Za nedlouho potom poslal také na oltář nový, anižby o to požádán byl, 150 zl.

Tak tedy na místo starého oltáře přijde úplně nový, ani sloupy nevyjímaje, s řezbovanou sochou sv. Jiří. Celý oltář bude stáť asi 14 set zl. Před oltářem jest železná mříže čili bránka, aby oltář před návalem lidu chránila. Ta byla za dřívějších časů za oltářem. Nad bránkou visí mosazná, postříbřená lampa s věčným světlem. R. 1804 darovali dobrodincové na každou stranu věčného světla luster. Teď jest jeden v presbyteriu, druhý v lodi chrámové, avšak oba od pozdějších dobrodinců.

2. Oltář sv. kříže vedle kazatelny s alabastrovanou figurou ukřiž. Spasitele. Vystaven jest za faráře Frant. Vossmanského. Portatile z roku 1763 světil 26. února Scherffenberg, podbiskup olom. Chová ostatky sv. Klementa Fidelis a sv. Justiny p. a muč.

3. Oltář zvěstování Panny Marie vedle křtitelny. Obraz jest malován od polského malíře J. Běly. Zdržoval se tehda ve Frídku. Portatile světil 20. února r. 1765 Scherffenberg atd. jak na hoře.

1. Kapla sv. Vavřince.

Jest $5^1/_2{}^0$ dlouhá a 4^0 $2'$ široká. Původně byla dlážděna cihlou od r. 1835 však čtvercovým kamenem. Čítá 2 oltáře.

4*

1. dřevěný oltář sv. Vavřince vystaven jest roku 1748 nákladem Frant. Doležila, měšťana zdejšího, jak tomu následovní časoverší chce.

In honoreM sanCtI LaVrentII erreCta est haeC ara svb eXIstente protVnC paroCho PaVLo Petro CzerVenka PatrIota ciVItatIs.

Tento nápis nalézá se na oltáři za tabernaklem.

Za oltářem byl do nedávna český nápis následujícího obsahu:

„Vedle slibu učiněného jakožto skrze dobrodince a ctitele obzvláštního pana Frant. Doležila, rodiče a obyvatele zdejšího.

Tento oLtář přeDně k zVeLebenI. PanV BohV a sVateMV VaVřInCV postaVenV gest, a skrze Ioannesa IakVba BeLV tehož rokV obIVagICIho MaLIře Ve frIdkV ozDoben a VIstafIroVan gest.

R. 1867 zjednán nákladem dobrodinců nový obraz sv. Vavřince. Malován t. r. v N. Jičíně Ignátem Berger-em.

Po stranách oltáře jsou 4 dřevěné sochy: sv. Valentína, Ambrože, Augustina a sv. Libora.

Portatile z r. 1863. světil Rud. svob. p. z Thysebaertu, biskup Tiberiadský, podbiskup olomoucký. Ostatky: sv. Prospery Salvatae a Jana Sarkandra.

2. též dřevěný oltář, zasvěcen jest sv. Blažeji. Kdy a kým jest vystaven, není známo, rovněž ani to, kým a kdy byl obraz malován. Na oltáři odpočívají v skleněné rakvi ostatky sv. Deffendenta, mučedl. Donešeny jsou prý v předešlém století z Říma jistým Neničkou, občanem Brušperským. Listin k tomu se vztahujících však nemáme, možná, že neopatrností na zmar přišly.

Do generální visitace roku 1863 byl zde ještě třetí oltář sv. Anny. Z nařízení kníže-arcibiskupa byl však odstraněn. R. 1869 darovali dobrodincové do kaply této visací lampu v ceně 16 zl. Pod kaplou nalezá se hrobka, v níž za starších dob vznešenější osoby z farnosti pocho-

vávány byly. Poslední jest prý v ní pohřbena paní z Trnávky. —

2. Kapla sv. Františka Serafinského.

I tato kapla byla původně cihlou dlážděna, r. 1840 jest však také kamenem vyložena. Čítá jako předešlá 2 oltáře a sice:

1. Oltáře sv. Františka Serafinského. Kdo tento dřevěný oltář vystavil a kdy není známo. R. 1860 okrášlen jest od zdejšího krášliče J. Červenky nákladem občanů.

Na oltáři stojí 4 dřevěné sochy sv. Cyrilla, Methoda, Řehoře a Klementa. Portatile z r. 1747 světil Otto Honorius z Hungersbachu, biskup Termopolitanský. Ostatky sv. Innocenca, Casta a Vincentiae, panny m. V tomto oltáři uschováno jest „Nejsvětější“ po čas stavění nového oltáře.

2. Oltář sv. Jana Nepomuckého obnoven celý roku 1868 od zdejšího krášliče Jos. Červenky nákladem dobrodinců. Místo dřívějšího obrazu přišla na oltář socha sv. Jana Nepomuckého.

Portatile světil 10. září 1864 sv. pan z Thysebaertu, podbiskup olom. Ostatky ss. Prosperi, Salvatae a Jana Sarkandra.

Do r. 1863 stával zde ještě třetí oltář Panny Marie častochovské. Po generální visitaci jest však také zrušen.

Bratrstvo Chordigerorum zjednalo r. 1869 svým nákladem do kaple této visací lampu podobnou oné u sv. Vavřince.

V levo od hrubého oltáře jest sakristie a v ní dvě zpovědlnice. Ze sakristie vylámány jsou r. 1825 schody na kazatelnu. Nad sakristii jest tak zvané oratorium, kdež kostelní věci uschovány jsou.

Nad lodí chrámovou vyzděn jest r. 1757 nový kůr. Téhož roku zjednány také nové varhany, na jichž místo roku 1824 jiné mnohem větší o 16 rejstřících přišly.

2. Věž a zvony.

Nad hlavním vchodem do kostela pne se štíhlá věž k nebesům, přechovávajíc tré libozvučných zvonů, hodiny; r. 1811 stála jich oprava 13 zl. 31 kr., roku 1847 v prosinci dostaly nový ciferník [1]) a vysoko v povětrné výši tak zvaný umíráček. Jak z nápisu, kterýž dne 18. srpna 1869 u příležitosti bílení kostela v síncе na obmítce věže odkryt byl, zřejmo, byla věž tato v rocích 1577—1580 nákladem celé obce vystavěna.

Nápis tento podáváme zde doslovně:

„Léta Páně 1577 za panování urozeného pana Valentína Pavlovského z Pavlovic na ten čas pana hejtmana panství ukvaldského a za purkmistra Jakuba Mikuly a starších jeho Jana Rektora, Mikuláše Hromádky a rychtáře Šimona Hubáčka a za jejich poctivé raddy na ten čas budoucích založena a počata jest stavěť věž tato.

Léta 1578 za purkmistra Jana Rektora a starších jeho Mikuláše Hromádky, Jiříka Andrisova a na ten čas rychtáře Jana Šafaře a za jejich poctivé raddy na ten čas budoucích stavěna jest věže tato. Léta 1579 za purkmistra Jana Rektora a starších jeho Šimona Heřmana, Jana Hostě, Jakuba Mikuly, Šimona Hubáčka a za rychtáře Jana Slavíka i za jejich poctivé raddy na ten čas budoucích stavěna jest věž tato. 1580 za purkmistra Jana Slavíka a starších jeho Jana Hostě, Šimona Hubáčka, Mikuláše Hromádky, Jiříka Andrisova a za rychtáře Šimona Heřmana i za jejich poctivé raddy na ten čas budoucích a za kněze Jana Piškovského, faráře na ten čas Brušperského a za rektora Šebestiana Pirchalu Byčinského a kostelníků Pavla Bortle a Mikuláše Řeslíka

---

[1]) V archivu ukvaldském.

dokončena věže tato nákladem vší obce ke cti a chvále Pánu Bohu všemohoucímu.“

Pak následuje několik citátů z písma svatého.

V Topografii od Volného jakož i ve spisech generální visitace z r. 1682 potkáváme se však se zprávou, že tehda Brušperk k stavbě věže 200 zl. a Fryčovice 20 zl. věnovati musily. Náklad ten veden snad na dřevěnou část věže, kteráž snad v bouřlivých dřívějších létech (v čas sboření města od Švédu?) v zkázu přišla.

Od jinud však víme, že zdejší dvořáci při stavbě věže veškerý potřebný dovoz zdarma dali, začež jim 2 lavice v kostele pro všechny budoucí časy v náhradu ponechány jsou. R. 1833 dala obec na opravu věže 80 zl. [1])

Schody věžové kladeny jsou r. 1765.

Vrchol věže zdobí silně pozlacená hvězda a pod ní nalezá se jmeno P. Marie taktéž silně pozlaceno — co větrník. R. 1757 dne 13. září jest od Bartošovského mistra Frant. Kellnera u přítomnosti četných domácích i přespolních hostů, na věž vytaženo a tam upevněno.

Oprava věže přísluší obci.

Ve věži jsou následující zvony:

I. Zvon veliký 13 centů těžký. Nápis, pokuď jej lze přečísť, zní následovně:

„Stanislav Pavlovský, biskup olomúcký, za burkmistra Mikuláše Hromádky, starších pana Jana Rektora, Jakoba Mikuly, Blažeje Řepy; Michala Chlebovského, rychtáře l. P. 1581,“ uprostřed na jedné straně jest obraz sv. Jiří a slova:

„Svatý Jiří patron města,“ po druhé straně jest erb biskupský, pak slova „protož bděte, neboť nevíte dne ani hodiny, kterouž syn člověka přijde.“

Kus zvona jest utříštěno.

II. Zvon prostřední 7 centů těžký.

---

[1]) V archivu ukvaldském.

Nápis na hoře: „Obec Brušperská dala svým nákladem ke cti a chvále Boží tento zvon přelíti.

U prostřed: Frant. Vosmanský, farář,
Josef Freutler, úřadu představený,
Frant. Spaček,
Jakub Cigánek.

Dole: „Durch das Feuer bin ich geflossen und mit der Hand Gottes hat mich Fr Stanke in Troppau gegossen 1789.“

Na jedné straně obraz 7. bolestné P. Marie, na druhé sv. Floriana.

Svěcen jest od fulneckého preláta.

III. Malý zvon 2 centy 15 liber těžký.

Na hoře: „Obec Brušperská dala svým nákladem ke cti a chvále Boží a sv. Jiřímu tento zvon přelíti r. 1789; uprostřed: za Frant. Vosmanského, faráře,
Jos. Freutler, úřadu představený,
Frant. Špaček,
Jakob Cigánek.

Haec campana a Francisco Stanke Oppaviae refusa est.“

IV. Umíráček 80 lib. těžký.

„Frant. Stanke v Opavě ulel do Brušperku anno 1724. Sv. Maria pros za nás nyní i v hodinu smrti naší. Sv. p. Barborko, oroduj za nás.“

V. Zvonek Bratrský nad kaplí sv. Františka, 90 liber těžký.

„In honorem s. Francisci et Joannis Nepomuceni, za rektora bratrského, Jan Frant. Jurkův, Lukáš Červenka, tento čas farář.

Franciscus Stanke in Troppau hat mich gegossen 1735.“

VI. Zvonek nad hrubým oltářem 70 lib. těžký.

„Gott allein die Ehre 1682.“

Věžové zvony mají od r. 1864 svůj vlastní fond, jejž obec zpravuje. Koncem r. 1868 obnášel 262 zl. 80 kr. Fond tento roste poplatky za zvonění při pohřbech, vyzvánění atd.

3. Hřbitovy.

Nejstarší hřbitov byl jako všude jinde kolem chrámu Páně, R. 1807 byl tento u nás opraven a s ním také dřevěný kříž. R. 1814 založen však na drahách hřbitov nový na místě, kde dříve stála obecní cihelna. Vrchnosť povolila naň 710 zl. 45²/₄ kr. Obec dala 214 zl. 10²/₄ kr. Nová obecní cihelna vystavěna za 438 zl.[1])

Roku 1815 začli na něm chovať. R. 1822 chovali opět při kostele, ale jenom krátký čas. Za nedlouho přešli opět na dráhy, u kostela chovali jen toho, kdo 16 zl. zaplatil.

R. 1814 ukoupila obec od J. Drozda, dvořáka zdejšího, pole na nový hřbitov za 300 zl. 11 list. t. r. byl posvěcen. Za tyto peníze vystavěna jest podle vůle odprodavatele r. 1861 nynějším panem farářem Františkem Thillem na témž hřbitově nová kapla.

Roku 1841 začli na tomto hřbitově chovať a již obešli jej skoro dvakráte, ač dosti veliký jest.

Jelikož však až příliš mokrý jest, nebude lze na něm více chovať. Na hřbitově u kostela jest v minulém století od dobrodinců vystavená křížová cesta. R. 1781 16. list. zavázala se celá obec k opravě této křížové cesty a to — jak dotýčná listina v archivu městském praví — „všechněch vymýšlených být mohoucích právních except aneb výkrut se odříkajíc“ a to na vždy. R. 1807 byly kapličky tyto opraveny a r. 1859 nákladem dobrodinců i nové obrazy zjednány a kapličky křidlicí pokryty.

Na východní straně kostela přistavena jest kaple Nejsv. Trojice a na protější straně za faráře Pavla Červenku vystavená márovna se sklepem.

Vchody na tento hřbitov a tudíž i ke kostelu byly druhdy jenom dva. Nad hlavním — kde jsou nyní stupně — pnuly se tehda oblouky, na nichž socha sv. Jiří stála.

---

[1]) Z archivu ukvaldského.

Vedlejší vchod určen byl pouze pro průvody pohřební. Oba vchody byly vraty uzavřeny.

Vchod z drahů učiněn za faráře Kallusa z prvu ku potřebě kostelníkově, později však uvolněn veškerému obecenstvu.

V novější době jsou ode všech vchodů vrata odstraněna. —

Ku konci musíme se ještě starodávního ústního podání doteknouti, podle něhož farní kostel původně na náměstí stával, čehož ovšem pro nedostatek jistých zpráv při své nejisté váze nechati musíme; tolik jen podotýkajíce, že v místech bezprostředně za nynějším kostelem druhdy staré města opevnění se nalézalo, čemuž i tvar půdy i jmeno ulice — podnes sluje totiž — ve valle — přisvědčuje

4. Majetek zdejšího chrámu Páně.

Stav veškerého jmění při zdejším kostele jest následující:

Kapitálu má v státních úpisech 1193 zl. $18^{4}/_{10}$ kr., u soukromníků 1483 zl. $1^{8}/_{10}$ kr.

Fundací: v státních úpisech 4444 zl. $53^{2}/_{10}$ kr., u soukromníků 4826 zl. $18^{8}/_{10}$ kr. a konečně roli v odhadné ceně 84 zl. z r. 1672.

R. 1810 odvedl také i kostel náš své stříbro a obdržel za to státní úpis na 180 zl. šajnů s $3^{0}/_{0}$.

Nejhlavnější fundace jsou tyto:

1. R. 1672 dal příborský měšťan Jiří Vavřík $^{1}/_{4}$ lánu zdejšímu faráři a všem jeho nástupcům k volnému použití (quo agro parochus loci cum suis successoribus pro libitu suo uti potes — dí nadační listina) za tím účelem „aby za něj ročně 3 requiem slouženy byly.“

Role ta obnáší 8 jiter $448^{5}/_{0}\square^{0}$ orné země; 1 jitro $480\square^{0}$ luk; $257\square^{0}$ chrastí; $1554\square^{0}$ lesů a sluje po dnešní den kostelní rolí, avšak ne v tom smyslu, jakoby

příjmy z ní kostelu přináležely — jak se mnozí domnívají — nébrž proto, že při zdejším kostele na věčné časy co fundace zůstati má.

2. 1761 odkázal Místecký měšťan Matěj Čajka zdejšímu kostelu 300 zl. a

3. r. 1763 Ant. Libosvarský, mlynář zdejší, 360 zl. na mše svaté.

4. 1760 učinil Místecký měšťan, Matiáš Šrámek nadání (700 zl.) na tak zvanou 40 hodinnou pobožnosť, kteráž se v poslední 3 dni masopustní následujícím spůsobem odbývati měla:

1 den o 7. hodině z rána měla se od kooperatora konať nejsv. oběť mše svaté za fundatora a jeho manž. o 10 hodině měla býť zpívaná mše svatá ke cti a chvále Nejsvět. Trojice.

2. den o 7. hodině měla býť mše sv. za přátele, příbuzné a rodiče téhož zakladatele a o 10. hod. zpívaná ke cti a chvále nejsl. Jmena Ježíš.

3. den o 7. hodině mše sv. za všechny věřící a o 10. hod. za církev římsko-kat.

O 2. hodině s poledne měla býť denně řeč k lidu a pak nešpory, později litanie k nejsl. Jmenu Ježíš.

Třetího dne ku konci pobožnosti mělo býť „Te Deum“ a proceství okolo kostela.

Pobožnosť ta trvá sice až do dnešního dne, avšak v jiném svém znění, když byl původní kapitál během času[1]) rozličnými nehodami značného zmenšení utrpěl.

5. 1760 založil Ondřej Šoský tak zvané zvonění k modlení o 8. hodině každého čtvrtku, odkázav k tomu 120 zl.

6. 1750 4. dubna učiněna Frant. Doležilem, měšťanem zdejším, fundace (150 zl.) na 7. mší sv. ročních.

7. 1750 3. dubna věnovala Maria Špaček 50 zl. na roční 3 tiché mše sv.

---

[1]) R. 1811, a r. 1816 státním úpadkem.

8. 1850 27. června odkázal Václav Matula 100 zl. na zpívanou mši sv.

9. 1750 27. června učinila Brigitta Žurovec nadání 60 zl. na 4 tiché mše sv.

10. 1777 nadali zdejší měšťan Jan Juřiček a místecký měšťan Šimon Gilar zdejší bratrstvo 7 bolestné P. Marie 600 zlatými. Co to za bratrstvo bylo, není známo.

11. 1802 fundiroval jistý zdejší souk. tovaryš 557 zl. na opravu kostelní střechy.

12. 1804 nadali manželé Josef a Maria Laník hrubou mši sv. v den 7 bolestné P. Marie, aby Bůh město většího ještě neštěstí uchrániti ráčil. R. 1802 vyhořelo totiž v týž den 24 domů.

13. Tentýž Laník založil 1802 zpívanou mši svatou v den Portiunkule na 6. hodin.

14. 1808 odkázal Jan Juřiček, bývalý učitel v Brusovicích, tehdejší občan Brušperský 300 zl. na lauretanskou litanii, kteráž se každou sobotu po celý rok odbývati měla.

15. 1815 učinila Kateřina, vdova po † Janu Frideckém nadání na zpívanou mši svatou s assistencí o 7. hodině v den Portiunkule.

16. 1845 složily zbožné osoby 129 zl. na kázaní v den Portiunkule.

Tyto dvě poslední nadace a ono z r. 1802 tvoří základ nynější pobožnosti v den Portiunkule.

17. 1818 odkázala zdejší měšťanka Kateřina Passeka 1000 zl. v. v. na roční 4 mše svaté.

Dále má kostel 13 tak zvaných železných krav.

Poznámka. K r á v a ž e l e z n á, jinak „dobytek železný“ slul poplatek kostelu či záduší (někde i škole) a faře z té příčiny, že při každém domě, v kterém se nacházel, na věky trvati měl; a byť by jakou koliv příhodou k zmaření přišel, kromě ohně (kdyby ohněm uhořel), přece ten hospodář na témž dvoře z každého kusu každoročně jistý plat na př. 4, 5, 6 a více kr. platit povinen byl.

6. Fara.

Fara stojí k jihu od kostela. Má velikou, již teď sešlou ovocnou zahradu, pak prostranné hospodářské stavení. Nynější farská budova v 1. poschodí vystavena jest roku 1801. V 1 patře jsou 4 pokoje, v přízemí 2 pro kooperatory, čeledník, kuchyň a komora.

Starší fara nestávala na témž místě aniž byla tak úhledná, nébrž bylo to již nad míru sešlé stavení v přízemí a stávala tam, kde se nalézá nynější kuchyňská zahrada.

Veškerou opravu na faru tuto vedla od nepamětných časů obec. Za faráře Frant. Vossmanského zdrahala se však obec podobně učiniť, až se konečně opětnému úřednímu rozkazu ze dne 27. prosince 1786 a 5. října 1789[1]) podrobila a potřebnou opravu vykonala. Po vystavení nové fary odepřela obec opětně veškerou opravu. Toliko r. 1824 obehnala farskou zahradu plotem, zároveň však uzavřela, že budoucně farář se sousedy plot ten vydržovať má.

Když r. 1729 následkem úmluvy druhý kněz do města přišel, nebydlel ve faře — neměl tam místa — nýbrž dostal od obce vykázaný byt v bývalém, nyní však už zbořeném domku pod zdí hřbitovnou, v levo od stupňů kostelních. Jakmile však nová fara vystavěna byla, „vykázán kooperatorovi byt ve faře. Když r. 1820 druhý kooperator přišel, dostal od obce byt v nynější kaplance vedle špitálu, kdež také všichni fundační kooperatorové až k r. 1865 bydlívali.

Takovýchto železných kráv měl kostel náš 13 po 6, 7 i 8 zl., z každé se však platilo toliko 24 kr ročně. Tak to trvalo až do r. 1855, kdežto tehdější p. farář každému na vůli ponechal, chce-li se od dávky takové vykoupiť čili nic. Mnozí učinili tak složivše sumu peněz, jak právě na železnou krávu u toho kterého uložena byla.

[1]) Dáno na krajském úřadě Přerovském.

Roku zmíněného však vystaven nejdůst. patronem v obcí při faře nový čeledník a v starém vykázán i fundačnímu kooperatorovi byt.

Farní archiv není právě bohat, matriky začínají r. 1657 a jsou vedeny v jazyku českém.

Příjmy farářovy

jsou následující:

Rolí má 33 jiter 161$^{2}/_{3}$□°; luk 3 jitra 930$^{1}/_{6}$□°; pastviska chrastí 6 jiter 1218$^{2}/_{6}$□°; lesů 3 jitra 660□° a zahrad 1738□° Půda vesměs v II. a III. třídě. Vybavený desátek obnáší 236 zl. 26 kr. stříbra.

Dále dostává od města 12 věder piva na vydržování kooperatorů.

Dříve dostával 4 zl. 30 kr. nebo 3 sáhy dříví taktéž na koop. R. 1825 24. dubna uzavřel tehdejší Magistrát, že bude místo 3 sáhů dříví 8 zl. v stříbře farářovi ročně dávať.

Desátku brával zdejší farář:

a) z Brušperku.

26 měřic 3 měrky rži dobré míry, 26 měřic 3 měrky ovsa, na penězích 4 zl. 2 kr.

b) z Fryčovic.

58 měřic 5 měrek rži, 58 měřic 5 měrek ovsa, na penězích 1 zl. 30 kr.

Desátek ten odváděl se o sv. Václavě v Brušperku.

Z Trnávky nebral žádného desátku. Mimo to dostával od obce Brušperské

o sv. Jiří	1 zl.	12 kr.
na sv. Marka	4 zl.	15 kr.
jiných příspěvků	1 zl.	41 kr.
ouhrnem	7 zl.	8 kr.

Tuto dávku zdráhala se obec za faráře Bolka, Šuma a Kalusa odváděť, avšak za Švarce již se opět k ní znala.

Dále bral farář z role Rokyty desátku 3 zl. 18 kr.; z obecních rybníků 2 zl.; z kostelních zahrad 1 zl. 19 kr.

Od r. 1785, když byly Fryčovice a Trnávka od Brušperka vyfařeny, sypaly Fryčovice faráři Brušperskému 80 měřic rži a toliktéž ovsa.

Štola patřila také jemu.

Štolu z Ptačníka bral lokální.

Podací právo má kníže-arcibiskup.

7. Špitál.

Kdy asi městský špitál založen byl, nelze určiti. První zmínka o něm činí se 1563, kdyžto biskupem Markem nařízeno bylo, aby řezníkům cizím, nedbajícím ustanovení o prodávání svého masa v městě, toto do špitále pobráno bylo.

Podruhé přichází v listině z r. 1580, kteroužto listinou biskup Stanislav Pavlovský nařídil, aby každý, kdožby ve Stařiči nebo ve Fryčovicích nápoj odjinud nežli z Brušperka bráti se osmělil, kopu grošů českých buď k záduší aneb k špitálu Brušperskému zaplatil.

Jiných zpráv z těchto dob až do roku 1777 nemáme. Z roku vytknutého však došly nás špitální účty, a ty vykazují kapitál 157 zl. 47 kr. 2 denáry. Jest to bezpochyby onen kapitál, jehožto základ jistý Šimon Gillar, měšťan Místecký (odkazem) 100 zl. na pláště, téhož roku položil, s tím však dodatkem, aby peníze tyto zúročitelné tak dlouho nedotknuty zůstaly, až by z úroků jejich pláště potřebné zakoupeny býti mohly. Jenom r. 1782 vzato jest z těch peněz 10 zl. 50 kr. na zakoupení plášťů, ostatní ponechány v úročení. K tomuto kapitálu bývaly také ročně 4 zl. 29 kr. z jakési kostelní fundace přiraženy, roku však 1810 dokonce 4 zl. 43 kr.

Těmito dodatky a rozličnými jinými odkazy dostoupil špitální kapitál r. 1811 výše 360 zl., r. 1825 628 zl. 48$^3/_4$ kr., r. 1840 obnášel 50 zl. v obligacích, domek s polem a zahradou v ceně odhadné 640 zl. a v hotovosti 108 zl. 20$^3/_4$ kr., ouhrnem 798 zl. 20$^3/_4$ kr. Roku 1841,

když byl farář Švarc 20 zl. jemu odkázal, 805 zl. 38 kr., r. 1847 čistý kapitál 545 zl. 9 kr. Teď jest stav jmění špitálního následující: 200 zl. v st. úpisech, v hotovosti 26 zl. 42 kr. a domek v odhadné ceně 500 zl.

Ve špitálu jest teď umístěno 15 osob, 4 mužské a 11 ženských. Právo přijímání špitálníků přisluší obci v srozumění s místním duchovním správcem podle nadační listiny ze dne 13. června 1838 potvrzen od sl. gub. dne 24. srpna 1838.

O místnosti špitální samé došly nás ze století našeho četné zprávy. Roku 1811 nalézal se špitál pod čís. 311. Stavení bylo dřevěné o jedné toliko světnici a věkem nad míru již zešlé.

Následkem usnešení celé obce ze dne 25. ledna r. 1811 a povolení sl. gub. ze dne 15. února t. r. číslo 3012 byl tento starý špitál za 1335 zl. prodán, když se byla obec uvázala, že nový špitál z privátního jmění t. j. nákladem jednotlivců, nikoliv však z jmění obecního vystaví. Z jmění obecního nedovolil krajský úřad ničeho vzít. Obec ukoupila tedy od Jana Piskoře dřevěný domek pod číslem 306 za 1500 zl., kterýž pak stržen a materiál za 299 zl. prodán. Na jeho místě vystavila obec nový domek o 2 velikých světnicích a jedné menší za 15.666 zl.

Povolení k tomu od krajského úřadu ze dne 29. dubna 1811. Nařízeno, že má být střecha docela jednoduchá (ordinär).

Předchozí rozvrh byl následující:

Jiří Vantuch co zednický mistr	žádal	10929 zl.	18 kr.
Fr. Stallmach co tesařský mistr	„	4680 zl.	— kr.
Jos. Novák co stolářský „	„	264 zl.	30 kr.
Jiří Vantuch co zámečnický „	„	182 zl.	— kr.
Jan Kokoška co hrnčířský „	„	168 zl.	— kr.
	Ouhrnem	16448 zl.	48 kr.

První dva slevili na 14831.

A tak provedena celá stavba za 15.666 zl. Obnos tento uhražen dílem přebytkem z výše uvedených prodajů, dílem dobrovolnými skladkami jednotlivých dobrodinců. Tak k. p. dal Jos. Červenka, farář v Moštěnici 2000 zl. a jistý Martin Novák 1000 zl. Mimo to stržilo se několik tisíc z obecní cihelny, a co ještě scházelo, rozvrženo na jednotlivé rodiny. Každý velkoměšťan musil dáť 10 zl. Ruční práce vykonána z ochoty a lásky od občanů.

Nadační listina vyhotovena jest dne 28. června 1811 a dne 17. srpna 1812 č. 19506 od úřadu potvrzena. Když se však počet školních dítek v té míře zvětšil, že obec na opatření nových školních místností pomýšleť musila, vyhlídnut nový špitál za nejvhodnější pro školu místnosť.

Nová budova proměněna tedy r. 1819 ve školu. Pro špitál zakoupen vedle ležící domek dřevěný od Tomka Merty za 375 zl., kterýžto obnos vrchnosť výnosem ze dne 19. prosince 1819. č. 2366 na zakoupení stavebního místa pro školu byla věnovala.

Jelikož tento nový špitál velmi vetchý byl, musila obec již r. 1825 po lepší místnosti se ohlížet. Následkem povolení vys. gub. ze dne 25. března 1825 ukoupila obec od Tadeáše Prašivky na horní ulici v nynějších drahách u nového hřbitova ležící rožní domek se zahradou (290$\square^{0}$) pod čís. 277 za 1600 zl. a užila k zapravení této sumy předně 912 zl. 53 kr. $^{12}/_{8}$ d. ze špitálního fondu, pak 400 zl. co výtěžek za prodaný starý špitál, konečně nadací Jana Juřička, bývalého učitele v Brusovících a zbytek doložila vdova po témž Juřičku, Rosina. 229$\square^{0}$ špitální zahrady proměnila obec v ornou zemi a pronajímala ji ročně (1827) za 2 zl. 30 kr. R. 1840 však již za 5 zl. 24 kr.

Nový tento domek koupen větším dílem za špitální peníze a přece se strhla r. 1837 mezi obcí z jedné a

krajským úřadem ze strany druhé nudná dloukotrvající písemní hádka, je-li domek ten majetkem obecním čili nic. Krajský úřad, kterýžto přece ničehož z jmění obecního na špitál povoliti nechtěl a jemuž každý krok v záležitosti této od obce učiněný oznámen býti musil, nechtěl tomu jaksi rozuměť, že by domek špitální obci nepřináležel.

Obec musila nejdřív dokázat, že domek tento majetkem jejím není, že nikoliv z peněz obecních nébrž z peněz špitálních zakoupen jest. — A když toto se stalo, pak teprva mohla obec vystavěť špitálu nadační listinu na domek jmenovaný.[1])

R. 1841, když byla obec novou radnici zařídila a školy do ni přenesla, přeložen také špitál do dosavadní školní budovy pod č. 320 na základě gub. svolení ze dne 13. srpna 1841 číslo 25.218., kde se až podnes nalezá.

Starý špitál pod č. 277 přešel v majetek obce a co takový prodán za 280 zl. v stříbře. Přijímání špitálníků přísluší obci. Předek mají rodáci Brušperští, pakli těch nestává — mohou přijati býti též přespolní. Ve špitálu dostávají jen byt a potřebné nářadí, ostatní musejí si sami zaopatřiť. Porce dostávají z pokladnice chudých, jižto místní duchovní správce vede. Lékařskou pomoc mají zdarma.

Povinností špitálníků jest, každý pátek růženec se pomodliť a v sobotu odpoledne dlážku a lavice kostelní očistiť.

Oprava domku patří obci podle usnešení celé obce (protokol ze dne 10. srpna 1811).

R. 1850 byl špitál nově kryt.

---

[1]) Nadační listiny ze dne 13. června 1838 potvrzeno st. gub. 24. srpna. 1838 v archivu městském Fasc. III. 8. Odtamtuď čerpána také i všechna jiná data.

Stálo to 67 zl. 18 kr., k tomu upotřebeno 52 zl. 34 kr. stříbra z peněz špitálních.

Místní nadací chudých.

Z této bývají podíleni jak špitálníci tak i jiní chudí města pod dohlídkou místního duchovního správce a toho kterého otce chudých.

R. 1868 počítalo se 35 výživníků (10 muž. — 25 žen.), z nichž 7 (3 muž. — 4 žen.) po 1 zl. 20 kr. a 28 (7 muž. — 21 žen.) po 60 kr. měsíčně dostávalo.

Pokladnice tato plní se odkazy jednotlivých dobrodinců, týdenními sbírkami po občanech, výročními oferami v kostele a konečně penězi z rozličných pokut.

Veškerý kapitál pokladnice chudinské obnášel koncem roku 1868, 2167 zl. 33$^3/_4$ kr. a sice v státních úpisech 667 zl. 28$^3/_4$ kr. a u privátníků 1500 zl. 10 kr.

Pokladnici tuto obmyslili nejštědřeji I. bývalý zdejší farář Antonín Kallus, odkázav jí 1000 zl. šajnů a pak II. r. 1835 N. Žurovec, taktéž 1000 zl. šajnů.

Mimo to přiražen k nadací chudých r. 1791 následkem vyššího nařízení bývalý kapitál bratrstva sv. Františka Seraf., obnášející 70 zl. 50$^6/_8$ kr.

8. Radnice, městský archiv.

Opodál náměstí v ulici k Staré Vsi vedoucí nachází se nynější městská radnice pod číslem 22. Jest to stavení sice jednopatrové, za to však dosti rozsáhlé, číníc se všemi přináležejícími částěmi pravidelný čtverec. V přízemí, v předu na pravé straně jest obecní kancelář s archivem, pak poštovní expedice, v zadu byt policajta, v levo jest byt o 2 pokojích pronajatý, v zadu jest umístěna III. třída — jest to světnice tmavá, nepříjemná a pro školu méně příhodná.

V prvním patře, na straně půlnoční, bydlí obecní tajemník, strana východní stojí větším dílem prázdná, k

straně jižní má učitel vykázaný byt o 2 pokojích a kuchyní. Na hlavní budovu přiléhají od jihu těsně z každé strany obecní vězení a na tyto opět jednopatrová školní budova. V prvním patře nalézá se I. a II. třída v dosti prostranných místnostech. V přízemí pod jednotlivými třídami však jsou byty pro 2 učitele, každý o 2 pokojích a kuchyní.

Budovu tuto vystavěl r. 1826 jistý Ludvík Vavroš co privatní dům, jejž však obec r. 1840. za 5000 zl. k obecním potřebám koupila. Téhož roku přeloženy školy do radnice a špitál z čísla 277 do nynějších místností. 20. října přesídlil se úřad do nové radnice a 24. října t. r. odbývala se v ní první měsíční schůze výboru.

Starou radnici pod číslem I. odprodala obec za 1600 zl. Radnice tato nebyla původní, t. j. onou, kterou obec r. 1666 následkem výslovného nařízení biskupa Karla ze dne 24. října 1665 vystavěti musila, nébrž radnicí touto původní byl nynější dům Měkyšův. Radnice však nebyla v tom domě dlouho, jelikož již r. 1666 obec od Urb. Mlynáře na dům rathuzní koupila. Tato radnice odprodána jest r. 1765 a nová od Pavla Adamovského koupena, jenž až po dnešní den pod jmenem „starý rathuz“ znám jest. Nařízení to dáno za příčinou rozličných nepořádků, jakéž se před rokem uvedeným v obci dály. Před tím úřadoval měšťanosta jakož i rychtář ve svém domě, potom pak, jak rozkaz ten zní — jak skoro tento dům vystaven bude obecní důležitosti nikam jinam, jediné v radním domě pod ztracením jejich privileji handlovati neb domlouvati se mají. Rovný spůsob aneb domění jest tudy strany rychtáře, kterýžto sporné strany také již ne ve svém domě vyslýchati, nébrž ,,všechno v radním domě u přítomnosti svých konšelů rovnati se má!“

Vedle obecní kanceláře nalézá se, jak již podotknuto, městský archiv, který však dosti chudý jest, čemuž se bezpochyby leckterý soudný čtenář nemálo diviti bude

bera ohled na 6tistoleté trvání města. Než kromě některých během vypravování našeho vytknutých nadačních listin, pak pozdějších potvrzení městských výsad od biskupů olomouckých, a konečně 2 starých gruntovních kněh (počínaje rokem 1562) nenalezneš tam skutečně ničehož, co by starší druhé polovice 18. století bylo. Dost možná, že mnohé listiny prodlením času rozličnými nehodami, jako k. p. ohněm před r. 1555, jakož i roku 1802 zkázu vzaly, než i to jest věcí ještě možnější, že neopatrností, neprozřetelností jakož i nevšímavostí obyvatelů samých se potratily, povšimneme-li si toho, v jaké opatrnosti pozůstalé staré listiny až posud ještě byly. Všechny byli i s knihami v malé skříni uloženy. Víko pro přeplnění se nedovíralo a takto mnoho mnoho pečetí porouchâno.

Roku 1858 dne 25. dubna vydal místní stat. odbor c. k. m. s. společnosti pro zvelebení rolnictví, domácího přírodo- a dějepisu vyzvání, aby jednotlivé obce markrabství archivy své do archivu zemského k opatrování odevzdaly.

Následkem tohoto došel i zdejší obec úřední přípis z Místek dne 11. ledna 1859, aby tato ve vlastním prospěchu svůj archiv odevzdala, a dne 22. února t. r. opětné vyzvání podobného obsahu, načež obecní úřad dne 3. března t. r. následkem usnešení obecního výboru ze dne 4. února t. r. č. 17 rozhodnou zápornou odpověď vyhotovil. Archiv zůstal tedy v městě, teď jest ale potřebí, by o jeho zachování a v dobrém stavu udržení náležitě a svědomitě postaráno bylo.

9. Škola. Dědictví.

Ani o této nemáme zprávy, kdy a kým založena byla. Poprvé dočetli jsme se jí v obecních oučtech z r. 1704, kdež poznamenáno, že r. jmenovaného od Fryčovské obce přijato třetího groše na náklad fary, a školy 6 gr. a r. 1705 2 zl. 4 groše.

Okolo roku 1774 nechtěly se však Fryčovice k takému poplatku více znáti, oč pak prudké spory vedeny. [1]) Až k r. 1814 byla zdejší škola o jedné toliko třídě. Roku toho otevřena jest II. třída. Obě třídy byly v témž stavení pod číslem 320, nynějším to špitálu.

Když se byl však počet školních dítek v té míře zvětšil, že v budově staré více místa neměly, přeložena jest r. 1819 třída II. do nedávno před tím (r. 1812) vystaveného špitála. Pro špitál zakoupena vedle stojící dřevěnice.

R. 1840 přeloženy však obě třídy do nové radnice, kde se až podnes nalezají.

Školním rokem $18^{66}/_{67}$ otevřena jest třída III. a umístěna taktéž v radnici. Než i tyto 3 třídy nepostačují, mají-li se dítky — jest jich na 500 — s prospěchem žádoucím vyučovať. Mimo to jsou ve všech třídách chlapci s děvčaty v též světnici pohromadě, kteréhožto zařízení mravní prospěch velmi záhadný jest. To vše přimělo občany zdejší k tomu, že na nějaké nové zřízení školy pomýšleli. Umínili sobě děvčata od chlapců odloučiť a onano do školy nové pod vedení sester šedých postavené dáť, kdežby ve věcech pro další život zvláště děvčatům potřebných vyučovány byly. K účelu tomu věnoval již obecní výbor v sezení ze dne 6. března 1860, 1000 zl. a potřebné dřevo. Jednotlivci chtějí opět jiné k stavbě potřebné věci z ochoty a lásky poskytnouť.

Při zdejší škole zaměstnáni jsou 3 učitele. 1. Řídíci dostává 287 zl. 98 kr. a co ředitel kůru od obce 18 zl. ročně. 2. tak zvaný provisor dostává 210 zl., protože obec rodině dřívějšího rektora 132 zl. roční podpory poskytuje. 3. podučitel bere 150 zl. Mimo to mají všichni svobodný byt o 2 světnicích, kuchyni atd. jakož i otop. Školní plat vybírá obec, z něhož pak učitele platí, co schází, doplacuje z obecního, což ročně asi 150 zl. činí.

[1]) V archivu ukvaldském.

Při škole zdejší zřízena jest r. 1865 tehd. koop. Frant. Liebnerem školní knihovna. Čítá nyní 167 svazků. O další duševní vzdělání pečuje opakovací hodina, rozličná dědictví a konečně v nejnovější době „občanská Beseda."

Mají zde jednotlivá dědictví údů:

Cyrillo-Methodějské 9, Svato-Janské 3, Zlatá kniha dívek českých (opatrovník Fr. Přikryl, koop.) 14 údů, 9 rodů. Dědictví Maličkých 10 údů, 1 rod. (opatrovník J. Buček, učitel).

10. Střelecký sbor.

Za příkladem jiných moravských měst povstal v předešlém bezpochyby století také v Brušperku střelecký sbor, dílem pro místní bezpečnosť, dílem pro oslavení některých svátků církevních a jiných.

První zmínka činí se o něm při slavném přenášení obrazu 7 bolestné Panny Marie v r. 1748—49; po druhé se připomíná r. 1757 u příležitosti upevňování nové báně a jmena P. Marie na věži kostelní.

Jakých osudů sbor tento v dalším prodlení času zažil, nelze vypátrati, jen tolik jest jisto, že r. 1836 dekretem dvorní kanceláře ze dne 11. listopadu z novu potvrzen byl. Jest-li během časů před tím byl zaniknul a teprva roku zmíněného při obecném zavádění sborů podobných ve vlastech našich opět života nabyl, nedá se prozatím určiti.

Střelecký spolek nedošel však u nás nikdy oné důležitosti, k jaké dospěli v městech jiných sborové podobní, a to za příčinou nepříznivých místních poměrů, na něž město naše vůbec od starodávna postonává.

Asi až do r. 1860 dával sice sbor tento krom nedělního střílení do terče v letě, obyčejně v srpnu, někdy také v září střílení královské, kteréž před a po roku 1848

ještě velmi hlučné bývalo. Než od roku 1860 zaniklo všechno.

Střelnice r. 1852 jest dřevěna, o jednom poschodí a teď již skoro na spadnutí.

Nalézá se na jihozápadní straně města v tak zvaném farářovém potoku. V dřívějších dobách střílívalo se v tak zvaném Chalupovém potoku na dolním konci předměstí.

Za těchto dnů však ujala se právovarečného měšťanstva myšlénka novou střelnici vystavět, kterážto myšlénka, bude-li s pomocí Boží k žadoucímu konci šťastně přivedena, ne jenom na rozkvět města nýbrž i na obrození střeleckého sboru zajisté velmi příznivě účinkovati může. —

11. Šenkýřská obec.

Pod šenkýřskou obcí čili právovarečným měštanstvem vyrozumíváme držitele oněch původních města domů, s nímiž právo vaření a šenkování rozličných nápojů během času následkem vrchnostenského povolení spojeno bylo.

U nás jsou to majitelé domů kolem náměští a pak vedlejších ulic jen dotuď, pokud hned při vysazování města obstaveny byly. Čítá se všech dohromady 44 a slují u nás měšťany, to jest tolik, jako jinde „velkoměšťany.“

Měšťané tito měli jakožto majitelé původních města stavení výhradné postavení v obci. Oni nadáni jsou vrchností právy k vaření piva, k pálení kořalky, jakož i k šenkování jich nejenom v obci samé, nébrž také v obcích jiných, jako k. p. Brušperští před časy v Stařici a ve Fryčovicích.

Užitek z toho připadl z prvu výhradně jen jim, teprva později připustili, jsouce rozličnými okolnostmi nuceni, a to pozvolna, obyvatelé předměstí za jistou náhradu, jižto vždy napřed obdržeť museli, k některým z dosavadních užitků.

Tak k. př. víme, že r. 1755 připustilo právovarečné měšťanstvo předměstskou obec, kterážto posud městu „jak suché víno tak kořalkový plat do knížecích důchodu spravovati nápomocná byla,“ od nájmu neb užitku kořalkového pod výminkou, aby na opravu pivováru a sladovně z toho nájmu napřed ročně něco odloženo bylo. Aby však později o to, kolik obci šenkýřské z toho nájmu na zmíněnou opravu ponecháno býti má, různice a hádky nepovstaly, učiněna 17. května r. 1781 nová úmluva stran této záležitosti.

Předměšťáci byli připuštěni k užitku z nájmu, musili ale do měšťanské šenkovní pokladnice každoročně půl šesta zl. z jednoho každého sta rynských říšských napřed odváděť. U příležitosti této zavázala se předměšťanská obec k příspěvku pro p. faráře na vydržování kooperatorů.

Teď patří palírna celé obci. 6 zl. ze sta dává se však posud ještě šenkýřské pokladnici. Mimo to bere tato celý užitek z pivováru. Až k roku 1816 vařívali pivo měšťané sami a šenkovali ho také, při čemž zachováván jistý pořádek. V létech pozdějších pronajímali pivovár sládkům, od r. 1860 nevaří se více.

Pivovár pronajat roku zmíněného Grossmanovi, nájemníku pivováru Ukvaldského za 606 zl.

Až do zrušení propinace bráno také pivo z Ukvaldu. Měšťané mohli také víno šenkovať, musil však každý 1 zl. z vědra platiť.

Chtěl-li chalupník šenkovať, musil platiť 2 zl. z vědra. Tolik se platívalo do r. 1868.

Původně měli také měšťané veškeré řízení obce takřka výhradně ve svých rukou — předměšťákům bylo toliko volno pod ochranou a záštitou velkoměšťanů před městem se usazovati, musili však pomáhať městu břemena nésť. Teprva postupem času rozdělili se měšťané s předměšťáky o moc tuto, při čemž jim však ještě vždy dosti rozhodujícího vlivu v obci ponecháno bylo.

Z pamětí této šenkýřské obce došlo nás jen tolik:

1684 18. července učiněn nový pořádek při nálevu vína a r.
1698 5. dubna nový pořádek při nálevu piva; oba sdělujeme níže.

1729 11. července, koupila šenkýřská obec sladovnu od Karla Hostě v ceně 104 zl. Odprodavatel dostával do své smrti bečičku lehčiny a slad mohl sám do své smrti dělať. Za to dal šenkýřské obci 60 kop nového šindelu, 2000 šindeláků. Starý šindel podržel pro sebe, rovněž i vedle stojící palírnu.

1791 12. srpna obdržela od biskupa Antonína Theodora šenkýřská obec Brušperská právo nálevu piva, vína a kořalky do Antonínova. Za tuto výhodu musila ale 70 zl. ročně do vrchnostenské pokladnice odvádět, jinak ztratila tuto výhodu. Výsada dána jen na čas panování jmenovaného arcibiskupa.

1823 převedla šenkýřská obec vodu ze selských rolí do pivováru 700° dlouhým vodovodem. Stál 1374 zl. Vydržování převzala pak obec.

V zdejším pivováru lze jenom 30 věder na jednou vařiť. Každý měšťan vařil celý var na dvakrát (půl var $7^1/_2$ bečky à 4 vědra). Ječmen musil mít každý do zásoby, ano mnohdy musil tento již i půl roku napřed přichystán býti. Jaká pravidla při vaření jakož i při šenkování zachována byla, plyne z následujícího:

1684 18. června usnesla se obec na novém pořádku při šenkování vína a sice:

I. Ten šenkýř, na kterého pořádka víno šenkovať přijde, má před časem hodným a dobrým vínem se zaopatřiti.

II. Jedenkaždý na pořádku svou, nemá nic víc vyšenkovati než toliko 5 věder vína pod pokutou 20 zl. Polovice na vrchnost a ostatek na obec šenkýřskou města Brušperka, kteréž se výsada činí, pět věder 6 týhodni šenkovati.

III. Kdyby kdo vína přivezl, nemá z vozu do sklepa svého skládat nébrž dříve ouřadu purkmist. dát ohlídnout, jak mnoho přivezl, pod ztrátou toho co přivezl, polovic vrchnosti, polovic obci.

IV. Jedenkaždý šenkýř má tu volnost mít pod obručí, však toliko nejméně na půl vědra vína a komukoliv prodati a vyšenkovati, ale i to s vědomostí úřadu purkmist.

V. Žádný šenkýř nemá se opovážiti některému cizímu handlíři vína do svého sklepu bez povolení ouřadu purkmist. dat skládať pod pokutou 10 zl., polovic vrchn. polovic obci.

VI. Pořádky vinné má jedenkaždý volnosť míti komukoliv prodati, však nikdo víc než druhou neb třetí skupovati nemá a potom teprv dřív než takový ukupenou pořádku šenkovati bude, má se u úřadu ohlásiti.

VII. Frajunků má jedenkaždý svobodně užívati a ouřadu ze šenku vinného frajunkoviny povinen též dáti.

VIII. Žádný šenkýř nemá se opovážiti žejdlík vína mimo svou pořádku vyšenkovat pod pokutou 10 th.

IX. Onomu panu faráři, panům officírům, a kdyby se nějaký vzácný člověk treffil, t. j. rytířská osoba, může se na nejvýš dva masy vína, kdeby koliv krom šenku žádal, natočiti.

X. Pořádky vinné jak mnoho takových, který šenkýř do dnešního datum skoupených má, mají se hned s kupu vypustiti a tu aby toto usnešení svůj dobrý začátek vzít mohlo na novo komukoliv ze šenkýřův se líbí skupiti, však jak napřed zde vytknuto na nejvýš 2. neb třetí, a kdo by proti tomuto mluviti opovážil, toho pořádka jeho přeskočit má.

XI. Co se accidence týče, tuť ponecháno to při starém: Burmistrovi z každého vědra 1. máz a písaři od zápisu na jeden máz vína.

Datum na Hochvaldech dnie 18. Juli 1684.

Halama, Hejtman.

Pořádka vinná má jíť takto:

1. Dům radní, 2. Mikoláš Chlebovský. 3. Jan Vidomuss, 4. Jiří Žurovec 5. Jiří Bednář, 6. Matěj Jurkův, 7. Václav Janaczek, 8. Mikoláš Kuczerka, 9. Jan Kolář, 10. Jiří Parojek, 11. Adam Rattmann, 12. Jakub Sassyn, 13. Matěj Klega, 14. Pavel Neniczka, 15. Václav Juřiček, 16. Matouš Vencl, 17. Jan Kocich, 18. Matěj Žurovec, 19. Jiří Kocich, 20. Václ. Kubice, 21. Martin Juřina, 22. Pavel Skotnicky, 23. Jan Bednař, 24. Matěj Kocian, 25. Balcar Jureček, 26. Václav Volny, 27. Stanislav Ochrana, 28. Jan Lagota, 29. Jiří Janaček, 30. Šimon Letocha, 31. Jiří Macha, 32. Pavel Host, 33. Jan Švab, 34. Václav Křivka, 35. Andrys Třeblo, 36. Mikuláš Ciganek, 37. Měkušovské, 38. Jakub Puček, 39. Mik. Salaš, 40. Jiří Ferd. Župpa, 41. Jan Vyhledka, 42. Jakub Žabenský, 43. Jakub Janač, 44. Jan Nenička.

Opis v Urbarium města, orginál má býť při druhých milost. obdarováních.

1698 $^3/_4$ stalo se usnešení strany pořádku při šenkování piva:

I. Mají od úřadu 2 osoby z obce šenkýřské zvoleny a pod závazkem obyčejným potvrzeny býti, které by při dělání sladu a vaření piva stálý dohlíd vedly, za to dostaly z každé várky půl vědra lehkého piva.

II. Na kterého šenkýře pořádka pivná přijde, má se časně dobrým a hodným sladem zaopatřiti.

III. Má se na jedenkaždý celý var piva, sladu, naležitého ječmeného, 12 čtvrtí vrchovaté míry natlačených dáti a takový var piva má se na dvakrát vařiti.

4. Když se takové pivo do sklepu zlije, má se od ouřadu purkmistrovského obhlednouti buďto ihned aneb jak se z pivováru sleje aneb jak vyprašené bude to pivo, a když by se něco proti tomu usnešení našlo, na kancelář vzíti, za to dostane ouřad z diškreci trumbel piva.

5. Co se lehkého piva týká, bude moci jeden každý šenkýř pro svou domácí potřebu jeden dvouuchý džeber z pivováru do svého domu vzíti. Ostatek na pivovaře prodati. Kdyby ho prodati nemohl, nemá ho ani mázu domů vzíti, nýbrž na pivováře nechati.

6. Má městská míra od starodávna vyměřena se u Panův Šenkýřův nacházeti a podle tej míry má se pivo nalívati.

7. Má jedenkaždý šenkýř burmistrovi štroť dáti, kdyby se druhému šenkýři zaporučiti mělo, kterého pořádka nastoupí, kdy má na slad kropiti dáti a pivo vařiti, tak aby na studených časích, kdy se slad kropiti dá, vždycky 4 achtele piva ten šenkýř, který šenkuje, měl, na teplých časích toliko 2 achtele ve sklepě aby bylo a na to má se pozorovati, aby se v neděli a neb v den Panny Marie neb v apoštolský svátek takové pivo nevařilo.

VIII. Ty jisté osoby, které pivo vařiti budou, musejí se přísahou zavázati, že nestrpí, by kdo nějakou škodu utrpěl. Za jejich práci se jim má platiti: Přednímu Stárkovi od celého varu 18 česk. grošů a dva džbery lehkého piva, druhemu pomocníkovi od celého varu 12 česk. grošů a 3 džbery lehkého piva. Nosiči od celého varu 4 česk. groše a džber lehkého piva. K tomu se jim všem vespolek piva jak skropením sladu tak s vařením piva, od celého varu dávati bude 18 mázů a paleného 2 žejdlíky, a k tomu vychování vedle skrovnosti, až se pivo do sklepu snosí.

IX. Bude moci jedenkaždý šenkýř na svůj dům přináležející pořádek podle libosti komu jinému buď prodati, aneb darmo dáti, purkmistrovi to ale oznámiti.

X. Má jedenkaždý šenkýř pivo náležitě vypravené svobodně vichy užívaje šenkovati, na kteréžto šenkování výsada se činí takto: Na tři díly neb klassy ročně totiž počínaje od sv. Martina až do ostatků masopusta vysazuje se 5 týhodnů na celý var, od ostatku masopustu až

do sv. Ducha vysazuje se šest týhodnů na celý var. Od sv. Ducha až do sv. Martina vysazuje se osm týhodnů na každý var, to se rozumí těch 18 achtli v to počítaje.

Kdyby se trefilo, že by který šenkýř takového piva vedle vysazeného času nevyšenkoval a jiného šenk nastoupil, takové nevyšenkované pivo bude moci bez vichy vedle své vůle šenkovati neb zleviti neb do frejmu ho zavříti aneb darmo komu se líbí dáti.

XI. Když se nový soused za měšťana dostane a za šenkýře mezi obec šenkýřskou přijat bude, má se jemu od burmistra a ouřadu toto dobrovolné šenkýřské usnešení přečísti.

XII. By toto dobrovolné usnešeni šenkýři všichni vespolek zachovali a kdyby budoucně toho potřeba byla, o nové se usnesli.

Stalo se v domě radním městečka Brušperka dne 5. Aprila 1698 za purkmistra Pavla Hostě, rychtáře Matěje Žurovce.

Ratifikováno dne 24. ledna 1699 na Ukvaldech.

Maxmilian Harasovský z Harasova, v ten čas Hejtman Hochvaldský.

Pořádky pivné jdou takto:

1. Dům radní, 2. Matěj Kocian, 3. Jiřík Bednář, 4, Jiřík Janacz, 5. Václav Volný, 6. Václav Janáček, 7. Jiří Žurovec, 8. Jan Kollař, 9. Jiří Macha, 10. Matěj Jurkův, 11. Jan Lagota, 12. Adam Rattmann, 13. Jan Švab, 14. Mik. Kuczerka, 15. Šimon Letocha, 16. Matěj Klega, 17. Andrys Třeblo, 18. Jiří Parojek, 19. Pavel Host, 20. Václav Juřiček, 21. Měkušovské, 22. Jakub Sasyn, 23. Václav Křivka, 24. Jan Kocich, 25. Mikuláš Štastný, 26. Pavel Nenička, 27. Mikoláš Ciganek, 28. Jiří Kocich 29. Jan Vyhledka, 30. Matouš Vencl, 31. Jakub Puček 32. Martin Juřina, 33. Jakub Janač, 34. Mtěj Žurovec 35. Jiřík Ferd. Župpa, 36. Jan Bednař, 37. Mikoláš Chlebovský, 38. Václ. Kubica, 39. Jakub Žabenský, 40. Balcar

Jureček, 41. Jan Vidomuss, 42. Pavel Skotnický, 43. Jan Nenička, 44. Stanislav Ochrana.

12. Hlavní obživy obyvatelstva.

A. Živnosti a řemesla.

Obyvatelé Brušperští provozují sice obyčejné živnosti a řemesla městská, nazvíce však zabývají se soukenictvím, kteréž za starších ještě časů značného výdělku poskytovalo, v novější ale době sotva té nejskromnější výživy dopřává, za kteroužto příčinou také velmi zanedbáváno bývá.

Všech mistrů soukenických jest něco přes 300; řemeslo provozuje jich jenom asi 150. Každý udělá průměrně 10—12 kusů hrubého sukna, zde tak zvaných postavů, kteréž buď domácím překupníkům aneb židům v blízkém Příboře za pravou fatku v průměru asi po 22 zl. prodávají.

Surovniny řemeslné — zde pod jmenem mišáuí známé, pozůstávají z rozličných odpadků fabrických suken — nezaopatřují sobě z první ruky, nýbrž berou je od překupníků buď cizích neb domácích, což ovšem jejich záhubou jest.

Neboť kdyby ducha času pochopili a zařídivše mezi sebou jednotu výrobky své do Polska neb Ruska zpříma prodávali a rovněž i potřebné surovniny pominuvše překupníky z první ruky brali, pak by zajisté za nedlouho na vlastních nohou dovedli státi a nemusili by za mizerný halíř cizincům otročiť.

Pomoc jest ještě možná, avšak jen při dobré vůli a vzájemné podpoře; jinak zmizí naši soukeníci dříve nebo později úplně z řady samostatných pracovníků nemohouce tak jako dříve následkem soustředivé síly rozsáhlých závodů a výroben samostatným provozováním svého řemesla živobytí své si pojistiti.

Jiná řemesla a živnosti jsou následovně zastoupeny: kupců jest 6, hostinců 9, hospody 2, mezi těmi jest tak zvaná kavárna, knihař 1, pekařů 5, řezníků 7, hrnčíři 4, kováři 3, zámečníci 3, stolařů 5, ševců 27, tkadlců 36, krejčích 21, barvířů 5, tesařský mistr 1, koláři 2, sedláři 2, kožešníků 4, kramáři 3, dýmkář 1, sklář 1, mlýny 4, (3 vodní a 1 větrák), 1 valcha, 3 trafiky a 4 babky, 1. městský lékař a 1 jest zde na odpočinku.

Mimo to hledá mnoho zdejších obyvatelů výživy buď ve Vitkovských hutích aneb v moravsko-slezských uhelných dolech.

B. Polní hospodářství.

Důležitý ano za našich dnů snad nejdůležitější pramen výživy poskytuje občanům Brušperským polní hospodářství, neboť stává mnoho měšťanů, kteří za těchto dnů více hospodářstvím se živí nežli řemesly.

Živnost tu vykázala Brušperským tuším příroda sama udělivši jim dostatek ač neprávě příliš úrodných přece však takových rolí, které při dobrém a nynější době přiměřeném obdělávání hojného užitku poskytovati mohou.

Ač se teď už i zde jaká taká snaha k lepšímu upravování půdy jeví, jest to přece v době železnic a telegrafů jakož i v porovnání s oněmi úžasnými pokroky, jimiž se teď rolnictví honosí, ještě všechno málo. Víc ba mnohem víc musí se stát, by tolik země přiměřený užitek přinášelo.

Máť Brušperk v celku 1171 jiter 148□° rolí v I. více však II. a III. třídě. 196 jiter 308□° luk; 35 jiter 449□° zahrad. 82 jiter 1436□° pastvisk; 194 jiter 805□° lesa. 21 jiter 44□° stavebních míst a 86 jiter 946□° neplodné půdy. Ouhrnem tedy 7187 jiter 976□° pozemků s ročným výnosem 7117 zl. 35 kr. odhadné ceny.

Stav obecních polností jest opět následující: 55 jiter 850□° rolí; 11 jiter 1270□° luk; 111 jiter 397□° vysokého lesa; 1 jitro 1189□° nízkého lesa; 695□° zahrad; 14 jiter 1107□° pastvisk. Na řečiště připadá 16 jiter 943□° a na silnice vůbec 264 jiter 489□°.

Příjem obecní byl r. 1867	2738 zl.	76 kr.
vydání	2583 zl.	20 kr.
Schodek	144 zl.	44 kr.
Příjem roku 1868	2778 zl.	7 kr.
vydání	2538 zl.	26 kr.
Přebytek	239 zl.	81 kr.

Podobně se to obyčejně střídává, tak že průměrný příjem průměrnému vydání s nějakým malým přebytkem se rovná.

Obecních přirážek není žádných.

Za dřívějších roků měla obec vždy značné přebytky tak k. př. r. 1823 přes 4 tisíce šajnů. Že začátken 17. století také každého roku přebytky měla, již řečeno, a přece upadala vždy do dluhů, jak to z mnohých listin v archivu ukvaldském plyne, pročež jí vrchností dělání dluhů vždy přísně zapovídáno bylo.

Daňky se platí:

pozemkové	1970 zl.	42 kr.
domovní	885 zl.	8 kr.
výdělkové	1620 zl.	— kr.
z důchodů	355 zl.	— kr.
zemské přirážky	500 zl.	— kr.
cestovní přirážky	635 zl.	— kr.
Ouhrnem	5968 zl.	50 kr.

R. 1704 a r. 1705 měla obec následující daňku: r. 1704 **kontribuce** na 10 terminů placena à 22 zl. 35 gr. 4 d. = 229 zl. 33 gr. 3 d., r. 1705 kontribuce na 14 měsíčných sbírek à 22 zl. 35 gr. 4 d. = 321 zl.

22 gr., komínová čili domová daň z r. 1704 na 3 terminy à 79 zl. 3 gr. 3 d. = 237 zl. 10 gr. 3 d., z r. 1705 na 5 terminů à 78 zl. 35 gr. 1 1/2 d. = 394 zl. 32 gr. 1 1/2 d., pohlavní daňka obnášela r. 1704, 35 zl. 33 gr. 3 d.

Za dřívějších časů mívala nejenom vrchnosť, nébrž i Brušperk kolem města vlastní rybníky, kterážto místa podnes rybníky slují, než teď již zmizely úplně ustoupivše jinému způsobu zužitkování půdy.

Chov dobytka obmezuje se na místní toliko potřebu. R. 1830 byl následující: 53 koňů, 261 krav, 105 ušipaného dobytka a 80 ovec.

R. 1867, 62 koňů, 470 krav a 150 vepřů, ovce se již jen porůznu na zabítí chovají.

Jak vidno s úpadkem řemesla stoupá poměrně chov dobytka, zvláště hovězího.

C. Obchod.

Obchod Brušperský obmezuje se téměř jen na město a nejbližší okolí. Výminku činí soukeníci, krejčí a tkadlci, z nichž mnozí se svými výrobky také trhy okolních měst na Moravě a ve Slezsku navštěvují.

Ještě před padesáti lety vedl Brušperk znamenitý obchod v domácím sukně, a Pešt a Trnava byly nejhlavnějšími prameny jeho odbytu.

Ač v městě čtvero výročních trhů stává a sice 1. v pátek před květnou nedělí 2. v outerý před nanebevzetím P. Marie 3. v outerý po sv. Kateřině 4. po novém roce nedošly přece pro město pražádné důležitosti any nevyhovují anidomácím, jelikož i tito raději do Frydku, Místka nejvíce však do Příbora pro své potřeby docházejí.

Dobytek se do města také na trh nevodí, ač by se zde prodávať mohl, nemá sem jak se říká „žádného spádu." Jest-li se městu podaří dobytčí trhy opět obno-

viti a zvelebiti pak nelze pochybovať, že i výroční trhové většího pro město významu nabudou.

Týdenní trh bývá v outerý a v pátek, ač ještě nepatrnější trhů výročních.

Za starodávna bývali 3 výroční trhové a sice:

I. v úterý před sv. Vítem (v červnu) městu roku 1555 biskupem Markem propůjčený.

II. na den sv. Matouše (v září) r. 1568 od biskupa Viléma Prusinovského.

III. na sv. p. Kateřinu (v listopadu od r. 1545) biskupem Janem udělený.

D. Včelařství.

Za starodávna zabývali se obyvatelé Brušperští také včelařstvím a to v dosti značné míře, neboť ještě začátkem toho století počítalo se 16 včelínů vně města. Všechny již zanikly ponechavše místům některým, kde druhdy stávaly, jenom své jmeno „na včelíně.“

O kéž zůstanou jmena tato i pozdějším potomkům co patrný důkaz lepší minulosti, když slovanští předkové slovanského zaměstnání ještě pilně si hleděli, Slovanům posvátné lípy všude kolem města, na náměstí ano i kolem svatyně městu na okrasu, včeličkám k milé pastvě a sobě k užitku sázeli a ošetřovali aniž dopouštěli, by nešetrná ruka svévolným spůsobem jich se dotýkala! Na kácení lípových stromů byly velké pokuty vyměřeny, ještě přísněji stíháni jsou však oni, jenžto zlomyslně včely znepokojovali.

Vrchnosť sama majíc z chovu včelího nemalý prospěch na vosku, hleděla také včelařství uspořádať, ovšem že jen podle tehdějšího patriarchálního spůsobu.

Ve prospěch včelařství zavedeno jest na panství ukvaldském medařské právo, jež i stromy i včely pod svou mocnou tehda ochranu bralo. V každém městě a městečku ustanoven osoblivý medařský rychtář s jeho kon-

šelmi, kteří přísahou jsouce zavázáni mezi jiným také na to dohlížeti měli, aby všechen vosk vrchnosti, avšak libra podle starodávně bylého obyčeje po 18 kr. jedině a samotně prodáván byl. Tak se to dálo i v Brušperku, až r. 1665 24. října (dáno v naší pevnosti ukvaldské)[1]) biskup Karel značnou změnu v tom učinil.

Zmíněná listina dí o tom následovně:

„Jelikož se ale při našich městech a městečkách znamenité náboženství měrkuje, tak chceme my našemu městečku Brušperku (však bez praedajudicií neb ublížení medarského práva) od toho (na Ukvaldy) přinášejícího vosku polovic z milosti upustiti, druhou polovic ale pro náš kathedrální chrám v Olomouci zadržovati, kteroužto oni (Brušperští) pod tou v medarském právě vystavenou pokutou každykráte na náš ukvaldský zámek zanesti a našimu purkrabímu proti obyčejné záplatě bez fortele povinni a zavázáni býti mají.“

Ano tehda tomu bylo tak. Než mistři vymřeli, nové pokolení nastoupilo a nemaje od koho by věci té potřebného poučení a povzbuzení bralo, nechalo včelařství být včelařstvím, sotva, že teď ještě z pouhého — jak se zdá — zvyku včelaří. Načítá se teď v městě sotva 69 klótů, kteréž jednotliví libůstkáři (v celku 24) kolem svých domků rozestaveny mají a tento poměrně k minulosti nepatrný, za našich časů ještě vždy dosti znamenitý počet včelařů potřebuje zajisté jen náležitého povzbuzení a prospěšného návodu, aby oblíbené zaměstnání předků slovanských v utěšené opět vzkvetlo míře. Doufáme, že se to oněm dvěma členům včelařského spolku Brněnského, kteří povznášejícím příkladem zdejší včelaře předcházejí, v krátké době podaří, k čemuž jim srdečného zdaru jisté každý popřeje.

Začátkem tohoto století byly v následujících místech kolem města včelíny:

---

[1]) V archivu ukvaldském.

Po pravé straně silnice Fryčovské 3, na protější straně za vodou 2, v Raškovém potoku 7, u obecního lesa na loučce 3, v obecním lesu 3, na Vaigrutě 1, na kostelní roli 1.

Bratrstvo Chordigerorum sv. Františka.

Při farním kostele stává také tak zvané bratrstvo Chordigerorum sv. Františka Seraf.

Bratrstvo bylo 1749 hrabaty z Paskova a Neuhybla založeno, jak památní spisy téhož bratrstva vypravují. [1]) Tito putovavše osobně do Říma vymohli tam u stolice apostolské plnomocné odpustky pro kapli sv. Františka v Brušperku [2]) a přišedše domů založili bratrstvo, k němuž i mnoho přespolních přistoupilo. Obvyklou pobožnost výroční v den portiunkule, jakož i měsíční vykonávali jmenovaní dobrodincové vždy osobně až do své smrti. K vedení takové pobožnosti brali jmenovaní šlechticové vždy ctih. otce Františkana z Fulneka, jejž také z pokladnice bratrstva (visela na levé straně oltáře sv. Františka, uzavřena jsouc dvěma kladkama a zámkem, od kladek měli hrabata klíče, od zámku však místní p. farář) po každé vypláceli. Pobožnost ta netrvala však dlouho, neboť již r. 1791 bylo bratrstvo toto zrušeno a kapitál jeho 70 zl. 50⁶/₈ kr. obnášející, výnosem dvorního dekretu ze dne 25. list a sl. gubernia zemského ze dne 9. pros. 1791 k fondu pro chudé na věčné časy přiražen. Z kapitálu toho bylo ročních interesů $3^1/_2$ zl. Zrušení bratrstva stalo se bezpochyby následkem vymření všech údů, nechceme-li se snad dokonce domnívat, že tehdeší Josefinismus i zde o provedení svých záměrů se pokoušel Než zbožní občané nemohli tak hned zapomenout na zavedenou v dřívějších dobách pobožnosť, a tak se stalo,

[1]) Co to za bratrstvo bylo, jehož rektorem Jan Fr. Jurkův r. 1735 v nápisu na bratrském zvonku se připomíná neumíme, pověděť. Dost možná, že jest ono totožné s naším, pak bylo v jiném rouše.

[2]) Potvrzení stalo se dne 22. listopadu 1749.

že aspoň výroční slavnosť v den Portiunkule zachovať hleděli. Roku 1802 založil za tím úmyslem jistý Josef Laník, občan Brušperský, fundaci na zpívanou mši svatou, kteráž se v den Portiunkule o 6. hodině ráno za něho a jeho manželku po všecky budoucí časy odbývati měla. R. 1815 učinila Kateřina, vdova po Janu Frideckém, nadání na mši svatou s asistencí o 7. hodině téhož dne za ty, kteří svátost pokání a nejsv. svátost oltářní s pravou kajicností přijmou, na odpuštění hříchů. Tato pobožnost konala se až do roku 1845. R. 1845 učinily však některé zbožné osoby a sice: Jiří Žurovec, Barbora, manželka Martina Palkovského, Anežka, manželka Martina Vašice a Josefa, manželka Frant. Šajera, sebravše mezi sebou 129 zl., fundaci na kázaní, načež tehdejší místní pan farář Frant. Thill mši sv. ze 7. na 10. z pouhé ochoty přeložil.

Jelikož však fundatorové založenou fundaci potvrditi si nedali, neměla obnovená pobožnost také dlouhého trvání. Odbývala se totiž pouze 9 roků. R. 1854 již opět zanikla a to pod záminkou, že prý odpustků v den Portiunkule v chrámu Páně Brušperském více získati nelze.

Přetržka tato, ač všem obyvatelům velmi nemilá, v následcích svých přece velmi užitečná, trvala po celých 5 let, až opět někteří obětaví občané zdejší pobožnosti zaniklé vřele se ujali a o její znovu vzkříšení na základě oněch učiněných fundací úsilovně pracovať začali, což se jim konečně po velmi trudném a pracném namáhání r. 1862 také šťastně podařilo, když byli fundaci starou novými 131 zl. z dobrovolných příspěvků jednotlivých dobrodinců doplnili.

R. uvedeného byly plnomocné odpustky pro kapli sv. Františka v Brušperku od stolice papežské milostivým zakročením nejdůst. arcipastýře našeho opět potvrzeny a bratrstvo znovu založeno. Teď čítá asi 100 údů.

Teď jest nám zmíniti se o tom, proč jsme onu nemilou přetržku v následcích užitečnou nazvali. R. 1854 ba již dříve nebylo lze v našem chrámu odpustků v den Portiunkule získati, protože bratrstvo r. 1791 vyzdviženo byvši více obnoveno nebylo.

Odpustky byly však toliko potud platny, pokud jací údové bratrstva stávali, jinak by sotva potřebí bylo bývalo o jich znovu potvrzení u stolice papežské se ucházeti. Nebylo-li údů, nebylo tudíž ani odpustků při chrámu tomto. Věřící získali tudíž dříve pouze domnělé, kdežto nyní skutečné odpustky získati mohou.

Fundace tato ve svém novém doplnění obnáší 260 zl. (360 zl. v státních papírech) a jest určena k zapravení útrat za odbývání pobožnosti v slavnosť Portiunkule, kterážto pobožnost pro všecky budoucí časy následujícím spůsobem konati se má: dne 1. srpna v 6 hodin večer slavné požehnání, dne 2. srpna zpívaná hrubá mše sv. s kázaním a odpoledne opět slavné požehnání.

Mše sv. se obětuje za bratrstvo sv. Františka, za dobrodince a za všechny, kteří toho dne obvyklé pobožnosti na úmysl církve svaté se súčastní.

Mimo to jest na tento den v 6 hodin ráno určena ona fundační zpívaná mše sv. za J. Laníka a pak na 8 hodin jiná fundační taktéž zpívaná.

Jmena zbožných dobrodinců složivších se na zpívanou hrubou mši sv. i s dvojím požehnáním buďtež na věčnou památku zaznamenána.

Jsou to následující:

Vp. Jan Špaček přispěl s	42	zl.
Jenovefa manž. Frant. Šajera	10	„
Počestný cech řeznický	8	„
Karel Špaček	10	„
Josef Prašivka	10	„
Ludvík Stallmach	5	„
Matěj Sikora z Proskovic	5	„

Jirák, sládek v Brušperku	3	zl.
Blažej Chalupa, rolník z Brušperka	1	„
Johanna, manž. Bedřicha Jurka	1	„
Mariana vdova po Hynku Špačku	1	„
Magdalena, dcera Cyrilla Jurka	2	„
Krmelinské ženy	3	„
Ženy z Proskovic	4	„
Jarolím z Krmelína	4	„
Frant. Janečka	1	„
Starobělská obec	8	„
Felix Dvorský ze Staré Vsi	5	„
Frant. Žurovec, rektor v Pol. Ostravě	3	„
Neznámý	4	„
Ouhrnem	131	zl.

14. Zvelebování města v novější době.

Ač Brušperku hned při založení jeho podle tehdejšího vůbec obvyklého způsobu — rovněž tak ráz německý vtisknut byl, jako mnohým jiným městům v Čechách a na Moravě, nenalezl přece živel cizý zde tolik úrodné půdy, aby se pevně usaditi mohl. Prodlením století zašel tak, že pouze zpotvořené německé jmeno co slabá ozvěna z dávnominulých dob, co temná upomínka nejenom na slavného zakladatele nébrž i na vytknutý městu našemu původní směr nás došlo.

Slovanský hlahol ozýval se v šedé města minulosti, jak v kostele, tak ve škole a nejinak na obecním úřadě. Nadací listiny a rozličná obdarování od biskupů olomouckých prodlením minulých století městu vystavovaná, nebyla v cizé nébrž v řeči lidu spisována, vyjma toliko ony od biskupa Karla.

Tak se věc měla až do druhé polovice minulého století. Tu ovanula vládochtivá soustředivosť vídeňská také i nivy naše mrazivým svým dechem a jala se tyto novým, cizím jelikož německým rouchem přiodívať, by si tak hejna stejnorodých a podajných kývalů a tudíž i ochotných pod-

porovatelů pro své oblíbené záměry odchovala. Němčina vedrala se teď do škol, do úřadů, do společenského i rodinného kruhu, div, že také ještě ne i do svatyně. Mateřština jsouc ze života veřejného vytištěna, nabyla v nejnižších toliko vrstvách společenských ovšem, že i zde pouze trpeného útulku.

Kdo hlupcem slouti nechtěl, musil alespoň němčinu lámať. Podobně stalo se také v městě našem. Z úřadu vymizela řeč otců úplně. Hlavy obce ani na to nepomyslíce, že jim lid slovanský spravovati jest, libovaly sobě až přes příliš v té samospasitelné — a měšťané — tito v skutku podśosní občané zapoměvše co bývali ještě před sto lety, opičili se hezky po nich, vidouce, že bez té „samospasitelné“ ani kaprály státi se nemohou. Kdo ví, jestli se ten neb onen za to nestyděl, že ho slovanská matka odkojila?!

Následkem takové převrácenosti nenajdeš v archivu městském ni jediné listiny z posledního století, kteráž by v srozumitelné občanům řeči vystavena byla.

Mezitím co mateřština a s ní i postup v přiučení se věcem pro další život potřebným se zanedbávala, nastala pravá honba po německých odpadcích, jimiž se přece nikdo nenasytil a jaký byl všeho konec? Ach smutný! a byl by zajisté ještě smutnější býval, kdyby zavanutím svěžího národního ruchu nová nebyla městu nastala doba. Již již jevily se pokusy o zavedení němčiny i do národní školy, aby se už i děti oné strakaté hatlanině ne německé ani české, v níž si přece světu na ostudu tak mnozí ještě libují, pilně přiučovaly, již již pravíme, měla 3. třída německá zařízena býti, an tu struna praskla a chvalným přičiněním jednotlivců národní ruch i v městě našem bujněti začal. Než stálo to také práce a úsilí!

Podobně jako jinde tak i zde musila se půda pro národní hnutí teprva připravovať. Kdežto dříve celé hejno

německých listů město zaplavovalo, nebylo ni jediného čtenáře listu českého.

A když byl český list zaveden co tu outrpného rameny krčení! List český byl cizorodou bylinou! Ký tedy div, že lid, ač k vedení a spravování sama sebe povolán, následkem takové nevšímavosti ani svých práv neznal a jsa u volebního osudí k vykonávání svého nejsvětějšího práva povolán tak dalece se zapoměl, že volil muže, kteří průběhem času nejúhlavnějšími protivníky odvěkých a přirozených práv jeho se osvědčili.

Tu se zželelo jednotlivcům lidu ubohého i jali se lidi všemožným úsilím poučovať a k sebevědomí přiváděť nejenom slovem nébrž i skutkem. Po klopotném desítiletém namahání přivedli to konečně tak daleko, že volilo město jako jeden muž národního kandidáta do sněmu, že se mohlo pomysliť na zavedení ochotnického divadla, že se mohla zaraziť „občanská beseda,“ a že konečně i „občanská záložna“ v život vešla. A kteří to byli tito obětaví jednotlivci, jenžto neštítíce se nižádné práce, nižádné úkory podstoupali oběti úžasné, by jen svým bližním prospěli? Nikdo jiný to nebyl, než ono kaceřované a v novější době skoro až na nůž pronásledované duchovenstvo, jemužto se proto — že jazyk národu zachovávalo a že teď společně s národem o jeho práva bojuje, černým nevděkem práce jeho splácí, jest to, pravíme, ono kněžstvo, kteréž ve vlastním domě hrozným nátiskům vydáno jest za to, že klestí dráhu zásadám novověkým a pravému lidumilenství. A toto duchovenstvo říkáte, že si věci národní nevšímá, že je zpátečnické? Blahoví, řeči vaše jsou jalové, neboť skutkové jeho mluví jasněji a zřetelněji nežli tisícerá slova vychloubavých mluvků. O vděk váš nestojí; tolik však přece na vás požadovati může, co sama slušnosť velí, aby alespoň „cizinci,“ jimž prý holí a kamením vyplatiť třeba, nazýváno nebylo.

Přijmutím a pěstováním ducha národního, vlasteneckého nastoupilo město naše dráhu, kteráž je — bude-li jen věrně a vytrvale po ní kráčeti — bohda i k lepší budoucnosti povede. Aby tato co nejdřív nastala, o to budou zajisté úsilovně pečovati ústavy a spolky k poučení a zvelebení města v nejnovější době zařízené, mezi nimiž nejstarší jest:

a) Ochotnické divadlo.

Jako každá nová byť i sebe prospěšnější věc vůbec s mnohými nesnázemi a překážkami zápasiti musí, dokuď nedůvěru, kterou si byla právě jen svou novostí u mnohých zbudila, nepřemůže a obecenstvo o zdarných a užitečných svých účincích nepřesvědčí; podobně musilo a částečně musí až po dnešní den ještě i ochotnické divadlo — tento podle úsudku všech rozumných lidí k zábavě, k poučení jakož i k ušlechtění mravů nejlépe se hodící ústav — s tolikerými a takovými nepříjemnostmi a závadami krutě zápoliti, že by nás daleko vedlo, kdybychom všechny tyto výmysly lidské zloby třebas jen stručně vylíčiti chtěli. Pustíme tudíž vše raději mimo paměť doufajíce, že i tato doba zkoušky brzy pomine a že pak i lid s tím větší a horoucnější láskou k ústavu dobročinnému přilne, čím více jej druhdy nenáviděl, až jen úplně sezná, že jenom k vůli jeho prospěchu, aby se totiž mravy a obyčejové jeho na větší výši povznesli, zařízeno jest.

Základ k ochotnickému divadlu byl malý a nepatrný. 15 zl. a k tomu ještě vydlužených patnáct zlatých byl celý onen kapitál, (mimo to přispěla slavná městská rada zapůjčením prken na podium a darováním potřebného dříví na jeviště) jehož pomocí velkolepá myšlénka uskutečněna býti měla. Než

„Pevné vůli, tužbě ušlechtilé
nerozdílné srdce žádosti
rádo dává nebe dojít cíle“

praví kdesi nesmrtelný náš pěvec Kollár a má úplně pravdu. Neboť ušlechtilá tužba zakladatelů a pevná, odhodlaná vůle nadšené mládeže k provedení vznešeného díla vybídnuté, ověnčena takovým úspěchem, že dříve, nežli měsíc s měsícem se minul, četně shromážděnému obecenstvu první kus pod názvem: „Petr Čapek“ dne 28. července 1867 předveden býti mohl. Začátek byl učiněn, první obtíž šťastně překonána, nová myšlénka razila si spěšně dále cestu.

Dne 12. srpna 1867 dávali ochotníci druhé představení (avšak v jiné méně příhodné místnosti v domě p. Novákova — první bylo pod číslem 36.)

Dával se kus „Černý Petr“ a pak fraška „Roztržití,“ načež se „Petr Čapek“ opakoval.

Dne 1. září t. r. následovalo představení třetí provedením kusů: „Liška nad lišku“ a pak „Divotvorný klobouk.“

Že mimo mravní odpor divadlo i s hmotnou bídou zápasiti musilo, vidno také z toho, že výnos ze všech těchto představení na zapravení všech divadlem učiněných dluhů nestačil. To se stalo větším dílem také proto, že se pokaždé jistá část výnosu dobročinému účelu, buďto škole aneb sirotkům zasypaných havířů ostrovských věnovala.

Teď však povstaly rozličné malicherné třenice a nerozumné osobní sváry, a následek celého špásu byl, že se teprva dne 20. ledna 1868 k novému představení přikročiti mohlo. Dáván kus „Čech a Němec,“ veselohra od Štěpánka, kterýž velmi skvěle dopadl.

Dne 16. února t. r. hrálo se opět a sice veselohra od Benedixe „Vězení,“ načež opětně delší přestávka nastala. Teprva dne 14. června 1868 následovalo představení nové provedením kusu „Pan domácí,“ fraška a „Dvě postele v jednom pokoji“ taktéž fraška. Avšak tentokráte zdálo se, že stánek Thaliin již již za své vezme. Co lidská

zloba nedovedla, to dokázal šelmovský osud. Divadlo obětavostí a nadšeností od jednotlivců pěstováno — mělo se státi obětí jediného nerozvážitého kroku —!

Než že pravda nezná ustoupiti zlobě, byť se tato pod jakoukoli škraboškou ukrývala dokázáno i zde.

Dne 6. září 1868 provedli ochotníci zpamatovavší se z osudného překvapení ve prospěch pohořelých Přerovských „Rekrutýrku v Kocourkově“ a „Osudný den Fidlovačky.“ Nával obecenstva zvláště přespolního byl náramně veliký a tak se mohlo 21 zlatých čistého užitku ubohým pohořelým zaslati.

Teď byly pobouřené druhdy mysle alespoň poněkud opět ukonejšeny, tak že 27. září t. r. 8. v celku představení následovati mohlo. Dávalo se: „Na zdar důstojného“ a „Už ho máme.“ Mimo to bylo několik žertovných deklamací. 15. listop. 1868 provozovali ochotníci „Bál se trychyn“ dramatický žert od M. Körschnerové a „Fotografická dílna v Praze“ fraška se zpěvy od Volfa.

Jelikož se bylo jeviště r. 1867 na kvap toliko zhotovené příliš chatrným býti ukázalo, pomýšleno na zhotovení nového aneb alespoň na důkladnější starého opravení. Následkem toho nastala teď několikaměsíční přestávka. Nové jeviště i s dekoracemi bylo obětavostí zdejšího ochotníka Fr. T. a nákladem čtenářsko-pěveckého spolku v postě r. 1869 šťastně dokončeno. S novým ozdobnějším jevištěm nastala bohda také i ochotnickému divadlu v Brušperku nová doba, kteráž také 10. v celku představením dne 29. března 1869 v starých místnostech u přítomnosti nad míru četného zvláště přespolního obecenstva čestně zahájena byla.

Tentokráte provedena fraška: „Doktora Fausta domácí čepička,“ kterážto zvláště vhodnými časovými zázpěvy jsouc okořeněna, přítomným pravou lahůdkou se stala. Tentýž kus opakoval se pak dne 25. dubna t. r. u příležitosti schůze pask. hospodářského spolku v Brušperku.

Dne 22. srpna dávali: I. „Vychovatel v čepci“ veselohra a II. „Byl v Paříži“ frašku.

Tímto dvanáctým v celku představením končíme své zápisky, doufajíce pevně, že ústav tento vzdělávací v městě našem krásné budoucnosti v ústrety kráčí a že obyvatelstvo tou měrou k němu přilne, s jakou ochotníci vznešené své úlohy vezdy pamětlivi zůstanou.

Mimo to zařízeno zde po čas trvání divadla mnoho deklamatorních, pěveckých a tanečních národních zábav.

Ochotnické divadlo jest ve spojení s čten.-pěveckým spolkem i bylo by žádoucno, by se samostatný spolek zřídil, jakož i by se pro divadlo stálá místnosť vynašla, jelikož jeviště ustavičným rozebíráním a opět stavěním velmi trpí.

b) Čtenářsko-pěvecký spolek „Bruno.“

Druhý nevyčerpatelný zdroj k zvelebení města a k poučování obyvatelstva zaopatřen zaražením čtenářsko-pěveckého spolku r. 1868.

Na cos podobného pomýšlelo se již dávno, a sice hned tehda, když se v jiných městech podobné spolky zařizovať začaly. Než kdo myslil na to? Jednotlivci. Tito však byli vojevůdci bez vojska, vojsko bylo ospalé, nevšímavé — lhostejné.

To musilo teprva probouzeno, k sebevědomí přivedeno býti. Kdo se v tuto nevděčnou práci uvázal, vyloženo výše.

Téhož roku, co se divadlo zařídilo, ale o několik měsíců dříve zaražen také prozatímný pěvecký spolek. Než nevyzralé ovoce neudrží se dlouho, a tak se stalo i spolku tomu mladému. On se rozpadl.

Než dobré semeno jednou zaseto, nesmělo přece přijít na zmar, zvláště když se půda drobet prokypří. Dobrá vznešená myšlénka v nadšenosti mladistvé zasetá zako-

tvila se hluboko v srdcích několika nadšenců, i pučila a rozprostírala se v úkrytě svém vždy dále a dále, až se konečně co líbovonná květina u veřejnosti vyskytla. V měsíci září 1868, když se o zaražení čtenářského spolku jednati začalo, přihlásili se opět zpěvu milovní mladíci a pamětlivi jsouce, že jenom spojenými sílami veliké dílo se daří, spojili se s čtenáři a tak povstal čtenářskopěvecký spolek „Bruno."

Stanovy jsou vypracovány a v říjnu t. r. sl. úřadům k schválení podány. Teď se věděl spolek však také hned, že na růžích ustlán o nemá. Zákonem určená šestinedělní lhůta od podání stanov vypršela, anižby od úřadu zpět co přišlo. Na základě zákona mohl tedy spolek svou činnosť započať, i pomýšleno na slavnostné otevření spolku. Oznámení se slavnému úřadu zašle a ejhle tuť vyjde na jevo že si potměšilý osud s podanými stanovami šeredně zahrál. Sl. úřad nechtěl o podání stanov ničehož vědět. Když však spolek na svém trval, pravě, že podány byly, tázán ze strany okresního hejtmanství obecní úřad, zda-li jemu o stanovách něco povědomo. Když byl tento odpověděl, že skutečně zaslány byly, poctěn jest následujícím přípisem:

In Erledigung des Berichtes vom 23. November d. J. Z. 322 wird dem Gemeinderathe wiederholt bekannt gegeben, dass die Eingabe, mit welcher sich in der Stadt Braunsberg neugebildete Lese- und Gesangs-Verein seine Statuten vorgelegt haben soll, — an das hieramtliche Einreichsprotokoll nicht gelangt ist, daher in Verstoss gekommen sein muss, wesshalb eine abermalige Uiberreichung sich als nothwendig darstellt, damit der genannte Verein sich den bestehenden Gesetzen gemäss bewegen könne.

K. k. Bezirkshauptmannschaft.

Mistek am 26. Nowember 1868.

Der k. k. Bezirkshauptmann

N.

Stanovy byly tedy fuč!

Volky nevolky musily se ještě jedenkrát podať, načež jsme je také potvrzené dne 12. ledna 1869 zpět obdrželi.

Spolek začal ihned svou úředně platnou činnost a čítá posud 72 řádných údů.

Každý úd platí 1 zl. vstupného a 20 kr. měsíčného, Z peněz těchto platí se byt — teď jest v čísle 2 — a pak noviny, jichž spolek letos šestero má, a sice „Correspondenc," „Moravskou Orlici," „Našince," „Dalibora," „Rolníka" a nověji „Pokrok", „Hospodáře Moravského" a „Humory" dostává spolek od dobrodinců, nejnověji přidružil se k nim také „Čech."

Ve spolku jest tedy ouhrnem 9. novin. V čele spolku stojí výbor pětičlenný a sice: pt. p. L. Macha měšťan, co předseda, Rud. Vašica t. č. měšťanosta co místopředseda, Jan Buček, řídící učitel při zdejší farní škole co sbormistr, vp. František Přikryl co jednatel a M. Stuchlý co pokladník.

I spolek tento, ač ušlechtilá zábava a poučení údů účelem jeho, musí s mnohými obtížemi zápasiti, kteréž mu dílem nerozum, dílem a nazvíce ošemetná zloba lidská úmyslně v cestu klade.

Důvěřujeme se však pevně že i to přestane, jelikož zkušenosť nás učí, že prospěšná věc, byť se s počátku i s odporem potkávala, konečně přece žádoucího dojde cíle.

Nejdůležitější podnik však a to nejenom pro město nébrž i pro okolí jest bez odporu

c) „Záložna."

Záložna jest ústav úplně novověký, jehožto účelem jest získati účastníkům svým pomoc rychlou vzájemným přispěním a opatřiti spojenými sílami laciného úvěru pod snadnými výminkami tomu, kdo ho právě nejvíce potřebuje, aby takto z rukou nenasytných lichvářů vyváznouti a přičinlivostí vlastní bezpečné pojištění své budoucnosti

snadněji zařídit si mohl. Že ústav ten na přirozeném podkladu, na vlastní pomoci spočívající na nejvýš časový a pro vývin národního blahobytu nad míru důležitý jest, o tom panuje tuším nerozdílné mínční, což se také v té okolnosti nejlépe zračí, že skoro co den nové a nové záložny v život vstupují. Že záložna také i městu našemu nejvýš potřebna jest, o tom trvám nebude nikdo pochybovati, zvláště pohlídne-li jen na ony četné řemeslníky, kteří za mizerný halíř cizincům právě jen proto otrokují, že nemajíce peněz, na vlastních nohou státi nedovedou.

To platí především o soukenících, krejčích a jiných řemeslnících.

Že však ze záložny každý jiný těžiti může, o tom tuším netřeba šířiti slov, jelikož se o tom již i bývalí odpůrcové záložny naší přesvědčili, a bohda v krátké budoucnosti ještě důkladněji přesvědčí.

Ústav tento blahočinný byl tedy i v našem městě zaražen a tu opět jen hlavním přičiněním a nezištnou obětavostí našeho ctěného duchovenstva, začež mu stéré díky.

Dne 31. prosince 1868 byly stanovy občanské záložny od vys. místodržitelství potvrzeny, načež tato svou veřejnou činnosť započala.

V čele záložny stojí ředitelstvo 5 členů. V něm zasedají:

Pt. pánové: Čeněk Petrželka, t. č. radní, co předseda; Jan Stallmach, měšťan co místopředseda, Plotěný, městský lékař co pokladník, Frant. Viceník, t. č. kooperator co jednatel a Frant. Doležil, soukenický mistr co revident.

Ve výboře jsou: P. t. p. J. Černý, farář ve Staré vsi, Štěpán Hollain, rolník ze Staré Běle, Frant. Přikryl. t. č. kaplan v Brušperku, Ludvík Macha, měšťan zde, Frant. Cvek, rolník zde, Matouš Stuchlý, obuvník zde a Kubis, měšťan zdejší.

Záložna zkvétá přeutěšeně, mať už teď 120 řádných a 30 mimořádných údů, v oběhu jest již devátý tisíc.

Nejmladší tento ústav dobude si zajisté v krátkosti největší důležitosti pro celé okolí i stane se bohda největším dobrodincem všem, kteříž jemu svou důvěru věnují, čehož mu zajisté každý upřímný vlastimil srdečně přeje.

d) Hedbávnictví.

Konečně jest nám se zmíniti o důležitém odvětví rolnického průmyslu, který ve vlastech našich mnohý ba veliký užitek do budoucnosti slibuje.

Jestiť to hedbávnictví, kteréž zvláště v novější době jsouc šlechetným panovníkem všemožně podporováno působením hojně rozvětvených hedbávnických jednot ve vlastech našich v utěšené míře zmáhať se počíná.

Tohoto odvětví mohlo by se také město naše zejmena však naši rolníci uchopiť a je byť i z počátku pouze pro zábavu, později však ze skutečného zisku pěstovať.

Že z hedbávnictví mnohý užitek plyne o tom nelze pochybovať, an toho makavé důkazy odjinud máme a že by se u nás hedbávuictví nedařilo, něco podobného tvrdiť bylo by nejmíněji řečeno zpozdilostí. Neboť morušové stromy se zde daří, a kde se tyto daří tam se mohou i bourci pěstovať. Kdo jsi nevěřícím Tomášem, podívej se k. př. do blízké M. Ostravy, aneb do jiných slezských měst, i doufáme že nahlídneš nemoudré své pochybování o věci nad slunce jasnější.

Začátkek v ohledu tom u násjiž učiněn a to zdejším kupcem L. G., další postup byl by teď mnohem snadnější.

Morušových stromů je již také množství bývalým zdejším koop. M. V. vysázeno, teď jest jenom potřebí, by se někdo myšlénky této vřele ujal, důležitosť její občanům vysvětlil a o další provedení upřímně se zasadil. O místo, kde by se morušové stromy nasázely není v městé našem nouze. Jest zde pozemků mnoho, které celý rok ladem leží, tam by se moruším snad dařilo.

Rolníci naši, zvláště však vesničtí by je mohli okolo cest svých také nasázet a pak za lupení (listí), až by průmysl ten se zmohl, hezké peníze stržiť.

Kdo chceš pravým synem vlasti slouti, věnuj i věci této svou pozornosť, nebo toť naší povinností, abychom, seč síly naše stačí, přispívali k tomu, by tento nový průmysl národohospodářský náležitě se ujal a ku blahobytu vlasti naší přispěl, neboť pak se nepohrnou v takovém rozměru jako dosud peníze za látku tuto za hranice na ochuzení naše.

B. Místopis a historie

některých vesnic z okolí.

I. Antonínov.

Osada tato leží jihovýchodně od Brušperka na kopci, jsouc od města úzkou toliko ulicí oddělena. Má veliký dvůr. Druhdy byl vrchnostenským, nyní však jest v soukromém držení.

Antonínov povstal r. 1789 následkem dělení vrchnostenských pozemků, kteréž při témž dvoře byly.

Roku 1790 bylo několik domků (17) od Brušperka odtrženo a k nové této osadě připočteno.

Roku 1794 bylo zde 23 domků a 107 duší.

Roku 1830 91 domků a 412 duší (206 m. — 246 ž.) 5 koňů, 27 kráv.

Za dnů našich jest tam jenom 75 domků a několik prázdných stavebních míst. Obyvatelstva se čítá 418, mezi nimiž nejvíc soukeníků. Mimo to několik jiných řemeslníků, 1 šenk, 1 trafika. Přifařen a přiškolen jest do Brušperka, tvoří s městem také jen jednu politickou obec. Ač se již o to zasazoval, by od města odloučen byl, nebylo mu to zemským výborem přece povoleno, jelikož se osadě této nevelké k zařízení samostatné obce

potřebných prostředků nedostává. Všechny potřeby musely by z obecní přirážky uhražovány býti, kteráž při chudobě osadníků sotva velkou býti může.

Farský úřad brušperský vede pro osadu tuto zvláštní matriky.

Roku 1866 28. srpna vyhořelo na Borošíně — přívěsku to osady Antonovské, 7 domků. Oheň vyšel v poledne neopatrností.

Na Borošíně jest kapla, druhdy stával vedle větrný mlýn, teď jest stržen.

Na Antonínově jest také kapla, ku které se v druhý křížový den procesí vede.

II. Farnosť Fryčovská.

(1. Místopisná část.)

a) Vesnice Fryčovice.

Fryčovice (něm. Fritschowitz, Fritzendorf v starých listinách Vreccendorf jmenovaná) jest vesnice asi 12 minut od Brušperka k poledni vzdálena a na $^3/_4$ hodiny dlouhá. Rozkládá se po obou stranách říčky Ondřejnice, a jelikož levý břeh této pahorkovitý, pravý ale více plochý jest, bývá v čas většího rozvodnění spojení mezi rozličnými staveními dosti obtížno. Vesnice patří k hejtmanství Místeckému, k děkanství taktéž Místeckému, k poštovnímu úřadu Brušperskému a čítá 215 domků, mezi nimi 40 pojištěných nejvíce v cizozemských ústavech. Obyvatelů jest zde 1647, mezi těmi 4 židé. Školních dítek jest ve II třídách na 268. Obé třídy vyučují se v téže světnici, a jelikož zde jeden toliko učitel ustanoven jest, vyučuje se jedna třída ráno, druhá odpoledne. Učitel má 210 zl., zahradu na měřici, svobodný byt ve školní budově, a co ředitel kůru má v užívání 1 měřici fundačního pole.

Roku 1830 bylo zde 181 domků, 1197 duší (577 m. — 620 ž.)

Roku 1792 bylo zde 161 domků, 189 rodin, 975 duší.

Obyvatelstvo živí se nuzně ruční prací; rolnictví poskytuje jim jenom skrovné výživy, jelikož půda od přírody již méně úrodná následkem liknavého obdělávání jen tím méně plodí. Více vydá chov dobytka. Rolníci (jichž jest 56) hledí si nejvíce povozu do železných hutí Vitkovských dovážejíce tam rudu, skálu, vápno a jiné, jak toho právě potřeba vyžaduje.

Zahradníků (zde chalupníků) majících 4—6 měřic rolí jest zde 20, domkářů 103, hoferů 44.

Řemeslníků jest zde: krejčích 4, ševců 3, kovářů 4, stolářů 2, kolářů 3, mlynářů 3, tesařů 14, cihlářů 4, pohrabačů 2, zedníků 10, hrnčířů 2, 2 šenky, porodní bába 1 a fabrikanti 3.

Země má veškerá vesnice i s Ptáčníkem 2936 jiter, obecní země jest: 20 jiter 862□° rolí, 485□° luk, 186□° zahrad; 8 jiter 1417 □° pastvin, 62 jiter 210□° neplodné půdy.

Obec má ročního příjmu na 148 zl., výdajů však průměrně na 500 zl. Schodek uhražuje se 34% obecní přirážkou.

Daně platila celá obec r. 1868: pozemkové 2738 zl. 69 kr. a přirážky 372 zl. 46 kr., domovní 393 zl. 63½ kr. a přirážky 38 zl. 25 kr., živnostenské 110 zl. 98 kr. a přirážky 13 zl. 47 kr., z důchodů 30 zl. 42 kr. a přirážky 3 zl. 59 kr. Roku 1862: pozemkové 2638 zl. 19 kr. přirážky 433 zl. 84 kr., domovní 290 zl. 3 kr. přirážky 39 zl. 89 kr.

Chov dobytka byl r. 1869 následující: koňů 151, krav 530, ušipaného dobytka 200; r. 1830 bylo 164 koňů, 2 voli, 169 krav a 80 ovec.

Chov včelí nalézá zde dosti milovníků, jest zde 36 včelařů a na 110 klatů.

b) Kostel.

Patron: Náboženský fond. Kostel zasvěcený na nebevzetí P. Marie stojí na skalnaté výšině po levé straně říčky Ondřejnice blíž dolnímu konci vesnice; jest prý nejstarší v celém okolí. Je-li tomu skutečně tak nelze s jistotou tvrditi. Na kostelním krově jest prý však rok 1573 vytesán a r. 1803 nalezen prý na zpovědelnici r. 1628; vzhledem k těmto udáním jakož i ohled berouce na to, že se zde před r. 1345 kostel již připomíná, nelze vytknutému tvrzení nepravdivosť naprosto vytýkati.

Kostel jest 11° 2′ dlouhý, 4° široký a 3° 1½′ vysoký, z kamena zbudován, klenut, cihlou dlážděn, od r. 1847 i s věží křidlicí pokryt, a čítá 3 oltáře: 1 hlavní a 2 boční.

1. Hlavní oltář jest r. 1866 nákladem obce z dřeva nově vyveden s řezbovanou sochou P. Marie. Řezbářskou práci dal Karel Piskoř, řezbářský mistr z Dobré (stála 450 zl.) Za krášličskou práci vzal Josef Červenka z Brušperka 700 zl.; za stolářskou Josef Hrabovský z Fryčovic 180 zl. Nový tento oltář posvěcen jest r. 1867 v den posvěcení chrámu Páně.

Na starém oltáři byly dva obrazy z vyzdvižené před časy jakési kaply příborské. Tabernakl darován byl sem z Františkánského kostela v Kroměříži.

2. Boční oltář zasvěcen jest „Na nebe vstoupení Páně a

3. Sv. Vavřinci.“ Oltářní stěna onoho pochází ze Španělské kaply u N. Jičína. Ani ten ani onen nemá portatile. Nad sakristií vystaveno jest r. 1847 nové oratorium a r. 1851 zjednány nové varhany, obé nákladem náboženského fondu.

Stříbra má kostel asi libru a několik lotů. R. 1810 neodvedl kostel tento státu žádného stříbra, jak se to jinde stávalo. Nad západním hlavním vchodem vyvstává nevysoká, gothicky zašpičatěná věž z tesaných kamenů

jsouc vyvedena. Na věži jsou 2 zvony, jeden 7$^1/_2$ centů těžký a druhý 3$^1/_2$ ct. Oba jsou lity r. 1560.

Ve vížce nad hlavním oltářem jest mešní zvonek, kterýž prý z kaply sv. Vavřince v Brušperku pochází. Kolem kostela jest starý hřbitov, na němž se až do r. 1868 pochovávalo. Roku vytknutého však ukoupila obec od dvou rolníků kus země za 90 zl. na hřbitov nový, kterýž také 20. list. téhož ještě roku Místeckým děkanem Šromem — sídlíť v M. Ostravě — posvěcen byl.

Před kostelem stojí kříž, tento byl r. 1863 nákladem obce postaven.

c) Jmění

kostelní není právě veliké. Máť on 662 zl. 55 kr. r. č. kapitálu v státních úpisech a mimo to něco země a sice: 7 jiter 982 čtver. sáhů rolí, 3 jitra 1560 čtver. sáhů luk, 2 jitra 740 čtv. sáhů zahrad, 2 jitra 1496 čtv. sáhů pastvisk a 431 čtv. sáhů neplodné půdy.

Zádušního jmění: 887 zl. 37$^1/_2$ kr. r. č. v státních úpisech a 105 zl. u soukromníků.

Dříve měl jistý poplatek ze zahrad, pak 3 zl. 30 kr. z tak zvaných železných krav[1]) (bylo jich 35) a konečně 60 zl. z domků, jenžto na kostelní půdě vystaveny byly.

Místní nadací chudých má 200 zl. stř. v státních úpisech a 63 zl. r. č. u soukromníků. Z těchto podíleno bývá 7 osob domácích (dostávají 1 zl. 50 kr. měsíčně) a mimo to ještě i jiné osoby, tak že se ročně na 192 zl. 84 kr. vydává.

d) fara.

Budova farní jest hned vedle kostela a sice po jižní straně.

Jest to stavení o 2 pokojích, čeledníku, kuchyně a sklepu. Vzadu hospodářské stavení. Okolo fary malá zahradka. Na západní straně opodál kostela jest stodola.

---

[1]) Co to, viz „Příjmy kostelní v Brušperku."

Farář placen jest z náboženského fondu. Měl by dostávať 420 zl., jelikož však udáno, že škola vynáší více 50 zl., stržen jest uvyšek tento přes 50 zl. z ročního platu.

Dekretem ze dne 11. července 1867 čís. 14903 ustanovené jest služné farářovo na 410 zl. 31 kr. r. č. Mimo to má v užívání 2 nevelké zahrady. R. 1804 musil lokální 100 mší sv. čísť na oumysl od vlády ustanovený.

e) Kaply:

jsou ve Fryčovicích 3 a sice:

I. kapla sv. Josefa, má kapitálu 64 zl. $57^1/_2$ kr. r. č. v státních úpisech.

II. kapla sv. mučedl. Jana a Pavla, má kapitálu u soukromníků 21 zl. r. č.

III. kapla 7. bol. P. Marie, má kapitálu 21 zl. r. č. v státních úpisech.

2. Dějepisná část.[1])

a) Vesnice.

Fryčovice (Vreccendorf) připomínají se poprvé r. 1267, když byl olom. biskup Bruno 4 nové kanonikáty při kathedrálním chrámu Páně v Olomúci založil, a jim ve vesnici této 60 lánů odkázal.[2])

R. 1269 uložil tentýž biskup Bruno zdejšímu rychtáři jmenem Jindřichovi (jakož i jeho soudruhovi ze Stařiče) vysazení města Brušperka,[3]) začež mu r. 1270, $70^1/_2$ lánů (z nichž každý šestý od daně osvobozen býti měl) k užívání pro všechny budoucí časy odevzdal. Dále dal jemu a dědicům jeho, taktéž na věčné časy, mlýn o jednom složení a třeti denar ze soudu, na němž třikráte do roka v městě Brušperku zasedati měl.[4])

[1]) Kde pramen udán není, čerpáno nazvíce z „památní knihy farské" a pak také z „obecní."

[2]) Obsaženo v „Testamentum Brunonis."

[3]) Datum, in festo s. Nicolai, Ketscher.

[4]) Datum, Brunonisbergae in Vigilia s. Valburgis V. 1270.

U Stařiče ležící pozemky osvobodil pro jich neúrodnosť na 4 roky od vší dávky.

R. 1320 povolil biskup Konrad zdejšímu rychtáři do jeho mlýna druhé složení.

R. 1345 vyměnil brušperský farář Jan svůj u kostela ležící lán s jiným blíž města.[1])

R. 1347 musil biskupský man Niklas z Aussee brušperskému faráři příslušný desátek ze svých 3 lánů odvésti.[2])

R. 1374 postoupil vesnici tuto jmenovaný Niklas z Aussee (z Busova) olom. kapitole, přece musil však ještě i později jakož i Mršík z Kateřinic jakýs majetek ve vesnici té míti, proto že se roku následujícího (1375) s biskupem Janem oň vyrovnání stalo.[3])

R. 1389 prodal zde olom. kanovník a přerovský arcikněz svůj dvůr.[4])

R. 1394 nařídil biskup Mikuláš ukvaldským úředníkům, aby sedlákům Fryčovským u vymýtění blízkého lesa nepřekáželi.

R. 1580 propůjčeno biskupem olom. Stanisl. Pavlovským právo nalévu ve vesnici této městu Brušperku[5]), později, když byl Brušperk toto své právo pozbyl, čepováno zde opět vrchnostenské pivo,

R. 1588 přispěly Fryčovice 110 zl. ve dvou lhůtách biskupu Pavlovskému k zapravení rozličných výloh, kteréž mu byly častým podnikáním rozmanitých cest za politickým účelem vzešly.[6])

1584 žádaly Fryčovice zároveň se Stařičem a Brušperkem na témž biskupu, aby místo výčepu 10 věder

---

[1]) Cod. diplom. Morav. V. 178 VII p. 432.
[2]) Datum, post festum s. Chiliani 1347 v kap. archivu v Olom.
[3]) Actum fer II. post. dom. Laetare, v archivu kapit.
[4]) Actum Sabbato ante dom. Judica.
[5]) Viz „výsady Brušperka."
[6]) Revers na to v m. archivu Brušp.

panského vína 5 zl. ročně platit mohli, což jim také dovoleno bylo.[1])

Koncem šestnáctého století ukoupil biskup olom. ve Fryčovicích dvůr od jistého Faitla, při kterémžto dvoře Brušperští od r. 1600—1618 robotovať musili.[2])

R. 1774 odprodala obec Jiřímu Kalusovi kus zahrady u potoka za $10^1/_2$ gr. r. č. Peníze ty dány jsou na fundační mši svatou za celou obec.[3])

Když se byli do Brušperka kooperatoři dostali, musila jim zdejší obec také koledu dávať. V obecních účtech z r. 1762 nalézáme položku na 2 zl. koledy a r. 1763 na 3 zl. —

Od r. 1777 musily Fryčovice ročně robotovať:[4])

3276 dnů s parou koní
2184 „ s jedním koněm
a 3744 „ pěší.

Okolo r. 1740 založena jest obecní památní kniha. Události jsou však teprva od r. 1760 v ní zaznamenány, starší vzaly zkázu neprozřetelností bývalých burmistrů.

R. 1808 založena jest tehdejším lokálním J. Linkou farská památní kniha.

V čas francouzských válek trápena jest obec Fryčovská přípřežmi (fořponami), jenom r. 1813 stály obec takové přípřeže 4080 zl.

Od sv. Václava r. 1812 až do všech Svatých r. 1813 musily Fryčovice postaviť do pole 60 vojáků.

1846 3. března začala se i zde kořalka zakazovať. Lid skládal tak zvaný slibek, že ji více píti nebude.

1865 16. května vzala voda velikým nákladem na řece Ondřejnici vystavený stav, na místě něho vystaven jest dřevěný vodovod (rýny).

---

[1]) Viz „výsady Brušperka."
[2]) Viz o tom Brušperk.
[3]) Obecní památní kniha.
[4]) Podle robotního seznamu v registratuře ukvaldské.

1869 18. července slavilo se okázalým spůsobem otevření Fryčovsko-Ptačnické záložny. Potvrzena jest dne 26. května 1869. Dosuď má záložna 40 údů.

Výbor jest následovně složen:

p. t. Ludvík Kubala co předseda; Josef Hrabovský, místopředseda; Hyg. Zedník, jednatel; Jan Matula, rolník, pokladník; Ignát Kubala, kontrolor.

Ve výboře zasédají:

Josef Kublak, rolník,
Frant. Měrka, rolník,
Smolík Václav, mistr tesařský.

b) Kostel, fara.

Že ve Fryčovicích již před r. 1345 kostel a při něm 1 lán byl, vytknuto výše; že by však také farář zde býval, nelze tvrditi, jinak by se o něm byla přece někde nějaká zmínka učinila a pak by brušperský farář sotva byl odtuď desátek bral, jakož ani z Trnávky žádného nedostával, proto že tam samostatný farář býval.

R. 1582 připomíná se zdejší kostel co filiální farního kostela Brušperského. Tehda měl již 1 pozlacený kalich kasulu a křtitelni. Brušperský farář bral odtuď desátek a měl zde také jednoho robotníka.

Obec musila přispívať 3. grošem na opravu fary i školy brušperské.

Poměr ten trval až do r. 1784, kteréhožto roku nákladem nábož. fondu lokálka zřízena byla.

Lokální bral z náboženského fondu 282 zl. a štolu z Ptáčníka, štola z Fryčovic ponechána jest faráři Brušperskému. R. 1829 výnosem sl. gubernia ze dne 18. pros. číslo 49429 vzata jest štola faráři Brušp., a ke služnému lokálního připočtena (17 zl. 48 kr. stříbra). R. 1853 dne 10. ledna však opět od služného odečtena.

Mezi r. 1815—20 vystaveno jest nad sakristií nové oratorium, zároveň také kazatelna a kůr. Všechno to stálo 700 zl. stříbra.

1842 vylámány jsou dvéře na věž a na kůr zjednány nové schody, stalo se nákladem obce.

1852 koupili farníci kříž k líbaní od Minoritů opavských.

1858 15. prosince zjednala obec za 54 zl. 60 kr. r. č. visací lampu před oltář.

1860 přišlo nové portatile na hrubý oltář, svěceno jest 2. července 1859 podbiskupem olom. Thysebaertem. Ostatky jsou sv. Aurelia a sv. Prospera.

1862 opraven uvnitř kostel. Oprava stála 208 zl. 24 kr. r. č. Nábož. fond dal 53 zl. 89 kr. kostel 69 zl. 91 kr. farníci 94 zl. 44 kr.

1863 20. června odbyla se zde generální visitace. Arcibiskup dal u příležitosti této chudým 20 zl. 20 kr. stříbra, farářovi 20 zl., kuchařce 1 tolar.

1863 15. srpna překřtěn zde žid, jmenem Abraham Kulka.

1864 zvětšena jsou okna v lodi chrámové za 81 zl. 50 kr. Náklad vedl kostel.

1865 vydlážděn jest kostel za 172 zl. 52 kr.

1865 12. list. překřtěna jest Antonia Flach.

R. 1862 vystavěla Thereza Seibert, výměnkářka z Fryčovic, na Seibertovském gruntě kaplu ke cti a chvále bol. P. Marie.

Posvěcena jest dne 15. června 1862 zdejším farářem. Na vydržování kaply odkázala zakladatelka 50 zl. r. č.

c) Posloupnost místních duchovních správců.

R. 1785 v září přišel Ignat Horecký, rodem z Kroměříže, bývalý Cisterciák na Velehradě, přesazen v září r. 1794 do Metylovic.

Od září 1794 — pros. 1814 Jan Link rodem z N. Jičína nar. 1753, vysvěc. 1777, bývalý fundační kaplan v N. Jičíně, odešel co farář do Předmostí.

Od 1816—1829 Karel Količer naroz. r. 1781 v Kroměříži, vysvěcen r. 1804, stal se farářem na Ostravici.

Od pros. 1829—1848 Frant. Hadamčík, naroz. r. 1788 v Kelešovicích ve Slezsku, vysvěcen 1815; † 19. dubna 1848.

Od 20. září 1848—1852 Vácslav Richter, naroz. 1809 v Chudobíně u Choliny, vysvěcen 1833; odešel 1852 do Bartošovic.

Od 27. října 1852 — 9. ledna 1867 Jakob Lampka, narozen 1809 v Kojetíně, vysvěcen 1834, odešel do Mistřina u Kyjova

Za něho povýšena výnosem sl. ministeria ze dne 24. září 1858 zdejší lokálka na faru.

On sám jest na ní investován 15. pros. 1858.

Od 18. ledna 1867 — 18. června 1867 administrator Valentín Šiller odešel do Rudic.

Od 14. června 1867 Viktorin Novák, nynější pan farář.

Osada „Ptáčník."

Osada tato asi ½ hodiny od Fryčovic k severu vzdálena povstala r. 1789 rozdělením pozemků při tamějším bývalém vrchnostenském dvoře. Přifařen a přiškolen jest do Fryčovic, tvoří s těmito také jednu toliko politickou obec. Nyní čítá 164 duší v 16 domkách, má 1 trafiku a 1 šenk.

R. 1830 čítal 128 duší a 17 domků; chov dobytka jest následující: 2 koně, 29 krav a 12 vepřů.

R. 1830 bylo zde 25 krav.

Pod vesnicí stojí kapla. Na blízku vesnice stojí dvůr rytíře Harasovského, nyní jest v držení Vijačky.

3. Trnávka.

a) Místopisná část.

Trnávka leží asi ³/₄ hodiny jihozápadně od Brušperka na potoku téhož jmena, který u Petřivaldu do Lubiny vtéká.

Na hořejším konci vesnice stojí zámek a pod ním rozkládá se 5 jiter 728 čtv. sáhů veliký rybník, z něhož blízký vesnický mlynář vodu pro svůj mlýn béře. Mimo to jsou ve vesnici dva panské dvory a palírna.

Trnávka patří k hejtmanství N. Jičínskému a k děkanství příborskému. Dříve patřila k okresu Příborskému, kam až podnes s daňkou a právními záležitostmi přísluší. Pošta jest v Příboře.

Obyvatelů jest zde 530 a mezi těmi 12 židů. Domů čítá vesnice 88.

Školních dítek čítá se 150 (Kateřinské v to počítaje). Tyto rozděleny jsou ve 2 třídách, vyučují se však tak jako ve Fryčovicích střídavě. Menší ráno, větší odpoledne.

R. 1830 bylo zde 586 duší v 88 domkách.

R. 1792 436 duší v 72 domkách.

Obyvatelstvo živí se nazvíce polním hospodářstvím, poněkud také ruční prací. Vesnice čítá 10 rolníků, 18 zahradníků a 4 hofery čili podruhy.

Jednotlivá řemesla jsou následovně zastoupena: stolář 1, kolář 1, kovář 1, mlynář 1, ševci 3, krejčí 2, zedníků 7, tesařů 7, šenky 2, trafika 1.

Obec má veškeré země:
648 jiter 1038 čtv. sáhů rolí, 122 jiter 723 čtv. sáhů luk, 13 jiter 1347 čtv. sáhů zahrad, 45 jiter 1518 čtv. sáhů pastvisk, 31 jiter 66 čtv. sáhů lesu vysokého, 148 jiter 136 čtv. sáhů lesu nízkého, 2 jitra 1146 čtv. sáhů potoků, 27 jiter 1518 čtv. sáhů cest, 11 jiter 78 čtv. sáhů neplodné půdy.

Daně platila celá obec r. 1868 pozemkové 1146 zl. 85 kr. a 171 zl. 90 kr. přirážky — domovní 163 zl.

Obecní země jest: 6 jiter 492 čtv. sáhů rolí, 6 jiter 1111 čtv. s. luk. 1042 čtv. s. zahrad, 6 jiter 1254 čtv. s. pastvisk.

Ročního příjmu má obec 164 zl. 84 kr., průměrného vydání 300 zl. Schodek uhražuje se 9 prct. obecní přirážkou.

Chov dobytka jest následující:

25 koňů, 156 krav a 120 vepřů. R. 1830 bylo zde 40 koňů a 82 krav. Nápadné to zmenšení koňů dá se vysvětliti tím, že rolníci před rokem 1848 k vůli panské robotě po čtvero koňů chovati musili, teď však se obmezují větším dílem na páru. Cos podobného uzříme při všech skoro vesnicích. Za to však vzmáhá se všude v přeutěšené míře chov rohatého dobytka. Chov včelí má také i zde několik milovníků a sice 11, kteří na 70 klatů čítají.

2. Kostel.

Patron: Náboženský fond. Kostel zasvěcen svaté Kateřině p., stojí mimo vesnici na hranici Trnávsko-Kateřinské a slul druhdy také kostelem Kateřinským.

Jest 10° dlouhý, 4° 4' široký a 4° vysoký, cihlou dlážděn a až na prkenný strop z pevného staviva sice zbudován, než teď již opět vyžaduje značných oprav.

Čítá 3 oltáře. 1 hlavní sv. Kateřiny, s obrazem téže světice (zjednán 1868 od farníků) a 2 boční, sv. Josefa a sv. Anny. Obraz sv. Anny jest náramně starý. Sv. Anna drží na lůně 2 děťátka. Oltáře boční nemají portatile. Až k r. 1868 byla na hlavním oltáři řezbovaná socha sv. Kateřiny a na portatile následující nápis: „Lidmila, Helena, Františka Harasovská rozená z Říčan a Johanna Polexina Risová, rozená Harasovská z Harasova 1671.“ Kazatelna a křtitelna jest již také velmi stará; na kůru jsou r. 1831 zjednané varhany.

Kostel jest nad míru chudý, máť kapitálu 209 zl. stř. v státních úpisech, a fundaci 886 zl. na 1% a 5%. Mimo to přináleží kostelu 2 měřice orné země v Kateřinicích. Tyto darovala vrchnosť Neuhybelská a platí posud z nich daň. Země této užívají kostelníci na místě služného.

Hřbitov leží kolem kostela, na severní straně stojí šindelem pokrytá zvonice a v ní 2 zvony, z nichž větší následující nápis má: „Slit jest za pany Chorynsk. za pana Adama, Václava léta 1582. Slil Jiří Solník v Mezříči pod Rožnovem. J. N. R. J. Pana Hynka."

Menší: „Jesus Nazarenus rex Judaeorum, Lukas, Markus, Joanes A. 1545 (?)"

Pověsť dí o těchto zvonech, že v bouřích náboženských před nepřátely do země zakopány byly, kdež prý také ten největší z nich po dnešní den ukryt jest, aniž by nalezen býti mohl. Až k r. 1861 stála před vchodem chrámovým 9 sáhů vysoká dřevěná věž, pak byla stržena, aniž by to k nové stavbě bylo přišlo.

Místní nadací chudých obnáší v Trnávce 119 zl. stř. v stát. úpisech, v Kateřinicích 16 zl. stř. v stát. úpisech a 20 zl. stř. soukromých kapitálů. Z těchto peněz poděluje se z každé vesnice 1 osoba a mimo to tedy ondy některé nuzné dítky.

3. fara.

Fara vystavena jest r. 1787 z dobrého materiálu, čítá 3 světnice, kuchyň a sklep. R. 1868 27. září vyhořela, načež nákladem nábož. fondu a obce křidlicí pokryta jest. Na blízku stojí stodola, tato jest však soukromým majetkem lokálního.

K lokálce této patří půl měřice zahrady a půl měřice orné země. Lokálního vyplácí nábož. fond.

b) Dějepisná část.

1. Vesnice.

Trnávka připomíná se poprvé r. 1438, kteréhožto roku Jiří z Trnávky na Brušperku a Mikoláš z Kateřinic na Trnávce co svědkové na listině pro starou ves se nalézají. Tito byli bezpochyby držitelé tohoto bisk. lenního statku, více však nelze se o nich ničehož dočísti. Roku 1553 a 1562 připomíná se zde již jiný rod a sice onen Chorinských (podle nápisu na zvoně). R. vytknutého náležela Trnávka s Kateřinicemi Vácslavovi a Adamovi z Chorinských u jichž potomků také obě léna až k bitvě na Bílé Hoře zůstala. Koncem 16. a začátkem 17. století zjednán také ve vesnici této nekatolíkům volný průchod a to hlavně Ctiborem Chorinským, kterýžto na statek svůj bludaře, tak zvané „boleslavské bratry" přijal a je pak všemožně podporoval, kdežto opět katolíky u každé příležitosti utiskoval ano konečně i kostel katolický o záduší jeho oloupil a faráře vyobcoval. Dosti možna, že tentýž Ctibor Chorinský zároveň s jinými šlechtici svého okolí v českém povstání r. 1618—1620 účastenství bral, neboť po bitvě na Bílé Hoře tratí se na jednou a s ním zároveň i rod Chorinských v našem okolí. Roku 1622 koupil statek Trnávský Jan Krištof Orlík s Lažiska, za 6000 zl. mor. R. 1628 prodal jej opět za 6900 zl. Janu Harasovskému z Harasova, kterýžto rod až po dnešní den v Trnávce se udržel.

2. Kostel, fara.

Za starodávných časů byla zde samostatná, štědře nadaná fara, o níž se roku 1452 prvá zmínka činí, když ji byl jistý Stanislav, syn Vavřincův dne 30. srpna obdržel. Podací právo měl bezpochyby sbor vikářů při kathed. chrámu olom. proto, že právě onoho Stanislava 2 vikáři olom. a sice Magister Peter (ředitel tehdejší biskupské školy při témž chrámu) a Vácslav Skoch podali.

Že kostel v 16. století zdejší vrchností o majetek svůj oloupen byl, již vytknuto. Více nám z tehdejších dob není známo.

Od r. 1650 spatřujeme jej již co filiálku farního kostela v Brušperku, v kterémžto poměru až kr. 1789 zůstal. R. jmenovaného jest však při kostele zdejším samostatný duchovní správce ustanoven a z nábož. fondu nadán. Štolu bral Brušperský farář, desátku však žádného. R. 1672 měl kostel 1 pozlacený stříbrný kalich, 3 oltáře, 3 zvony, 94 zl. 4 gr. m. kapitálu, 2 železné krávy à 24 kr. úroků, a ze 2 rolí (dříve byly bezpochyby jeho majetkem) 19 zl. 24 gr. m. ročního platu. Pětkráte do roka odbývaly se zde služby Boží, kněz dojížděl z Brušperka, zač po každé 1 zl. obdržel.

1810 odvedl také zdejší kostel své stříbro, za kteréž státní úpis na 25 zl. 20 kr. obdržel.

R. 1868 Postaven nákladem farníků na místě starého, oltář nový za 270 zl.

Na místě sochy dán na oltář obraz sv. Kateřiny, tento maloval J. Berger v N. Jičíně. Krášličskou práci provedl mistr místecký.

3. Posloupnost místních duchovních správců.

I. Od 13. září 1785— do konce 1786 Šebestian David Eichler, bývalý Augustinian. Až do dubna 1787 vedli duchovní správu koop. brušperští Vossmanský a Adamovský.

II. Od 5. dubna 1787 — do konce ledna 1807 Fr. de Venne, bývalý Paulian. Od 3. února r. 1807 — do července t. r. admistrator.

III. Od 17. července 1807 — do posl. března 1814 Frant. Risnar, přesazen do Štarnova u Šternberku. Od dubna 1814 až do září t. r. administrovány jsou Kateřinice z Příbora, Trnávka však z Brušperka.

IV. Od 14. září 1814 — do srpna 1836 Antonín Stettner, rodem ze Šumberku, r. 1836 stal se farářem v Cetkovicích. Od srpna 1836 — do února 1837 administroval Trnávku brušp. koop. Ondřej Sikora.

V. Od r. 1837 — do dubna 1844 Frant. Hradil, odešel do Římnic u Holešova. Od dubna 1844 — do srpna t. r. administroval zde Jan Peřina.

VI. Od srpna 1844 — do února 1849 Josef Kaun, rodem z Rychnova v Čechách † 27. února 1849. Od února do — do srpna t. r. adm. Josef Kautnák, koop. brušperský.

VII. Od 23. srpna 1849 — do konce září 1855 Jan Hulyák, rodem z Rajce v Uhrách. Stal se r. 1655 farářem na Horní Bečvě. Od října 1855 — do února 1856 adm. Jiří Repper.

VIII. Od února 1856 — do konce 1863 Antonín Michele, dosud koop. v Hrubých Prossenicích; naroz. r. 1809 v Loučce u Šumberku, vysvěcen 1836, stal se r. 1863 farářem v Bílé Lhotě u Mohelnice. Od ledna — do května 1864 adm. Frant Liebner, koop. brušp.

IX. Od května 1864 — do 19. března 1867 Karel Kaštil, narozen 1820 v Kostelci vysvěcen r. 1847, stal se v březnu 1867 farářem v Palkovicích.

X. Od 19. března 1867 adm. a od 14. července t. r. skutečný lokální Antonín Marek, nar. 1827 ve Stramberku, vysvěcen 1853, nynější místní duchovní správce.

III. Farnost Petřivaldská.

a) Petřivald Velký.

I. Místopisná část.

1. Vesnice.

Petřivald Velký (Grosspeterswald), vesnice na pravém břehu řeky Lubiny podél obchodní silnice z M. Ostravy k N. Jičínu vedoucí jest asi $^3/_4$ míle od Příbora a tolik též od Brušperku k západu vzdálena. Teď náleží k hejt-

manství N. Jičínskému, k okresnímu soudu a bernímu úřadu Příborskému a k děkanství taktéž Příborskému. Od srpna 1869 má vlastní poštovní úřad ve spojení se Studánkou.

Obyvatelstva čítá: 731 (342 muž. — 389 ž.) Školních dítek 122. Domovních čísel jest 94.

Mezi těmi jest 24 selských statků, 14 zahradníků a 56 chalupníků. Mimo to jest zde 10 podruhů čili tak zvaných hoferů.

Pojištěných domků jest zde ouhrnem 21, a sice: ve společnosti „Donau" 12, ve společnosti brněnské 8 a v Terstské 1.

Roku 1830 čítalo se zde 93 domků s 633 obyvateli (310 m. — 323 ž.). Roku 1792, 91 domků a 550 duší. Obyvatelstvo živí se nejvíce polním hospodářstvím, poněkud také řemeslem.

Řemeslníků jest zde: 2 koláři, 2 kováři, 2 stoláři, 2 kupci, 2 mlynáři (1 vodní, druhý větrák), 4 zedníci, 8 tesařů a 2 ševci.

Mimo to jest zde velká hospoda, 1 šenk, panský pivovár a palírna.

Veškerá obec má polností: 900 jiter orné země, 130 jiter luk, 70 jiter lesů, 114 jiter pastvisk.

Daně se platí: pozemkové 3152 zl., domovní 188 zl., živnostenské 227 zl.

Obecní země jest 12 jiter.

Ročního příjmu má obec 245 zl. a výdajů r. 1869 na 3000 zl.

Chov dobytka jest následující: 114 koňů, 262 krav, 120 ovec, 12 volů, 117 vepřů.

Roku 1830 bylo zde 90 koňů, 184 krav, 8 volů a 1340 ovec.

Včelařů jest zde 6 s 80 kláty.

Dále jest ve vesnici starý vrchnostenský zámek s velikým rytířským sálem, v němž se erb Jana Petřivald-

ského nachází. V zámku jest vodovod, kterýž výbornou vodu poskytuje. Vrchnosť má země 202 jiter a platí 15.000 ročních daní.

2. Kostel, fara.

Kostel zasvěcený památce sv. Mikuláše vystavěl Dětřich Petřivaldský, pán na Petřivaldě r. 1564 z dřeva, jejž biskup Marek stavivem byl podporoval. Roku 1793 musil však nábož. fond kostel tento pro sešlosť stavby z cihel vybudovať Stavba byla však jako vůbec všechny erární stavby tehda tak špatně provedena, že již r. 1846 nové klenby potřebí bylo. Nákladem nábož. fondu postaven také nový hlavní a 2 boční oltáře, dále jsou tehda také nová okna zjednána, a kostel kamenem vydlážděn. Farníci zjednali opět nové obrazy a sice na hlavní oltář obraz „navštívení P. Marie" pak „sv. Mikuláše." Obrazy na oltářích bočních zjednány taktéž nákladem farníků. Od nich zjednány jsou také oltářní sádrové sošky, kazatelna, křtitelna, 12 cínových svícnů, dřevěný lustr, nový boží hrob, křížová cesta a kostelní korouhve. Tehda okrášleny jsou také varhany.

Nad sakristií nalezá se oratorium. Na věži jsou 2 zvony, jeden 18 ctů. těžký, druhy $1^1/_2$ centnýře, tento jest r. 1584 ulit. V malé vížce jest 6 liber těžký zvonek r. 1585 ulitý. Mešní roucha zjednal dílem patron, dílem farníci.

Poznámka. R. 1672 byly v zdejším dřevěném kostele 3 nekonsekrované oltáře, 1 pozlacený stříbrný kalich s patenou, 4 kasule (ornáty) 3 zvony a křtitelna.[1])

Roku 1810 odvedl kostel své stříbro a sice: monštranci, 2 kalichy a kříž.

Hřbitov leží na západní straně vesnice a jest od obce za 600 zl. koupen.

---

[1]) Ostravská dekanátní matrika z téhož roku.

Kostelu patřil druhdy poplatek z jednoho domku v Malém Petřivaldě, kterýž se druhdy od r. 1620 na sbor platíval. Kostel má 2119 zl. 85 kr. kapitálu, z něhož se kněz a kostelníci vydržují. Fundací 26 s kapitálem 4828 zl. 35 kr.

Z fundací jest ona nejznamenitější, jižto zdejší dočasný držitel palírny, Jan Skřitek r. 1778, 4. pros. byl založil, odkázav na roční mši sv. 2475 zl. Příjmy lokálního záleží v úrocích z této nadací a pak z ročního platu, kterýž mu nábož. fond poskytuje. Bývalý kostelní kapitál 3026 zl. 6 kr. obnášející vzal nábož. fond.

Byt lokálního pozůstává v 3 světnicích v přízemí. Roku 1848 byla celá budova opravena. Roku 1852 vystavěli lokálnímu farníci dřevárnu a pokryli chlév.

Mimo to užívá lokální vedle fary ležící nevelkou kuchyňskou zahradu.

Místní nadací chudých pro celou farnosť obnáší 703 zl. kapitálu. Ročních úroků 30 zl., z nichž se 4 osoby podělují.

II. Dějepisná část.

a) Vesnice.

Prvou zprávu o vesnici této a zároveň také o biskupském lénu Petřivaldském máme z r. 1373, když Petr Petřivaldský z Petřivaldu držitelem téhož statku se jmenuje. Dosti možná, že tento starý, zámožný panský rod „Petřivaldských“ již od starodávna majitelem téhož statku byl, (čemuž totožnosť jmen i statku i vesnice i rodu přisvědčuje) a že trpva později pánů Petřivaldských rodný statek biskupům olomouckým, když v okolí našem začátkem 13. století statky skupovat začali, za jistou náhradu v lenní svazek dán byl.

Začátkem 16. století připojen jest Zábřeh k panství Petřivaldskému, načež r. 1550 opět Syrakovskému z Pěrkova, pánu na Paskově a Staré Vsi, připadl.

V držení Petřivaldského léna a tudíž i vesnice zůstal rod Petřivaldských až k r. 1620. Když se však byl Jan Petřivaldský v osudném povstání českém a zároveň také v bitvě na Bílé hoře zúčastnil, zbaven jest kardinálem Dietrichšteinem léna toho jakož i všech jiných s ním spojených podmanství.

Roku 1653 darovány jsou všechny tyto statky (Petřivald, Zábřeh, Stará Bělá) olomoucké kapitole, v jejížto držení až po dnes zůstávají.

O vesnici samé nedošly nás žádné určité zprávy. Tolik jest však jisto, že i zde moravští bratři čili lépe nekatolíci valně zastoupeni byli, k jejichžto učení i sama vrchnosť se znala a je tudíž také všemožně podporovala. Nejpověstnější podporovatel nekatolických snah byl syn zakladatele zdejšího katolického kostela, jmenem Jan Petřivaldský, který tak zvaným boleslavským bratrům r. 1589 v Malém Petřivaldě sbornici vlastním nákladem vystavěl, a když mu biskupem Stanislavem Pavlovským nařízeno bylo, by ji zrušil, vzdorovitě na odpor se postavil nepřipustě, by rozkaz ten vrchnostenský vykonán byl.

b) fara.

Že zde v 17. století samostatná fara byla, dosvědčují letopisové staroveští, kteřížto vypravují, že mezi r. 1624—30 fara Petřivaldská zrušena, načež Petřivald Velký s přifařenými druhdy vesnicemi: Malým Petřivaldem, Malou a Velkou Košátkou Staroveskému faráři podřízen jest. Desátků bral odsuď: z V. Petřivaldu 17 měřic, 8 měrek rži, toliktéž ovsa a 34 kuřat, z M. Petřivalda 15 měřic, 3 míry rži, toliktéž ovsa a 26 kuřat, z Košátky 4 m. rži a 4 měř. ovsa. Z obou Petřivaldů na penězích 4 zl. slez.

Když však r. 1784 nábož. fondem lokálka zde zřízena byla, bral farář Staroveský odsuď štolu, kterouž mu zdejší rektor vybíral. Později bral místo štoly 85 zl., ještě později 60 zl. a konečně od května 1812 následkem

vzájemné úmluvy toliko 40 zl., kteréž mu okolo r. 1824 úplně odpadly.

Roku 1787 byly k Petřivaldu 2 domky z V. Košátky přifařeny a r. 1797 přifařena sem také osada Harty čili Lilie, čítá 30 čísel a okolo 180 duší.

c) Posloupnosť místních duchovních správců.

Od 11. list. 1784 Jan N. Ant. Hermann, bývalý Augustinian ve Fulneku, rodem z Klinkovic v Slezsku, † 18. dubna 1801. Začátkem října 1801 přišel sem Jan Krepeš, dosavadní koop. ve Staré vsi, rodem z Místka, stal se r. 1806 farářem v Dolním Štěpánově.

Od 18. srpna 1806 Ondřej Lorenz, rodem z Istevníka, odebral se roku 1823 na odpočinek. 1824 Frant. Gerhard, rodem z Opavy † 28. února 1837. Od 9. srpna 1837 Frant. Navrátil stal se v září r. 1839 farářem v Jestřabí. Od 10. dubna 1840 Jan Beneš, rodem z Bílé Lhoty, byl vědecky důkladně vzdělán, zvláště výtečný znalec řečí (arabské, syrské, chaldejské, řecké, latinské, francouzské, vlaské a anglické), stal se r. 1849 farářem v Hrubých Penčicích. Od 9. října 1849 Jan Vaněk, rodem z Chabičova v Slezsku (nar. 1794) † 10. ledna 1858. Od 21. července 1858 Alois Schmidt, rodem z M. Třebové, vysvěcen r. 1836, dosud lokální v Libojatech ve Slezsku, nynější duchovní správce.

b) Petřivald Malý.

Vesnice asi půl hodiny od Petřivaldu V. na sever vzdálená leží podél řeky Odry. Tvoří samostatnou politickou obec, přisluší s předešlým k těmž politickým a j. úřadům. Do V. Petřivalda, jest také přifařena a přiškolena. Obyvatelstva čítá 414 (191 m. — 223 ž.) a 69 školních dítek. Čísel má 52, z nichž 39 pojištěno jest a sice ve Vídeňské „Donau“ 27, v Brněnské 12. R. 1830 bylo zde 53 domků a 369 obyv. (183 m. — 186 ž.)

R. 1792, 53 domků a 336 duší. Rolníků se ve vesnici čítá 20, zahradníků 23, domkářů 7, hoferů 7. Jednotlivých řemeslníků jest zde: kolář 1, kovář 1, stolář 1, mlynář 1, zedníků 6, tesařů 7, švec 1, tkadlec 1, šenk 1.

Pozemků má veškerá obec: rolí 636 jiter, luk 114 jiter, lesů 7 jiter, pastvisk 20 jiter.

Daně se platí: domovní: 109 zl., pozemkové 1885 zl., živnostenské 42 zl.

Obec má ročního příjmu 448 zl. 95 kr., výdajů 322 zl. 22 kr.

Chov dobytka jest následující: koňů 74, krav 313, volů 9, ušipaného dobytka 68. R. 1830 byl následující: 81 koňů a 118 krav.

Obyvatelstvo živí se hlavně polním hospodářstvím a chovem dobytka. Obilí zasílá na trh do Příbora. Včelařství si poněkuď také všímá, jest zde 10 včelařů a 150 klátů; jenom že si skoro všichni v patriarchálním způsobu chování včel libují. Že zde koncem 15 století Boleslavští bratři vlastní sbor měli, podotknuto při Petřivaldě Velkém.

O kontribučenské záložně na panství Petřivaldském viz článek o „záložnách."

4. Farnosť Staroveská.

Stará Ves.

1. Místopisná část.

Stará Ves, „Altendorf", vesnice asi 10 minut od Brušperka vzdálená, rozkládá se po obou březích říčky Ondřejnice a jest asi $^3/_4$ hod. dlouhá. Poloha vesnice jestiť k obchodu dosti příhodna, jelikož hlučnou obchodní silnicí spojena jest s N. Jičínem a M. Ostravou,[1]) kdežto

---

[1]) Dříve nežli ještě železnice do Polska šla, honíval se silnicí touto — pak přes Krmelín a Paskov — dobytek z Polska.

jiná silnice vesnici přes Brušperk s Místskem a Frydkem z jedné; s Ukvaldy a Frankštadtem ze strany druhé spojuje. Stará Ves patří k hejtmansví Místeckému. Daňku odvádí do M. Ostravy, kamž před 1. zářím r. 1868 také v politických záležitostech příslušela Obyvatelstva se zde čita 1362 (19 židů) a 182 domků; (18 jest pojištěno v Brněnské vzájemné pojišťovně). Školních dítek bylo r. 1868 v I. třídě 94, v II. 86, dítky z přiškolených obcí v to počítaje. Vyučování děje se tak jako v předešlých obcích střídavě. Ráno vyučují se menší, odpůldne větší. Učitel má ročního platu 170 zl. od obce, 11 m. rži a 3 m. žita, 60 zl. z Košátky, mimo to má $1^1/_2$ měřice louky a na půl měřice zahradu.

R. 1830 bylo zde 182 stavení a 1186 duší (545 m. — 641 ž.) a 125 školních dítek.

R. 1792: 147 stavení a 1054 duší. Obyvatelstvo živí se nazvíce rolnictvím a chovem dobytka, méně řemeslem a provozováním jiných živností. Zdejší dosti úrodná půda poskytuje přičinlivým obyvatelům obyčejně hojnosť obilí, kteréž pak na trh do Místku dovážejí. Rolníků jest zde 40, zahradníků 12, hoferů čili podruhů 22. Ostatní jsou domkáři čili chalupníci bez země.

Dále jsou ve vesnici: řezník 1, kupci 2, mlynáři 2, kováři 3, zámečník 1, ševců 5, krejčích 6, koláři 2, stolář 1, kramář 1, hospody 2, šenky 2, sedláři 2, trafikanti 3, porodní bába jedna. Až do nedávna byla zde také vrchnostenská palírna. Stará Ves má veškeré země 244 jiter a z těch 1000 jiter rolí.

Daně se platí r. 1869: pozemkové 3000 zl. 17 kr. přirážky 408 zl. 13 kr., domovní 300 zl. $53^1/_2$ kr, přirážky 29 zl. $19^1/_2$ kr., živnostenské 388 zl. 88 kr. a z důchodů 138 zl. 56 kr.

Obecní země jest: 6 jiter 628 čtver. sáh rolí, 1187 čtver. sáhů luk, 2 jitra 647 čtver. sáhů pastvisk, 76 jiter 423 čtver. sáhů neplodné půdy. Příjmu měla obec

r. 1868 266 zl. 92 kr Vydání 601 zl. 17½ kr. Schodku tedy 334 zl. 25½ kr., kterýžto se 7 perct. obecní přirážkou uhražuje.

Chov dobytka byl r. 1869 následující: 120 koňů, 600 krav, 40 ovec, 320 vepřů. R. 1830: 162 koňů, 2 voly, 389 krav a 64 ovec.

Včelařů jest zde 6 s 30 kláty. Opodál kostela k východu stojí vrchnostenský zámek, vystavený Ctiborem Syrakovským. Má dosti vysokou věž a na ní hodiny. Zámek ten byl v nádherném způsobu vystavěn, teď jest však již spustlý, jelikož okolo r. 1704 popelem lehl, aniž by více do předešlého stavu uveden byl.

Druhdy býval také opevněn, teď však jest hradní příkop ovocným stromovím vysázen. V zámku jest vrchnostenský pivovár.

Země má vrchnosť ve vesnici: 212 jiter 217 čtver. sáhů rolí, 39 jiter 1339 čtver. sáhů luk, 4 jitra 1117 čtv. sáhů zahrad, 11 jiter 722 čtv. s. pastvisk, 221 jiter 467 čtv. sáhů lesa, 13 jiter 106 čtv. sáh cest a planin, 263 čtv. sáhů močálů.

Daně platí: pozemkové 753 zl. 14 kr. přirážky 102 zl. 43 kr., domovní 24 zl. 50 kr., přirážky 2 zl. 38 kr., z příjmů 25 zl. 34 kr.

b) kostel.

Podací právo má nejdůst. kníže arcibiskup.

Poznámka. Původně ho sice také měl biskup olomúcký, avšak prodlením času osobovala si ta která vrchnosť. R. 1789, 20. dubna postoupila vrchnosť patronát náboženskému fondu, kterýž jej 4. března 1791 opět arcibiskupovi olom. ponechal.

Kostel, zasvěcený sv. Janu Křestiteli, jest od východního konce vesnice asi půl hodiny vzdálen. Stojí uprostřed hřbitova, jest křidlicí kryt, 13 sáhů 5′ dlouhý, 5 sáhů 5′ široký a čítá 3 oltáře. Na hlavním oltáři jest obraz sv. Jana Křest, malován jest 1786 od Jiřího Fremla. V kostele jest dřevěný kůr a na něm varhany, v lodi ko-

stelní jest hrobka. Dále lze spatřiť v kostele 4 zazděné náhrobní kameny a na nich vypukle vyryté 2 ženské a 2 mužské postavy bez všelikého nápisu.

Nad hlavním kostela vchodem strmí k nebesům ouhledná věž, na niž až do nedávna kohout připevněn byl, když jej však byl vichr strhl, dán na jeho místo kříž.

Poznámka. Lidu okolnímu platil kohout na věži co upomínka na bývalé zde lutry a tento jich sbor.

Ve věži jsou 3 zvony.

1. zasvěcený sv. Janu a 14 ctů. těžký přelit jest r. 1710 v Opavě.

2. zasvěcený P. Marii a sv. Donatě přelit jest r. 1777, stál 187 zl. Téhož r. posvěcen od fulneckého preláta. Váží 9 ctů.

3. váží 1 centnýř.

Ve vížce nad hlavním oltářem jest obyčejný mešní zvonek.

Hřbitov okolo kostela byl až do r. 1731 nepatrný. Když však roku zmíněného od dvorní kanceláře přísný rozkaz přišel, že vesnický hřbitov buď nový založen aneb alespoň starý rozšířen býti musí, koupena od souseda zahrada, načež o tuto zahradu hřbitov rozšířen jest.

Na hřbitově jest křížová cesta, na kterouž mezi r. 1730—33 Rosalia Lednická větší část jmění věnovala. Celá křížová cesta stála 600 zl. Táž Lednická učinila na ni fundací 20 zl.

Jmění kostela:

kapitálu 1159 zl. 20 kr.
fundace 2522 zl. $^1/_2$ kr.

Druhdy měl kostel 1 louku a pastvisko $1^{13}/_{64}$ jiter $9^4/_6$ čtv. sáhů veliké pak zahradu. Zemi tuto měli vesničané v užívání, kostelu odváděli jistý poplatek.

Prodlením času zůstalo vše jich vlastnictvím, aniž by více jaký poplatek kostelu dávali.

R. 1672 měl kostel 2 stříbrné kalichy, 1 ciborium, 1 monštranc, obé silně pozlaceno, pak 23 tak zvaných železných krav à 4 gr., konečně dostával z 15 oulů 3³/₄ libry vosku.

Kostelníci nedostávali žádného služného, za to byli však veškeré panské roboty zproštěni.

Při zdejším kostele stává místní ústav pro chudé se základním kapitálem 300 zl. Teď obnáší kapitál 532 zl. 60 kr. 100 zl. jest uloženo v státních úpisech. Podíleno bývá 12 osob (3 muž. — 9 ž.)

c) fara.

Farní budova stojí poníže kostela. V přízemí má 3 pokoje a kuchyň, v 1. poschodí však 4, a špižírnu. Vystavena jest roku 1809—1810 nákladem patrona. Ve dvoře stojí hospodářské stavení a od r. 1846 nová stodola. Vedle fary jest velká ovocná i kuchyňská zahrada.

O předešlé farní budově ví se pouze že byla roku 1600 vystavěna a 1760 přestavena.

Příjmy farářovy jsou následující: Předně má v užívání 17. jiter země pak úroky z farského kapitálu, kterýž 3300 zl. obnáší a konečně 18 zl. úroků z vykoupeného desátku v ceně 174 zl. 10 kr.

Fara zdejší patřila v minulosti mezi ty nejbohatší v okolí, měla na 200 měřic rolí a 30 jiter lesa.

Než nekatolická vrchnosť a po záduší dychtiví farníci oloupila faru o celý její majetek a teprva následkem zkrocení nekatolické zpupnosti na Bílé Hoře vykázán farářovi nynější skromný podíl. Než o tom všem zmíníme se v dějepisné části.

Desátku při faře bylo: ze Staré vsi a z Proskovic více než 100 m. rži a toliktéž ovsa.; z Košátky 4 měř. rži a toliktéž ovsa; z Petřivalda V. 17 měř. 8 mír rži, toliktéž ovsa a 34 kuřat; z M. Petřivalda 15 měř. 2 mír. rži, 15 měř. 2 mír. ovsa a 26 kuřat. Mimo to z obou Petřivaldů 4 zl. slez. v hotovosti.

Dále měl farář jednoho sedláka, kterýž mu tři dny v týhodni robotoval.

Od r. 1630, když byla farská role uchvácena, měl farář od vrchnosti dostávať z role 50 zl., z lesa 40 sáhů dříví, 2 fůry sena, z každé várky vědro piva, bečičku másla, něco špeku, 2 kopy ryb, něco kroupek, hrachu jakož i desátku.

Dále ponechán mu lov ryb po jedné straně řeky a pastva na vrchnostenském.

Od Sykory z kusu bývalé farské role 2 slez. zl. 32 gr.; od Vácslava Jurka z bývalé farské zahrady 1 zl. slez. a od 8 zahradníků z bývalého farského lesa 8 gr. slez. a měřici mouky na hostie. Dále měl 2 železné kravy à 18 gr. na 2 mše sv.

Když byla v Petřivaldě r. 1784 lokálka zřízena, bral odtamtuď štolu farář staroveský, již mu tamější rektor vybíral. Později bral místo štoly 85 zl., ještě později i 60 a konečně od května r. 1812 následkem vzájemné úmluvy 40 zl. Okolo r. 1824 odebráno staroveskému i těchto 40 zl. Až do r. 1718 bral farář staroveský 2 fůry otavy od kapitoly z Petřivalda, od r. 1783 však již jen jednu.

d) Kaply.

Kaply jsou zde následující: 1. kapla sv. Jana a Pavla na knězské roli.

2. kapla sv. Vendelina na panských rolích k Proskovicím.

3. kapla sv. Salvatora na panských rolích k Petřivaldu.

2. Dějepisná časť. [1])

a) Vesnice.

Prvou zprávu o vesnici této máme z r. 1483, kte-

[1]) Při části této čerpáno nazvíce jen něco málo vyjímaje z památek, v jichž sestavení farář Jugán se pokusil. Chovají se v zdejším farském archivu.

réhožto roku Smil z Borchova a Jiří z Červené Lhoty co pánové na Staré Vsi vesničany právem od úmrtí za tak zvaný poplatek z drůbeže nadali. [1])

Dříve připadl všechen movitý i nemovitý majetek po smrti toho kterého dočasného držitele — nezanechal-li po sobě žádných dítek — vrchnosti, (kteráž toliko výživu vdovy převzala) [2]) teď však po nabytí práva od úmrtí mohl jej poslední vůlí komu chtěl z příbuzných odkázat. To mělo vážné pro vesničany následky. Neboť jsouce dříve dočasnými toliko držiteli statku, o němž věděli, že po jich smrti vrchnosti připadne a tak do cizích rukou přijde, nevěnovali náležité péče svému hospodářství živi jsouce raději — jak se říká — ode dne ke dni. Kdo jim to může zazlít? Vždyť povaha lidská jest taková, že ne příliš rada ve výhradný prospěch druhého neřku ani cizince — pracuje.

Teď však stavše se skutečnými vlastníky svého majetku, hleděli a přičinili se všemožně, by tento skutečný majetek také zvelebili. Jelikož však výsada tato na újmu vrchnosti prospěch vesničanů na zřeteli měla, neužívali jí vesničané dlouho v klidu a pokoji.

Ziskuchtivá vrchnosť pohlížela závistným okem na výsadu tuto, až konečně Bohuš Čepel z Bělky, toho času skpán na Staré Vsi, vesničany o tuto jejich výsadu skutečně připraviti chtěl. Z toho povstalo dlouhotrvající prudká rozepře, kteráž r. 1537 nálezem soudním [3]) v následující rozum skoncována byla: „Obci ponecháno jest výsada z r. 1483 a zároveň jí přikázána, aby kostelní oučty pilně a obezřetně vedla, desátek svědomitě odváděla — nebylo-li zde duchovního správce, mohla jej pro sebe

---

[1]) Dáno v neděli před sv. Fabianem a Šebestianem

[2]) Tehda připadl i veškerý majetek kněze po jeho smrti vrchnosti. Byl to stav nad míru hnětný a proto nesetřily obce a ani jednotlivci ničehož, by jen práva od úmrtí nabyli, a tak se toho stavu sprostili.

[3]) Dáno na Staré Vsi ve čtvrtek po sv. Marketě.

podržeť — a vyměřený poplatek k záduší jakož i nájemné ze zahrad ročně v pravý čas dávala. Vrchnosť musila však školu i se zahradou obci ponechati, desátek farářský nezkrácený nechati a veškerých svých bezdůvodných nároků úplně se vzdáti.

R. 1530 přišli Syrakovští z Polska a usadili se na panství Paskovském, kteréž byli koupili. O několik let později vzal si Syrakovský Kateřinu, dceru Hanuše Petřivaldského, kteráž mu Starou Ves a Proskovice co věno přinesla. Starou Ves podrželi Syrakovští až k bitvě na Bílé Hoře.

R. 1670 zmenšil Ctibor Syrakovský vesničanům o něco robotu [1]) Škole odkázal ročního poplatku 5 gr. ze zahrady, kostelu 1 zl. z jiného pozemku.

Tehda připomíná se ve vesnici „folvark" a pevnosť.

R. 1574 ustanovil tentýž Ctibor Syrakovský, že vesničané vrchnosti své v budoucnosti povozy na jednu toliko míli davať, panské ryby však na 2 míle dovážeť povinni býti mají. [2])

R. 1588 vyzval biskup Pavlovský vesnice brušperskému právu podřízené k dvojnásobnému ročnímu platu na 4 napořád jdoucí roky, aby z rozličných politických cest vzniklé potřeby uhraditi mohl.

V reversu na to vystaveném nečiní se sice výslovná zmínka o Staré Vsi, jelikož však k právu brušperskému náležela, míníme, že i vesnice tato v tom zahrnuta byla.

Poznámka. Stanislav Pavlovský, tehdejší biskup olomúcký, byl státník nadaný, kterýž nejenom proti všem kacířům svého stáda důtklivě a srdnatě hájil, nébrž tehdejšího panujícího mocnáře Rudolfa II. krále českého a císaře německého takřka pravou rukou byl. On mu vedl veškeré běžné záležitosti, on vedl také ono vyjednávání, kteréž zvolení habsburského prince na krále polského za následek mělo. Stanislav Pavlovský skon-

[1]) Dáno na Staré Vsi v pátek po sv. Jakubu.

[2]) Dáno na Staré Vsi v pátek po památce sv. Jakuba apost.

coval z toho povstalou válku s Polskem, on to byl, který na Polsku spojence proti hrozivému půlměsíci získal; on také přispěl nemálo k tomu, že nudná rozepře stavů moravských s uherskými o hranice mezi oběma zeměmi k obapolné spokojenosti vyřízena byla, jeho vlivem skoncována konečně také rozepře stavů slez. atd. Z krátka Stanislav Pavlovský byl všestranně činný a to ve prospěch vlasti. Za tím účelem konal mnohé obtížné cesty a jelikož vše se dálo na jeho outraty a biskupské důchody z předešlých ještě časů v nehrubé velkém pořádku byly, byl nucen k štědrotě a ochotě svých poddaných se utéci, nechtěl-li biskupství ještě více zadlužiti, což zvláště v tehdejších trudných dobách velmi vážné následky v zápětí míti mohlo.

Viděli jsme jak štědrým Ctibor Syrakovský ke svým poddaným býti se ukázal, neméně štědrým byl také ke kostelu vesnickému (kterýž vystavěl) žel Bohu, že to, co otec s velikou obětavostí vystavěl a nadal, nehodní nástupcové jeho zvláště pak nezdárný syn jeho Hans čili Jan Syrakovský opět takřka zničili a tak památku Syrakovských na věčné časy zprznili.

Jan Syrakovský, kterýž po smrti otce svého v panství jeho se uvázal, zabočil docela v jiné koleje, osvědčiv se co zarytý nekatolík a ouhlavní nepřítel všeho, co s katolickou vírou v nějakém spojení bylo. Tentýž Jan Syrakovský z Pěrkova podporoval předně, kde jen mohl vývin nekatolictví na statcích svých. Ne dosti na tom. On pronásledoval katolického faráře, tak že tento, nemoha déle zpupnosti jeho snášeti a nejsa ani životem jist, prchnouti musil. Teď však pobral Jan Syrakovský veškeré záduší, lepší sobě ponechaje, méně příhodnější však svým věrným služebníkům a při špatnostech ochotným pomocníkům v odměnu dávaje. Tentýž Hanuš čili Jan zúčastnil se také v povstání českém a bojoval osobně v bitvě na Bílé Hoře 8. listop. 1620, následkem čehož Starou Ves ztratil a toliko na Paskov zůstal obmezen, kterýž mu kardinál Dietrichstein z milosti byl ponechal. Stará Ves a Proskovice proměněny jsou v biskupské léno, kteréž Podstatský z Prusinovic obdržel.

Tentýž pověstný Hanuš nežil ani se svými poddanými ve velké shodě, jelikož i on s lakotným pohlížel okem na výhody, od předchůdců jim propůjčené. Hned r. 1610 naříkali si vesničané na rozličné svévolné nátisky a zkracování ze strany své vrchnosti. Mezi jiným stěžovali si zejmena na to, že jim bečka vrchnostenského vína násilným spůsobem k výčepu vnucena byla. To dalo podnět k dlouhotrvajícím prudkým rozepřím, kteréž teprva r. 1666, 1681 a 1684 kníže biskupským manským soudem jakož i všechny jiné sporné otázky ve prospěch obce vyřízeny byly.

R. 1639 odtrhli se Starovesští od právomocnosti města Brušperka a to následkem rozepře o hranici mezi pozemky Starovesko-Brušperskými ke Krmelínu. Po několikaletých hádkách skoncována jest také i tato rozepře, při čemž ustanoveno, že hranice tato, tak zvané „dražky“ v společném užívání zůstati mají. Starovesští podřídili se opět právu městskému a zavázali se, že budou k volbě představenstva každoročně do města chodiť, v křížové dny v proceství a s křížem do města přicházeť a tam 2 achtele křížového piva piť. [1])

Ve švédských válkách nevedlo se vesnici této také až příliš dobře, jak zdejší letopisové ve farském archivu vypravují, nicméně byla přece velmi šťastna.

V červenci r. 1643 poraziv švédský general Torstensohn cís. gen. Buchheima u St. Jičína zaplavil celé okolí. Do Staré Vsi přitáhli také, než vesnici nalezli prázdnou, proto že obyvatelé již dříve v blízkých lesích útočiště štastné byli nalezli. Švédové zpustošivše vesnici a kostel, [2]) obsadili zdejší zámek s pevností a loupili a drancovali v okolí podle chuti. Za nedlouho musil Torstensohn proti Dánům do pole táhnouť a následkem toho zanechal v

---

[1]) Z archivu Brušperského.

[2]) Ještě r. 1672 ukazovaly se 2 od Švédů spustošené oltáře.

dejší pevnosti malou toliko posádku. Tu se vzmužili vesničané a opustivše své tajné skrýše v lesích, přepadli zámek s pevností. Švédové, nemohouce přesile odolati, utekli se do sklepa, kdež do jednoho pobiti byli. Sklep ten sluje podnes „sklepem Švédů.“

Jak vidno, nescházelo vesničanům na zmužilosti, avšak oni vyznamenali se od jakživa jakousi bezohlednou urvalostí, což opětně v čas francouzských válek dokázali, nepřijavše do vesnice po bitvě u Slavkova k nim poslané Rusy. Cepy a vidlami vyhnali je z vesnice ven a kdo se útěkem nezachránil, padl rozlítěným vesničanům za oběť, jak toho mnozí brušperští, zejmena však stařík pisatele těchto řádků očitým svědkem byl. R. 1740, 7. dubna † Rud. Podstatský v Olomúci bezdětek, pohřben jest v Zášové. Statky jeho přešly na jinou linii Podstatských, kteráž pak mnoho pozemků mezi vesničany naproti ročnému sypání rozdała.

O jiných vesnice té událostech nemáme vědomosti. Začátkem tohoto století robotoval každý sedlák vrchnosti 3 dny týhodně. R. 1844 o všech Svatých začal se zde činiti slib stran nepití lihových nápojů.

R. 1851 nechtěli vesničané desátek faráři ani v plodinách ani v penězích odvádět, že prý to všechno zrušeno jest. Dostali exekuci a tak jsou násilím k obvyklému pořádku přivedeni.

R. 1851 leželi ve vesnici Maďaři a 1 setnina Kroatů. R. 1866 táhlo vesnicí k N. Jičínu oddělení zemské obrany pruské. Téhož roku leželi zde Maďaři. Koncem srpna a začátkem září lehly zde 3 selské grunty popelem.

b) Kostel, fara atd.

Nynější farní kostel sv. Jana Křestitele vystaven jest i s věží na místě staršího mezi r. 1587—89 tehdejším držitelem statku Staroveského Ctiborem Syrakovským z Pěrkova, kterýž také i se svou manželkou Alexiou z Vičkova v témž chrámu pohřben jest. Podle ná-

pisu nad hlavním vchodem posvěcen jest kostel tento dne 28. dubna 1591 biskupem Olomúckým Stanislavem Pavlovským.

Tentýž Pavlovský ustanovil, že se má patrocinium zdejšího kostela slaviť v nejbližší neděli po 29. srpnu.

Již zakladatel kostela byl vystoupil proti faráři zdejšímu, ač se to dosti možná z pouhé nevědomosti stalo, proto že jsa cizincem zdejších místních poměrů neznal — odebrav mu r. 1574 robotníka. Sedlákovi tomu vystavil totiž nový kup na jeho roli, aniž by v něm starý závazek k robotě byl poznamenal. Místní farář s tím spokojen nejsa odvolal se k právu, kteréž r. 1600 rozhodlo, že onen sedlák 1 den koňmo farářovi robotovať a roční poplatek 2 zl. slez. témuž farářovi odváděť povinen jest.

Po smrti Ctibora Syrakovského nastala však i kostelu i farářovi velmi trudná doba. Hans Syrakovský, syn předešlého, nastoupil sice na místo otcovo, nikoliv však také v jeho koleje. Otec vystavěl kostel, tento chtěl však všechno rozmetať.

První kdo jeho nátisky v plné míře zakoušeť musil, byl farář. Toho týral tak, že se odstraniť musil.

Teď rozchvátili jeho a kostelní majetek. „Pán“ vzal pro sebe kus nejlepší role, méně úrodnou části nad kostelem ponechal sousedovi, les rozdělil mezi 8 zahradníků. Zahradu sebral soused a po sto letech činil ještě nároky na jiný kus stínaje tam stromy atd., až konečně r. 1788 při všeobecné rozměře tento zbytek jemu odebrán jest.

Odstraněním faráře a rozchvácením jeho majetku zrušena také sama sebou zdejší fara, jelikož se nikdo zpupnosti panské podrobiti nechtěl. Tak to trvalo do r. 1624, po kteroužto dobu Stará Ves jinam přifařena byla, bezpochyby do Petřivalda. Mezi rokem 1624—30 začala však olom. kapitola s novým majitelem statku Staroveského, s Jindřichem Podstatským z Prusinovic o znovu-

zřízení a nadání fary ve vesnici vyjednávati. Roku 1630 docíleno jakési dorozumění v záležitosti této. Podstatský podržel uchvácený farský majetek, uvolil se však farářovi 50 zl. bývalé kdysi farské roli platiť, a z bývalého farského lesa 40 sáhů dříví dávať. Mimo to slíbeny farářovi 2 fůry sena, z každé varky vědro piva, bečička másla, atd. jak to na hoře v příjmech farářových vytknuto.

Následkem této úmluvy byla fara v Petřivaldě zrušena a ve Staré Vsi znovu zřízena. Petřivald pak přifařen do Staré Vsi. Proskovice přifařeny jsou však do Staré Bělé.

Úmluva tato nechtěla se však pozdějším majitelům vesnice a statku jaksi líbiť, neboť již za tehdejšího faráře Balšánka (1667—1671) nechtěl se Hans Podstatský k úmluvě z r. 1630 a následovně ani k dávce tehda určené znáti. Faráře dal prý — jak zdejší letopisové vypravují — časně z rána bosy z fary a vesnice vlastními farníky vyhnati. Když se byl ale tento ke Karlu II., tehdejšímu kníže-biskupovi olomouckému se stížností obrátil, byla vrchnosť k staré dávce opětně donucena. Jenom těch 50 zl. nedostal více. Místo nich dala vrchnosť farářovi jinou roli podél cesty, kterážto méně úrodná jsouc také i větší škodě vystavena byla.

Než ani tuto roli nepřála ještě vrchnosť farářovi, nébrž odbíráno během času kus po kusu, až se na nynější skrovnou části scvrkla.

Roku 1700 odebrány jsou 3—4 měřice, na kterémžto pozemku panská hospoda a 2 domky vystaveny jsou.

Farář ovšem že proti tomu protestoval, leč vyřídil jenom tolik, že mu z toho roční poplatek 8 gr. dáván býti musil.

1783 odebráno opětně kus zahrady a na tom místě má 8 farníků své chalupy.

Roku 1657 vykonána po celé Moravě všeobecná gen. visitace.

Mimo nátisky ze strany vrchnosti byl kostel zdejší jevištěm drzích svatokrádeží.

Roku 1693 v den sv. Kateřiny byl kostel zdejší okraden. Zloději vlámali se oknem do sakristie a pobrali kalich, nádoby na sv. oleje, alby a jiná kostelní roucha.

Roku 1702 23. prosince byl opět okraden. Tentokráte ukradli zloději z tabernakle stříbrné ciborium, stříbrný kříž a mnohá jiná roucha.

Roku 1708 14. října — dí letopisové — „sezdán jest svobodný mládenec Jan Hula, Josefa Huly, starého kostelníka ze Staré Vsi, vlastní syn. Tento kostelník jmenem Jan, tak hlučnou a veselou svadbu učinil, že žádný sedlák a hospodář na velkém gruntě nic podobného neučinil; ale jest otázka odkuď se outraty na takové veselí braly a odkuď peníze přišly. V tom čase byl právě kostel sv. Jana vyloupán a přes 150 zl. více rynských z kostelní truhlice vybráno. Tehdejší administrator spůsobil vyšetřování, aby tento skrz svatokrádež podezřelý potrestán byl.“ Tolik praví zlomek. Další jest ztraceno. Od jinuď však víme — srovnej paměti Brušperka — že tentýž Jan Hula čili Jozífek dne 8. dubna 1810 v Brušperku pro svatokrádež oběšen byl.

1776 19. srpna byl kostel opětně oloupen. Tentokráte pobráno různých věcí a peněz v ceně 236 zl.

Roku 1773 darován jest kříž k líbání Fr. Nik. Ang. Maria Lardini, biskupem v Porphirii zdejšímu kostelu.

1775 posvěceny jsou tehdejším olom. podbiskupem svob. p. z Freyenfelsu 2 kalichy pro zdejší kostel.

Roku 1780 posvěcen jest podbiskupem olom. Karlem Bohumilem z Rosenthalu melchisedech zdejšího kostela.

Tentýž světil roku 1782 ciborium pro zdejší kostel.

Roku 1834 odbyla se zde generální visitace, biřmovanců bylo na 4 tisíce.

Roku 1836 jsou Petřivald, Stará Ves, Stará Bělá, Zábřeh a M. Ostrava od děkanství Míst. odloučeny a pro farnosti tyto nové děkanství zřízeno. Prvním děkanem stal se bývalý bílovický děkan a arcikněz J. Verner. Téhož roku vystavěn ve farské zahradě sklep.

1837 zjednána nová kazatelna, stála 28 zl. Dělal ji Karel Klicbera v M. Ostravě.

1840 vystavěna při kostele předsíňka čili tak zvaná žebráčka za 100 zl., arcibiskup dal 90 zl. 30 kr., farář přispíval také.

1841 zjednali farníci za 500 zl. nové varhany. I na tyto přispěl farář.

1842 zrušen jest sklep v zahradě a nový pod kůlnou za 100 zl. vystavěn.

1863 generální visitace.

1864 zjednán jest nový baldach, pluviale a jiná mešní roucha.

1865 byl kostel zevně obnoven rovněž také i fara. K tomu povoleno 424 zl. 52 kr. Celá oprava stála však 704 zl. Schodek uhražen dobrovolnými příspěvky farníků.

1865 obnovena jest jetsemanská zahrada u kostela. Oprava stála 50 zl.

1866 daroval Jan Hlavatý do kostela lustr v ceně 40 zlatých.

c) Posloupnosť farářů.

R. 1315 připomíná se sice jistý Jan farářem ve Staré Vsi (prodal dům v Brně), avšak nevíme, je-li to naše Stará Ves aneb ona na panství Kroměřížském.

R. 1583 jmenuje se Jan Figulus zdejším farářem, odešel r. 1585 do Stařiče.[1])

Nástupce jeho slul Matěj, odešel r. 1597 do Místku.[2])

---

[1]) Corresp. XX. 234.

[2]) Tamtéž XXXIV. 54.

Téhož ještě roku přišel do Staré Vsi M. Ostravský kaplan Tomáš Stephauer.

R. 1600 připomíná se zde farářem Jan Tykades aneb Kodydes, kterýžto jsa nad míru od vrchností týrán faru opustil.

R. 1603 byl zde jakýsi Albert Skorkovius a r. 1614 Adam Ziemba, který 2½ roku již ve veliké nouzi zde živ jsa tehd. patrona kardinála Dietrichšteina o lepší faru žádal.[1])

Teď byla fara zdejší potlačena a ve Staré Vsi nebylo po několik roků žádného kněze.

Teprva okolo r. 1630 byla zde opět fara zřízena, avšak faráři nejsou nám známi. Jenom tolik víme, že r. 1643 zdejší farář prchl, když Švédové do vesnice táhli.[2])

R. 1650 farařoval zde onen slovútný Jan Spineus o němž hukvaldský správec praví, že byl „pius, probus, sobrius, castus" t. j. zbožný, ctný, střídmý a cudný; roku 1651 odešel do Richaltic.

Na Starou Ves a Petřivald investován Jan Salsa, nástupcem jeho byl Jan Slabonius, tentýž založil 1660 matriky, kteréž se po dnes ve farském archivu chovají.

1667 připomíná se zde Jiří Fr. Balšánek, odešel r. 1671 do Lipníka. Jelikož sem následkem ukrutného týrání ze strany vrchnosti žádný farář jíti nechtěl, musil se na faru zdejší bélský farář Jiří Agnellus z výslovného nařízení biskupova odebrati, avšak ani ten nevydržl zde dlouho, r. 1676 odešel do Tršic. 7. pros. t. r. přišel Pavel Fr. Nikel, r. 1679 jest již opět odstraněn. 2. října toho r. přišel sem Jan Vavřík rodem z Příbora, odešel r. 1682 do Rožnova; od 6. dubna t. r. Jan Knur přesazen v říjnu 1682 do Hulína, od 20. října 1862 Jakob Nikel, dosavad kaplan v Příboře, † 29. dubna 1689, 36 let jsa

---

[1]) Původní dopis z r. 1614 v konsistoriální registratuře.

[2]) Letopisové zdejší.

stár, pohřben jest v hrobce kostelní; od 23. května t. r. Bartoloměj Horatius, za něho psal kostelník matriky.

Od 3. května 1693 Josef Ig. Janovský, odešel do Brušperka.

1696 Mat. Gregory † 20. dubna 1698, od 30. kv. 1698 Jan Černický, rodem z M. Ostravy † 1725.

R. 1706 obdržel administratora jmenem Jan N. Riedla, † 26. října 1712 v 77. roku věku svého. Po něm byl administrator Jos. Novák, r. 1714 jest však za neschopna uznán; na místo jeho přišel adm. Fr. Laber, r. 1723 stal se skutečným farářem, † 3. dubna 1735. Od 9. května t. r. Jiří Ant. Lorrý, rodem z M. Budějovic, odešel 1738 do Radotína.

Od 15. února 1738 Jiří Fr. Červenka, rodem z Brušperka, měl 1 koop. jmenem „Jiří Neissar," 1745 koop. „Ant. Hikede"; 1747 koop. „Frant. Vroblitz"; od 20 bř. 1748 koop. „Josef Lipka" rodem z Kateřinic, 14. kv. 1752 stal se následkem neschopnosti Jiřího Červenky adm. in spiritualibus (zástupcem farářovým v duchovních záležitostech).

R. 1754, 3. března † Jiří Červenka, Lipka stal se opět koop., † 12. května 1767.

Od 22. června 1754 jmenuje se farářem zdejším J. Edmund Tempes, rodem z Zvitavy, věnoval na stavbu fary 1600 zl.; v červnu 1767 připomíná se koop. „Karel Hivnar."

Od 8. září 1767 farářem Václav František, dosuď kaplan v Kelči, odebral se r. 1768 do St. Jičína, aby se zotavil, kdež také zemřel.

1768 koop. Frant. Prokop, kterýž po Strassmanovi koop. z Opavy, jenž zde od kv. administ., adm. se stal. Za něho byl koop. Frant. Klaučník, odešel r. 1771.

Téhož roku 1771, 14. května zaveden nový způsob vpisování do matrik.

V červenci 1772 koop. Jan Krepeš, později lokální v Petřivaldě.

1775 odešel administ. Prokop do St. Jičína, 8. září 1775 stal se zdejším farářem Jan Jokel, muž náramně horkokrevný a svárný. Měl s kooperátory samé hádky a půtky, následkem čehož se také velmi zhusta vystřídali. Podobné třenice měl také se zdejšími panskými úředníky, což opět za následek mělo, že r. 1630 určený deputát ztratil. Tentýž farář ztratil následkem své urputnosti také obvyklou od obce koledu a křestní poplatek. † 15. května 1791.

Za něho byl koop. Jan Polke a hned od února Matěj Blažej, odešel r. 1776; v pros. 1778 koop. Kaspar Pittler a v březnu 1779 přišel již Frant. Chlupáč; v červnu t. r. Jos. Morkovský a 1781 Ignát Kresta; téhož roku (1781) opustil Jokel faru, aniž by komu co řekl a odebral se do Opavy.

Přišel tedy adm. v osobě Petra Kremera. 1782 koop. Frant. Žabenský. R. 1783 přišel farář Jokel opět nazpět, načež adm. do M. Ostravy odešel. R. 1784 koop. Kašp. Pittler. Od té doby nebylo zde více kooperatora.

Od 5. srpna 1791 farářem Ferd. Šum, dosud zámecký kaplan na Ukvaldech, odešel 1798 na faru Brušperskou.

Od 3. pros. t. r. Antonín Boess, rodem z Vyškova, dosud kaplan na Ukvaldech, přišel r. 1810 do pense, † 23. května 1813.

Od 1813 adm. Josef Majer, dával farářovi 300 zl. v srpnu 1813 stal se farářem, odešel 1822 do Slavičína.

Od 24. září t. r. Vavřinec Jugan[1]) dosud lokální v Želči, rodem z Vyškova, vyměnil faru s Karlem Quittou v Osměntimanech v dubnu 1825.

---

[1]) Pokusil se na základě starších pramenů o sestavení pamětí své farnosti.

R. 1828 odešel Quitta (rodem byl z Oder) do Staříče. Koncem března 1829 přišel Jakob Heidenreich, rodem z Unčova, bývalý kaplan u sv. Maurice v Olom. † 16. března 1833, pohřben jest od tehd. děkana Míst. u přítomnosti 18 kněžů. V červnu t. r. přišel Ondřej Karas, rodič z V. Petřivalda, dosud zámecký kaplan na Ukvaldech, odešel koncem července 1837 do Vlkoše.

Od 1837—1853 Ondřej Papež, odešel v list. do Slavičína. Od 6. února 1854—1865 J. Kautnák, narozen 1807 v Těšnovicích, vysvěcen 1833, odešel 1865 do Místku.

Od 1865 Jan Černý, dosud adm. v Místku, narozen 1821 v Zadním Aujezdě, vysvěcen 1846, nynější místní p. farář. Až dosuď vynaložil více než 500 zl. na zdokonalení polního hospodářství.

II. Přifařené osady.

Přifařena a přiškolena jest sem Malá a Velká Košátka.

1. Velká Košátka leží asi $^1/_2$ hodiny od Staré Vsi k západu na „Lubině.“ Vesnice ta jest stará, neboť již r. 1492 jmenuje se Jan Petřivaldský v listině krále Vladislava podle ní pán na Košátce.

Teď čítá 228 obyvatelů a 28 domků, na Lubině má mlýn.

Roku 1830 bylo zde 28 domků, 128 duší (84 m. — 98 ž.) 45 koňů a 72 krav.

Roku 1792, 156 duší, 27 domků, 180 jiter prostřední země.

Roku 1784 30. července bylo 1. a 2. domovní čís. z V. Košátky do Petřivalda přifařeno.

2. Malá Košátka jest ve spojení s předešlou; čítá 176 obyvatelů a 31 domků. Osada není příliš stará.

Roku 1830 čítalo se zde 31 domků a 147 duší (70 m.—77 ž.) 35 krav.

Roku 1790, 29 domků a 155 duší.

Stran desátku viz příjmy farářovy ve Staré Vsi.

3. Starobylí zvykové.

Teď jest se nám ještě zmíniti o jisté zvláštnosti ve vesnici této, jíž něco podobného v celém našem okolí jsme nenalezli. Jest to slavnostný objezd veškerých hranic Staroveských, kterýž se již od něpamětných časů každoročně zde odbývá. Pokuď nějakou vědomosť o objezdu tomto máme, konával se vždy v druhý hod Velikonoční buď hned po ranních službách Božích aneb až odpoledne; pro nepohodlné počasí a neschůdné cesty odložen jest v pozdějších letech k druhému hodu Svatodušnímu, kteréhožto dne až posud ještě zmíněný objezd se konává a to následujícím způsobem:

Na žádosť obce představenstva oznámí duchovní pastýř v prvý hod Svatodušní z kazatelny, že se dne následujícího obyčejný slavnostný průvod kolem rolí vesnických po službách Božích s tím úmyslem konati bude, by Bůh polní úrodu žehnati a ji veškeré škody milostivě chrániti ráčil.

V oznámený den shromáždí se veškeří rolníci, jich synové a čeledínové jakož i jiní polního hospodářství pečliví mužové — v počtu asi 80—140 — s vyšňořenými koňmi v zdejším zámeckém dvoře, kdež se po dvou v průvod obvyklý seřadí — každá jedenáctá pára má praporečky v národních barvách — načež se takto seřadění před chrám Páně odeberou. Zde obdrží první dva jezdci kostelní zvonky, jimiž jako při božítělovém průvodu celou cestou zvoní.

Podle množství jezdců vřadí se buď po dvanácté aneb až po dvacáté páře dva jezdci s kostelními korouhvemi, následující pára nese pak znamení ukřižovaného Spasitele. Za křížem postaví se kněz v slavnostném rouše s rektorem, oba koňmo. Za tyto vřadí se obce představenstvo

s výborem. Když takto seřaděný průvod od chrámu Páně v pochod se dá, zapěje litanii ke Všem Svatým i ubírá se kolem veškerých obce hranic pořád nábožné písně prozpěvujíc. Po 2 neb 3 hodinách vrátí se celý průvod k chrámu Páně zpět, načež se mezitím již četně shromážděným farníkům sv. požehnání udělí, čímž se slavnosť ta skončí.

O průvodu a vzniku celého průvodu nemáme žádných zpráv, leč že bychom jej za temný toliko ohlas zvyku našich starých předků považovali, kteřížto v jistou roční dobu pole svá za tím účelem obcházeli aneb objížděli, aby se osobně přesvědčili, nejsou-li hranice porušeny. U příležitosti této bývali za starodávna také mladíci na pomezných kamenech prouty šleháni, aby jim takto znalosť jakož i šetrnosť stávajících pomezníků v paměť hluboce vštípena byla. Zvyk podobný udržel se poněkud na Hané, avšak v změněném již spůsobu. Tam obcházejí hospodáři z jara — někde také o sv. Václavě svá pole, aby dílem o vzrůstu svého osení, dílem také o neporušenosti hranic se přesvědčili.

Po vykonané obcházce, jíž zde onde „sýpka" říkají, ubírají se všichni společně k nějakému občerstvení. Účel Staroveského objezdu jest však teď již — jak na hoře vytknuto — čistě náboženský. Hospodáři konají zde průvod koňmo, aby dle slov žalmisty Páně nejen rozumné stvoření nýbrž i nerozumná hovádka Boha chválila a velebila, by Bůh na prosbu věřících veškeré polní ourody, kteréž právě teď v nejkrásnějším květu stojí a oko i srdce lidské nelíčenou radostí naplňují, žehnati a je všeliké nehody milostivě chrániti ráčil, by nejen lidem nébrž i zvířatům k prospěchu a užitku sloužily.

6. Farnosť Staro-Bělská.

1. Stará Běla.

a) Místopisná část.

1. Vesnice nedaleko Odry na silnici Jičínsko-Ostravské $1^1/_2$ hodiny od Brušperka k severu vzdálená čítá 1400

duší vesměs kat. vyznání a|175 čísel. Z těchto jest 40 selských statků, 12 zahradníků. Hoferů čili podruhů se čítá 30. Školních dítek čítá Stará Běla s přiškolenými vesnicemi (Vyškovice, Nová Běla) 337 (167 chlapců a 170 děvčat). Rozděleny jsou ve 2 třídách.

R. 1830 bylo zde 164 domků a 1136 obyvatelů (521 muž. — 615 ž.)

R. 1792: 142 domků a 874 duší. Obyvatelstvo hledí si mimo polní hospodářství nazvíce výdělku buď v železných hutích ve Vitkovicích anebo v uhelných báních Moravsko-slezských. Řemesla provozují se téměř jen pro domácí potřebu.

Roku 1869 čítalo se v obci jednotlivých řemeslníků a živnostníků:

Krejčích 10, tkalců 15, kovářů 2, stolářů 4, kolářů 1 kupců 1, kramářů 2, mlynářů (vodní) 2, hospod 1, šenků 2, trafik 2. Vesnice má vlastního ranhojiče a 1 porodní bábu.

Veškerých pozemků v obci jest 2740 jiter 376 čtv. sáhů a 16 jiter 666 čtv. sáhů stavebních míst.

Obecních pozemků jest: 6 jiter 1597 čtv. sáhů rolí, 1515 čtv. sáhů lesu nízkého, 989 čtv. sáhů luk, 486 čtv. sáhů zahrad, 13 jiter pastvisk, 4 jitra 293 čtv. sáhů návsi a 22 jiter veřejných cest.

Ročního příjmu má obec 150 zl.
„ výdaju průměrně 500 zl.

Schodek uhražuje se obecní přirážkou.

Čisté daně platila veškerá obec r. 1868:

	obec		velkostatkář	
pozemkové	2148 zl.	59 kr.	544 zl.	2 kr.
domovní	172 „	66 „	5 „	60 „
živnostenské	168 „	— „	5 „	— „
z důchodů	34 „	70 „		

Chov dobytka byl r. 1869 následující: 160 koňů, 600 krav, 200 vepřů, 6 koz.

R. 1830 bylo zde: 149 koňů, 330 krav a 114 ovec.

Včelařství stojí v dosti dobrém stavu. Jest zde včelařů s 112 kláty.

Opodál kostela k severozápadu stojí dvůr přináležející kapitole olomoucké. Nedaleko dvora k severu od vesnického hřbitova lze spatřiti dva rybníky a uprostřed jednoho modřínem porostlý kopeček, na němž před časy prý zámek stával. Ještě do nedávna vykopávána jsou v místech těchto hospodářsko-kuchyňská nářadí. Jaké pověsti lid s místem tímto spojuje, povíme níže.

Stará Běla patří k hejtmanství Místeckému; až k r. 1868 patřila k okresu Ostravskému, kamž posud ještě s berní přísluší.

Od 16. května 1869 jest ve vesnici poštovní úřad ve spojení s Paskovem.

2. Kostel.

Patron: Kapitola olomoucká.

Až do r. 1790 stával na onom místě, kde se nynější hřbitov nalézá, dřevěný kostelíček zasvěcen jsa sv. Mikoláši. Jelikož však již věkem náramně byl sešlý, jest stržen a na jiném místě nynější chrám Páně nákladem důstojného patrona od příborského zednického mistra Václava Roehricha mezi r. 1791—93 vystaven a 14. července 1801 pod biskupem olomúckým, hrabětem z Kolovratů u přítomnosti četného duchovenstva ke cti a chvále sv. Jana Nep. a sv. Mikoláše posvěcen.

Do hlavního oltáře uloženy jsou ostatky: ss. Urbana, Vitalis a Koronaty mučedl. Zedník, kterýž je zadělával, slul Frant. Janošek z Nové Běle.

Kostel tento 15° dlouhý 7° 2$^1/_2$′ široký a 7° 5′ vysoký jest klenut a kamenem dlážděn.

Nad sakristií jest oratorium a na vyzděném kůru varhany v 8 rejstříkách s pedálem.

Kostel čítá 3 oltáře, 1. hlavní postaven jest 1819. Sochařskou práci dal Jan Nitsche. R. 1822 byl teprva

oltář s kazatelnou a křitelnou od Karla Kastnera z Opavy okrášlen.

Od r. 1866 jest na hlavním oltáři obraz P. Marie, na nějž byl Jan Macha z Krmelína 100 zl. obětoval. Svěcení obrazu dálo se velmi slavným spůsobem.

2 boční oltáře postaveny jsou r. 1826 z dřeva a r. 1828 okrášleny.

Dále jsou v kostele 2 lucerny, kteréž r. 1866 za 50 zl. zjednal Josef Matěj, rolník z N. Bělé.

R. 1868 zjednány jsou od farníků 2 kasule, pluviál, alby, polštáře v ceně 200 zl. R. 1869 přikoupeny z kostelních peněz k tomu 2 dalmatiky za 100 zl.

R. 1826 koupen taktéž od farníků stříbrný kalich s patenou (40 lotů) za 113 zl. stříbra.

Na kostelní věži jsou od r. 1864 hodiny obětavostí farníků za 400 zl. koupené. Ve věži jsou 2 zvony a sice:

1. 10½ centnýře těžký, posvěcen jest r. 1779 v Olomúci ke cti a chvále sv. Jana N. a sv. Mikoláše.

2. 5 centů těžký jest z r. 1558.

3. Tak zvaný mešní zvonek ve zvláštní vížce váží 80 lib., ulit jest r. 1776 v Olomouci.

Kolem nového kostela učiněn také hřbitov, kterýž r. 1805 rozšířen a 1806, 8. června zdejším farářem posvěcen jest. R. 1814 postaven na něm nákladem dobrodinců nový kříž.

Novější hřbitov jest tam, kde starý kostel stával.

Stav kostelního jmění jest následující:

Kapitálu má: Ve veřejných fondech 1648 zl. 50 kr., v soukromých f. 168 zl. Fundací 6190 zl. 65 kr.

Starý kostel měl při zrušení svém 1614 zl. 19 kr. 1 den. kapitálu, kterýž pak novému kostelu připadl; mimo to měl také 5 železných krav [1]) à 20 grošů slez.

---

[1]) Co to železné krávy? Viz Brušperk.

V levo od kostela stojí školní budova, v níž také učitel svůj byt má.

Mimo to jsou ve vesnici 2 kaply: Jedna zasvěcena sv. Janu Nepomuckému, druhá sv. Kříži. Tato vystavena jest r. 1740 nákladem Tomáše Piskoře.

Místní nadací chudých pro celou farnosť má kmenového kapitálu 622 zl., kterýž z odkazů těch kterých testatorů a jiných příspěvků povstal. Podíleno bývá 16 osob (6 muž. — 10 ž.) z celé farnosti.

3. Fara

stojí na jižní straně kostela. Má jedno poschodí o 4 pokojích (1 pro kooperatora) a v přízemí kuchyň, čeledník, komoru atd. R. 1800 byly světnice za 18 zl. vyklenuty a celá fara za 110 zl. opravena. R. 1852 vystavěl patron svým nákladem stáje.

Při faře jest zahrada obnášejíc 4 měřice a $3^1/_2$ m. výsevu, o jejíž zvelebení bývalý zdejší farář Josef Steiner veliké zásluhy si získal. Země má farář 20 měřic rolí a 12 měřic luk. Až do náboženských bouří 17. století měl farář mnohem více země a sice celé teď tak zvané „popí". Nekatolíci oloupili však také i zde faru o tuto zemi, tak že teď faráři jenom vytknutá část náleží, ostatek z bývalé farské role jest v držení 5 zahradníků, kteříž druhdy 1 zl. slez. ročního platu farařovi dávali.

Desátku brával farář:

Ze Staré Bělé 35 měřic rži, 35 měřic ovsa.

Ze selských statků, kteréž během času k panským rolím připojeny byly, nedostával ničehož.

Z Nové Bělé 20 měřic rži, 20 m. ovsa, z Vyškovic 7 měř. 2 mírky rži, toliktéž ovsa, z Proskovic 8 měř. 1 mírku rži, toliktéž ovsa, z Krmelína 9 měř. rži a toliktéž ovsa.

Dále bral ze všech vesnic peněžitou podporu 28 zl. 30 kr.

Mimo to měl ve vysušeném rybníku ve Vyškovicích louku na 10 měřic.

Od vrchnosti bral 22 sáhů bukového a 8 sáhů měkého dříví, pak také něco piva, musil však za to jistou míru ječmene na slad dávať.

Vykoupený desátek obnáší teď 204 zl.

b) Dějepisná část.

1. Vesnice. Starou Bělu nalezáme po prvé v 13. století a to již co samostatný statek biskupství olomouckého. Biskup Bruno odevzdal statek tento 30 lánů — vyjma fojství, k němuž patero svobodných lánů náleželo — bratrům Helmboldovi, Ottovi a Guntířovi v dědičné držení. Těmže bratrům ponechal také na témž statku mlýn, hospodu a třetinu z pokut soudních.[1])

R. 1382 připomíná se jakýsi Jindřich z Bělé majitelem téhož statku[2]) a r. 1474—1483 Jiří Buček z Doloplas, pán na Bělé.

V 16. století byl statek Starobělský se Zábřehem spojen, s nímž r. 1652 také k panství Petřivaldskému přidělen jest.

Z jiných vesnice té událostí víme jen tolik, že koncem 16. a začátkem 17. století nekatoličtí poddaní v čele majíce nekatolickou vrchnosť v Staré Bělé proti katolíkům, zejmena proti kostelnímu a farnímu majetku rovněž tak zle řádili, jako v jiných sousedních vesnicích. Tehda provedla nekatolická vrchnosť, nač již dávno s dychtivostí lakotnou byla pohlížela. Ona vyhnavši kat. faráře odebrala nešetříc při tom ni božského ni lidského práva, farskou roli a rozdělila ji mezi své věrné přívržence.[3])

---

[1]) Dáno Olom. VII. kal. Jul. v arch. kapit.

[2]) Datum, in Vigilia s. Valburgae. Virg.

[3]) Letopisové starovešští jmenují Jana Syrakovského tímto svatokrádcem.

Na věčnou památku bezpraví toho sluje uchvácená role po dnešní den „popí“ t. j. asi tolik, jako „role kněžská.“

Nepatrná toliko část připadla po bitvě na Bílé Hoře farářovi zpět, ostatek zůstal v rukou dosavadních držitelů.

Z pozdějších dob nedošly nás opětně žádné zprávy. R. 1790 učiněny jsou za příčinou nástavající války s Pruskem polním maršálem Laudonem na polích náspy a blízkém lesu „u studní“ zvaném, záseky. Zbytky oněch bylo lze až do nedávna spatřiti. R. 1802, 30. srpna přibyl do vesnice arcivévoda Karel k ohledání těchto „šanců,“ o jichž stavu velmi uspokojivě se vyjádřil.

Vesnice ta jest vedle Nové Bělé jedna z těch nejprobudilejších celého okolí.

Od r. 1867 měla prozatímný čtenářský spolek čítající asi 25 údů, letos zařízuje se však již skutečný.

Mimo to bere vesnice vřelého podílu ve všech vlasteneckých podnicích, tak zejmena v paskovském hospodářském spolku jakož i v záložně Brušperské.

C. k. vysloužilci jsouce nějak spolčeni mívají každoročně hlučné slavnosti.

2. Kostel, fara, posloupnost farářů.

Prvá zpráva o faře Starobělské dochází nás z r. 1506, když byl zdejší duchovní správce jmenem Matěj se Stařičským farářem ve sporu žil, kterýžto spor teprva zakročením konsistoře olom. skoncován jest. Věc sporná není známa. Že později i kacířství valně ve farnosti se rozbujnilo, podotknuto výše. R. 1567 nařídil biskup Vilém tehdejší vrchnosti[1]) opětně s výhrůžkou na přísný trest, aby nekatolického kazatele Jiřího Vartského v den po na nebevzetí P. Marie na Ukvaldy odvedla. Zároveň udělena vrchnosti důtka, že se to již dříve nestalo. R. 1584 povolila přece zdejší vrchnost — tehda byl

[1]) Hans Petřivaldský z Petřivaldu.

držitelem statku Ondřej Bzenec z Markvartic — Stanislavu Pavlovskému, biskupu olom. i zapudila zdejšího nekatolického duchovníka, kterýž „pro své svůdné a kacířské učení přísného trestu sobě byl zasloužil,“ načež Stanislav Stradomský, dosud farář v Richalticích, na zdejší faru dosazen jest. Tento byl již stár a velmi chud, vrchnosť měla ho tudíž podporovať. Jelikož jej dřívější kazatel zvláště nočního času tak znepokojoval, že ani životem více jest nebyl, měl kazatel tento lapen a na Ukvaldy odveden býti. Již tehda měli farníci farskou roli v užívání i chtěli ji za náhradu 38 zl., kteréž prý na zvelebení země byli vynaložili, Stradomskému postoupit.

Tento nemoha však tolik peněz sehnati nemohl se tomu podvoliť, načež místní vrchnosť jest vyzvána, by jemu nápomocna byla. R. 1585 vedl tentýž Stradomský duchovní správu v M. Ostravě, čímž sobě drobet z nouze pomohl.

R. 1586 odešel Stradomský za fundačního kaplana do M. Ostravy, a na jeho místo přišel téhož ještě r. Matouš Piskovic, rodem z Bavorova v pruském Slezsku

Od sv. Jiří 1597 Malchar Salašius. Tento stěžoval si trpce u biskupa na to, že farníci jeho raději za nekatolickými kazateli běhají, nežli-by v katolické bohoslužbě účastenství brali. Vrchnosť mělo to zameziť. Jak vrchnosť zdejší rozkazu toho poslušna byla, vidno nejlépe z toho, že v Staré Běle až k r. 1624 kat. kněze nebylo, což se jen následkem ukrutného týrání ze strany nekatolické stalo. Mezi r. 1624—1630 zřízena zde opět místní duchovní správa a Proskovice, Nová Běla jakož i Vyškovice sem přifařeny.[1])

Avšak pro nedostatek kněžů měl tentýž farář i vícero far. Okolo r. 1624 obdržel Starou Bělu s Paskovem jakýsi Jan Matěj a v květnu r. 1633 investován

---

[1]) Letopisové Staroveští.

Martin Fulkovius na faru Hrabovskou a na filiálku Paskovskou a Staro-Bělskou.

Okolo r. 1650 měl Staříč se Starou Bělou jednoho a téhož faráře jmenem Floriana Mrazkovského. R. 1656 obdržel Staříč vlastního faráře. Následkem toho spojena jest Stará Běla s Hrabovou a na obě investován jest dne 19. února 1657 Matouš Schaupius. R. 1670 odešel tento na faru Paskovskou. 15. května t. r. přišel Jiří Ignat Beránek (jinak Agnellus), rodem z Příbora, odešel 1. května 1673 do Staré Vsi a odtuď r. 1676 do Tršic. 11. srpna 1673 přišel Frant. Čapek rodem z Hranic, odešel r. 1676 do Bludova. Tehdá měl dřevěný kostel 3 oltáře, 1 pozlacený stříbrný kalich, mosaznou monstranci se stříbrným melchisedechem, 4 kasule, v dřevěné věži 2 zvony a 5 železných krav.

Fara byla též dřevěná, vedle stodola a zahrada. Od vrchnosti dostával 2 fůry sena, pastvu pro svůj dobytek a trávu z panské zahrady. 2 kusy farské role měli 3 zahradníci zdarma, jiní platili ročně 1 zl.

Od 5. února 1676 byl zde farářem Jiří Fr. Krňovský, stal se r. 1683 farářem v Pavlovicích.

Od 14. června t. r. Pavel Kučera, rodem z Velkého Petřivaldu, odešel r. 1698 do Tršic.

Od 13. února 1699 Filip Jakub Krsa, rodem z Uh. Brodu, byl po dvakráte pověstnými v okolí loupežníky Ondrášem a Jurášem navštíven, † 27. července 1719. Od 6. září t. r. Filip Jakub Fiderle, rodič ze Svitavy, dosud kaplan v M. Ostravě, odešel 1734 na faru Velko-Bystřickou. 28. února 1734 stal se farářem dosavadní zdejší koop. Thadiáš Soffer, rodák Podštatský, odstoupil pro nemoc 28. srpna 1735. 26. září t. r. přišel Matouš Seidel, rodem z M. Třebové, odešel v dubnu 1749 do Velké Bystřice. Od 2. září t. r. Matouš Bassel, rodem z Hulčína, (měl od r. 1773 administratora) † 24. prosince 1775 co jubilární kněz v Brušperku.

Od 4. března 1776 Josef Komínek, rodák Příborský, administrator předešlého, odešel v lednu 1792 do Tršic. Od 8. března 1792 Josef Steiner, rodič z Lipníka, od r. 1806 Místecký viceděkan, † 29. června 1811, pohřben jest před chrámovým vchodem. Věnoval zvelebení farské zahrady velkou péči.

R. 1795, 17. května byl zde návštěvou olom. kanovník hrabě z Kolovratů, načež příští neděli v zdejším chrámu Páně u přítomnosti mnoha kněžů a velkého zástupu lidu celebroval.

1801 odbývána generální visitace v děkanství Bílovickém, Hradeckém, Místeckém a Příborském. Biřmovanců ve všech děkanstvích bylo 51631. U příležitosti této zavítal podbiskup olom. hrabě z Kolovratů do Bělé k svěcení kostela. Uvítání jeho bylo ze strany farníků Bělských velkolepé a nadšené. 188 rolníků jelo podbiskupovi až do M. Ostravy koňmo naproti, kdež se k 80 jezdcům M. Ostravským připojili, všichni pak sprovázeli podbiskupa do Staré Bělé. Zde uvítán četným zástupem a 25 vojíny od pluku Kaunicova, načež v proceství do kostela veden, kdež přítomným biskupské požehnání udělil. To se stalo 12. června. 13. pak biřmoval 2215 osob a 14. světil kostel.

R. 1805 přenocoval zde kardinál Kolloredo, arcib. olom. jsa v cestě z Ukvaldu do Kačeru v pruském Slezsku. S ním zároveň přibyl polní podmaršál Mayer s četným komonstvem.

R. 1812 8. list. slavili v zdejším chrámu dva bratři Jan a Kašpar Šima zlatou svadbu. Ženili se tentýž den 26. září 1762.

Od r. 1811—1828 farářoval zde Josef Schoeny, dosud koop. zdejší, rodem z Val. Mezeříčí. Získav si o ozdobu kostela veliké zásluhy odešel 1828 do Dubu. 1816 12. července odbyla se zde generální visitace. Biřmovanci v počtu 500 šli však do M. Ostravy.

Po Schoenym nastoupil Šimon Kraus, koop. zdejší, rodem z Příbora, odešel 1832 do Hrubých Penčic. R. 1832 přišel Thomáš Navrátil, narozen 8. června 1787 v Loučanech, odebral se r. 1850 na odpočinek, † 10 července 1857 v Brušperku. Od 25. prosince 1850 Ant. Hubáček, narozen r. 1809 v Odrách, vysvěcen r. 1835, od r. 1863 místeckým děkanem, odešel r. 1865 do Hrubého Týnce, kdež po 7 dnech zemřel. R. 1863 byla generální visitace.

Od 17. ledna 1866 Frant. Zelinka, narozen r. 1821 v Prostějově, vysvěcen r. 1845, dosud kaplan u sv. Maurice v Olomúci; nynější místní pan farář.

3. Kooperatoři Staro-Bělští.

Před rokem 1788 nebývalo zde stálého kooperatora, nébrž takový býval zde jen tehdy ondy, byl-li farář pro sešlost věku k zastání svých povinností méně jsoucný, jak to k. př. před r. 1734 za faráře Fiderle bylo. Tehdejší koop. slul Thadiáš Soffer.

R. 1788 vymožen však na císaři kooperator, jemuž náboženský fond 180 zl. dávat se uvolil, farníci 20 zl.

Od té doby jest zde stálý kooperator:

I. byl *Josef Steiner*, stal se r. 1793 zdejším farářem. II. *Ignát Libosvarský* od r. 1793—1806. III. *Josef Schoeny* od r. 1806—1811. Stal se zdejším farářem. IV. *Jindřich Ferl* od r. 1812. Téhož ještě roku přišel V. *Simon Kraus*. R. 1827 stal se adm., r. 1829 však zdejším farářem. VI. *Konstantin Stieber* od 1828—1840. VII. *Jan Mrázek* od r. 1840—1843. VIII. *František Hříbek* od r. 1843—1844. IX. *František Chalupa* od r. 1844. R. 1849 stal se adm. in spiritualibus. X. *Ludevít Dočkalík* 1854—1857. XI. *Klement Doleček* 1857. XII. *Ignát Žitný* od 19. října 1858. R. 1866 stal se lokálním ve Velké Hrabové. XII. *Petr Krogulski* od září 1867, narozen 1841 v Zakliczyně v Haliči, vysvěcen 1867.

II. Pověsti Staro-Bělské.

Podává L. H., novokněz.

Jest tomu více než 150 let, když ve Staré Bělé byl ještě starý hrad. Stál na onom místě, jemuž se nyní říká: „Na zámčisku,“ tam, kde mezi oběma panskýma rybníkama k nebesůmční modřínový hájek. Z hradu vedla nadzemní chodba až do bývalého dřevěného kostelíčka, kterýž stál povýše „staré fary“ — tak se totiž jmenuje obecní domek nad kaplou sv. Jana Nep., na jehož místě za časův starého kostela bývala dřevěná fara.

O starém hradu, po němž už dávno ani stopy není, udrželo se mezi lidem okolním mnoho pověstí, kteréž za zimních večerů stařena vnučce, matička dcerušce, chůva pacholeti, babička babičce vypravují.

I.

Hrad i s okolním poplužím náležel jakési hraběcí rodině. Pověsť dále dí, že na zámku tom sídlelo kdysi 12 pánů, mladých to hrabat, a ti že měli v nedalekém lese, jemuž nyní na „Studních“ říkají, každý svou uzavřenou studánku. Kdykoliv se kterému z 12 pánů zabažilo pití, musil sluha rychlonohý, zvlášť k tomu ustanovený — třebas o půl noci pro každou číši vody zvlášť co nohy stačily do lesa běžeti a s vodou zase zpět uháněti, aby milostivému pánu vždy z čerstvého a čistého zřídla vlastní jeho studánky uhasil žízeň.

II.

Jiná pověsť o tomtéž starém hradu — kteráž však skutečné prý události vznik svůj děkuje — jest tato:

Před dávnými časy bydlela na Staro-Bělském zámku mladá, švarná, ale bohaprázdná hraběnka. Byla sice po několik let již vdaná, než Pán Bůh jejímu manželství nepožehnal — nemělať žádných dětí. I jala se bezbožná paní rouhati Bohu řkouc: „Mé feny jsou šťastnější mne,

jim dává Bůh mláďata, mně však nedopřává ani jediného dítka!" — tak se rouhala mladá hraběnka.

Konečně vyplnilo se vroucí její přání; ucítilať, že nosí pod srdcem; avšak když přišel čas porodu, nastojte! — místo člověka přišla na svět potvora více psu nežli člověku podobná. Nikdo, ani vlastní matka nemohla na svůj vlastní plod bez hrůzy a ustrnutí popatřiti, i pomýšlela již již na to, jak by nestvůru tuto hezky v tichosti a bez povyku ze světa sprovoditi mohla. Než tu jí přišlo na paměť, kterak kdysi, jsouc ještě bezdětná, místo vroucích proseb o dítky jenom hrozná rouhání k nebesům odsílala. „Co si nyní počíti?" — tak přemítala na mysli — „jak starý hřích napraviti? Šeredná potvora leží přede mnou — snad ji mám vlastní neb cizí rukou utratiti? Nikoliv! Hřích hříchem nenapravím! Co tedy? Mám se snad k Bohu modliti, by mne On mého dítěte co nejdříve zbavil? Než takovou modlitbu takové modlitelky, jako jsem já, nevyslyší Bůh" — takové a podobné myšlénky zmítaly často mozkem nešťastné hraběnky.

Jedné noci, když bezesná na měkkém loži dlela, připadly ji na paměť, jako blesk z čistého jasna — mnohé veliké zázraky, jakéž Bůh na přímluvu sv. Maří Magdaleny již byl učinil na přírodě i na lidech v starobylém poutním místě, v nedalekých Kunčicích. „Tam a nikde jinde" — pravila sama k sobě — „jen tam jest pro mne pomoci! Maří Magdalena, která z velké hříšnice stala se velkou světicí, ta vyprosí i mně nešťastné u Boha pomoci."

Ráno vstavši sdělila úmysl svůj zkormoucenému manželi a ještě téhož dne vydali se oba na pouť do Kunčic. Vykonavše tam zkroušeně sv. zpověď a přijavše Tělo Páně poklekli před obrazem sv. Maří Magdaleny a vroucněji než kdy jindy modlili se k Bohu, aby na přímluvu této světice podal jim milosrdně pomocné ruky své v

této veliké jejich nesnázi. Vykonavše předsevzatou pobožnost co nejhorlivěji a mimo to obětovavše ještě mnoho zlata a stříbra ku zvelebení a na ozdobu chrámu Páně a k slávě sv. Maří Magdaleny, odebrali se zpět k domovu.

A když se zámku blížili, vyběhla stará chůva, uzřevši oknem z daleka milostivou vrchnosť přicházeti, jim v ústrety a ještě asi na 50 kroků vzdálena jsouc, jala se takměř bez dechu, sotva že její jinak velmi výmluvný jazyk stačil, vypravovati, jak veliký div za nepřítomnosti milostivé vrchnosti na zámku se byl stal, žeť na místě ohyzdné potvory leží na kolébce spanilé pacholátko. O překot chvátají hrabě i hraběnka k zámku a po schodech nahoru kde dítě leželo. Slzy radosti majíce v očích, hlasitý jásot v ústech otec a matka líbají zázračné dítě a srdečnou modlitbou vzdávají díky Všemohoucímu a jeho světici Maří Magdaleně za nevýslovnou milosť, jíž se jim bylo právě dostalo.

S milostivou vrchností radovalo se vše v zámku, veselili se i všichni poddaní. A od té doby putovávala každoročně hraběcí rodina a mnoho věřících z okolí ku sv. Maří Magdaleně do Kunčic. Dávno již po zámku a někdejších jeho obyvatelích není ani stopy, a hle! každoročně vidívá ještě podnes hukvaldský zámek značný zástup Staro-Bělských farníků, ani k sv. Maří Magdaleně do Kunčic putují.

III. Přifařené obce.

1. Nová Běla.

K východu od Staré Bělé a s ní zároveň v souvislosti leží Běla Nová. Přes vesnici vede hlučná silnice od Staré Vsi k M. Ostravě, jinou silnicí spojena jest s blízkým Paskovem. Přifařena a přiškolena jest do Staré Bělé, k poště patří také Staro-Bělské.

V politickém ohledu patří k hejtmanství Místeckému, dříve náležela k okresu Ostravskému. V soudních záležitostech obrací se do Mor. Ostravy. Druhdy náležela

k panství Paskovskému. Vesnice ta čítá 600 duší, mezi těmi 8 židů, v 70 domkách, z nichž asi 15 pojištěno jest u cizozemských společností, zejmena v Hungarii.

R. 1830 bylo zde 400 duší (200 mužských — 200 ženských) a 63 domků.

Mezi těmi jest 24 rolníků, 46 chalupníků a 20 komorníků čili hoferů.

Obyvatelstvo zdejší hledá jak ono Staro-Bělské mimo rolnictví výživu nazvíce v hutích železných aneb v báních uhelných Moravsko-Slezských. Méně se živí samostatným provozováním řemesel aneb jiných živností. Stav řemeslníků jest následující: kovář 1, stolář 1, tkadlci 3, švec 1, trafikant 1, porodní bába 1, hospody 2, 1 větrák.

Veškerých pozemků v celé obci jest: 1000 jiter orné země, 72 jiter luk, 72 jiter lesa, 24 jiter pastvisk, 60 jiter cest.

Daně platí celá obec r. 1869:

výdělkové	27 zl.	$26\frac{1}{2}$ kr.
živnostenské	117 „	37 „
domovní čisté	194 „	36 „
„ přirážky	18 „	88 „
ouhrnem	213 zl,	24 kr.
pozemkové čisté	1188 „	82 „
„ přirážky	161 „	68 „
ouhrnem	1350 zl.	50 kr.

Roku 1865 platilo se mnohem méně a sice platila obec pozemkové daně 1041 zl. 67 kr.

Mitrovice	54 „	96 „
vrchnosť	92 „	19 „
ouhrnem	1188 zl.	82 kr.
domovní: obec	155 zl.	— kr.
Mitrovice	8 „	15 „
vrchnosť	13 „	64 „
ouhrnem	176 zl.	79 kr.
živnostenské:	65 zl.	53 kr.

Obecních pozemků jest: 47 jiter lesů, 16 jiter orné země, 2 jitra luk, 35 jiter cest.

Včelařství se také pěstuje, avšak v skrovné toliko míře, jsou zde vůbec jenom 3 včelaři s 43 kláty.

Dějepisná část.

Jak již jmeno tomu přisvědčuje, jest Nová Běla mladší Staré, kdy však povstala nevíme.

Zprávy nás o vesnici této nedošly žádné, leda ona z r. 1699, kteréhožto roku 25. března Frant. hrabě z Oppersdorfu, svobodný pán z Dubu a Frydštejna, dědičný pán na Paskově odprodal nemalým nákladem vystavený šenk v Nové Bělé Janu Figarkovi za 300 zl. K šenku tomu přidal mu roli, jenž slula a po dnešní den ještě sluje „pouští Jiříkovskou." Role tato ležela přes 50 let již pustkou.

Ukupitel šenku musil pivo a kořalku ze zámku Paskovského bráť a sám si dovážeť.

Z role nemusil po 3 leta žádné daňky odváděť.

Po uplynutí 3 roků musil dávať na penězích 1 zl. 37 kr. a pak 1 měřici, 2 měrky rži, toliktéž pšenice a 2 měř. ovsa, konečně 1 štuku přadiva.

Za to měl grunt ten na věčné časy osvobozen býť od ubytování vojska.

R. 1795 posvěcena jest zde kaple, nákladem obce vystavená.

R. 1823, 26. června posvěcen jest na novobělských polích kamený kříž se sochami Panny Marie a sv. Jana Evang.

Na blízku vesnice k půlnoci viděti lze zbytky šanců, kteréž byl 1790 polní maršál Laudon proti Prusům vystavěl, kteréž pak roku 1802 30. srpna arcivévoda Karel prohlížel a za dobré a vhodné uznal.

Desátku dávalo se faráři Staro-Bělskému 20 měřic rži a toliktéž ovsa.

2. Mitrovice.

Dále na východ podél silnice k Paskovu leží osada Mitrovice, v předešlém století panem Paskovským téhož jmena založena. Činí s N. Bělou jednu toliko politickou obec. Přifařena a přiškolena jest do Staré Bělé.

Čítá 27 čísel, toliktéž chalupníků a 10 komorníků čili hoferů a na 150 duší.

Šenk jest zde 1, hospoda 1, řemenář 1, trafikanti 2.

Čisté pozemkové daně se platí 44 zl. 17 kr.; čisté domovní daně se platí 27 zl. 7 kr.

3. Vyškovice.

Asi půl hodiny od Staré Bělé k severu leží vesnice Vyškovice. Přifařena a přiškolena jest do Staré Bělé. Má 350 duší a 49 čísel.

R. 1830 měla 48 domků, 295 duší (119 m. — 176 ž.) 47 koňů, 100 krav, 20 ovec. R. 1792, 44 domků, 287 duší.

Prvá zmínka o vesnici této činí se r. 1372, když markhrabě Jan pánovi na Roketnici za prokázanou službu půl vesnice této jakož i polovic zdejšího dvora a pevnosti daroval. [1])

Později přidělena vesnice k statku Zábřežskému a sdílela s ním se Starou Vsí a s Petřivaldem veškeré osudy.

Mezi r. 1624—30 přifařena jest do Staré Bělé.

1807 posvěcena zde kapla ke cti a chvále sv. Jana Nepomuckého.

1828 v červnu posvěcen zde kříž.

1868 v prosinci lehlo 7 domků popelem.

Vyškovice mají na 200 jiter rolí a platí čisté daně: pozemkové 630 zl. 96 kr., domovní 54 zl. 80 kr., živnostenské 14 zl. 70 kr., velkostatkář platí daně 83 zl. 81 kr.

Desátek odváděla 7 měřic 2 míry rži, toliktéž ovsa.

---

[1]) Datum Brunae Fer. II. infra oct. Epiph.

4. Proskovice.

Vesnice asi $^{3}/_{4}$ hodiny od Bělé na západ, ležící čítá 50 čísel a 400 duší

Přifařena jest do Staré Bělé od r. 1630, dříve patřila do Staré Vsi, kde také vrchnosť sídlila.

Školu má však samostatnou.

Roku 1812 zasvěcena jest zdejší veřejná kapla sv. Florianu.

Desátku odváděly Proskovice 7 měřic 2 míry rži a toliktéž ovsa. Obec má veškerých pozemků 602 jiter. Vrchnosť Staroveská má zde 74 jiter, 1409 čtv. sáhů rolí, 109 jiter, 682 čtv. sáhů luk, 480 čtv. s. zahrad, 6 jiter, 763 čtv. sáhů pastvin, 14 jiter, 322 čtv. sáhů lesa, 2 jitra 110 čtv. sáhů cest a planin, 49 čtv. sáhů močálů.

5. Politická obec Krmelínská.

K obci této počítá se Krmelín, Starý Dvůr a Světlov. Osady tyto, z nichž toliko Krmelín vesnicí nazvati lze, leží půl hodiny od Brušperka k severu, pod pahorkem „Krmelín" 170° 73' vysokým za tak zvaným Brušpersko-Staroveským lesem „Lipinami" čili „Galatkem." Přes Světlov a pak role Krmelínské vede obchodní silnice do Moravské Ostravy. Druhdy patřily osady tyto k panství Paskovskému, teď přináleží k hejtmanství Místeckému, pod soudem a berní úřad však do Moravské Ostravy.

Přifařeny jsou do Staré Bělé, školu mají však vlastní, již 124 školních dítek navštěvuje.

Obyvatelstva se čítá: v Krmelíně 320 duší v 55 domkách, ve Světlově 187 duší a 28 domků, na Starém Dvoře 98 duší a 19 domků.

R. 1830 bylo v Krmelíně 294 duší v 48 domkách, na Starém Dvoře 96 duší ve 20 domkách, ve Světlově 171 duší v 26 domkách

Obyvatelstvo živí se rolnictvím, poněkud také prací v želených hutích a pak uhelných báních Moravsko-Polsko-Ostravských. Polnímu hospodářství se dosti dobře

daří, zejmena v posledních letech, kdežto vápeněním plodnosť půdy značně zvýšena jest.

Rolníků v Krmelíně jest 12, zahradníků 8 a chalupníků 47.

V Starém Dvoře a na Světlově jsou osadníci, mající kolem domků zahradu a pak na několik měřic rolí.

Hospoda jest zde 1, šenk také 1, trafiky 4, babka 1.

Pozemků všech jest: v Krmelíně 595 jiter 1303 čtv. sáhů, v Starém Dvoře 99 jiter 509 čtv. sáhů, ve Světlově 124 jiter 922 čtv. sáhů, Paskovská vrchnosť má 40 jit. 104 čtv. sáhů.

Daně se platí:

R. 1869 pozemkové 648 zl. 26 kr., přirážky 88 zl. 16 kr., vrchnosť platí 23 zl. 95 kr., přirážky 3 zl. 26 kr., domovní daně 147 zl. 76 kr., přirážky 16 zl. 97 kr., živnostenské 72 zl. 65 kr., výdělkové 21 zl. 74 kr.

Obec má pozemků: 12 jit. 814 čtv. sáhů rolí, 112 čtvr. sáhů zahrad, 3 jitra 888 čtvr. sáhů pastvin, 152 čtv. sáhů lesu vysokého, 200 čtv. sáhů lesu nízkého, 29 jiter 724 čtv. sáhů neplodné půdy.

Příjmů má obec 60 zl., výdajů přes 100 zl. Schodek uhražuje se 12¼ kr. obecní přirážkou.

Desátku farářovi odvádělo se 9 m. rži, toliktéž ovsa.

Od 7 zahradníků krmelínských bral farář Paskovský desátek a sice 1 měř. 2 mírky rži a toliktéž ovsa, což se následujícím způsobem stalo:

Vrchnosť Paskovská odebrala kdysi v Ziabnu několik desátkových rolí jejím dosavádním držitelům a vykázavši jim v Krmelíně jiné polnosti, — tyto byly až do toho času pustkou, — vystavěla jim také domky, zároveň však nařídila, aby po všechny budoucí časy desátek farářovi Paskovskému odváděli, by tento žádné újmy neměl.[1])

Také rektorovi Paskovskému musili ročně 7 gr. odváděť.

---

[1]) Z farského archivu Starobělského.

Teď mají vlastního učitele, jemuž každý rolník ať má děti čili nic 4 zl. 30 kr. zahradník, 2 zl. 30 a chalupník 1 zl. 10 kr. platiť musí.

Vesnice „Krmelín“ jest stará, Světlov a Starý Dvůr povstaly však teprva následkem dělení vrchnostenských pozemků v místech těchto r. 1790.

O jiných vesnice té událostech nemáme známosti, nechceme-li rozličným bájećným pověstem, kteréž o bývalé druhdy velikosti Krmelína, o zapadnutém blíž nynější kaply kostele atd. ochotného sluchu popřáti. Za francouzských válek leželi v Krmelíně také Rusi, kdež jich velmi mnoho nakažlivými nemocemi zemřelo. Modřínový les v pravo od stezky Brušperské na Světlov jest prý na jich hřbitově vysazen. To jest pravdě podobno. Roku 1868 přišlo se v lomiskách pod kaplou na dvě rakve, kteréž bezpochyby z tehdejší doby pocházejí. Školní budova vystavena r. 1836.

R. 1828 v červnu svěcen jest na Světlově kříž.

R. 1867 posvěcena jest tehdejším starobělským farářem kapla Krmelínská, kteráž r. 1838 vystavena byla.

V září r. 1868 posvěcen jest v Krmelíně kamený kříž, nákladem vdovy Jana Machy zbudovaný.

7. Farnosť Stařičská.

1. Stařič.

1. Místopisná část.

a) Vesnice ta asi půl hodiny od Brušperka k východu vzdálena, leží mezi dvěma vysočinami — tyto dostoupí uprostřed vesnice naproti kostelu největší své výše 250° — a táhne se asi $^3/_4$ hodiny podél okresní silnice do Místku vedoucí. Stařič dělí se vlastně na dva díly: Starý a Nový, avšak tvoří jednu toliko politickou obec, přináležící k hejtmanství Místeckému a k tomutéž děkanství. Na poštu patří do Místku.

Obyvatelstva čítá 1656, mezi nimi 7 židů, s přifařenými však vesnicemi 2343.

Školních dítek z obou Stařičí jest 223. Školní zařízení jako v ostatních vesnicích.

Čísel jest zde 289; mezi těmi 57 selských statků a 10 zahradníků.

R. 1830 bylo čísel 202 a 1229 obyv. (575 m. — 654 žen.)

R. 1792 bylo čísel 146, 973 duší a 155 rodin.

Obyvatelstvo živí se nazvíce ruční prací a chovem dobytka, méně rolnictvím pro skalnatou půdu. Mnozí hledají také výživu v železných hutích arcivévody Albrechta pod lipinou.

Stav řemeslníků a jiných živnostníků jest následující: kupec 1, kováři 4, mlynář 1, tkadlců 43, koláři 2, stoláři 4, bednář 1, řezník 1, ševců 8, krejčích 10, hospoda 1, šenky 4, trafiky 4 a 1 porodní bába.

Veškerých pozemků jest v obci: 1947 jiter 840 čtv. sáhů rolí; 562 jiter 734 čtv. sáhů luk; 300 jiter 837 čtv. sáhů lesa; 582 jiter 1473 čtv. sáhů pastvin; cest veřejných a soukromých 60 jiter 670 čtv. sáhů.

Daně se platilo r. 1869: pozemkové 3934 zl. 93 kr.; domovní 466 zl. 27 kr., výdělkové 202 zl. 60 kr. a živnostenské 35 zl. 57 kr. Ouhrnem 4637 zl. 65 kr.

Chov dobytka jest následující: 181 koňů, 500 krav, 200 ušipaného dobytka.

R. 1830 bylo zde 159 koňů a 223 krav.

Včelařů jest zde 21 s 116 kláty.

Ve Stařiči jest velká vápenice. Majitelé pozemků strží ročně mnoho peněz za vápenité kamení, kteréž ve vlastních lomiskách lámou.

b) Kostel.

Patron: Nejdůst. knížearcibiskup. Kostel, zasvěcen památce nalezení sv. kříže, jest 15° 2′ 9″ dlouhý a 6°

5' široký a čítá 3 dřevěné oltáře. 1 hlavní není konsekrován, portatile z r. 1661 a 3 boční (1. Zasnoubení P. Marie, 2. sv. Jana Nep.) jichž obrazy příborský malíř Frant. Sebastini mezi r. 1775—85 maloval.

Oltář „zasnoubení P. Marie," portatile jest z r. 1780, byl za císaře Josefa odstraněn, později však opět postaven a na 7 roků privilegován. Za nynějšího pana faráře jest však výsada tato pro všechny časy vymožena.

Poznámka: Privilegovaný oltář má tu vlastnosť, že každý kněz, kterýž u takového oltáře mši sv. buď týhodně neb 2krát, 3krát v témdni slouží, plnomocné odpustky získá, kteréž dušem zemřelých na způsob přímluvy věnovati může. Výsadu takovou uděluje jenom sv. otec.

3. boční oltář zasvěcený sv. kříži postaven jest za faráře Pěrušky.

V kostele jest křížová cesta. Tuto zjednal Matěj Hlaváč, hofer v Chlebovicích r. 1780. 7. května t. r. byla Gaudent. Čermákem, kvardianem Q. O. Františkánů z Opavy posvěcena.

Vedle presbyterium jest od r. 1852 kapla a nad ní oratorium a na protější straně sakristie s oratorium. Kapla s oratoriemi vystavena jest roku jmenovaného nákladem farníků. Na kůru jsou od 1802 nové varhany s pedálem a 12 rejstříky. Zhotoveny jsou Mošnovským mistrem Šebastianem Staudingrem.

V chrámové věži (jest vystavena r. 1757) jsou 2 zvony, 1 velký zvon váží 4 centy. Ulit jest r. 1580. Má následující gothickými literami psaný nápis: Jesus Nazarenus, rex Judaeorum.

2. zvon váží 3 centy. Ulit jest 1580. Nápis jeho zní: Mathaeus, Marcus, Lukas et Joannes.

Mešní zvonek váží 19 lib., přelit jest 1792 v Olomúci.

Jmění kostelní jest následující: kapitálů má 2465 zl. 91 kr. pak $9^1/_2$ jitra země, z níž 196 zl. 70 kr. nájemného béře. Druhdy měl také zahrady, z nichž jistý

roční poplatek brával, od r. 1851 jsou však vykoupeny za 16 zl. 1 kr. stříbra. Konečně má také 27 tak zvaných železných krav à 17 kr. r. č. ročního platu.

Že by kostel r. 1810 své stříbro byl odvedl, není známo, měl by ho tudíž na 144 lotů míť.

Pod chrámem jest od r. 1767 krypta pro 5 rakví. Farář Dostal jest v ní první pohřben.

Hbřitov leží kolem kostela.

Matriky začínají r. 1656.

c) fara

vystavena jest r. 1796. Má jedno poschodí. Na hoře jsou 4 pokoje, v přízemí jeden pro kaplana, pak čeledník, kuchyň a komora. Při faře jest hospodářské stavení a velká zahrada.

Farská role obnáší v celku 33 jiter, les jest vymýtěn. Vybavený desátek obnáší 336 zl. r. č.

Desátku bral farář ze Stařiče: 73 měřic $11^3/_4$ mírky vídeňské míry rži a toliktéž ovsa; z Chlebovic 19 měřic 10 mír rži a toliktéž ovsa.

Od vrchnosti dostával 20 sáhů tvrdého a toliktéž měkkého dříví; a od každého sedláka jeden povoz pro toto dříví.

Místní nadací chudých obnáší 733 zl. 5 kr.

2. Dějepisná čásť.

a) **Vesnice**.

Jak již jmeno k tomu poukazuje, patří Stařič k nejstarším osadám v okolí.

Prvá zmínka činí se o něm r. 1258,[1]) a tehda byl bezprostředným majetkem biskupů olom. R. 1269 uložil olom. biskup Bruno zdejšímu rychtáři Bertholdovi založení a vysazení města Brušperka. Později proměněn Stařič v lenní statek biskupství olom. a co takový měli

[1]) Datum, Olom. Non. Jan 1258.

jej v držení Harasovští z Harasova, z nichž jediný mezi r. 1553 a 1570 Albrecht Harasovský z Harasova se připomíná.[1])

Roku 1580 dáno ve vesnici této právo výčepu pivního Brušperku.[2])

Roku 1584 žádal Stařič zároveň s Brušperkem Fryčovicemi na biskupu Stanislavu Pavlovském, aby místo výčepu 10 věder panského vína roční poplatek 15 zl. odváděti mohl, což se také povolilo.[2])

1588 uvolil se Stařic na přednešení biskupa Stanislava Pavlovského k dvojnásobnému ročnímu platu na 4 napořád jdoucí léta.[3])

1593 vyměřena jest hranice mezi pozemky Stařičskými a Brušperskými, a zároveň určeno, aby o těchto místech po všechny budoucí časy volná cesta stávala.[4])

R. 1597 patřil Stařič Janu Petřivaldskému z Petřivaldu, r. 1649 byl však opět v držení Harasovských a sice bratrů Jiřího, Bedřicha a Jana Harasovského. Nedlouho potom přešel Stařič opětně v bezprostředný majetek biskupů olom.

Poznámka v matrice učiněná dí, že Stařič roku 1643 od Švédů vydrancován byl.

Až k r. 1663 vedla silnce od Příbora k Fridku přes Stařič, později teprva vedena jest přes Chlebovice. Což když se stalo, chtěli Stařičtí silnici starou podržeť pro sebe, pak si to ale rozmyslili a ponechavše silnici kostelu, užívali ji co louky za jistý roční plat, což jim však roku 1673 3. října od vrchnosti zakázáno bylo.

Od roku 1777 po vydání totiž robotního patentu Marií Theresií musil Stařič ročně robotovať: $12^1/_4$ dne

---

1) List. M. Ostravě svědčící.

2) Viz „výsady" Brušperka.

3) Revers v archivu Brušp. viz dodatek.

4) Viz šířeji o tom „Paměti města."

čtyrspřežně, 2028 dnů dvouspřežně, 3120 dnů jednospřežně a 5090 dnů měl tak zvané ruční práce.

Když ku konci předešlého století panské rybníky vysušovať se počaly, dán panský rybník „Mřihlad" — tento byl založen na kostelních pozemcích — Stařičským chalupníkům v užívání za roční plat 29 zl. 30 kr.

R. 1806 uvolili se farníci ročně 65 zl. na kooperátora farářovi dávať, avšak jen do své vůle.

b) Kostel.

Kostel nynější pochází ze 16. století, kdežto na místě staršího dřevěného z pevného materiálu vystavěn jest.

Již před rokem 1524 dostával kostel z 2 rybníků (jeden byl na návsi) 10 grošů ročního platu.

Okolo r. 1555 odebral mu biskup Marek některé pozemky a i s lesem k založení 2 rybníků pod jmenem „Nerada" a „Mřihlad," v náhradu za to odkázal mu starodávné nadání obnášející ročně 2 zl 33 m. gr., kteréž 4 sousedé ze svých pozemků platiť musili.

O pozdějších téhož kostela příhodách máme chudé toliko zprávy.

1757 přistavěna ke kostelu nynější věže.

1764 odbyla se zde generální visitace.

1767 jest kostel kamenen vydlážděn a zároveň krypta vystavěna. Roku 1760 daroval zdejšímu kostelu Illenschitz, husar, 2 svícny.

1773 jest celý kostel obílen, a prkenný strop pevným klenutím nahražen.

1852 přistavěna kapla a 2 oratoria.

1868 okrášlen celý kostel. Stálo 305 zl. 78 kr.

1869 okrášlena jest kazatelna za 60 zl. Postavena jest za faráře Titla.

c) Fara, posloupnosť farářů.

Nelze pochybovať, že ve Staříči hned tehda, když se o něm poprvé ve veřejných listinách zmínka činí, samo-

statný duchovní správce byl, avšak určité o tom zprávy máme teprva z r. 1290, když se dočítáme, že fara zdejší prebendou kroměřížské kolegiální kapitoly byla.

R. 1350 užíval ji kroměřížský kanovník Meinhard.[1]) Od té doby nečiní se o faře této žádná zmínka až k r. 1504, když ji jakýsi Mikuláš a roku 1506 opět jakýsi Bernard v užívání měl, kterýžto poslední pro pohanění Starobělského faráře „Matěje" u konsistoře obžalován byl. [2])

Roku 1582 jmenuje se zde farářem Martin Trač. Tento byl již starý a přihluchlý. Za něho odbyla se generální visitace. Fara a kostel byly v pořádku, až na věčné světlo. Toho nebylo. Kostel měl 2 stříbrné kalichy (jeden byl pozlacený) s patenami a 3 nekonsekrované oltáře. Ročního příjmu měl kostel 4 zl. 9 grošů, ½ libry vosku a 13 železných krav, z nichž 52 slez. gr. ročních úroků. Když z nařízení biskupova nová fara stavěna býti měla, žádali farníci na biskupovi navrácení kusu odňatého jim lesa. V Stařiči byl jeden nekatolík, v Chlebovicích 2.

Když byl okolo r. 1582 Richaltický farář s kostelními penězi prchl, musil tam zdejší farář duchovní správu vésti.

Okolo sv. Matouše 1585 byl sem Staroveský farář Jan Figulus přesazen, když byl přislíbil, že řádný život povede a Ukvaldského hejtmana Valentína Pavlovského odprosí. Nezdá se však, že by byl slovu svému dostál, neb již r. 1587 musili zde faráři Místecký a Brušperský střídavě bohoslužebné výkony zastávati, když byl mezi tím jakýsi poběhlý mnich jmenem Ambrož za neschopna uznán a jiného řádného kněze dostati nebylo lze.

R. 1615 připomíná se zde farářem jakýsi Jan Bogovský, kterýž revers na to vystavil, že podezřelou

[1]) Zvetler, Urbar. Colleg. eccl. Krems. (v Kroměříži).
[2]) Acta konsistoře olom. z roku 1504 a 1506.

ženštinu z fary vypudí, jinak že se doživotně na Ukvaldech uvězniť nechá.

R. 1633 vedl duchovní správu prozatímně Krakovský klášterník jménem „Florian," když však od víry odpadl, přikázán Stařič faráři Místeckému, r. 1634 a následující pak Richaltickému.

R. 1650 podřízena fara Stařičská Florianu Mrazkovskému, faráři Starobělskému; načež r. 1656 Stařič opětně vlastního faráře obdržel v osobě Blažeje Auředníčka.

1658 připomíná se Jiří Alex Hlučinský a nedlouho potom jakýs Michal, † 1663.

Po něm jmenuje se Ondřej Helmesiny,[1]) od r. 1664—1666 odešel co děkan do Val. Meziříčí.

Po něm nastoupil Michal Dubiček, r. 1666 vzdal se však fary. 25. září t. r. investován na faru zdejší Martin Vinkler, † 18. srpna 1670. Od 26. září t. r. Martin Fr. Bednář, odešel r. 1673 do Lidečka. Tehda měl kostel 3 oltáře, hlavní a 2 boční (sv. Jakoba a sv. Ondřeje) 7 kasulí (ornátů), stříbra a úroků jako r. 1582. Farář bral ročně 24 zl. 3 denary v hotovosti, měl 1 lán a zahradu při faře. Sedláci i chlebovští vozili mu dříví z panského lesa.

Od 25. května 1673 Bartoloměj Sovinský, rodem z Věrovan u Dubu † 1687.

Od 21. října 1687 Martin Jelinek † 10. ún. 1727. Byl starý a nevidomý, měl 4 administrátory.

Od 1707—1711 adm. Jan Ant. Sigmund.

Od 1711—1716 adm. Gabriel Mich. Laridius.

Od 1716—1717 adm. Frant. Lednický.

Od 1717—1727 adm. Frant. Hanulk, rodem z Klenovic, od r. 1727 farářem, † 15. března 1738.

---

[1]) Tentýž Helmesiny připomíná se téhož času v Brušperku, dosti možná, že v obou farnostech na jednou duchovní správu vedl.

Od 1738 Jan Ig. Jurásek, odešel 1741 do Richaltic.

Od 18. července 1741 Antonín Zajíc, rodem z Příbora, odešel r. 1751 do Hustopeče.

Od 17. března 1751 Václav Dostal † 28. ledna 1758. Pohřben na hřbitově, když však krypta jest postavena, přenešen byl do ní.

Od 13. února 1758 Frant. Jos. Čejka, rodem z Místku, odešel r. 1759 co děkan do Místku.

Od 5. dubna 1759 Josef Titl, rodem z V. Meziříčí, † co jubilární kněz 19. ledna 1791. Titl byl magistrem filosofie a bakalářem theologie.

Od 11. dubna 1791 Frant. Vavřín Strosser, rodem z Bauče, odešel 1798 do Vlkoše.

Od 4. května 1798 Václav Kovanec, rodem z Malenovic, stal se v září 1816 kanovníkem kroměřížským.

Od 2. října 1816 Josef Jelinek, bývalý piarista, rodem z Bučovic, odešel v září 1828 do Frankštatu.

Od 31. pros. 1828 Karel Quitt narozen 30. října 1772 v Odrách v Slezsku, vysvěcen 1726 21. srpna, † 12. května 1843, byl údem c. k. m. sl. hosp. společnosti.

Od 28. června 1843 Thomáš Pěruška, narozen 1797 v Kelešovicích v Slezsku, vysvěcen 1823, odešel v list. 1849 do Moštěnic u Přerova.

Od 9. ledna 1850 Ondřej Sykora, narozen 1796 v Staré Bělé, vysvěcen 1824; 14$^1/_2$ r. byl koop. v Brušperku, pak rok koop. Ve Vlkoši, konečně lokální a od r. 1845 farář v Želechovicích, nynější místní p. farář.

II. Přifařené obce.

1. Lisůvky a Lotrinkovice leží po levé straně tak zvané císařské. Lotrinkovice založeny jsou začátkem minulého století (1712) Karlem z Lotharingů, tehda bisk. olomouckým.

Čítá se zde 23 domků, 184 duší a 21 školních dítek. Přifařeny jsou do Stařiče, přiškoleny do Chlebovic.

R. 1830 bylo zde 21 domků, 139 obyvatelů (57 m. — 83 ž.) 3 koně a 28 krav.

R. 1792, 18 domků, 25 rodin a 106 duší.

Zde jest filiální kostel Matky Boží Sněžné, vystaven roku 1798 nákladem dobrodinců. Kostel jest zděn, kamenem dlážděn a čítá 3 oltáře: 1 hlavní (portatile z r. 1761 svěcen Vratisl. biskupem Schafgotschem) a 2 boční (sv. Anny a sv. Josefa). Obraz b. o. malován jest roku 1802 příborským malířem Fr. Brutschem. Pak má kazatelnu, kůr, malé varhany. Věž jest vystavěna 1804. Zvony čítá 2. Jeden 40 liber těžký, ulit jest 1747 v Olomúci, druhý 23½ liber těžký, ulit 1772 též tam.

Roku 1842 učinil zdejší soused Jan Pokluda fundací 328 zl. na roční 2 mše svaté.

2 Chlebovice, vesnice po obou stranách silnice do Polska vedoucí. Ze starodávna slula „Nemášchleb“ a co taková byla začátkem 14. století rozbořena a roku 1320 biskupem Konrádem opět vystavěna.[1])

Roku 1326 prodal biskup Konrad vesnici tuto i s rychtou Ctiborovi z Lichnova.

Čítá 80 domků, 643 obyvatelů a 87 školních dítek. Má vlastní školu.

Roku 1830 bylo zde 77 domků, 488 duší (220 m. — 268 ž.) 55 koňů, 130 krav a 10 ovec.

Roku 1792 66 domků, 77 rodin, 433 duší.

Země má 1232 jiter. Od roku 1777 musily Chlebovice robotovať: 468 dnů ročně dvouspřežně, 1404 jednospřežně a 1911 dnů pěší.

Desátku dávala vesnice 19 měřic 10 mír rži a toliktéž ovsa.

Na blízku vesnice jest veliká vápenice.

Roku 1865 posvěcen jest zdejší kostelíček památce ss. Cyrilla a Methoděje. Obraz patronů daroval Nejdůst.

---

[1]) Datum, Brunonisbergae 27. okt. 1320.

kníže-arcibiskup, varhany zjednala obec. Místo, na němž kostel vystavěn, daroval zdejší majitel fojství.

Kostelíček jest přifařen do Stařiče. Čtyrykráte do roka mají se zde služby Boží konať a sice v den sv. Cyrilla a Methoděje, ostatní podle libosti.

II.

a) **Paměti okolí.**

Potkáváme-li se už v památkách města s chudými toliko zprávami z prvních po založení jeho uplynulých století, pociťujeme zajisté neméně trpce nedostatek všelikých písemných památek při sestavování pamětí zdejšího okolí. Než byť i osudy zákoutí našeho tajemným posud ještě rouchem zahaleny byly, nemůžeme se předce nikterak domnívati, že by krajina naše do víru oněch bouřlivých událostí jednotlivých století zároveň s ostatními stržena nebyla bývala, o nichž by zajisté každá píď země krví obyvatelů hojně napojena hrůzoplné věci vypravovati dovedla. Ano možná, že by i ty poblízké šedé vrchy s úžasem vypravovati dovedly, kdybychom tajemným jich zvukům rozuměli, jak zmužile předkové naši za nejdražší klenoty vezdejšího života, za víru a vlasť, proti všelikým nezřízeným choutkám bojovati, jak statečně za ně vítěziti ano jak rekovně za ně také i umírati dovedli. Než některé porůzné zprávy došly nás přece z oněch strašně zmítaných dob a prorážejíce jako mdle kmitající hvězdičky s vysokého blankytu nebes onu čirou tmu, ozářují alespoň poněkud běh tehdejších krvavých událostí.

Koncem 13. století povstal mezi biskupem olomúckým a jeho many prudký spor, jehož krvavým jevištěm částečně také i okolí naše se stalo. Tehdá spustošena jest vesnice „Nemášchleb“ (nynější Chlebovice) a r. 1320 biskupem Konradem opět vystavena.[1])

V únoru r. 1428 táhli Husité pod Prokopem Velikým krajinou naší do Slezska k Opavě, drancujíce a

[1]) Datum Brunonisbergae 27. oct. 1320.

hubíce kostely, fary, dvory panské i krčmy. Jelikož při tom ani životů lidských nešetřili, pojímal obyvately takový strach, že při blížení se husitského tábora i svá hražená města jako ku př. Ostravu a j. houfně opouštěli a v nepřístupných lesích se ukrývali.[1])

V měsíci květnu téhož roku vracela se část těchže Husitů okolím zpět dále na Moravu. V březnu r. 1430 ubírali se opět Husité naším okolím do Slezska.

Jak tenkráte v krajině naší řádili, nedošly nás jisté zprávy, jen tolik jest známo, že se také o ztečení pevného hradu Ukvaldského pokoušeli, avšak marně.[2])

Ze 16. století dochází nás v listině dané městu Brušperku kardinálem Dietrichšteinem[3]) určitá zpráva o povstání, jakéž poddaní v okolí našem proti vrchnosti své byli učinili. Že i Brušperk v povstání tom účastenství bral, vyloženo výše. Ač nám příčinu, pro kterou ono vzbouření se událo, listina zmíněná neudává, můžeme přece takřka s jistotou tvrditi, že původ svůj v nastalých tehda náboženských rozmíškách mělo.

Povšimneme-li se poměrů, jaké zvláště v 16. století na Moravě panovaly, tuť jsme v mínění svém jen tím více utvrzeni.

Kdežto v 15. a začátkem 16. století ve všech jiných zemích, ani Čechy nevyjímaje — s nimiž přece Morava jeden toliko státní celek tvořila — všeliké novoty ve vyznání náboženském zamezovány, ano ze strany panovníků i přísně stíhány byly, panovala na Moravě obstojná svoboda svědomí. Jenom žel Bohu, že to byla svoboda nazvíce ve smyslu naší novomódní svobody — ne-li do-

---

[1]) Palacký, dějiny české dílu III. č. 2. str. 79. Volný, Topografie Moravy, kraj Přerovský a téhož Topografie církevná arcib. Olomúcké, díl III.

[2]) Volný, „Topografie Moravy, kraj Přerovský", článek „Ukvaldy."

[3]) Dána na Kroměříži dne 1. června 1618.

konce ještě horší — kteráž všem jiným náboženským vyznáním úplnou volnosť ponechává, katolíky ale jen tím těsnějšími okovy bezohledně svírá. Něco podobného zakusili tudíž předkové naši již tehda a to jest nám opět novým důkazem, že nic nového pod sluncem. Neblahé poměry tehdejší minuly a nové katolíkům příznivější nastaly, nemůžeme tedy vším právem očekávati, že i za dnů našich něco podobného co nevidět opět se přihodí? Neboť v dobách pro církev nejstrašnějších; v dobách, kdy lodička Petrova nad bezednou propastí již již se potácela, tuť se osvědčila vždy slova básníkova, jenžto dí:

„Avšak v propasti hoře, síly květ
jak kouzlem vzniká, pučí
a vyrůstá tím bujněji
čím strašněj' vichry hučí."

Zmíněná svoboda svědomí mocnou měla záštitu v tehdejších stavech. Stavové zemští bedlivi jsouce zděděných a během času nabytých práv ostříhali jich pečlivě proti všem přechmatům koruny, hájíce s myslí neohroženou samosprávného svého postavení, jakéhož se jim za dřívějších panovníků bylo dostalo, tak že ani přísně katolický Ferdinand I. se záměry svými na Moravě neprorazil, nenalezší zde tak mocné podpory, o jakou jeho nástupcové se opírati mohli. Stavové moravští měli dobrou příčinu k vzpírání se proti všem novotám od panovníků pocházejícím, neboť byli ve svých domnělých právech tak dalece dospěli, že se na svých statcích za svrchované vesměs pány — za císaře i biskupy považovali. Posledními byli skutečně zvláště proto, že jsouce z politických příčin úhlavními protivníky vší autority na horu, nicméně autoritu svou naproti svým poddaným jen tím přísněji a svrchovaněji provésti hleděli.[1]) Proto přijímali s ochotou neslýchanou všeliké novotáře u víře na panství svá, kdež je pak zrovna hejčkali a poskytnuvše jim všemožné podpory

[1]) Viz: Chlumecký „Karel Žerotín a jeho doba."

a ochrany dělali z nich i u věcech víry libovolné nástroje svých chtíčů a záměrů. Ne dosti na tom. Máme důkazy, že se i panstvo samo o založení a rozšíření nových náboženských bludů pokoušelo, aby jen tím libovolněji se svědomím poddaných nakládati mohlo. S takovýmto stavem věcí možná že by i na liberálném výsluní doby naší mnozí spokojeni byli, vždyť jim každá víra jen ledabylou a katolická zvláště přežilou hloupostí středověkou a to proto, že jich každodenním chtíčům úkol ochotné služky zastávati nechce a nemůže. Císař Maxmilian nechal je za pokojem a proto se dařilo jak panstvu tak i kacířstvu na Moravě výborně. Když však po smrti jeho vrtkavý Rudolf na stolec předků svých dosedl a na posvátný prestol Cyrillo-Methodějský biskupové rázné povahy a neohrožené mysle jako mírný Stanislav Pavlovský a přísný kardinál Dietrichštein povoláni byli, pak se ovšem najednou změnil smutný stav věcí.

Katolíkům, této až posud nemilosrdně utlačované a takřka jen z milosti zde onde trpěné straně dostalo se teď vůdců důmyslných, kteří obratností a moudrým použitím všech okolností do jich zmrtvělých oudů nový život vdechnouti dovedli. Katolíci vzdavše se následkem obezřetného vedení vší zmalátnělosti, jali se za svobodu svého vyznání rovněž tak zmužile bojovati, jak zbaběle dříve svým odpůrcům ve všem všudy ustupovali. A že biskupové tito ve vlastech našich řádili? Ano řádili, ale řáděním svým zastavovali řádění ono, kteréž rozvaliny a ssutiny a krví zbrocené nivy po sobě nechávalo a tudíž strašnější a hroznější všech jiných bylo. Podle tehdejšího vůbec uznaného práva nemusel nikdo na statcích svých jinověrce trpěti a zásadou touto spravovalo se až posud panstvo, trpíc na svých panstvích toliko stoupence svého vyznání. Zásady této ujali se konečně také biskupové olomoučtí i hleděli šířícímu se kacířství na panstvích svých mocné hráze postaviti. To však nebylo ani panstvu

ani nekatolickým poddaným vhod. Tito poslední zvláště jali se; podněcování jsouce rozličnými poběhlými štváči vůbec pod jmenem kazatelů známými — rozhodně záměrům těmto protivovať ano na mírné a vlídné domluvy a laskavé napomínání — hlavní to zbraně nástupců Methodových — odpovídali konečně násilím a veřejným odbojem, jak se to r. 1589 na panství Kelčském stalo. [1])

Podle toho jakož i ohledem na rozšířenosť a urputnosť nekatolíků v krajině naší — jak se o tom ještě později zmíníme — můžeme směle říci, že jsme se s pravdou neminuli, pakli tvrdíme, že ono povstání v krajině naší v různicích náboženských původ svůj má.

Smutné to byly zajisté pro vlasť rozmíšky a ještě smutnější jich následky, které bělohorskou truchlohrou (8. list. 1620) národ náš československý k dvoustoletému spánku do hrobu složily. Nebylo to katolictví, které tuto smrtelnou ránu národu zasadilo, nébrž urputnosť a bezohlednosť tehdejších nekatolíků vůbec a neslýchaná převrácenosť některých jich vůdců zvlášť. Neboť zbouření protestanští stavové čeští povolali, aby jen rozhodného katolíka Ferdinanda II. za krále uznati nemuseli, raději Němce, že byl kalvínem, do země na prestol královský, a stali se tak odpovědnými za všechny následky nerozvážného kroku svého. Katolicismus byl spoután. Náš blah. Jan Sarkander podává nám zřejmý důkaz, jakou moc tehda katolíci provozovali, když ani zabrániti nemohli, by jich kněži do smrti utýráni nebyli. R. 1608 zdvihl Matiáš král uherský válku proti svému bratrovi Rudolfovi, tehda císaři německému a králi českému. Moravané stáli při Matiáši, kterýž jim byl úplnou volnosť náboženskou přislíbil, proti Rudolfovi, následkem čehož Morava od Čech odtržena a ke království uherskému přidělena. Tak to

---

[1]) Viz Chlumecký „Karel Žerotín a jeho doba.“ Volný Topografie Moravy, pak „Hlas církevný r. 1862“.

trvalo až do r. 1612. Roku tohoto stal se Matiáš králem českým a tudíž jest opět Morava s Čechy spojena.

Nastala doba třicetileté války, strach a hrůza rozhostily se po veškeré vlasti. Země naše opět napájena potoky krve bezbranných starců a nevinných dítek, vesnice a města proměněna v děsné rozvaliny, v nichž vlk a výr své rejdy prováděli.

I z této pro vlasť nad míru truchlivé doby došly nás některé, ovšem že jen chudé zprávy z okolí.

R. 1618 vzbouřili se stavové čeští i nalezli na Moravě četné přívržence. Nekatoličtí krajané naši vzbouřili se také a obsadivše nestřežený pevný hrad ukvaldský, jali se odtuď krutou nad okolím vládu provozovať. Tak se dí k př. o Příborských — kterížto co dobří katolíci ve vzbouření zmíněném účastenství neměli — že od povstalců na zámek ukvaldský odvlečeni a tam tak dlouho nemilosrdně týráni byli, dokud se velkými sumami peněz nevyplatili.

Když byli ale z vazby propuštěni, zmocnili se lstí hradu a odevzdali jej vrchnosti. Následkem toho byli od svých sousedů jen tím více pronásledováni a v živnostech svých všelijak zkracováni, ano r. 1621 bylo město od Uhrů, Valachů a zlých sousedů přepadeno a vydrancováno, než to všechno nezlomylo jejich mysl udatnou aniž podvrátilo věrností stálou k vrchnosti.

Neb když r. 1626 dobrodruh Mansfeld se svým houfem do krajiny naší přitáhl a Ukvaldů dobývati se jal, musil následkem rekovnosti a zmužilosti, s jakou příboršti hradu hájili, po 9. měsících s hanbou odtáhnouti, začež také na nestřeženém městě strašnou pomstu vykonal, vypáliv a vyvrátiv je do kořene. Tehda povstalo ono v zdejším okolí vůbec známé, v Příboře ale zvláště nad jiné běžné přísloví „ty jsi macvejda,“ [1]) kte-

---

[1]) Zpotvořeno z „Mansfelda.“

réž v ústech lidu nejapného, nešikovného člověka vůbec znamená. Když nás r. 1645 opět Švedové navštívili a hradu ukv. obléhali, dovedli jej opět Příborští vrchnosti své zachraniť.

1621 v říjnu přitáhl sem nepřátelský general Dohna a uložil N. Jičínu 6000 slez. tolarů výpalného, pak odvedl 3 radní co vězně do Opavy.

R. 1623 vrátil se opět zpět a pobral všechno, co byl dříve ještě ušetřil.

1626 táhl Mansfeld okolím do Uher i uložil N. Jičínu 1150 říšskych tolarů výpalného, pak 12 centů chleba a 72 věder piva.

R. 1627 položil se do N. Jičína c. kr. plukovník Koše, maje pod sebou prapor německých a více než 400 neapolitánských žoldnéřů — tito byli v španělské službě.

V červenci t. r. přepadl Koše vojsko Krňovského vévody u Raduně ve Slezsku — vojvoda Krňovský pomáhal totiž Švédům — a poraziv je na hlavu dobyl jeden prapor. Než téhož ještě měsíce (23. července) přitáhl vojvoda Krňovský s velikou válečnou mocí osobně k Nov. Jičínu a vzav město útokem zajal veškeré vojsko posádkou tam ležící. Plukovník Koše zachránil se útěkem do Valašské Mezeříčí. Všichni cizí zajatí — němce toliko vyjímaje — jsou porubáni a na jičínských polích v jámách pochováni. Obyvatelé považujíce je však za mučedníky pro víru, vyzdvihli kosti jejich a pohřbivše je na jednom místě vystavěli nad nimi kaplu. Okolní lid putoval častěji k tomuto místu a uštědřoval chudé kapličce této mnoho darků. R. 1727 byla z obětí těchto jakož i jiných příspěvků jednotlivých dobrodinců kapla tato stržena a nová větší vystavena, kterouž také olom. biskup Šrattenbach službám Božím zasvětil, načež ji rozliční dobrodincové štědře nadali. R. 1787 byla však kapla tato od vlády co zbytečná vyzdvižena a 4 později r. 1791 v císařský solný sklad proměněna. Od dobrodinců zbudo-

vanou a nadanou kaplu považovala vláda za svůj majetek a co takový prodala jej r. 1834 za 2850 zl. stříbra. Jistý Frant. Mech, soukenický mistr z Jičína koupiv kaplu tuto, věnoval ji opět službám Božím, kteréž se tam také od 31. května 1838 nepřetržitě vykonávají.

Kapla tato sluje na památku, že tam v španělské službě stojící vojínové povražděni byli, podnes „španělskou kaplou.“

R. 1643 navštívil okolí švédský generál Torstensohn. Poraziv cís. generála Buchheima u St. Jičína a zaplaviv celou krajinu svými houfy obsadil i sebe menší pevnůstky jako ku př. Starou Ves atd., jiné však, jenž se mu na odpor postavily, rozboural, jako ku př. Brušperk. [1])

R. 1645 vydrancoval švédský generál Koenigsmark Nový Jičín.

Jak vidno potloukali se Švédové napořád krajinou naší, pálíce a drancujíce všechno podle chuti nejenom města a hrady nébrž i vesnice, jak se to Stařiči přihodilo, kterýž Torstensohnem Švédům v plen dán byl. Ne mnohem lépe vedlo se Staré Vsi.

Po švédských válkách, kteréž se r. 1648 ukončily, nastává opět neprohledná posud ještě tma v památkách našeho okolí.

Nepatrnou zprávu máme z r. 1683, když byl rekovný král polský „Soběský“ se svými Polany Vídni na pomoc proti Turkům krajinou naší táhl. Jeho pomocí byla tehda Vídeň zachráněna a s ní celá západní Evropa zhoubné turecké potopy zbavena.

Mimo to docházejí nás zprávy o selských bouřích, kteréž r. 1860 nejvíce po Čechách se rozvodnily.

Po uplynulých nových 60 letech nabýváme opět jakých takých zpráv.

---

[1]) Letopisové ve farním archivu staroveském.

„Po smrti císaře Karla VI. r. 1740 [1]) vypukla válka mezi Bedřichem králem pruským z jedné a císařem německým ze strany druhé. Loupežný tento král vpadl nenadále se svým vojskem do Slezska a končin našich moravských a zmocnil se celého Slezska a Moravy mimo město Brno a Špilberk, následkem čehož připojený král francouzský, kurfirst Bavorský a Saský, jakož i mnohé jiné mocnosti Čechy odňaly a i dům rakouský pod svou moc přivesti hodlali, avšak nicméně s obzvláštní pomocí Boží všickni přemoženy a z državy císařské vypuzeni jsou, mimo krále pruského, který per transactionem v Slezsku zůstal. Pak ale nasbírav velikou sílu zbrojného lidu vpadl 1756 lstivě do Sas a poraziv tam 1. října rakouské vojsko pod Brovnem u Lobosic vtrhl z jara 1757 opět do Čech až ku Praze všude nesmírně pále a drancuje i chtěl římské císařství mocnou rukou sobě podmaniti. Než poražen jsa 18. července od Dauna u Kolína, kdež 20.000 lidí ztratil, musil do Sas ustoupiti.“ R. 1758 zvítězil Laudon nad Prušáky v šarvátce u Opavy. Válka ta vedla se během 7 let s nesmírnou škodou a záhubou, v níž král francouzský, císařovna ruská a kurfirst Saský při Rakousku stáli. Po ztrátách ohromných, jakéž zvláště králi pruskému výteční vůdcové rakouští Daun a Laudon zasadili, ukončena jest válka mírem v Hubertsburce 15. února 1763, kterýmž se všechno navrátilo ve stav, jaký byl před válkou. Král pruský podržel Slezsko.

V těchto valkách přitáhl prý také jeden oddíl Prušáků do Brušperka s úmyslem, by ho vydrancoval. Než přátelský prý poměr, v jakém velitel toho sboru s tehdejším místním farářem Pavlem Červenkou z doby ještě studentské stál, uchránil město záhuby. Máme-li podání tomu věřiti, pak se to po r. 1757 přihodilo, jinak by li-

---

[1]) Uvedeno skoro doslovně podle listiny uložené ve věžové báni kostela Brušperského.

stina, do věžové báně roku jmenovaného vložená, sotva o tom byla pomlčela.

R. 1758 (podle Volného také i r. 1742) obléhali Prušáci Ukvaldy, než roku 1690 biskupem olom. Lichtenšteinem opravené bradby vzdorovaly i těmto škůdcům naší vlasti.

R. 1775 dne 7. září vydala Maria Theresia robotní patent pro království české a markhrabství Moravské, jímž poměr poddaných k vrchnosti, zejmena však jich roboty zevrubně vyměřeny a určeny jsou.

Přišel císař Josef a s ním zároveň nová doba, doba to úsilovné soustředivosti a násilného odnárodňování.

Panování císaře Josefa II. jest a zůstane jak pro vlasť vůbec tak pro město naše a okolí zvlášť velepamátným. Panovník tento jal se s horlivostí bezpříkladnou ty nejrozmanitější novoty ve všech odborech života lidského zaváděti a tím starodávná práva a zvyky jednotlivých národů a zemí chvatem neslýchaným rušiti a ničiti.[1])

Nejhlavnější jeho pokusy jsou:

I. Chtěl lid osvoboditi od nevolnictví, do něhož se byl nepřízní času dostal.

II. chtěl celé své císařství scentralisovati t. j. do jednoho kabátu strčiti, za kterýmžto účelem také všechny národy poněmčeny býti měly.

III. chtěl církev vyjmouti z poslušenství papežova a uvésti ji zcela pod moc státu a s konsitorií biskupských ve všelikém ohledu učiniti takořka úřady státní, které se měly spravovati dle vyšších vládních rozkazů t. j. veškeré kněžstvo mělo se státi libovolným nástrojem státním. (Tomek dějiny král. č.) a konečně za

IV. zrušil veškeré kláštery, jichž dle jeho náhledu nebylo potřebí. Tehda vzalo na 700 klášterů za své.

---

[1]) Srovnej „Obecní zřízení města."

Jak s druhým a třetím zámyslem svým pochodil, netřeba tuším zvlášť podotýkati, jelikož to snad každému s dostatek známo bude.

Kdoby to však nevěděl, ten ať se za dnů našich drobet kolem sebe ohlédne, jestliby snad předce také i dnes nějaké podobné pokusy nespozoroval. Kdo však jedenkráte již byl svůj záměr úplně a šťastně provedl, ten nepotřebuje po druhé oň se pokoušeti. Avšak co se tehda nezdařilo, to bude míť dnes sotva příznivější výsledek.

Poslední jeho záměr, zrušení klášterů se týkající, dal by se poněkud ještě tím omluviti, (avšak nikdy ospravedlniti) že peněz stržených ze zabaveného jmění klášterního k založení tak zvaného náboženského fondu upotřebil, jehož důchodů užívati se mělo k účelům církve avšak pod správou císařských (!) úřadů. Z důchodů těchto jsou také placeni a částečně také vydržováni tak zvaní lokalisté čili držitelé far od císaře Josefa založených. Lokalie tyto povstaly vyfařením jednotlivých osad od bývalého mateřského kostela proto, že nevyhnutelná potřeba osadníků to požadovala, aby byli opatření samostatným duchovním správcem, který by mohl jejich náboženským potřebám snadněji vyhověti, nežli se to při bývalém mateřském chrámě stati mohlo.

Zároveň to byla často věc spravedlnosti proto, že mnohý filiální kostel, nyní tak zvaný, byl dříve kostelem farním, při němž zvláštní farář se nacházel. Jenom nepříznivým osudem stal se během času takový chrám kostelem filiálním nejbližšího chrámu farního, což se zvláště po bitvě na Bílé Hoře pro nedostatek kněží houfně stávalo. (Na Moravě byli skoro všichni řeholníci do duchovní správy vzati a ještě zůstalo na 300 samostatných míst uprázdněno.)

Tak na př. byl v našem okolí kostel Zábřežský v 15. století kostelem farním, později však přifařen do M. Ostravy, odkuď r. 1784 opět vyfařen. V Trnávce byla

původně také samostatná fara, po bitvě na Bílé Hoře však, když byli nekatolíci i kostel i faru načisto oloupili přifařena jest do Brušperka.

Podobně se měla věc s Petřivaldem, který teprva okolo roku 1732 do Staré Vsi přifařen byl a konečně i s Velkou Hrabovou.

Jak neblahé následky toto volné rušení samostatných far v zápětí mělo, o tom promluvíme při moravských bratřích.

Vyfařování za císaře Josefa bylo tudíž celkem velikým dobrodiním, jenom že o tyto držitele míst nehrubě dobře postaráno. Jest to jak se říká skvělá žebrota. V nejbližším našem okolí založeny jsou následující lokálky: ve Fryčovicích, Trnávce, v Petřivaldě, v Zábřehu, ve Velké Hrabové, v Palkovicích, v Metilovicích, na Ostravici, Čeladné a v Lichnově. V Kozlovicích jest však tenkráte zřízena samostatná fara. Některé z jmenovaných lokálek staly se již také skutečnými faramí.

Nejchvalitebnější, jakož i nejzáslužnější čin císaře Josefa jest však zrušení nevolnictví čili osobního poddanství r. 1781, kterýmžto činem selskému lidu alespoň tolik popřáno, že nemohl více za pouhou věc, za méně ještě nežli dobytek považován býti, že nebyl neobmezené libovůli té které vrchnosti více všanc vydán.

V též době, co tolik kostelů filiálních vyfařeno, založeny také v okolí našem nové osady a to dělením pozemností při jednotlivých panských dvorech.

Jsou to následující:

Antonínov povstal 1790, Beskyd povstal 1790 vymýtěním knížecího lesa; Hájov r. 1789, Kolloredov 1790, Měrkovice 1889, Prchalov r. 1798, Ptáčník 1789, Růžidůl 1789, Starý dvůr 1790 a konečně t. r. Světlov a Měrkovice. 1783 přeloženo sídlo přerovského, krajinského úřadu, jemuž i naše zákoutí podřízeno bylo z Olomúce do Hranic.

1784 stavěla se okolím tak zvaná císařská do Polska.

1790 za příčinou nastávající války s Pruskem byly končiny naše vojskem přeplněny. Hlavní stan vojevůdce polního maršálka Laudona byl v N. Jičíně. Doraziv sem jsa již na smrť nemocen, dokonal zde dne 14. července vítězný běh života. Pohřben jest u sv. Trojice, kdež nevelký náhrobek ukazuje zvědavému oku dočasný odpočinek jednoho z nejvýdatnějších podpor trůnu a vlasti.

U Nové Bělé učiněna jsou tehda opevnění a v blízkém St. Bělském lesu záseky. Nepatrné zbytky oněch lze až po dnes ještě spatřiti. Tentokráte však to nepřišlo k válce.

18. století blížilo se ku konci, zároveň však vystupovaly co den hroznější známky blížící se oné zhoubné bouře, kteráž libovolným řáděním jednotlivých krátkozrakých kabinetů jsouc přivolána veškerou skoro Evropou po více nežli 20 let strašně zmítala. Ve Francii utrhla se v posledním desitiletí 18. století lavina a zasypala hrůzami svými celý díl světa. Vichřice tato válečná — pod jmenem francouzských válek známa — zachvátila také země našeho mocnářství a sice od 20. dubna 1792 — 5. červ. 1795 Lombardsko-Benátské království, 1805 jižní Moravu, kdež 2. prosince známá vražedná bitva u Slavkova svedena byla. Zde bojovala ve spojení s vojskem rakouským také i vojska ruská, kteráž po zmíněné bitvě v našich končinách rozložena byla. Zde jich umřelo na tisíce a skoro v každé vesnici dovede stará babička o hrobech moskalských vypravovati.

R. 1868 přišlo se také v obci Krmelínské v kamenných lomiskách pod vesnickou kaplou na hroby takové.

R. 1809 byly jevištěm války horní a dolní Rakousy. Všechny tyto války dopadly nešťastně pro Rakousko, kteréž mnoho země ztratilo Podobná válka zuřila i v jiných částech Evropy. Teprva r. 1813 byla bouře tato napnutím veškerých sil Evropy ve vražedné bitvě u Lip-

ska dne 16., 18. a 19. října stavena, kdež tak mnohý zdarný syn národa našeho poslední krůpěj krve ve prospěch vlasti milené vycedil.

Nepřemožitelný posud světoborce Napoleon jest spoután a po druhém neštastném pokusu o nabytí trůnu francouzského na ostrov sv. Heleny odvezen a tam k nečinnému šestiletému životu odsouzen, kdež také r. 1821 život svůj dokonal.

R. 1797 ubíral se krajinou naší Condé-ův sbor do Polska.

1797 v listopadu přešel okolím za velmi deštivého počasí ruský generál Suvarov se svým vojskem do Italie, aby tam proti Bonapartovi bojoval.

1799 vracel se toutéž cestou zpět.

1805 a 1815 táhli těmito končinami opět Rusové a sice po prvé pod Kutusovem, podruhé pod Langeronem.

R. 1810 vyšel následkem zhoubných válek francouzských zákon, by se veškeré stříbro státu odvedlo, jenom lžice mohl si každý podržeti. Zákonem tím utrpěly zejmena kostely našeho okolí citelné ztraty, neboť ač chudé jsouce musily přece své stříbro odvésti. Než ani to nepomohlo státu na nohy.

R. 1811 byla vypsána tak zvaná zničující daň (Tilgungsteuer), kterou ustanoveno, že každý občan desátý díl svého jmění co daň odvésti musí, by se státní dluh zaplatil. Tovarníci měli tuto daň do 2 roků, měšťané a sedláci do pěti let a statkáři do 15 let složiti, avšak k vybírání této daně to nepřišlo, jelikož ještě téhož roku 16. března finanční patent vyšel, kterým všechny běžící peníze opětně sníženy byly. Než ani to nestačilo, ještě r. 1816 byly všechny peníze na třetinu sníženy a 2. června vydány jsou bankocetle. Následkem těchto finančních operací utrpěli občané ohromné ztráty, avšak ani kostely nebyly ušetřeny, jelikož všechny fundace na polovici bývalé své ceny klesly.

R. 1813 přešel okolím polsko- francouzský sbor pod Poniatovským.

Po zažehnání bouře francouské a odvežení mocného světoborce Napoleona na ostrov sv. Heleny nastala všeobecná reakce t. j. vlády upoutavše železnými okovy jednotlivé národy dovedly utlumiť a zničiť každý volnější postup na dráze pokroku, následkem čehož národové i duševně i hmotně hluboce klesali, až konečně na pokraj záhuby přivedeni byli. Bažení po všemohoucnosti ze strany státu uvedeno v nejlepší koleje. Bez milostivého svolení těch kterých úřadů nebylo lze ni jediného samostatného kroku učiniť. Při stavení špitálu v Brušperku nařídil krajský úřad jaká na něm střecha musí býť.

Když však r. 1848 čerstvější politický ruch z Francie zavanul a zpukřelé trůny legitimních panovníků nenadále opět viklať se začaly, tuť popřáno také národům našeho císařství volnějšího oddechu propůjčením ústavy cís. Ferdinandem, panovníkem to zajisté dobrotivým a šlechetným, jenž ne bez příčiny ještě za živobytí „Dobrotivým“ nazván jest.

Na místo úřadnické libovůle mělo nastoupiť samosprávné sebe řízení státních občanů. Zemská obrana — pravý to základ národního t. j. takového vojska, kteréž by si úplně vědomo bylo, proč a zač bojuje, kteréž by vždy, kdyžby toho skutečná vlasti obrana vyžadovala, 2 nadšením skutečně vlasteneckým tasilo meč — všude a tudíž i v městě našem zřizována. U nás se utvořily v setniny, kteréž pak v říjnu 1848 okázalým způsobem svůj prápor světily.

Téhož roku (7. října 1848) uvolněno lidu selskému úplně zrušením veškeré selské poddanosti, což s všeobecným nelíčeným jásotem uvítáno

Než co se na kvap děje, odbude se ledabylo a nebývá z toho obyčejně nic. Tak se stalo i s onými vymoženostmi. Lid nevěda oceniti pravou svobodu, nechal

se svésti od nesvědomitých vůdců, kteří jej volností opojeného tak daleko přivedli, že se konečně bouřiti začal, žádaje místo rozumné svobody úplné nevázanosti, kteráž jen k záhubě vésti musí, proto že při ni jen nejsilnějšího právo uznáno bývá.

V císařství Rakouském strhly se následkem toho ty největší zmatky. V Italii vypukla válka, v níž se o nic jiného nejednalo, než o celou krásnou provincii Lombardsko-Benatskou, po níž lakotným hledem pohlížel malý králík Sardinský. Skoro všechna větší města v mocnářství jala se bouřiť ano v Uhřích strhla se za vedením odrodilého Slováka, jmenem Ludvíka Košuta, krvavá revoluce, kteráž k ničemu jinému nesměřovala, než k svržení panujícího rodu a k utvoření samostatné říše maďarské, v níž Slovanům žalostný osud spoutaných otroků připraven býti měl. Bůh však nenechal tento výrůstek maďarské zpupnosti až k nebesům vzrůsti, nébrž zachránil tentokráte ještě dům habsburský pokořením přepychu maďarského u Világoše, kdež dne 12. srpna 1849 v rovině Szoeleské skutek hanebný dokonán tím, že 23 tisíc povstalců na rozkaz Goergejův složilo zbraň k nohoum ruského generála Paskeviče, aby odvedeni byli před náhlý soud do Velkého Váradu, kdež je spravedlivá neminula pomsta. Válka italská také štastně pro Rakousko ukončena.

Ošemetný Košut však, jediný a hlavní původce povstání zanechav již dříve v nejrozhodnějším okamžiku zrazený národ osudu svému opustil zemi, aby se pokořil nejlitějšímu vrahu křesťanstva — sveřepému Turkovi.

R. 1848, 11 dubna vyhořelo ve Frydku 112 domů i s kostelem. Zvony se rozpustili.

Téhož roku 29. srpna vyhořelo v Klinkovicích 97 domů a 30 stodol. Oheň vyšel z obecního domu, 1 život lidský přišel zde na zmar.

1846 byly selské nepokoje v Haliči a zároveň u nás milostivé leto.

1869 25. března vyhořel Paskovský zámek.

1850 bylo milostivé leto.

1854 21. dubna vyhořel v Klinkovicích kostel, fara, zámek, 34 domů a 20 stodol. Jistý Polikarp Weiss z Brušperka založil oheň.

Téhož roku slavilo se milostivé leto.

1855 23. května vyhořel v Stramberku kostel a 42 domů.

1858 27. června vyhořela pod Ukvaldy sladovna a sýpka a s ní zároveň mnoho tisíc měřic rži, ječmene a ovsa.

Téhož roku bylo opět milostivé leto.

Když bylo r. 1849 veškeré nebezpecí od mocnářství Rakouského odstraněno, vzaty jsou veškeré sliby, národům stran svobody dány, zpět a národy tísněny jen tím krutěji. Když však r. 1859 opět válka v Italii se rozzuřila a ztracením království Lombardského pro Rakousko se ukončila, uvolněno opět národům. Slíbena a dána jim opět svoboda, avšak v jakých rozměrech, vidí každý sám. Jen tolik podotýkáme, že říše rakouská po dnešní den ještě ve smrtelných bolestech se svijí, jelikož jednotliví národové posud ještě pravé shody mezi sebou nalézti nemohou, a to nesvědomitostí a zpupností jednotlivců, kteří se domnívají, že Bůh jenom jisté národy na světě míti chce. Kéž by dal Bůh, by z tohoto strašného zmatku co nejdřív říše naše šťastně vyvázla.

R. 1866 nastala válka s Pruskem o nadvládu v Německu.

Původ a příležitost války této jest následující: R. 1863 zemřel král Dánský Bedřich VII, nezanechav po sobě žádných dítek. Tu vešel Německý spolek ve spor s Dánskem stran vévodství Šlesvik-Holštýnu, které, ač dosud v dědičném držení Dánska byly, nicméně předce ještě k německému buntu přináležely. Jelikož však král bezdětek zemřel, chtěl německý spolek míti vévodství tato od Dánska neodvislými. Mimo to vytýkalo Německo Dán-

sku, že prý na podánštění těchto dvou zemí úsilovně pracuje a německé obyvatelstvo jejich všemožně týrá a utiskuje. Námitka tato, ač dosti chatrná a v celém svém znění ne právě úplné pravdivá, vzbudila přece po celém Německu pravou sensační bouři, čemuž se diviti nelze, jelikož se předně z domělé nouze pomoci mělo německým bratřím, za druhé proto, že naskytla se vhodná příležitost k ukojení vrozené baživosti po cizích zemích. Smlouva Londýnská z r. 1852, kterouž Dánsko pánem Šlesvik-Holštýnu učiněno, zamítnuta (ač smlouvu tuto i Rakousko i Prusko podepsalo) a Bedřich Augustenburský podle jakéhosi vzdáleného prý dědičného práva prohlášen za vladaře v zemích těchto. Rakousko a Prusko hájilo sice smlouvy Londýnské, avšak poslední jen proto, aby země sporné pro sebe shrábnouti mohlo. Započatá s Dánskem válka skončena neštastně pro Dánsko, i musilo na konferenci Londýnské r. 1864 Šlesvik-Holštýn postoupiti — Rakousku a Prusku, kteréžto mocnosti pak společně v těchto zemích vládnouti měly. Když však všelijaké neshody mezi oběma mocnostmi jeviti se počaly, změněna smlouvou Gastýnskou spoluvláda tak, že Holštýn dán Rakousku a Šlesvik Prusku. Teď však projevilo Prusko bez obalu, oč mu vlastně při celé věci běželo. Ono chtělo teď vévodství jednoduše svým zemím přivtěliti. Když však tomu Rakousko odpírať se jalo, vypukla starodávná zášť rodu Hohenzollernského proti domu Rakouskému v zjevnou válku, která, ač vlastně o nadvládu v Německu mezi oběma panovnickými rody vedena jsouc, přece na půdě rakouské skoncována byla.

Jelikož se mnohým zdálo, že Prušák podobně jako v sedmileté válce naším okolím do Moravy vpadne, byl hlavní tábor rakouské armády u Olomouce pod vedením Benedeka. V okolí našem byla celá brygáda vojska rozložena. Když však Prušák mnohem nepohodlnější cestu si vyhlídnul a z Kladska přes hory do Čech vpadl, sebráno

veškeré vojsko odsuď a hranice zanechány jsou nestřeženy. Následkem toho měli Prušáci volný k nám přístup. Tohoto příhodného okamžiku neopomenuvše také použiti, vtrhli přes hranice a roztřískali všechny mosty na železnici, aby tak spojení s Haličí přerušili.

Ve válce této byli Rakušané úplně neštastni. Po mnohých ztrátách na rozličných místech podél hor Krkonošsko-Kladských utrpěli konečně dne 3. července u Králové Hradce — Sadové — úplnou porážku, tak že armáda rakouská v největším zmatku na útěk se dala. Potom zaplavivše Prušáci celé Čechy a Moravu, opravili rozbořené mosty na železnicích a jezdili sami po nich. Tenkráte přitáhla sem také pruská zemská obrana i požadovala v každém městě, v každé vesnici, kde se zdržela takové a tolik věcí, že bychom všichni na žebrotu byli přišli, kdyby to několik měsíců bylo trvalo. Teprva když 23. srpna válka mírem pražským ukončena byla, ubírali se nenasytní a nezvaní hosté zpět domů, valně ztenčeni jsouce jak v bojích, tak kolerou, kterážto především mezi nimi strašně byla zuřila. Zde musíme něčeho se dotknouti, co zvláštní světlo na naše domácí poměry vrhá.

Dříve než Prušáci pomezí české byli překročili, žádali Čechové o zřízení zemské obrany, aneb alespoň o sbor českých dobrovolníků, kteréž by hranic českých proti neočekávanému nepřátelskému vpádu střežili. Než vláda, nedůvěřujíce Čechům, nepovolila ani jedno ani druhé. Když ale po bitvě u Králové Hradce Prušáci celou zemi českou byli zaplavili, tuť teprva pomýšlela vláda na zřízení zemské hotovosti v kraji Plzeňském. Teď však nechtělo obyvatelstvo o ničem slyšeť, a to právem, proto že mělo nepřítele v domě. Cos podobného přihodilo se také na Moravě. Hranice zůstaly, jak již vyloženo, nestřeženy, tu se zachtělo maďarskému revolucionáři Klapkovi — tentokráte stál v službě pruské — s maďarskými uprchlíky ve vojně této do Uher vraziť a tam v

zadech rakouské armády revoluci zosnovať. Ujednáno, vykonáno. — Klapka dal se na cestu, přitáhl Frydkem a Moravkou beze vší překážky až na hranice uherské do Turzovky, kdež se několik dnů zdržel. Jelikož však náhodou rakouské vojsko v Čáci leželo, netroufal si Turzovkou do Uher vraziť i táhl horami k Rožnovu, chtěje přes Karlovice cíle svého dojiť. Než i tato cesta byla mu zamezena, proto že před několika dny tímtéž místem Benedek se svou armádou do Uher k Prešpurku byl táhl, jsa opět nešťasten v šarvátce u Tovačova. Když se tedy Klapka ani tu ani tam do Uher dostati nemohl, rozpustil svůj sbor a ustoupil u Polomě za pohraničnou čáru, kteráž tehda přiměřím Mikulovským určena byla.

Naše vojsko chtělo mu sice od Krakova přes F... dland, Frankštad a Příbor nadejíť, táhlo však tak pozvolnu, že vždy o celý den za Klapkou bylo a přitom obsadivši Příbor na N. Jičín ani nepomyslilo a tak Klapkovi volnou dráhu k zpátečnímu pochodu ponechalo.

Proč se to stalo nevíme, myslíme však, že se kdosi domníval, že Klapka kdesi v horách uschován zůstává. Neboť asi za týden dne 10. srpna přišel přísný rozkaz, že každý zdravý muž ze všech podhorských okresů k chytání a honění Klapky do hor dostaviť se musí. Kdo se zdráhal, tomu vyhrožováno četníky a Bůh ví jakými ještě tresty. Měl to jakýsi zvláštní spůsob zemské obrany býti, s tím toliko rozdílem, že nikdo palnou zbraň s sebou vzíti nesměl, aby prý jeden druhého neporanil. Hole a těm podobné jiné věci mohl však každý sebou vzíť. Velitel této zemské obrany se dostavil a bezbranné národní vojsko dalo se dne 11. srpna na pochod, provázeno jsouc oddělením cís. vojska od pluku „Alexandra“. Dorazivše pod hory rozdělili se na jednotlivé čety a v čele majíce polesné, hajné a četníky vrazili jsme směle do hor. Některým se to ovšem hned z počátku nelíbilo, protože vojsko pod horami se rozložilo i zůstávali tudíž úmyslně

v zadu, až konečně úplně zmizeli. Druzí, kteří neměli teď ještě tolik zmužilosti, aby se s Vaňkem poradili, kráčeli statně dále. Každá četa čili tlupa šla zvlášť a neměla o druhé ničeho věděť. Naše četa čítala něco přes tři sta mužů. Jelikož tato co do počtu nejsilnější byla, půjdeme s ní. Asi 50 kroků před tlupou kráčeli dva statní myslivci s dobře nabitými dvojkami, za nimi v čele tlupy asi 4 hajní, uprostřed tlupy četník s nasazeným bodákem, na druhém konci šlo opět 5 hajných a 50 kroků za nimi jiní 2 myslivci. Jak vidno, měli jsme vojenské zřízení, že jsme si také po vojensku počínali, uhlídáme hned. Takto tedy seřaděni, kráčeli jsme do hor tiše a obezřetně, aby prý nás nikdo neslyšel. Což na plat, když tlukot srdce naši přítomnosť již ze zdálí prozrazoval! Nebe snad již napřed vědělo, co to za chytrosť vyvedeme, a proto nechtělo se na nás ani dívať, nébrž zahalivši se hustým závojem a vytáhši všechna stavidla, spustilo na nás tak rázně, že jsme za malou chvíli naskrz přemočeni byli. My však vědomi si jsouce své rekovnosti, kráčeli jsme statně ku předu. Najednou se míhá cosi lesem. Tlupa vázne, soused šeptá sousedovi do ucha, již již berou nejsrdnatější nohy na ramena, an se ještě právě v čas celá věc objasní. Místo Klapky předstoupí před polomrtvé naše hrdiny 2 muži od jiné tlupy, kteráž se byla i s vůdcem svým před námi ve slujích ukryla, majíce nás za Klapkiány. Událosť ta vyvolala trochu smíchu, a naši hrdinové jsouce hrdi na to, že před nima přece někdo strach má, kráčeli zmužile dále, myslíce a mudrujíce mezi sebou, „když se před námi už i přítel skrývá, což pak teprv udělá nepřítel Klapka? ten nás zrovna bude prositi o milosť.“ A jdoucí sebou četník shledával po všech kapsách papír a tužku, aby při všeobecném zmatku nepřátel věrný obraz všeho pohodlně zhotoviť si mohl. Jiný opět kreslil celý plán, jak na Klapku útokem poženem. Tu najednou zahlídneme z

rokle jedné vystupovať kouř. Přední stráž shýbá se k zemi, smeká čepice a konečně dává nám rukou nesrozumitelné znamení. Tlupa se zarazí, a každý zírá nepohnutě s utajeným dechem v podezřelou stranu: když však stráž pušky k palbě chystá, tu prolítne celou tlupou jediný toliko šum „Klapka je tu!“ a v okamžení není ni jediného z celé tlupy k spatření. Všichni byli ti tam.

Než i tu zavládl strašný omyl. Myslivci mysleli, že tam jsou pytláci i dávali nám znamení, bychom zůstali zpět, my však mysleli, že tam Klapka, a poradili jsme se s Vaňkem. Déle než půl hodiny museli jsme se pak po lese shledávať, až jsme další cestu nastoupiť mohli. Chodili jsme dlouho sem a tam, aniž bychom co nejmenšího nalezli, což ostatně při naší rekovnosti velmi dobře bylo. Konečně nás rozpustili.

Toť jeden toliko úryvek z osudného pro nás roku 1866. Doufáme, že to postačí, aby pozdní potomkové o naší chytrosti a důkladném válečném umění pravé ponětí si utvořili.

Jelikož jsme se několikráte o milostivém letě zmínili, doufáme, že nebude od místa, pakli se něco obšírněji o milostivém letě vůbec zmíníme.

Milostivé leto jest trojího druhu, římské, kompostelánské a mimořádné

Římské jubileum slaví se každých 25 let.

Kompostelánské milostivé leto slaví se v celém Španělsku přes celý rok, když sv. Jakuba apoštola na neděli připadne.

Mimořádné milostivé leto jest ono, kteréž pro důležitou příčinu svatým otcem mimořádně uděleno bývá.

R. 1846 měli jsme mimořádné milostivé leto, poněvadž sv. otec Pius IX. papežem se stal.

R. 1850 bylo řádné milostivé leto, poněvadž se sv. rok půlstoletí navrátil.

R. 1854 bylo mimořádné milostivé leto, poněvadž učení o neposkvrněném početí blah. P. Marie za článek víry prohlášeno bylo.

Roku 1858 měli jsme mimořádné milostivé leto, by věřící vroucné prosby k Bohu odesílali, aby svou církev po veškerém světě rozšířiti a bludy nepřátelské vykořeniti ráčil.

Koncem r. 1865 bylo milostivé leto mimořádné, jelikož církev Boží pohromami nepřátelskými stísněna byla.

R. 1863 v tisíciletou památku uvedení křesťanstva do Moravy měli jsme my Moravané po celý rok milostivé leto mimořádné.

b) Moravští bratří čili pikardité a jiné sekty v našem okolí.

Zmínili jsme se příležitostně, že v okolí našem v 16. století nekatolíci valně rozšířeni byli a to hlavně přízní a výdatnou podporou držitelů těch kterých lenních statků biskupství olomouckého, kteří nejenom že k novotám těm přilnuli, nébrž i o založení a uvedení nových sekt častěji sami se pokusili, jak to učinil okolo r. 1578 Ondřej Dudyt z Hoherovic, pán v Paskově, založiv na panství svém ve Velké Hrabové novou sektu tak zvaných Hrabovanů, a něco později Hans Petřivaldský, uvedši Boleslavské bratry do Malého Petřivaldu.

Za touto příčinou doufáme, že nebude od místa, pak-li se něco zevrubněji — pokud nám to možná — těchto nekatolíků dotkneme. Nekatolíci tito jmenováni jsou obyčejně „pikardité,“ ač neprávě, protože spíše jméno moravských bratří — tehda tak valně rozšířených — zasluhovali.

Jmeno „pikardité“ od cizého slova „Berghardové“ vzato,[1]) bylať běžná přezdívka, plná hněvu, zlosti, nená-

[1]) Jmeno pikardité je zpotvořeno a pochází od slova „Berghardové,“ byli to mužští, kteří se ruční prácí živili a při ko-

visti a opovržení[1]) metána v tvář oněm, kteří ve přítomnosť Boží ve svátosti oltářní nevěřili a tudíž v očích katolíků a pod obojí vesměs lidé nešlechetní a bezbožní, ba neznabohové byli. O těchto pikhardech činí se výslovná zmínka[2]) ve Staré Vsi, v Zábřehu, v Paskově, v Místku, v Rychalticích, v Trnávce, ve Velkém Petřivaldě, v Bartošovicích, v Sedlnici, v Štramberku, v Životicích, v Ženklavě, v Hodslavicích, ve Val. Meziříčí, v Rožnově, v N. Jičíně, v Šenově u Jičína, v St. Jičíně, v Sukdolu, v Butovicích a. t. d., kdež všude četně zastoupeni byli, ba v mnohých místech i vrch nad katolíky obdrželi a vypudivše katolické faráře, své duchovníky tam usadili. Tak stalo se zejmena v Trnávce, v Zábřehu, v Paskově, po nějaký čas také v Staré Vsi, v Bartošovicích, v Stramberku, v Šenově, v N. Jičíně, v Životicích, v Ženklavě, v Hodslavicích a. t. d. Ve Fulneku bylo hlavní jejich sídlo, tam zdržoval se také poslední jejich biskup, nesmrtelný Amos Komenský, který co pedagog po celé Evropě slavné došel pověsti a svými spisy ještě po dnes, po 2 stoletích, úžas a obdiv všech vzbuzuje.

Mimo to připomínají se také ještě ve Velké Hrabové tak zvaní Hrabované, v Malém Petřivaldě Boleslavští bratři, kdež jim r. 1589 pán Petřivaldský zvláštní sbor vystavěl.[3])

---

stelích služby mešní vykonávajíce společně ve dvorcích zdí obehnaných bydleli. Když se později mezi ně vplížila nákaza kacířství, zakročilo se přísně proti nim a jejich dvorce byly vyzdvihnuty. Berghardové přišli pak v zlou pověsť, potupu a opovržení.

[1]) Palacký o stycích a poměru sekty Vald. k sekt. č.

[2]) Dle Volného: Kirchliche Topografie Mährens a Gindely: Geschichte der Mähr. Brüder.

[3]) Sbornice tato měla z nařízení Stanislava Pavlovského, biskupa Olomouckého zrušena býti, coz se však dříve vzbouření českého sotva stalo. (Viz Petřivald.)

V městech jako v Brušperku, v Ostravě, v Místku, v Příboře,[1]) ve Frankstadtě nalezali se opět pod obojí v dosti značné míře, jak jsme výše viděli, podotknuvše, že r. 1580 biskup Pavlovský přemlouval a konečně i přísně na to naléhal, aby od přijímání pod obojí upustili, jelikož prý pod pláštík tento všecky jiné sekty se ukrývají. I nezdá se nám doměnka býti nepravdivou, že i v městech těchto moravští bratři jakož i jiní kacíři (k. p. flentium et gementium v Místku) své přívržence měli, nebyli-li oni pod obojí takovými, což z příkrého proti obojím vystupování alespoň velmi pravdě podobno býti se zdá, jelikož by jinak biskup Pavlovský proti obojím, co pouze takovým, sotva tak rozhodně byl vystupoval. Ostatně musíme upřímně vyznati, že nám za těžko v směsici těchto rozličných sekt se vyznati; neboť tehda byla celá země kacířstvím jako nějakou morovou ránou nakažena a poběhlíků, samozvanců co kazatelů jakož i špatných kněžů bylo dost a dost, jak to z těch několik uvedených příkladů v Brušperku, v Stařiči a j. v. v míře dostatečné vysvítá. Kacířství toto bujnělo zvláště začátkem 16. století; v čas povstání českého r. 1618—1620 překypělo již tak, že se v zjevný odboj proti vrchnostem pustilo[2]) katolické kněze své hubiti počalo, ano, konečné i proti legitimnímu svému panovníku v osudné bitvě na Bílé hoře českým buřičům věrně po boku stálo.

Tam bojoval ze jmena Ctibor Chorinský, pán na Trnávce; Jan Syrakovský, pán Staroveský a Paskovský, jiné z dalšího okolí nepřipomínaje. Než osudná bitva bělohorská rozhodnuta jest ve prospěch katolíků, buřičové podlehli a tím pokořen přepych nekatolíků i v našem okolí. Pánové jmenování ztratili své statky (Syrakovskému ponechán toliko Paskov z milosti) a nekatolíci musili se

[1]) Srovnej paměti města.

[2]) Viz Paměti okolí.

jako jinde v Čechách a na Moravě buď bludů svých odříci anebo do ciziny se vystěhovati. V našem okolí odřekli se z většího dílu svého bludu, avšak jen tak na oko, po tajmu zůstali svému vyznání věrni a nemohouce u veřejnosti vystupovať, konali svou bohoslužbu potmě v nepřístupných lesích. Slyšme co o svých praotcích Hodslavských píše slovútný náš Palacký ve spisu: „O stycích a poměru sekty Valdenské k sektám českým.“ [1]) „Připomenu jen mimochodem, že uplynulo ještě sotva sto let, co mojí vlastní předkové starobratrští strojívali ročně několikrát ve hlubinách lesův Hodslavických, tajná někdy také noční shromáždění ukrytých přivrženců učení bratrského z okolí; mívali tam ve skrýších a jamách téměř nedostupných zakopané knihy bratrské, jichžto čtením titíž i při pochodních a zpěvy nábožnými utvrzovali se ve svém veřejně utajeném vyznání.“

Jednou zakořeněné bludařství nedalo se vykořeniť ani prodlením století ani namáháním a úsilím jednotlivých misionářů z tovařižstva Ježíšova a tak se shledáváme ještě r. 1683 v Brušperku, v Příboře, v Stařiči a jinde s vyznávači „pod obojí,“ v Stramberku, v Hodslavicích, v Ženklavě, v Senově, v Kunvaldě, v Sukdolí s moravskými bratry i v 18. století, kteřížto poslední ovšem jen tajně se scházívali, u veřejnosti však za katolíky se vydávali, aby jen ze strany vlády stíháni nebyli. Všeho důkladnějšího vzdělání ve svém náboženství postrádajíce a vlastních učitelů nemajíce, hloubali ve věcech víry sami, každý podle svého rozumu, což mělo za následek, že se z mnohých nábožeňští blouznilkové stali, kteří se pak okolo r. 1722 také osvícenci čili illumináty nazývali. Aby tito osvícenci svému blouznění ve věcech víry bez překážky věnovať se mohli, opustili pod vedením jistého Christiána Davida, tesaře ze Životic, dosavádní sídla svá

[1]) Časopis Musea č. r. 1868 str. 300.

v krajině naší a odebravše se do Saska zarazili tam novou osadu pod jmenem „Ochranov“ Herrenhut známou i přijavše zásady starých moravských bratrů, jali se bohoslužbu dle svého způsobu veřejně a svobodně vykonávať. Hlavní tou příčinou udržení se bludařů v krajině naší byl nedostatečný počet řádných duchovních správců ve vlasti. Jelikož obyvatelé o míli i o 2 k službám Božím chodiť, a následkem toho pro nepohodlí jakož i neschůdné cesty slyšení slova Božího mnohdykráte i proti vůli vzdálovať se musili, nemůžeme se diviti, že u víře katolické lepšího poučení nedošedše, zděděným bludům nazvíce věrni zůstali.

Když však r. 1781 císař Josef patent o toleranci vydal, jímž protestantům nejenom bezúkorné přebývání v zemích císařských, nébrž i veřejné konání služeb Božích dle svého řádu zabezpečeno jest, vystoupily tyto zbytky vyznávačů náboženství odchylných na jevo, avšak protože se jim po tak drahně let učitelů schopných nedostávalo, vystoupili s učením různým a zmateným. Dle nařízení císařského musili se však přidati ke konfessi Augsburgské (k luteranům) nebo náboženství reformovanému, helvétskému (ke kalvinům.) Nařízení tomu také vyhověno a tudíž nalézáme na výše uvedených místech tolik protestantů.

Původ moravských bratrů.

Odkud pak vzali tito „bratři“ počátky své? Slyšme co o tom praví prof. Tomek ve svých dějích království českého str. 306: „Volné přemýšlení o věcech náboženství, jemuž Čechové přivykli od času Husova, nedalo se nikdy více prostředky hmotnými, jakýchž král Jiří (1457—1471 $^{22}/_{3}$) užíval, zameziti i vedlo v krátkém čase po potlačení Taborství k utvoření nového náboženského spolku, který měl mnohem delší trvání. Mužové náhledů odsouzených jak od církve římské, tak od strany pod obojí,

sestupovali se v postranní spolky v rozličných místech jak v Čechách tak na Moravě, mezi nimiž zvláštní horlivostí nábožnou vyniklo družstvo, které r. 1457 ještě za živobytí krále Ladislava přímluvou samého kněze Jana Rokycany, jenž se nenadál jeho záměrů, obdrželo místo k osazení se v Hradečtě, opuštěné tehdáž vesnici Kunvaldu na panství Žamberském náležejícím Jiřímu z Poděbrad. Prvním vůdcem jeho byl chudý zeman Řehoř, živící se prací ruční. Přidržíce se celkem učení i řádů kostelních bratrstva Táborského zamítali s rozdílem od něho všeliké užívání zbraně k hájení neb do konce rozšiřování svého náboženství, hlavně pak pečovali mezi sebou o mravnou kázeň a o skutečné provozování lásky k bližnímu. Všichni vespolek byli sobě bratřími. Od samého počátku snažili se také vejíti v jednotu se všemi jinými podobnými spolky, ježto by se s nimi mohly srovnati v zásadách. Hned první některé kroky předsevzaté za tou příčinou způsobily jim pronásledování.

Bratr Řehoř odebrav se r. 1461 do Prahy k dorozumění se s příbuznými ve víře, zajat jest a z rokazu krále uvězněn, protože se bál, aby z toho nová nějaká Táborská jednota nevznikla, po delším vězení propuštěn zase. Nic méně již 1464 sešli se bratři Kunvaldští s mnohými jinými z Čech a z Moravy k valnému ač tajnému shromáždění v horách za Rychnovem, i usnesli se o hlavní zásady učení náboženského a o sestoupení se ve společnou jednotu, kteráž odtud nazývána jednotou bratrskou.

R. 1467 shromáždili se plnomocníci asi 50. obcí ve vsi Lhotě u Rychnova a dokonali zřízení nového náboženského tovaryšstva, které se odřeklo vší společnosti s církví Římskou i se stranou pod obojí zvolením sobě kněží a biskupů, kteří pro zachování posloupnosti apoštolské vzali svěcení od jakéhosi biskupa Valdenského,

Štěpána v Rakousích a vyvolením starších čili rad, kteří spolu s kněžími spravovali všecky záležitosti jednoty.“

Obce bratrské rychle se rozmnožovaly, zvláště na Moravě, kdež se k ním nejvíce šlechta domácí přidala. Na Moravě měly dvoje hlavní střediště, jedno v Přerově, druhé v Ivančicích, zde odbývaly se nejvíce schůze starších a knězů bratrstva, radíce se o potřeby a kázeň jednoty; zde svěceni také častěji kněži vzkládáním rukou stařešiny.

Nejvíce bratrů bylo v Přerově, Prostějově, Vyškově, Ivančicích, Tovačově, Chropíně, Kojetíně, Kroměříži. Odtud se táhlo pásmo obcí bratrských přes Napajedle k uhersko-moravským hranicím a zaraženy obce takové jmenovitě v Strážnici a v Brodě. Od Přerova šířily se také k severu a sice v Hranicích, [1]) Novém Jičíně a t. d. jak již ty osady výše vytknuty jsou.

Jednota tato bratrská byla literně velmi činná, ano takřka neunavná. Od r. 1500—1510 vydáno od nich více než 50 spisů náboženských, kdežto katolíci a utrakvisté ani 10 kněh v témže čase nevydali. Pro tuto sílu kněh potřebovali také kněhtiskárny a ty sobě zřídili I r. 1500 v Mladé Boleslavě, II. r. 1507 v Litomyšli a III. r. 1519 v Hranicích. Než ani tyto nepostačovaly i musili mnohé dílo v Norimberce dáť tisknout. Nějaký čas zachovali se při původním svém zřízení bez všelikých cizích příměsků i vyšinuli se vlastní silou k znamenité výši. Později však jsou na mnoze promícháni cizími živly, nazvíce protestantskými, načež také nezbytně duševní jich úpadek následoval.

V Čechách byli takřka hned od prvního vzniku svého pronásledováni, kdežto na Moravě pod záštitou Karla z Žerotína dosti bezpečně žili, až konečně po bitvě bělohorské dílem ze země vyhnáni, dílem na katolickou víru

---

[1]) Paměti města Hranic.

obráceni byli. 10.000 opustilo zemi a toliktéž přistoupilo ke katolicismu. Než že i dále na Moravě přestoupení bratrů na víru katolickou rovněž tak na oko se dálo, jako v krajině naší, netřeba tuším zvlášť podotýkati.

Kontribučenské záložny.

Záložny tyto povstaly ustřádáním plodin v těch kterých obcích pro případ všeobecných neúrod aneb jiných nepředvídaných událostí, jimiž polní hospodářství snadno na mizinu přivedeno býti mohlo.

Záložny tyto plodinské (obilní) proměněny jsou postupem času odprodáváním obilí v záložny peněžné, jichž správa na úřady státní přešla. Okresní úřady vedly až k r. 1865 veškeré účtování. Když byl však moravský zemský sněm r. 1864 o záložnách kontribučenských rozhodl, že ve prospěch polního hospodářství od občanů samých vedeny a spravovány býti mají, odevzdány jsou r. 1865 od úřadů těm kterým obcím v samosprávu.

Kmenový kapitál musí zůstať neporušen, jenom úroky mohou se každoročně mezi podílníky rozdati, pakli zákonitým odřeknutím se jich ku kapitálu přiraženy nebývají.

Záložen takových stává v našem nejbližším okolí šestero, z nichž mnohé značným kapitálem vládnou proto, že vícero obcí spojeno jest a sice tolik, kolik jich druhdy na tom kterém panství bylo. Jest to ostatně veliká výhoda, neboť čím větší kapitál peněžného ústavu, tím lépe se mu daří, tím spíše a tím výdatněji může nouzi trpícímu přispěti; nemoudré by to bylo, kdyby ze všech velikých záložen samé malé podle jednotlivých vesnic roztříděné povstaly, jak se o to některé obce pokoušejí.

1. Nejsilnější záložna kontribučenská jest ona bývalého panství Ukvaldského, sídlem v Místku, v níž 35 obcí účastenství má. Kmenový kapitál obnáší 69.000 zl.

2. Záložna jest ona bývalého panství Petřivaldského sídlem v Petřivaldě. K záložně této patří: Petřivald Velký, Malý; Košátka Velká, Malá; Stará Běla, Vyškovice, Zábřeh.

Kmenový kapitál páčí se na 28.000 zl.

3. Záložna jest ona bývalého panství Paskovského sídlem v Paskově. Sem patří: město Paskov, vesnice Paskov, Ziabna, Oppersdorf čili Obrštof, Krmelín, Nová Běla, Mitrovice, Hrabova Velká, Malá.

V hotovosti má tato záložna	2153 zl.	99½	kr.
v státních úpisech stříbra	10.007 „	30	„
v státních úpisech r. měny	884 „	42	„
Ouhrnem tedy na	40.000 zl. r. č.		

Správu vede osmičlenný výbor, jest na 2 roky volen.

4. Záložna Starovesko-Paskovská sídlem v Staré Vsi.

Sem patří Stará Ves a Proskovice. Kmenový kapitál páčí se na 7000 zl.

Správu vede 6členný výbor na tři leta volený.

5. Kontribučenská záložna Brušperská.

Odevzdána jest dne 16. ledna 1865. Stav její byl tehda následovný:

V hotovosti bylo:	382 zl. 49 kr. stříbra:
v státních úpisech	1670 zl,
kapitál u soukromníků	190 zl.
	2242 zl. 49 kr.

Nejslabší kontribučenská záložna jest Trnávská. V hotovosti má 50 zl., v státních úpisech 155 zl. Správu vede 6členný výbor na 3 leta od podílníků volený.

Dodatek.

1. Posloupnosť farářů.

R. 1305 připomíná se *Hartmann.* Tento vyměnil svou faru s *Militiem*, tehdejším farářem ve Važanově u Slavkova.

1345 *Jan* r. 1347 obdržel desátek od biskupského mana Niklase z Ousova z jeho 3 svobodných lánů ve Fryčovicích. — Vyměnil lán u kostela ve Fryčovicích s jiným blíž města ležícím,

1378 *Konrad* žaloval Petra Auspitz-era ve Fryčovicích pro odcizený prý jeden lán, kterýž 5 hřiven ročně vynášel a od nepamětných dob majetkem brušp. faráře byl. Jest ale odmrštěn.

1389 *Jan* byl biskupským notářem; přichází co svědck na dvou listinách proboštství Fulneckému a hradu Füllsteinu svědčících. Jemu byl r. 1394 po nějaký čas zadržený desátek ze zmíněných 3 lánů ve Fryčovicích, kteréž po smrti onoho Niklase Ousova 4 prebendářům Olom. kapitoly připadly, následkem soudního nálezu 8 hřivnami nahražen.

1555 *Daniel*, zemřel 1561, připomíná se v listině dané od biskupa Marka městu Brušperku stran postoupení role kněžské na rybník obecní.

1561—1576 *Stanislav*, dosavádní farář ve Studánkách, vypomáhal v Příboře.

1576—1578 *Thomáš* co nepořádný kněz vypuzen.

1578 *Stanislav Šustka*, o tom není nic známo.

1579 Toho roku odbýval zde příborský farář každou 3. neděli služby Boží, protože Matěj Těrliček, poběhlý a ženatý mnich, polepšiť se nechtěl, a tudíž proti vůli farníků biskupem odstraněn býti musil.

1580 *Jan Piškovský* připomíná se v nápisu na obmítce kostelní věže, jest však r. 1580 do Kroměříže odveden, jelikož farníkům jenom ku pohoršení byl.

1583—1594 *Urban*, vypomáhal také v Příboře a byl r. 1594 do Pavlovic přesazen.

1603 *Jiří Petráš*, farář.

1631 *Valentin Alberti* 31. března investován na faru Brušperskou a filiálku Trnavskou a Fryčovskou.

1641 *Adam Ignát Barmiček* investován 27 srpna.

1657 *Jakob Tenor*, za něho začínají matriky. Jsou sepsány v řeči české.

Ondřej Helmesiny přesazen do Val. Mezeříčí.

24/5 1683 *Vilém Hill*, zemřel 30. prosince 1675.

8/1 1676 *Martin Fussek* (Kloboucký) r. 1682 odešel; na jeho místo přišel

1682 *Urban*; září t. r. v odbývána generální visitace.

14/11 1701 *Jan Janovský* přišel ze Staré Vsi; odešel r. 1703 do Řečkovic.

30/3 1703 *Jan Meixner*, zemřel 19. list. 1722.

1/6 1723 *Jan Pekárek*, 1726 dostal se do Roketnice u Znojma.

2/4 1726 *Jiří Mošnovský*, odešel 1727 do Vizovic.

22/12 1727 *Kristian Passek*, rodem z Uh. Hradiště, odešel 1732 do Místku. Za něho první kooperator.

5/4 1732 *Lukáš Červenka*, rodem z Brušperka, zemřel v červenci 1744.

7/9 1744 *Pavel Červenka*, rodem z Brušperka vystavěl kostnici; za něho přišel druhý kooperator. † 29. července 1774.

V září 1774 *Fr. A. Vosmanský*, rodem z Krásna, přišel ze Sedlnic. † 25. června 1790, pohřben vedle sakristie, poručil kostelu 200 zl.; upotřebeny na stavbu fary.

1793 *Matouš Bolek*, rodem z Hrubých Hoštic. † 1. srpna 1798, pohřben v síňce pod zvonicí. Poručil kostelu 145 zl.

19. září 1798 *Ferd. Šum*, bývalý zámecký kaplan na Ukvaldech, přišel ze Staré Vsi. † 2. února 1807, leží v kapli sv. Trojice, rodem z Mor. Ostravy.

10. dubna 1807 *Ant. Kallus* rodem z Frankštadtu, přišel z Rychaltic, založil pro frankštadské študující nadací 4000 zl. stříbra. † 4. prosince 1822, leží pod kamenem před kostelem.

26. února 1823 *Josef Švarc*, rodem z Bavorova v pruském Slezsku, přišel z Rychaltic, před tím kaplan v Starém Jičíně. Byl ženatý. † 2. února 1835 leží tam, kde jeho předchůdce. Kosti předchůdcovy byvši v čas pohřbu v bílém šatku v síňce uloženy, dány jk jeho nokoum.

5. května 1835 *Frant. Thill*, nynější místní pan farář, přišel z Rychaltic. Narozen 1791 v Unčové, vysvěcen r. 1814, slavil r. 1864 své kněžské druhotiny. R. 1863 odbyla se zde generální visitace.

II. Kooperatoři v Brušperku.

Jak již výše připomenuto, náležely k Brušperskému farnímu kostelu ještě jiné dva co filiální a sice onen ve Fryčovicích a pak v Trnávce. Jelikož v těchto kostelích farář Brušperský v určité k tomu neděle a svátky přes rok služby Boží konati musil, přihodilo se častěji, že když taková pobožnosť v některé z jmenovaných vesnic se konala Brušperští obyvatelé nedělního neb svátečního dne do vesnického kostela na mši sv. choditi, aneb bylo-li nepříznivé počasí doma beze služeb Božích zůstati musili.

Aby tudíž dítky, ženy a věkem sešlé osoby obého pohlaví skrz nepohodlnosť času služeb Božích a slyšení slova Božího času nedělního a svátečního vzdalovať se nemusily jakož i aby skrz takové vzdalování se od služeb Božích česť a sláva Boží zmenšována nebyla, žádali zbožní města obyvatelé roku 1729 tehdejšího p. faráře Christ. Passka v příslušné uctivosti a zdvořilosti, aby sobě kooperátora ku pomoci vzíti neobtěžoval.

Na vydržování toho kooperatora uvolili se měšťané ročně 45 zl. dávať, pak 30 mázů předního piva z jedné každé várky a konečně také i byt.

Úmluva o to stala se dne 4. července 1729 v archivu městském.

Farář vyhověv okamžitě slušné i spravedlivé žádosti této vzal si pomocníka v osobě:

1. *Jana Labovského*, který se v říjnu 1729 co první kooperator Brušp. připomíná.

2. Koop.: *Jan Jurassek* připomíná se v srpnu 1730.

3. Když byl Jan Jurassek v červenci r. 1733 odešel, přišel na jeho místo asi v prosinci t. r. *Pavel Červenka*. Tento byl v městě až do r. 1741 sám, až konečně r. t. v lednu druhý kooperator

4. v osobě *Ignát-a Chlebovského* do města přišel. Tito byli zde až do roku 1744 4. září. Roku toho stal se dosavádní kooperator Pavel Červenka místním farářem, načež Ignát Chlebovský opět sám kooperatorem byl. R. 1745 odešel však, a na jeho místo přišel v říjnu

5. t. r. *Antonín Fr. Freyheit*. Tento byl zde až do r. 1749. Začátkem roku toho odešel. Mezi tím časem konal zde některé služby Antonín Buček, zámecký kaplan v Ukvaldech. V říjnu r. 1749 přišel do Brušperka co kooperator

6. *Jakob Weigner*. Roku 1750 3. ledna uvolil se tehdejší farář Pavel Červenka na žádosť obce vzíť druhého stálého kooperatora. Obec na vzájem zavázala se opět farářovi na pomoc dávať na takového druhého kooperatora z každé várky vědro piva (oněch 30 mázů v to počítaje) pak 2 sáhy dříví a obvyklou koledu.

Dříve chodívali i kaplani (kooperatoři) po koledě, čili lépe jednotlivé obce jim peníze místo takové koledy dávaly. Tak k. p. jest v obecních účtech Fryčovských z r. 1762 položka, že se kaplanům (kooperatorům) daly 2 zl. koledy a r. 1763, 3 zl. koledy. Teď jim však již ta ko-

leda odpadlo, po koledě chodívají pouze ministranti, kostelníci a zvoníci. Před několika lety chodíval i rektor. Obě výše uvedené úmluvy staly se však beze vší vědomosti velebné konsitoře, měly tudíž jen dotud platnosť, dokuď jedna neb druhá strana slovu svému dostáti chtěla. Nechtěl-li farář kooperatora sobě vzíť, nemohl k tomu být nucen, než pak nebyla ani obec k vytknuté dávce vázána. Tak se to během času skutečně stalo, o čemž i hned promluvíme.

R. 1750 tedy byli v městě dva kooperatoři 1. Jak. Weigner 2. přišel snad hned v lednu jmenem

7. *Václav Donau*, p. Donau zůstal zde jen do září, v říjnu přišel jiný jmenem

8. *Jan Červenka* (s ním zároveň byl tedy Jakob Weigner). R. 1753 koncem května odešel Jakob Weigner a na místo jeho přišel v červnu t. r.

9. *Josef Passeka*, r. 1754 v květnu odešel však tento a po něm následoval v listopadu

10. *Jan Vendorfner*, s ním byl pořád Jan Červenka. Roku 1756 v únoru odešel Jan Vendorfner a po něm nastoupil tentýž ještě měsíc

11. *Jan Onderka.* V srpnu r. 1767 odešli oba kooperatoři jak Onderka, tak i Červenka. Koncem srpna t. r. přišel

12. *Victorin Kučera* a v září

13. *Martin Gureczky.*

Koncem dubna r. 1768 odešel Victorin Kučera a v červenci t. r. přišel

14. *Josef Quinta.* V lednu 1770 odešel Gureczky a téhož měsíce ještě přibyl

15. *Ondřej Schostky*; v květnu t. r. odešel Quinta a v červnu přišel

16. *Josef Červenka*, tento připomíná se již v březnu v Brušperku, avšak pouze co církevní kněz, od června

byl již kooperatorem; v září t. r. (1771) odešel Schosty do Rychaltic co kooperator a v listopadu t. r. připomíná se

17. *Ignát Hein* co koop.

Roku 1771 v listopadu odešel Hein a v červnu r. 1772 připomíná se

18. *Jan Vust* (anebo Vustl?) zároveň s Josefem Červenkou. Kdy tento Vustl odešel není známo. R. 1774 však v září byl zde již

19. *Dominik Bajar*, a v listopadu t. r. připomíná se již opět na místě jeho

20. *Cyrill Adamovský* a v prosinci t. r. opět jiný, jmenem

21. *Ignát Vossmanský*. Josef Červenka byl pořád zde, až r. 1780 v červenci po desitiletém pobytu odsuď odešel a v září t. r.

22. *Josef Holub* na jeho místo přišel.

Tito dva byli zde až do r. 1764.

R. však 1764 připomínají se v Brušperku tři kooperatoři a sice staří dva Holub a Vossmanský a od bř. třetí

23. *Jan Šajer*. Všichni tři zůstali zde celý rok. Teprva roku 1785 v březnu odešel Šajer a pak zůstali opět jen dva.

R. 1786 koncem května odešel Holub a po něm přišel opět v srpnu bývalý zdejší koop. *Cyrill Adamovský*.

R. 1790 odešli oba koop. a sice v lednu Cyrill Adamovský a v říjnu Ignát Vossmanský, pobyv zde 16 roků. Po dva roky až do r. 1792 byl zde jeden toliko koop. Koncem listopadu t. r. (1790) přišel

24. *Jan Bartoník*, vypomáhal také nějaký čas ve Staré Vsi, alespoň se připomíná v tamějších matřikách.

R. 1791 v červenci odešel. Pak zde byl eksisterciák z Velehradu, bezpochyby jeden z těch, kteréž byl císař Josef II. po zrušení tamnějšího kláštera odtamtuď vyhnal; jmenem *Terzelin Stanislav*; v září t. r. připomíná se zde Karel Kvapil co kněz církevní. R. 1792 stal se však

25. *Karel Kvapil*, zde koop. a v dubnu přišel k němu druhý koop. jmenem

26. *Vendelín Janoschek.* R. 1793 odešli opět oba, a pak býval zde až k r. 1820 jeden toliko koop.; jelikož po vyfaření Fryčovic a Trnávky 2 koop. zde potřebí nebylo. Začátkem října 1793 odešel Kvapil a v listopadu Janoschek, v prosinci 1793 přišel

27. *Josef Radda*, v duchovní správě zde vlastně již 29. R. 1799 začátkem února odešel Radda na Ukvaldy co zámecký kaplan a koncem února t. r. přišel

28. (30) *Frant. Beniseh*, odešel v dubnu 1801, v srpnu t. r. přišel

29. (31) *Matěj Plitzner*, odešel v říjnu 1806; v listopadu t. r. přišel

30. (32) *Ignát Krczmarský.* Pobyv zde úplných 17 roků odešel 22. srpna r. 1823 na Ukvaldy co zámecký kaplan.

R. 1810 složili se jisti města dobrodincové nemohouce na dobrodiní vícero mší svatých v zdejším chrámu Páně zapomenouti, na 3. kněze. Když byl r. 1820 tento kapitál na 8.244 zl. šajnů vzrostl, vystavena nadační listina ze dne 26. února 1820 na 3. kněze, který týhodně 3 mše sv. na jistý oumysl čísti měl. Nyní obnáší fundace tato 1949 zl. 87 kr. r. m. v státních úpisech a a 2941 zl. 76 kr. r. m. na soukromých kapitálech; ouhrnem tedy 3991 zl. 63 kr. r. m.

Od té doby bývají zde obyčejně 2 kooperatoři, pakli nutnější nějaká potřeba jinde ho více nevyžaduje. Fundírovaný tento kooperator odchází odsuď obyčejně na samostatné nějaké místo. Dříve bydlíval na tak zvané kaplance, od r. 1864 bydlí však z nařízení arcibiskupova ve faře, farářovi musí však stravu a otop platit. Byt má zdarma. Mladší má také byt ve faře, stravu od faráře a od města dostává ročně 100 zl.

R. 1821 byli tedy opět 2 kooperatoři a sice starý koop. Krczmarský a v říjnu přišel

31. (35) *Karel Tománek.* 1823 22. srpna odešel Krczmarký na Uvaldy co zámecký kaplan; v září 1824 přišel k Tománkovi

32. (34) *Ondřej Sykora*, rodem ze Staré Bělé, tehda novosvěcený, nynější farář Stařický.

Koncem ledna r. 1825 odešel Tománek do Polska a v listopadu přišel

33. (35) *Inocenc Horák.* Tehda r. 1825 29. června překřtěna jest židovská rodina Elzerova čítající 7 hlav, požívavší cvičení v kat. náboženství u koop. Ondřeje Sykory. Koncem května v r. 1829 odešel Horák a v říjnu téhož roku přišel

34. (36) *Josef Bartušek*, tento odešel v lednu 1830 a koncem téhož ještě měsíce přibyl do Brušperku co koop.

35. (37) *Jiří Krohmayer*, kterýž v červenci 1830 odešel. V říjnu t. r. přišel pak

38. *Heřman Stieber*, koncem srpna 1833 odešel Stieber a k Ondřejovi Sykorovi přišel v září t. r.

39. *Josef Kautnák*, nynější farář Místecký. 1837 odešel Sykora za administratora do Petřivalda, načež v březnu do Brušperka se dostal

40. *Jan Měrka*, připomíná se co církevní kněz, zdržel se zde pouze několik měsíců, r. 1838 byl zde na výpomoc kapucín

Bartoloměj Svozil, r. 1839 29. odešel Ondřej Sykora[1]), pobyv zde 15 r., do Vlkoše a po něm přišel v květnu t. r.

41. *Vincenc Rundt*, v dubnu r. 1845 odešel Rundt na Ukvaldy, v červnu t. r. přišel

---

[1]) Tento administroval z Brušperka v následujících farnostech: I. od listop. 1828 — dubna 1829 Lichnov, II. od hromnic — 18. dubna 1835 Brušperk, III. od března do srpna 1837 Petřivald, IV. od července 1838 — února 1839 Metylovice.

40. (42)* *Augustin Maywald*, odešel v březnu 1747, v říjnu přišel

41. (43) *Čeněk Falta*, nynější farář Topolanský. r. 1849 Koutnák administratorem až do září, v dubna 1849 přišel

43. (45) *Václav Zygna*, r. 1858 v červenci odešel Č. Falta, v listopadu t. r. přišel

44. (46)* *Frant. Liebner*, dosuď kapl. v Podstatě. R. 1865 odešel V. Zygna k vojsku co polní kaplan, 28. dubna přišel

45. (47) *Frant. Zlámal*, odešel 28. srpna t. r. v říjnu t. r. (1865)

46. (48) *Frant. Laubal*, 1864 v červnu odešel a dne 10. září t. r. přišel

47. (49) *Frant. Přikryl* dosud koop. na Ostravici. Stal se r. 1869 čestným kaplanem. 1865 16. Sept. odešel Liebner stav se farářem v Zubří a teprva 1. srpna r. 1867 přišel sem

48. (50) *Maxmilian Vymázal*, dosud kooperator v Březové. 24. července 1868 náhle přesazen co kooperator do Pustoměře. Na místo jeho přišel 13. srpna t. r. novokněz

49. (51) *Frant. Viceník*, rodem z Bojkovic.

III. Posloupnosť měšťanostů od roku 1561—1795.

1561 Mik. Pospěch.
1562 Peter Křivý.
1563 Havel Kovář.
1564 Blažej Řepa.
1565 Jan Host.
1566 Jiří Petr.
1567 Mik. Pospěch.
1568 Jakub Mikula.
1569 Jan Host.
1570 Mik. Pospěch.
1571 Blažej Řepa.
1572 Jakub Mikula.
1573 Mik. Hromádka.
1574 Jakub Mikula.
1575 Jan Rektor.
1576 Blažej Řepa.
1577 Jakub Mikula. (rychtář Šimon Hubáček.)
1578 Jan Rektor. (rychtář Jan Šafař.)

1579 Jan Rektor (rychtář Jan Slavík.)
1580 Jan Slavík (rychtář Šimon Heřman.)
1581 Mik. Hromádka (rychtář Michal Chlebovský.)
1582—83 Michal Chlebovský.
1584 Mik. Hromádko.
1585 Jan Rektor.
1586 Michal Chlebovský.
1587—89 Jan Rektor.
1590—91 Michal Chlebovský.
1592—95 Jan Řepa.
1596—97 Mik. Doležil.
1598 Michal Chlebovský.
1599 Jan Řepa.
1600 Šimon Hubáček.
1601 Jan Slavík.
Mik. Stařický,
1602 Mich. Chlebovský.
1603 Jan Řepa.
1604 Mich. Chlebovský.
1605 Mik. Doležil.
1606 Pavel Svoboda.
1607 Matouš Macha.
1608 Mich. Chlebovský.
1609 Pavel Svoboda.
1610—12 Šimon Letocha.
1613—14 Jiří Kutyla.
1615 Jiří Šafař.
1616—21 Šimon Letocha.
1622 Jiří Kutyla.
1623—25 Šimon Letocha.
1626 Jiří Vrana.
1627 Šimon Letocha.
1628—30 Jiří Vrana.
1631—34 Šimon Letocha.
1635—36 Jiří Vavřík.
1637—38 Jan Třestěch.
1639 Jan Trojan.
1640 Pavel Janacz.
1641—43 Jan Třestěch.
1644—45 Pavel Janacz.
1646 Jan Třestěch.
1647—48 Mik. Czech.
1649 Matouš Třestěch.
1650 Matěj Host.
1651 Jiří Pěnkava.
1652 Matouš Třestěch.
1653—56 Jiří Pěnkava.
1657 Jan Bednář
1658 Mart. Pleva.
1659 Jiří Pěnkava.
1660 Jan Bednář.
1661 Mart. Pleva.
1662 Jan Polanský.
1663 Václ. Jiříček.
1664 Jiří Pěnkava.
1665—66 Matěj Pěnkava.
1667 Šimon Letocha.
1668—69 Václav Jiříček,
1670 Šimon Letocha.
1671 Jan Polanský.
1672—73 Šimon Letocha.
1674—75 Jan Nenička.
1676—77 Matěj Jurek.
1678 Mik. Chlebovský.
1679 Bernard David.
1680 Šimon Letocha.
1681—82 Jan Nenička.
1683—87 Jan Vidomuss.
1688—93 Pavel Host (rychtář Matěj Žurovec.)
1694—95 Matěj Žurovec.
1696 Jan Vidomuss.
1697—1700 Pavel Host.
1701 Matěj Žurovec.
1702—10 Pavel Host.
1711—13 Jan Jurkův (Jan Vidomuss přísežný rychtář.)
1714 Pavel Host.
1715—19 Pavel Nenička.
1720—22 Jan Jurek.

1723—24 Pavel Nenička.
1725—26 Jan Jurek.
1727—31 Frant. Žurovec (Th. J. Ant. Blecha syndicus juratus.)
1732 Frant. Doležil.
1733—35 Jan Jurkův.
1736 Frant. Žurovec.
1737—38 Frant. Myslivec.
1739—40 Frant. Nenička.
1741—42 Matěj Dvorský.
1743—45 Frant. Myslivec
1746—47 Alex. Macha.
1748—52 Frant. Myslivec (Josef Červenka notarius loci.)
1753—57 Karel Kučera.
1758—59 Frant. Červenka (Josef Lakota rychtář.
1760—62 Matěj Vavroš.
1763—66 Daniel Šajer (Jan Brumovský rychtář.)
1767—70 Josef Žurovec (Šimon Neumann geschworener Stadtschreiber.)
1771—74 Jan Červenka (Syndikus: Klabusný, Frant. Smětak přísežný městský písař.)
1775 Jan Dvorský (Frant Ioan Neumann.)
1776 Alex. Macha.
1777—83 Jakub Domin. Cigánek (Fr. Směták geschwor. Stadtrath, Antonín Macha rychtář.)
1784—87 Anton. Josef Macha.
1788—95 Josef Treutler.

Posloupnost měšťanostů od r. 1796—1869 **a syndikusů od r.** 1796—1850.

1796—1822 Jos. Freutler, sydikusové: Jan Hohn, 1796—9 Aug. Fendl 1800, Matiáš Honsek 1802—12, Brn. Kolischer 1813—19, Kravutscha 1820—3.
1823—33 Vavroš, (Substitut Markus, 1824 příborský syndikus, Vogl 1824—34.
1834—39 Měrka, (syndikusové: Leopold Weiss, 1835—6 Alois Vojtíšek 1837, J. Ebner 1838—44.)
1840—57 Jan Raška (syndikusové: Jan Ebner, 1846 Hermannn 1845, Em. Pable, Jan Dvořák 1847—8, Matěj Zedník 1849—50).
1858 Raška odstoupil, prov. Macha.
1859—63 Ludvík Macha, (syndikusův nestávalo žádných více).
1864—65 Frant. Konečný.
1866 Frant. Konečný, Rudolf Vašica.
1867—69 Rudolf Vašica.

Až do roku 1783 podle gruntovních kněh; od roku 1783 podle jiných listin v archivu městském uložených.

IV. Opis Zakládací listiny města Brušperka.

Bruno, episcopus Olomucensis, civitatem Braunsberk secundum ius Magdeburgense construi et locari facit.

Dt. in Katscher, die 6. Decembris 1260, In nomine Domini amen. Ut ea, quae fiunt, in tempore simul non labantur, cum litterarum immortalitate solent commendari. Notum igitur sit omnibus, tam praesentibus quam futuris, quod ego Bruno Dei gratia Olomucensis episcopus ad emendationem mearum haereditatum et meam et olomucensis ecclesiae utilitatem proposui construere civitatem, quam construendam et locandam confero fidelibus iudicibus meis, scilicet Bertoldo iudici de Staritz te suo socio Henrico, irdici meo de Vreccendorf, ut sicut mihi civitatem, quam Brunsperk nuncupari promiserunt, fideliter debeant construere et locare. Ego autem in remunerationem laborum, quos facient dictam civitatem construendo et corum fidelis servitii, quod semper diligenter inspexi, confero sextam curiam liberam praeter duas curias, quas principaliter cum aliis libere possidebunt. Confero etiam eisdem fidelibus meis molendinum unum cum duabus rotis liberum ipsis et eorum successoribus in perpetuum libere possidendum.

Addo etiam eisdem fidelibus

Bruno, biskup Olomucky, dává město Brušperk dle práva magdeburského vytsavěti a vysaditi.

Ve jmenu Páně amen. Aby to, co se stane, časem zároveň v zapomenutí nepřišlo, zachovává se prostředkem nesmrtelného písma. Budiž tedy všem jak přítomným tak budoucím známo, že já Bruno z Boží milosti biskup Olomúcký, ku zlepšení svého dědictví a k užitku svému jakož i kostela Olomúckého jsem uzavřel vystaviti město, jehožto postavení a vysazení odevzdávám věrným svým rychtářům, totiž Bertoldovi rychtáři ze Stařiče a jeho soudruhu Jindřichovi rychtáři z Fryčovic, aby jakožto mně, město, kteréž Brušperk nazvati slíbili, věrně vystaviti a vysaditi směli. Já však co náhradu práce které se podrobí nadřečené město stavíce a jejich věrných služeb, na které jsem vždy přísný zřetel měl, odevzdávám šestý svobodný podíl (země) mimo dva svobodné podíly, které jim co prvním s jinými svobodně přináležeti budou. Dávám také těmto svým věrným mlýn z dvěma složeníma co majetek svobodný jim a jejich potomkům na věčné časy. Přidávám také těmtýž svým věrným a jejich potomkům jedny lázně co svobodný majetek. Dále ale

meis eorumque successoribus stubam unam balniariam libere prossidendam. Debent autem ipsi fideles iudices mei quatuor macellas liberas, quatuor bancos, in quibus panes solent vendi, etiam quatuor bancos, in quibus calcei solent vendi, liberos obtinere ipsi eorumque successores in perpetuum libere possidendum. Praeter maiorem gratiam eisdem impendendo confero in villa adiacenti civitati, quam locabunt sextum mansum liberum et molendinum liberum cum sola rota molari. Debent etiam obtinere mei cives ad pascua pecorum eorum liberos duos mansos et villa adiacens similiter ad pascua unum mansum liberum abtinebit. Praeterea volo, ut ad ipsam civitatem meam, scilicet Brunsperk, adiacentes villae, scilicet Staritz et Vreccendorf et Brunswerde et passecov, et si quid in terminis praescriptis adhuc poterit collocari, spectare teneantur, scilicet in udicio maiori, quod est pro homicidio, pro adulterio, pro furto et singulis quibus villae ad civitatem quamlibet spectare consueverunt, cum in villis pro vulneribus vel quidquid altius est non debeat iudicari. Ut autem saepe dicti iudices mei circa huiusmodi civitatem construendam eo fidelius laborent, ius eis et omnibus civibus meis confero Magdeburgense. Addo etiam supradictis indicibus meis

mají titéž moji věrní rychtáři čtyry svobodné jatky, čtyry krámy, v nichž se chléb prodává, také čtyry krámy v nichž se obuví prodává, oni jakož i jejich potomci na vždy co svobodný majetek obdržeti. Kromě větších milostí, jichžto se jim dostane postupuji jim ve vesnici blíž města ležící, kterouž vystaví, šestý svobodný lán s jedním mlýnským kolem. Také mají občané moji k pastvě svých stad dva svobodné lány a poblízká vesnice rovněž k pastvě jeden svobodný lán obdržeti. Kromě toho jest má vůle, aby k tomuto mému městu, totiž Brunsperku poblízké vesnice, totiž Stařič Fryčovice a Brunswerde a Passekov, a jestli ještě něco v naznačených hranicích bude moci se vystaviti, se odvolávaly a sice co k vyššímu soudu ve věcech jakéž jsou vražda, cizoložství zlodějství a jednotlivé případy, v kterých vesnice ku kterému koli městu se obyčejně odvolávají, anto ve vesnicích o poranění a cokoli jest ještě většího soudní nálezy pronášeti se nemohou. Aby ale často jmenováni rychtáři moji při stavění takového města tím věrněji si počínali, odevzdávám jim jakož i všem občanům svým právo magdeburské. Ponechávám také výše jmenovaným věrným svým rychtářům třetinu ze všech pokut soudních. Uděluji také výše jmenovanému městu svému jakož i občanům v

fidelibus tertium denarium de omnibus culpis iudiciariis.

Confero etiam supramemoratae civitati meae civibusque in ea habitantibus per duodecim annorum spatium libertatem, villae autem adiacenti libertatem per spatium sedecim annorum; expletis autem XII, annis liberis volo ut de qualibet curia in civitate sex nummi persolvi tenantur, de villa autem expleta libertate ut de aliis villis persolvere tenebuntur. Praeterea ut promisi quod meis civibus ius Magdeburgense doceatur apud oppaviam tenorem obtinere, Praeterea soli Bertoldo indici meo confero allodium civitati meae adiacens libere et liberaliter possidendum. Etut haec donatio stabilis et in statu semper incolumi perseveret, praesentem cartul am si gilli mei munimine tradidi roboratam testibus mediantibus, qui prafatae donatiini cum fieret assisterunt, quorum nomina hoc in nuncupantur.

něm bydlícím po dvánáct let svobodu, vesnici ale sousedicí svobodu po šestnáct let; po uplynutí však oněch XII. svobodných let chci, aby se z každé čtvrti v městě šest peněz odvádělo, vesnice ale aby po uplynutí svobody to odváděla co vesnice jiné ováděti poviny budou. Mimo to slíbil jsem svým občanům právo magdeburské, jemuž se v Opavě přiučiti mají. Kromě toho odevzdávám samému Bertoldovi rychtáři svému lenní statek blíž města ležící k svobodnému užívaní. A aby toto obdarování stálé a vždy v stavu neporušeném se zachovalo, odevzdal jsem listinu tuto svým znakem stvrzenou svědkům prostředkujícím, kteří nadřečenému obdarování, když se dělo, přítomni byli, jejichžto jména následovně znějí.

Dominus Herbardus dapifer. Dominus Henningus filius eius. Dominus Conradus filius eius Dominus Ditricus de Zell, Dominus Bruno de Spenchove et alii quam plures fide digni. Acta sunt haec in Ketcer anno Domini.

MCCLXIX in die beati Nicolai.

Ex originali in archivo archiepiscopali Cremsiriensi. — Apographum in codice Olom. chart. I. fol. 50 et 105.

Theodericus, Henricus et Erkembertus Stange praestant episcopo Olomucensi homagium intuitu bonorum

Teodor, Jindřich a Egbert. Stange poddávají se biskupu Olomouckému v manství strany statků

Friedberg et Heinrichsdorf.

Dt. in Braunsberg XVIII. Kalendas Maji 1288.

Notum sit omnibus praesentibus et futurae propagini posterorum, quod nos Theodericus, Henricus et Erkembertus, dicti Stange, venerabili patri domino nostro, domino Theodorico, ecclesiae Olomucensis episcopo et ecclesiae suae praedictae iureiurando firmatum praestitimus homagium et fidem servare promisimus efficaciter et constanter, bona etiam Vridberg, Swensir, Cunszendorf et Henrichsdorf ab eo et ecclesia sua iure feudi iuncta manu suscepimus eo pacto, quodsi omnes aut aliquis ex nobis contra eum vel ecclesiam suam excesserit et fidem sibi promissam prasumpserit aliqualiter violaro, a iure feudali bonorum ipso facto debeamus cadere praedictorum, nullum ad ea deutero habituri regressum amplius; si nostra servitia fortasse, quod absit, domino nostro praedicto contingeret displicere, quantumcumque meliorationis sumpserint incrementum bona praedicta pro trecentis marcis argenti ea sibi reddere tenebimur omni contradictione remota. Si vero nos urgebit necessitas bona alie-

Budiž všem přítomným i budoucím potomkům známo, že jsme se my Teodor, Jindřich a Egbert, řečení Stange vysoce ctěnému otci a pánu našemu, panu Teodorovi církve Olomoucké biskupu a nadřečné církvi jeho poddali v manství přísahou ztvrzené a věrnosť statečně a stále zschovati přislíbili, též statky, Vriedberg (Místek) Svensir, Cunczendorf a Henrichsdorf, jemu a církvi jeho patřící v cestě manského práva obdrželi za tou podmínkou, že kdybychom všickni aneb někdo z nás proti němu neb církvi jeho se vzepřeli a věrnosť jemu slíbeno nějak zrušiti se odvážili, právo manské nad dotknutými statky tím samým ztratiti máme, aniž by nám lze bylo opětně se k nim vrátiti; kdyby třebas naše služby, což daleko budiž, pánu našemu nadřečenému se znelíbily, jakkoli by se statky nadřečené zlepšily, budeme zavázani za tři sta hřiven je vrátiti beze všeho odporování. Kdyby však potřeba nutila nás statky ony jinému pustiti neb podati, nebudeme je moci nikomu jinému leč sobě neb tomu, komu on

nare vel pendere supradicta, non alii quam sibi, vel ei, in quem suus et capituli sui consensus accesserit, vendendi eadem habebimue facultatem pro summa trecentorum marcarum praedicta. In cuius promissi et obligationis nostra evidens argumentum sibi dedimus praesens scriptum, sigillorum, mei scilicet Theoderici, Ekberici de Vulinstein et Volvrammi purchravii in Hodericz appensione munitum.

a kapitola povolí, prodati v ceně tři sta hříven. A tohoto slibu a svého závazku co patrný důkaz vystavili jsme přítomnou listinu pečetí mou, totiž Teoderika, Egberta z Ulinsteinu a Volvrama purkrábího v Hoderizích stvrzenou.

Datum in Brunsberg anno domini MCCLXXXVIII VIII Kalendas Maii.

Ex originali cum sesigillis appensis in archivo archiepiscopali Cremsirii.

Apographum in Codice Olomucensi chart. II. fol. 105.

V. Opis některých listin z městského archivu.

1. *Ustanovuje se první jarmark na sv. Kateřinu a týhodní trh na outerý 1545.*

My Jan z Buozy milosty Biskup Olomuczsky, Oznamugeme timto listem wssem wuobec, Kdoz gey uzrzy a nebo cztauczy slyssety budau že gmagicz my ty swobody a obdarowany od Czysarzúow a Kralúow Czeskych gich milosty abychom trhy y Garmarky w miestech, w miestezkach k Biskupstwj Olomuczskemu przyslússegiczych wyzdwyhnuty mohli. J gsa prosseny se wssy pokorů od obywatelúow Miesteczka nasseho Brúmssperka poddanych wiernych nassych milych, abychom gim trh tehodny a Garmark roczny na den Swattey Katerziny daty raczyli, aby tudy lepe se oprawowatj a tim dostateczniegi ziwnosty swe westy mohli. K gegichzto prozbie nakloniený

gsûcze a gy slússnu byti uznawsse a chticz take aby se tim lepe ziwiti a oprawowati przytom Miesteczkú mohli, z nassy zwlassczny milosty tuto gim poddanym nassym Brumssperskym nynieyssym y budauczym potomkom gegich milost a obdarowany czynyme a timto listem ustanowugeme, aby na budauczy czasy tu swobodu gmieli, aby každy tyden w Miesteczku Brumssperku gmieli trh swobodny a ten aby beywal w Autery a Garmark geden roczny aby gmieli kazdy rok na den swattey panny Katerziny, na kteremz aby geden kazdy domaczy nebo przespolny czlowiek, konie dobyttek wsseliyaky maly y welky y gine wsselgake wieczy, kterymiz se koli gmeny gmenugi prodawati kupowatj swobodu gmiel, tak aby ten trh a Jarmark tim wssym obyczegem a spuosobem gmieli a uzywali gak sę przy ginych swobodnych trzych Jarmarczych w miesteczkach w tomto Margkrabstwj Morawskem zachowawa, Wssak bez ugmy ginym na jejich sprawedlnostech a Garmarczych, Tomu na swiedomi peczet nassy rozkazali gsme przywiesyti k tomuto listu. Genz gest dan a psan na Kromieryzy w Nedielj przed swattym Wyttem Letha panie Tisyczeho pietisteho sstyry dezateho pateho poczytagicz.

L. S. Joannes Dubravius
dei gracia episcopus olomucensis.

Pečeť přivěšena, zachovalá.

3. Biskup Marek uděluje povolení k postoupení kusu kněžské role na rybník obecní 1555.

My Marek z Buozy milosti Biskup Olomuczsky — Oznamugeme timto listem obecznie przedewssemi, gakož gsou oppatrny purgkmistr a starssy y wssecka obecz miesteczka nasseho Prunssperka poddany wierny mily nieyake misto na kniezske roli k farze tam przislussegiczy pro obeczne tehoz miesteczka uzyteczne a dobre k udie-

leny rybniczku a tiech kusu do nieho k pogeti wyhledali. Nybrz plat slussny fararzy nyniejssymu y budauczimu w Prunssperce podwolugicze se s toho mista nyni y na budauczy czasy dawati. Prosycze nas za milostiwe zobú stran ktomu powoleny. Kdez my uznawage zaslussne a zwlasstie poniewadz se fararzy kazdy rok stoho platt totizto puol trzetiho zlateho wydawati ma, Timto listem nassym ktomu swe milostiwe powoleny dawati raczime, tak aby kniezy Danyelowi fararzy nynieyssimu y budauczimu ten plat kazdy rok podle smluwy mezy nymi uczyniene na budouczy czasy sprawowali. Tomu na swiedomí dekret nass wlastni k tomuto listu a powoleny przytisknuti sme rozkazali. Dan na Kromierzyzy w sobotu przed Swatym Hawlem Letha panie tisyczeho pietisteho padesateho pateho poczytagicz.

(Pečeť malá.)

3. *Biskup Marek obnovuje obdarování biskupů olomouckých na rybníček, výhon a les, jenž slove končiny — znějící a ustanovuje zároveň řád dědičný. 1555.*

My Marek z Buozy milosti biskup olomuczsky etc. Oznamugeme timto listem wssem obeczni, kdez czten a nebo cztauczy slyssan bude. Zie sau prziedstaupily przied Nas oppatrny purgkmistr a starssy miesteczka nasseho Prumssperka, wierny mily, Nam oznamugicze a prziedkladagicze, kterak gsau od przedkuow nassych biskupuw olomuczkych obdarowani a listy na rybnicziek gym przysiussejiczy mezy grunty a podle folwerberku nasseho lezyczyho a przytom y naweyhon dobytkuw gegich, obecznihu na pastwiska za geden lan s syrzy a zdeli pocznucz od miesteczka az Do hranicz paskowskych. — A k tomu kus lesu slowe koncyny konecz roli gegich tolikez po hranicze paskowske, gmiely, kterzyž to listowe przy shorzieni tehož miesteczka Vassebo gim ohniem sessly, pro-

sycze nas ponizienymi prozbami, abychom gym zase na swrchu psane artykule a weysady listem nassym obnowity, a przytom starobylem uzywany milostiwie zanechati raczyli. Kdež my prohlidagicze na gegich takowe pokorne prozby, nybrz ge zaslussne byti uznawagicze, chticze tomu, aby tudy týz chudý poddaný nassy w Prumsspercze sedieti a zywnosty swych tym lepe hledieti a se oprawowati, a przytom nas a buduczy potomky nasse, tim snazegi a lechcziege poplatky wsseliyakymi odbywati mohli s dobrym rozmyslem, a gistû wuoli a wiedomosti nassy, cziasto psanym Prumssperskym tuto milost czyniti a dopausstyeti raczyme, aby ony y s potomky swymi bez wsseligake prziekazky nassy y potomkuow nassych, totiz to rybnicziek, a ten weyhon y stym kusem lesem, tak yakž nahorzie psano stogi, a toho wsseho od starodawna uzywali, tolikez uzywati mohlý a napotomni cziasy uzywali, a przytom zuostaweny byly. — Nadto weysse tuto milost tyem lidem Prumssperskym czyniti raczyme, wssem wespolek y gednomu kazdemu obyho pohlawi, poniewadž nam od umrtni penize dobrowolnie y budauczym potomkuom nassym biskupom olomuczkym totizto dwa zlate dwaczieti trzy grosse trzy penize na morawsky poczet o nowem Lettie podwolili gse dawaty a napotomni czasy sprawowati a dawati nam powinny budau, aby kazdy zazdraweho zywotta nebo na smrtedlne posteli o statku swem mohowittem y nemohowittem zrzyzeni a poruczenstwi uczyniti buď neyblyžssym przateluom, aneb komužby se gemu libylo (acz gestli zieby z toho Swieta bez porzadnych dittek diediczuow zssel) mohl. — Pakliby bez poruczienstwi a dyttek wlastných nemagicz s tohoto swieta zessel, tehdy ten statek poniem pozustaly mohowitty y nemohowitty buď namale neb namnohu aby neyblizssym przateluom toho umrlego przypadl, z kterehozto takoweho statku po umrlem zuostaleho do trzetiho pokoleny podle neyblizssy przybuznosti, przybuzny przatele, cztwrty dýl k Buozymu

Domu a za Dussy tu w Prumsspercze powinny wydawaty a przytom kostele zanechawaty gmagi, a budau. A to bez wsselyakey przíekazky nassy a budauczych potomkuow nassych biskupuow olomuczskych. — Tomu na swiedomy pecziet nassy rozkazaty gsme raczyli przywiesiti k tomuto listu. Genz gest dan a psan na Kromierziży w pattek przed swatů Trogiczy Letta panye Tisycyho piettistebo — padesatte patteho — poczyttagicz.

(Pečeť přivěšena zachovalá). Marek dei gracia episcopus olomucensis.

4. Biskup Vilém uděluje Brušperským právo várky r. 1567.

My Wylym z Bozý milosti Biskup Olomúcký etc. Oznamugeme Timto lystem obecznie przede wssemy ze sou przed Vas przedstaupily oppatrny purgmystr a starsy Miesteczka nasseho Prunssperka wierny mily, oznamugicze nám kterakby od pozedku nassych slawne pamieti ziadne weysadnosti a obdarowany aby w tem z miesteczku yako ginych tu miesteczkach okoluycn pywa wsselygaka na ssenk warzyti mohly nemiely, prosycze nas we wssy ponýzenosti abychom gim z milosti a lasky nassy takowů weysadnost wysaditi a nato obdarowany dati raczyly, Y gsaucz k gegych ponyzenym prozbam naklonieny Gim tu milost czyniti a do paustieti raczyme aby wtemz miesteczku Prunsspercze obywatele mohly sobie pywa na ssenk wsselygaka dati warzyti a to bez nassy a budauczych potomkuow nassych wsselygakych przekazky. Wssak bez ugmy wsselygakych powinnosti a platu, kterez Vam od starodawna czyny a dawati powinny sů. Tomu na Swiedomy peczet nassy wlastny ktomuto lystu sme przywiesyti rozkazaly. Stalo se na zamku nassem Ukwaldech we sstwrtek przed na nebe wzeti Panny Marye Letha Panie Tisyczeho Pietisteho ssedesateho sedmeho poczytagicze.

(Pečet roztříštěna přívěšená.)

5. Biskup Stanislav Pavlovský uděluje Brušperským právo nálevu do Fryčovic a Staříče.

My Stanislaw Pawlowsky z Bozi milosti biskup olomuczky etc. Wyznamenawame timto listem obecznie przedewssemi, že sau przed nas przedstoupili purgmistr a starssy y na mistie wssy obezie z Miesteczka Prunssperka poddany nassy milý, oznamugycze nam kterak by przytom miesteczku zadnych uzytkuw a duchoduw na ktere by se przy oprawowani stateczku a plathu swych, y tudiž toho miesteczka wzdielani wyzywowati mohli nemielj, poddanie nas prosycze abychom gim pro dobre a uzyteczne dwie diediny k gich miesteczku, aby od nich piwa nyni i budaucnie totiž od sstyrydczeti sstyr ssenkyrzy a nicz wicz na ssenk brali, pustili, a na to gim obdarowani listowni dati, a peczeti nassy toho potwrdity raczyli. K gegichžto poniženym prozbam gsaucze naklonieny a chticze aby se to miesteczko wzdielawati a lyde poddani nassy wniem pod namy tim lepe zywnosti swych hledieti mohli. — Gym prunssperskym poddanym nassym nyneyssym y budauczym potomkuom gich, tuto milost (wssakž bez ublizeny plathuw, kterymiz nam sprawedliwie powinni sau) czyniti, a gmenowitie dwie diediny, totiž Fryczowicze a Starzycz gim pausstieti a przypogowati raczyme, a tak aby nyni y na czasy budauczy z dotczenych diedin foytowe ani giný poddaný nassý odgynud žadnych piw na ssenk (leczby w Prunsspercze zadnych piw nemiely, tehda aby zatim bralj tu kdezby gim od aurzednika nasseho Ukwaldskeho nynieyssyho neb budauczyho se poruczylo) kromie z Prunssperka nebrali. — Wssakz take ty prunssperssty nyneyssy y budauczy to tak opatrowaty a k tomu dohlydati magi, aby se pywa przihodna a dobra warzyla. — Gestlyžeby pak kterzy z nadepsanych dwau wesnicz rychtorze nebolizto poddany odtudz yaka piwa przespolni odkudžkoli mimo toto nadany nasse k ssenku brali, tehdy aby takowy kazdy kdoby w tom postižen, do trestany na

ukwaldy wzat byl, a ztoho wiezeny nepropausstiev az by za takowe prowinieny pokuty bez milosti tolykrath kolykrat by se toho dopustil gednu kopu grossy položil, kterazto pokutha se k zadussy aneb sspitali prussperskemu obratiti ma. Za kteruzto milost a laskv kteraz se gim prunssperskym tuto od nas stala gsau a budau powinny nam biskupu y budauczym potomkuom nassym biskupuom olomuczkym nyni i na budanczy czasy a dotczeny prunssperssty nynieyssy y budauczy staleho platu rocznie dwaczeti dwa zlate, za geden zlaty trzydczeti ssest grossy, a za geden gross ssest peniez bilych cztucz, wssak rozdilnie poczhucz na den sv. Gyrzyho po datum listu tohoto nasseho neyprw przysstiho Gedenacte zlatych pocztu na horze psaneho, a hned potom na sv. Waczlawa budauczyho tolikez gedenaczte zlatych przy urczytych na horze psanych terminich wydawaty a sprawowaty, a na zamek nass Ukwaldy s gynymi plathy donasseti. Tomu na swiedomy my nadepsany biskup peczeth nassy wlastni s nassim gistym wiedomim a wuli k tomuto listu sme przytisknuty rozkazati raczyly. Genz gest psan a dan na zamku nassem Ukwaldech w strzedu den sv. Waczlawa Letha Panie Tisyczyho pietisteho osmdesateho poczytagicz.

(Listina i s pečetí dobře zachovalá).

6. Biskup Stanislav vystavuje Brušperským revers na 220 zl., Fryčovickým na 200 zl. a jiným vesnicím k právu městskému naležejícím na zdvojnásobněný plat po čtyry napořad jdoucí roky 1588.

My Stanislaw Pawlowský z Bozy milosti Biskup Olomucky knýzie kralowske kaplej czieske hrabie a geho m. rzymskeho Czysarze uherskeho a czieskeho krale etc. radda etc. Znamo czinýme obecznie przede wssemi a zwlasstie tu kdež nalezi. Yakož o tom wiedomost dobra wssem tymerz wuobecz gest, kterak gsaucze My s milosti a wule Pana Boha na aúrzad a důstogenstwy biskupské

uwedený gsme toto Biskupstwi prazdne a netolko na staweny a wsseligakem hospodarzstwy opusstieno, ale y nadto znamenitymy dluhy po przedczych nassich y ginymi nemalymi tiesskostmi obtýzieno nassli, a zastali, od cziehož abychom ge byli oczistiti mohli wsseligak sme se starali a drahnie tiech dluhúw splatili, ale wkroczicze potom w to negedna gizda komisye a pracze obeczny od Geho milosti Czysarzske na Nas wskladane Ne tak abychom yak aumysl nass y zacziatek dobry byl, ty dluhy do koncze splatiti mohli, nybrz za prziczinu tiech gizd a nakladu na oprawy toho biskupstwi, na kterež nam duochodowe nassy postacžiwati nemohli gsme se gesstie y nietczo wydlúziti museli, A ponewadž pak tym spůosobem od takoweho tiežkého brzemena toto Biskupstwi stiežkosti by kdy oczisstieno bylo, nybrz mnohem wicze se obnuzilo, takowe y gine důolezite nesnesytedlne a newyhnutedlne potrzeby gsme wiernym poddanym nassim przednesti dali, gsaucze ziadostiwi od ných aby ku zpomoziený z takowych obtieznosti nam yakožto wrchnosti swey z dobre a swobodne wůole pomocz swolili a uczinili, na kterež przedloziený a przednesseny oppatrny purgmistr a starssi y wsseczks obecz miesteczka nass Prunssperha, též wesnice k prawu gegich na panswi nassem aukwaldskem naleziegiczy, poddaný nassy wierny mili z uprzymneý a poddancý k nam gakožto wrchnosty swey naklonney ponyzieney take dobrowolnie se uwolili, nam tyž Prunsspersssty o swatem Girzy sto deset zl. o sw. Waczlawie jedno sto deset zlatych též z diediny Frycziowicz ktomu prawú nalezity, o svatem Girzy gedno sto zlatych o sw. Waczlawie též 100 zl. misto platu, c z ginych wesnicz dwognasobny plat roczny pocznaucz od sw. Girzy po datum neyprw przisstiho do sstyr Leth porzad zbiehlych przy Terminich, když se giny platowe sprawugi dawati a sprawowati. A protož takowů uprzymnů poddanů hotowost a uczinliwost dotczienych Prussperskych gakožto podda-

nych nam mileych wdiecznie przygimame a timto lystem a rewersem nassim gim slybujeme a przypowidame zie toto gegich dobrowolne uwoleny a pomoczy na swedeny nahorze gmenowaneych z tohoto biskupstwi obtiznosti uczinieny k ugmie Priwilegý Nadany a Swobod gegich nyny y na budouczy cžiasy beyti se nikoli newztahowati any za yaku powinnost pokladati nema, nybrz pro spraweny tey swrchu psaney Summy od Prussperskych a powygiti tiech sstyr Leth ty lyde z Wesnicz poddany nassy, zase przy sprawowaný gednonasobniho stareho platu tak yakž gey posawad dawali, zústaweny a zanechany, od nas y budúczych potomkúw nassich biskupú olomúczkych beyti magi a My gim tey poddaney a uprzymney k nam prokazaney uczinliwosti zase milosti a lasku nassy obzwlastni spominati a podle przypadnosti a przilezitosti nahrazovati nepomimeme. Tomu na swiedomy pecziet nassy obzwlastny gsme ktomuto lystu przytisknuti rozkazati raczily. Genž dan a psan na zamku nassem Kromierziskem 22. Decembris Letha pomigegyczyho 1588.

(L. S.) (Pečeť menší na listině vtisknutá zachovalá).

VII. Kardinál Dietrichštein sprošťuje Brušperské roboty po 18 let k dvoru panském konané 1618.

My Frantissek z Bozi milosti swateho rzimskeho Kostela Tytule swateho Sylwestra kardinal z Dytrychšsteyna, Biskup Olomuczky knizie, kralowske czieske kaply hrabie, Geho cysarzske milosti teyna radda, tey kralowstwj a zemi Geho milosti diedieczných Protektor. Znamo czinyme timto listem nassym, k budauczy wieczne pamieti a stalosti obecznie prezedewssemi a zwlastie kdez nalezeti bude, ze gsou przed nas przedstaupili wyslani na mistie oppatrnych wiernych nassych milych, purkmistra, raddy a wsseczkney obcze miesteczka nasseho Brumssperka, nas se wssy ponizienosti, poddanie zadagicze, abychom gie od tiech roboth,

ktere sau ku dworu nassemu przed Brumsspergkem leziczymu, kterehocz niekdy, niegakey Girzik Feytel wdrzéni byl, a ten potomnie od przedka nasseho Wylíma Biskupa, dobrey a spasitedlney pamieti gest kaupen, a ku druhemu nassemu Brumssperskymu przipozen, nezpovinnosti niegaké starobile, ale na ziadost aurzednikuw nassych Augkwaldskych a z dobre wule swe od Letha Panie Tisyczyho ssestiteho kdyz se gim poddani nassi byly zdwihly nekolik Leth porzad wykonawali, oswoboditi raczili — kdež prohlidagicz by, sniziene ziadosti a magie zrzeni na gegich wolnosti, kterau sau kam az posawad prokazowali, y napotomnie budauczy cziasy prokazowati pozipowidagi, k nym milosti a laskau nassy knizietczy gsaucze hnuti, a obzwlasstnie naklonieni tak czinime gie purgmistra, raddu a wssěczknau obecz miest nasseho Brumssperka, nynieyssi y potomky gegich budauczy, od takowych robot a powinnosti oswobozowati raczime, tomu konecznie chticze, aby oni yak od aurzednika nasseho na tom panstwi nynieyssyho, ani potomnie budaucznie nikda na wieczne czasy od ziadneho wicze k takowym robotam potahowani nebyly. — Wssak gestlyby se niekdy necziasowe pozihodili a z dopusstieni Boziho rok mokrey a nepohodlney byl tak zeby poddany nassy zdiedin Fryczowicz a Starzicz, kterzi k dotcznemu dworu feylowskemu od drahnie Leth robotowati powinny gsau, samy obily a sena wczias z pole skliditi nemohlí. — Tu duwiernost k mym przed rzeczenym Brumssperskym gmiti raczime zie yak przedessle, tak y budaucnie gesstie wtey przedessley wolnosti stati, a kdyby o to pohledawani byly, yako wierni a poslussni poddany (ne s powinnosti, nez z poddane lasky a dobrey swey wule) praczy swau k sklizeni takoweych aurod przispieti a k nam wdiecznie se prokazowati budau. Czoz gim na ugmu tohoto oswobozeni nasseho za zradne prawo nebo powinnost poczitano beyti nema, nybrž my gim laskau kniezietczy naklonieni zustavagicze, takowau gegich wolnost, milosti nassy wynahraditi

nepomineme. — Czoz se pak obzwlasstnie tiech dwauch Grunthu przi temz miesteczku nassem Brumsspergku leziczych a k Feytlowskemu dworu niekdy diedicznie naleziegiczych (gichz gednoho Ssymon Letocha, a druheho Wawra Blaha wdrzieni sau) doteycze: Prohledagicze my na poniziene a mozne toho przi nas gegich žadostiwe pohledawani a obzwlasstnie k mnoheym za nie czinieneym przimluwam ano y zie sou se wzdyczkny poddanie ziwnost miestskau tu wedaucze, wiernie a prawie, yak k nam tak y k miesteczku nassemu Brumsspergku chowaly, a w wieczech obecznich wolnie y platnie uziwati a potřebowati daly, to y též dalegi cziniti przipowidagi na horze psane dwa k Feytlowskemu dworu robotami naleziegiczy, giz gmenowane poddane nasse y budauczy potomky gegich a držitele tiech obauch Gruntuw z obzwlasstni milosti a sstiedroty nassy kniezietcy odewssech a wsseligakych tiech robot, gimiž sau powinni byly, nyni na czasy budauczy a wiecznie dokonale oswobozugeme. Vssak ale aby oni nam a jeden každy z nich platu roczniho patnaczte grossůw, totizto poloviczy na Sv. Waclawa a druhau polowiczy na Sw. Girzj platiti a do duchodůw nassych odwoziowati powinni byly. Przi czemž od nas a od budauczych nassych dokonale na wiecznost bez wsseligakeho przerusseni zachowani, a mimo to w nicz ginssyho potahowani beyti nemagi.

Toho nagistotu a budauczy wiecznau stalost pecziet nassy wietssy dali gsme przïwiesyti k tomuto lystu. Genž gest dan a psan na zamku nassem Kromierzizj. Prvniho dne miesycze Juny Letha Tysyczyho ssestisteho osmnaczteho. —

Fr. Dietrichssteyn, m/p.
Laurent. Zwetlenus m/p.
Cancelarius. L. S.

Pečeť přivěšena, polovičně porouchána.

Ortel smrti vynešený na Jana Hullu appelačným soudem pražským. 1710 4. dubna.

Jmenem a na mistie Geho Milosti rzimského czysarze uherskeho a czeského krale Pana Pana Nejmilostiwiegssiho Praesidenta raddy Jeho Milosti nad Appellaczymi na hrodie pražs. zrzizene a usazene Miewsse tu od Matiasse Dworskyho uřzedlnika statku staroveskeho Jana Hully, neb Jozýfka przi prawie Miestj Braunssperka, w prziczinie swatokradeže, a wynalezeneho byti magiczyho pokladu w zamku staroweskem wiezenim zgisstieného spolu s dobrowolnym y autrpnym geho wyznanim, se tegkagiczy odeslanau žadost, a otazku, w Swem pilnem, a bedliwem powaženi na ni toto Nauczeny dawagi, a z Prawa nachazegi, že weiss doczeny Jan Hulla, pro Swe tiesske przečinieni ginym ku przikladu a ostrachu, sobie pak k zaslaužile pokutie, prowazem na hrdle trestan, na obzwlasstni ssybeniczy obiessen a sni spalen byti ma. Podle prawa, tomu na swiedomi peczeta G. Mil. Czys. a kral. k tomu saudu obwzlasstnie zrzizenau gest zapečžetino.

Dan na tiemž hradie pražsk. 4. dne miesyce dubna Letha 1710.

Hrabie z Wrtby m/p.

R. J. Kupraz z Gulenpergku m/p.